

BIBLIOTEKARZ ZACHODNIOPOMORSKI

KWARTALNIK ISSN 0406-1578 INDEKS 35263

W NUMERZE

**Małgorzata
Mazikiewicz**

Życie muzyczne na
Pomorzu przedstawione
w czasopiśmie
„Sundine”. Część 1

Paweł Knap

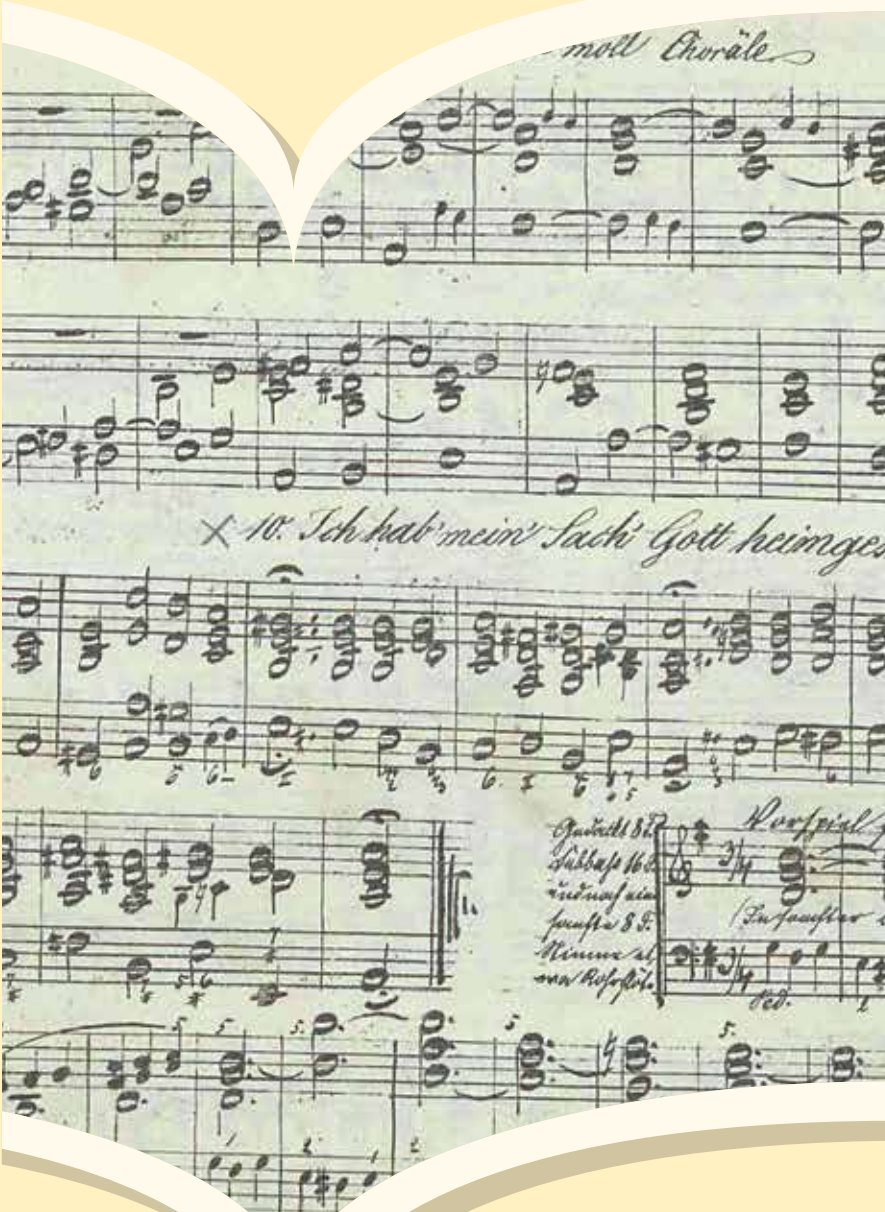
Działalność
wydawnicza Oddziału
IPN w Szczecinie
(2005–2015)

Radosław Delida

Prekolumbijskie księgi
mezoamerykańskie.
Część 2

**Monika
Kowalska-Wenz**

Znani lub sławni
bibliotekarze

nr 1/2016

BIBLIOTEKARZ ZACHODNIOPOMORSKI

KWARTALNIK PL ISSN 0406-1578 INDEKS 35263

KSIĄŻNICA POMORSKA
IM. STANISŁAWA STASZICA
W SZCZECINIE

ZACHODNIOPOMORSKIE
POROZUMIENIE BIBLIOTEK

KOSZALIŃSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
IM. JOACHIMA LELEWELA
W KOSZALINIE

STOWARZYSZENIE
BIBLIOTEKARZY POLSKICH
Okręg Zachodniopomorski

ROCZNIK LVII
NR 1 (152)
SZCZECIN 2016

Spis treści

ARTYKUŁY

Małgorzata Mazikiewicz

Życie muzyczne na Pomorzu przedstawione w czasopiśmie „Sundine”
Część 1. Koncertowali na Pomorzu 5

Paweł Knap

Działalność wydawnicza Oddziału IPN w Szczecinie (2005–2015)..... 19

Radosław Delida

Prekolumbijskie księgi mezoamerykańskie. Część 2 26

Monika Kowalska-Wenz

Znani lub sławni bibliotekarze 48

RELACJE, SPRAWOZDANIA

Monika Kwaśniak, Iwona Kolenda

Sprawozdanie z działalności bibliotek publicznych województwa
zachodniopomorskiego w 2015 roku..... 52

Władysław Michnal

„Encyklopedia Szczecina” – dzieło szczecińskiego
środowiska naukowego i bibliotekarskiego 111

BIOGRAFIE

Elżbieta Kosińska-Róg

Danuta Jaskuła 1934–2015. Wspomnienie o Danucie Jaskule,
długoletnim starszym bibliotekarzu w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sławnie..... 115

Marianna Kurys

Wiesława Śliwakowska (1935–2015) 117

WYWIAD

Władysław Michnal

Rozmowa ze Stanisławem Maruszcakiem – emerytowanym bibliotekarzem,
instruktorem, metodykiem, starszym kustoszem 120

PO GODZINACH

Janusz Żywicki

O sobie 128

KRONIKA

Anna Kotowska, Małgorzata Maciejewska, Przemysław Nowaczek, Małgorzata Zychowicz

Kronika 131

Małgorzata Mazikiewicz

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

**ŻYCIE MUZYCZNE NA POMORZU PRZEDSTAWIONE
W CZASOPIŚMIE „SUNDINE”
CZĘŚĆ 1. KONCERTOWALI NA POMORZU**

Niezbędnym źródłem informacji dla badacza życia społecznego i kulturalnego są czasopisma regionalne. To samo dotyczy życia muzycznego. W prasie można znaleźć wiele notatek dotyczących wydarzeń artystycznych: koncertów, widowisk teatralnych, imprez z udziałem muzyki. Jeśli chodzi o Pomorze w okresie pierwszej połowy XIX wieku, wiele informacji dostarczało wydawane w Stralsundzie czasopismo „Sundine”. Ukazywało się ono w latach 1827–1848, czyli stosunkowo niedługo po kongresie wiedeńskim, który wytyczył w Europie nowe granice i ustanowił Pomorze prowincją pruską. Założyli je poeta Carl Lappe i emerytowany wojskowy Friedrich von Suckow.

Profil gazety zmieniał się nieco na przestrzeni lat, ale przez cały czas konsekwentnie udawało się realizować wytyczoną od początku linię programową. Czasopismo wychodziło raz w tygodniu – w środę. Wypełniały je utwory literackie (autorem większości z nich byli sami redaktorzy naczelni); artykuły problemowe z zakresu historii (w szczególności

S U N D I N E.

Unterhaltungsblatt für Neu-Vorpommern und Rügen.

Winieta „Sundine”

Źródło: zbiory Książnicy Pomorskiej.

dotyczącej Pomorza), przyrodoznawstwa, geografii, zagadnień kulturalnych; a także informacje o wydarzeniach w regionie: od Kołobrzegu na wschodzie do Rostocku (położonego już poza prowincją pomorską) na zachodzie. Najwięcej relacji dotyczy jednak miast pomorskich położonych po zachodniej stronie Odry, oczywiście ze specjalnym uwzględnieniem Stralsundu.

Dużo bardziej różnorodny był dodatek zwany „Beilage zur Sundine – Literatur und Intelligenz-Blatt für Neu-Vorpommern und Rügen” a później po prostu „Beiblatt”. Rozpocynały go wiadomości ze świata (polityczne, kulturalne, obyczajowe). Po nich następowały informacje gospodarcze: ceny produktów spożywczych oraz artykułów przemysłowych na świecie i w regionie. W szczególny sposób uwzględniano sprawy dotyczące komunikacji morskiej: odnotowywano statki wpływające do Bałtyku przez cieśninę Sund, zawijające do portów bałtyckich oraz z nich wypływające.

„Beiblatt” publikował także dużo nazwisk (a nawet imion – rzecz rzadko praktykowana w prasie niemieckiej tamtych czasów) osób związanych z regionem, a także czasowo przebywających w okolicy. Zawiera je kronika wypadków oraz ogłoszenia o nominacjach (najczęściej cesarskich) na różne stanowiska. Zamieszczano także listę ochrzczonych, zmarłych oraz zapowiedzi przedślubne ogłaszane w trzech stralsundzkich kościołach: Mariackim, św. Jakuba, św. Mikołaja. Wymienione osoby określone są imionami, nazwiskiem oraz zawodem (zajęciem). Publikowano także, jak to było przyjęte w wielu czasopismach w XIX wieku, spis osób goszczących w miejskich hotelach i pensjonatach. Odnotowywano nazwisko, imię (nie zawsze), zawód/zajęcie oraz miejscowość, z której dany gość przybył. Jej nazwa zazwyczaj nie określa stałego miejsca zamieszkania lub działalności, ale kierunek, z którego podróżnik przybył do Stralsundu. Można więc natknąć się na nazwiska tych samych osób za każdym razem trochę inaczej scharakteryzowanych. „Beiblatt” podaje także informacje o sezonowych (mniej więcej od kwietnia do października) rejsach statków z Greifswaldu i Stralsundu do Ystad i Kopenhagi. Oprócz nazwy statku i nazwiska kapitana odnotowane są nazwiska podróżników korzystających z drogi wodnej po Bałtyku.

Wobec takiej różnorodności danych o wydarzeniach kulturalnych, wśród których zdecydowanie najwięcej relacji dotyczy życia muzycznego koncentrującego się głównie w salach koncertowych, kościołach i w teatrze, czasopismo „Sundine” potencjalnie powinno stanowić bardzo bogaty zasób informacji. W rzeczywistości sprawozdania z imprez są mniej lub bardziej dokładne i mają bardzo różną wartość źródłową: zazwyczaj niewielką, ale niekiedy dość znaczną. Często tylko zawiadamiają o wydarzeniach składających się na całość życia muzycznego pomorskich miast, ale bywa i tak, że nawet bardzo lakoniczne notatki mogą dostarczyć informacji, których nie znajdziemy gdzie indziej. Renomowane czasopisma muzyczne tamtych czasów, takie jak „Neue Zeitschrift für Musik”, „Allgemeine Musikalische Zeitung” czy „Berliner Musikalische Zeitung” opisywały wydarzenia ze znacznie szerszych centrów kulturalnych Niemiec i Europy, rzadko interesując się Pomorzem. Pozostaje nam więc korzystanie z prasy regionalnej. Warto

przeczytać recenzje z występów bardziej znanych i interesujących muzyków tamtych czasów: tych, o których głośno było w całej Europie, jak i tych zasłużonych dla kultury polskiej. By zrozumieć specyfikę recenzji prasowych, warto przytoczyć ich teksty. Okazuje się, że niektóre z nich mogą rzucić nowe światło na nasz stan wiedzy o działalności artystów i życiu muzycznym pomorskich miast.

Większość recenzji koncertów zamieszczonych w „Sundine” może dokumentalistę o rozpacz przyprowadzić. Pisane były dla współczesnych, a nie dla potomnych. Kto był na widowni, ten wiedział, o co sprawozdawcom chodzi. Nieobecnym połąpać się w tych tekstach o wiele trudniej. Redakcja czasopisma przyjęła zasadę, że muzyków-amatorów uczestniczących w koncercie (co było regułą w tamtych czasach) nie wymienia się z nazwiska określając ich jako dyletantów. Jednak w odniesieniu do muzyków zawodowych wcale nie obowiązywała dokładność: w większości przypadków przytoczone jest tylko nazwisko solisty (bez imienia), inne przeważnie są pomijane. Często brakuje tytułów wykonywanych utworów albo zamieszczone są tylko niektóre. Najważniejszym elementem recenzji są wrażenia artystyczne z imprezy. Czytelnicy czasopisma nie zawsze się z nimi zgadzali i ślali do gazety wypowiedzi polemiczne, które w „Sundine” także drukowano.

Koncerty przeważnie były organizowane w oparciu o miejscowych instrumentalistów i śpiewaków. Większość przyjezdnych muzyków, odnotowanych jako goście hotelowi lub pasażerowie statków, podróżowała do krajów skandynawskich lub na wschód Europy albo stamtąd wracała. Sporo osób udawało się tam wraz z całą rodziną, a więc prawdopodobnie w celach prywatnych, a nie artystycznych. Niewielu zatrzymywało się na występy na Pomorzu. Pojawiło się jednak kilku muzyków, których występy warto skomentować.

Franz Botgorschek

W kwietniu 1839 roku przybył do Stralsundu Franz Botgorschek (1812–1882), jeden ze znaczniejszych flecistów-wirtuozów swoich czasów. Urodzony i wykształcony w Wiedniu, swój pierwszy koncert dał już jako jedenastolatek¹. W „Sundine” z 3 kwietnia 1839 roku ukazała się zapowiedź koncertu:

Z prawdziwą przyjemnością pragniemy zwrócić uwagę naszych melomanów na czekającą ich niezwykłą ucztę artystyczną. Do naszego miasta zawitał flecista Cesarskiego Teatru Operowego w Wiedniu i w tym tygodniu zagra dla nas koncert. Wspaniałe osiągnięcia tego artysty odbiły się już szerokim echem w świecie, a dla poparcia naszej rekomendacji posłużymy się recenzją, która ukazała się w „Schweriner Abendblatt” w dniu 8 bieżącego miesiąca².

1 *Musikalisches Conversations-Lexikon*, bearb. und hrsg. H. Mendel, Bd. 2, Berlin 1872, s. 148.

2 Tłum. wszystkich cytatów Małgorzata Maciejewska.

Kilka dni później recenzent pisał:

W sobotę, 6 bm. w sali Hôtel de Brandebourg odbył się koncert flecisty Cesarskiego Teatru Operowego w Wiedniu pana Franza Botgorscheka, nagrodzony przez licznie przybyłą znakomitą publiczność gromkimi brawami. Jest to o tyle znaczące, że w naszym mieście mamy nad wyraz zdolnego flecistę, którego koncerty zawsze cieszą się zainteresowaniem publiczności. Pan Botgorschek wydaje się traktować swój instrument z miłością i niezwykłą czułością, a w swój występ wkłada całą duszę i uczucia, budząc tym zachwyt miłośników muzyki. W ostatnim czasie brakowało nam niestety tych emocji, u naszego tak wychwalanego za swoje umiejętności artysty, podczas gdy gra naszego gościa przywołała wspomnienie niezapomnianych, przecudnych dźwięków wyczarowywanych przez niewidomego Dulona. Podzielamy w pełni życzenie naszej tak ceniącej prawdziwą sztukę publiczności, by ta rzadka przyjemność była częściej jej udziałem³.

Jest to typowe sprawozdanie, jakie często można przeczytać w „Sundine”. Żadnej wzmianki o wykonywanych utworach, odnotowane tylko nazwisko głównego wykonawcy, jest przynajmniej nazwa sali koncertowej. Recenzent skupił się tylko na wrażeniach estetycznych. Występ bardzo się podobał, Franz Botgorschek został nawet przyrównany do Friedricha Ludwiga Dulona, słynnego niewidomego flecisty zmarłego kilkanaście lat wcześniej. Po przeczytaniu tej notatki można uzupełnić kalendarium występów artysty i nic więcej.

Antonio Bazzini

Jeden z najsłynniejszych skrzypków swoich czasów Antonio Bazzini (1818–1897) urodził się w Brescii, a wykształcenie zdobył w Mediolanie. On także rozpoczął swą karierę jako cudowne dziecko w wieku 12 lat. Już jako siedemnastolatek piastował stanowisko *maestro di cappella* w kościele San Filippo w Brescii. Osiemnastolatka grającego w kwartecie smyczkowym usłyszał sam Niccolò Paganini i zachęcił do występów solowych. W 1840 roku Bazzini wyruszył na tournée po Europie. Grał w Niemczech, Francji, Belgii, Danii, Hiszpanii, występował także w Warszawie. Felix Mendelssohn-Bartholdy powierzył mu pierwsze (prywatne) wykonanie swego koncertu skrzypcowego e-moll⁴. Był bardzo ceniony przez Roberta Schumanna, zarówno jako skrzypek jak i kompozytor⁵. W Niemczech odwiedził Hamburg, Erfurt, Weimar, Berlin i Lipsk⁶. W 1844 roku koncertował w północnych Prusach: w Rostocku, Schwerinie, Neustrelitz. Na Pomorzu zagrał tylko w Stralsundzie⁷. Recenzent „Sundine” tak komentował jego występy:

3 „Sundine” 1839, 13(15), s.120.

4 *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, ed. S. Sadie, vol. 2, New York 1989, s. 317.

5 „Neue Zeitschrift für Musik” 1843, 10(18), s. 169–170.

6 J. F. Fétis, *Biographie universelle des musiciens*, t. 1, Paris 1860, s. 282.

7 C. Satori, *L'avventura del violino: l'Italia musicale dell'Ottocento nella biografia e nei carteggi di Antonio Bazzini*, Torino 1978, s. 43.

Do naszego miasta przybył właśnie wirtuoz skrzypiec (!) z Mediolanu, który według relacji „Rostock” jest niedoścignionym skrzypkiem, a według „oficjalnych źródeł” przewyższa nawet Paganiniego, o renomie którego wspomniano w zapowiedzi. Bazzini, bo tak nazywa się ów szczęśliwiec, stworzył tutejszej publiczności okazję dwukrotnego podziwiania jego występu w krótkim odstępie czasu. Dał bowiem dwa koncerty: 28 i 30 marca. Podczas pierwszego koncertu ten faktycznie znakomity artysta zaprezentował tak wiele utworów salonowych na skrzypcach, że zrobił dobre wrażenie, a zapełniona po brzegi sala Claussena wypełniła się burzliwymi oklaskami publiczności. Mogłbym teraz wymienić ze wzruszającym namaszczeniem i przejmującym patosem cały szereg muzycznych dokonań artysty, budzących wręcz bezgraniczny zachwyt: jest jednak tak wiele muzycznych sprawozdań, zaliczających tego muzyka do najlepszych, że pozwolę sobie zainteresowanego nimi czytelnika do nich odesłać. Muszę jednak powiedzieć, że mimo przyjemnych wrażeń nie czułem się zachęcony, aby pójść na drugi koncert. Mała frekwencja na nim dowodzi, że wielu podzieliło moje odczucie. Cóż za strata! Podczas drugiego koncertu artysta pokazał niezrównanie większy kunszt i niewielka, lecz wyrobiona artystycznie publiczność dała się wręcz ponieść. Ach czemu Bazzini nie dał drugiego koncertu jako pierwszego?⁸.

Niestety i ta notatka prasowa zawiera niewiele konkretnych informacji: skrzypek przyjechał z najlepszymi recenzjami z Rostocku i dał dwa koncerty (28 i 30 marca) w Claussensche Saal. Nie ma ani słowa na temat repertuaru i czytelnik nie bardzo rozumie, dlaczego właściwie drugi koncert był lepszy od pierwszego. Recenzja ta jest tylko niewielkim uzupełnieniem materiałów do biografii Antonio Bazziniego.

Carl Johann Christian Kloss

Za najwybitniejszych uczniów Daniela Gottloba Türka żyjącego i tworzącego w Halle uchodzą Carl Loewe, Johann Friedrich Naue i właśnie Carl Johann Christian Kloss (1792–1853). Szkolny kolega Carla Loewego uczył się u swego mistrza aż do jego śmierci w 1813 roku. Kariery zawodowe Loewego i Klossa są podobne i różne zarazem. Podobne, bo obaj otrzymali prawie takie samo wykształcenie muzyczne (pobierane w dzieciństwie od swego ojca, potem u Daniela Gottloba Türka), które zdeterminowało charakter ich działalności. Od najmłodszych lat uczyli się śpiewu, gry na skrzypcach, fortepianie i organach. Mogli wykorzystywać te umiejętności, a także ich nauczać i czynili to w jak najszerszym zakresie. Różne zaś, bo Loewe przepracował 46 lat w jednym mieście, zaś Kloss co kilka lat zmieniał miejsce pobytu i zajęcie: w Lipsku i Królewcu pracował jako skrzypek w orkiestrze; w Lipsku także jako pianista; w Elblągu, Wittenberdze i Braszowie jako organista; w Gdańsku jako nauczyciel śpiewu i dyrektor muzyczny; w Preszowie jako organista, dyrektor chóru i pedagog⁹; w Magdeburgu jako nauczyciel śpiewu; w Berlinie oprócz śpiewu uczył także gry na fortepianie¹⁰. Sporo też podróżował jako koncertujący

8 „Sundine” 1844, 18(19), s. 151.

9 *Neues Universal-Lexikon der Tonkunst*, bearb. und hrsg. E. Bernsdorf, Bd. 2, Dresden 1867, s. 630; *Musikalisches...*, op. cit., Bd. 6., 1876, s. 102; J. F. Fétis, op. cit., t. 5., 1863, s. 59–60.

10 C. Ledebur, *Tonkünstler-Lexikon Berlin's*, Berlin 1861, s. 290–291.

organista. Jest więc rozmaicie opisywany: raz jako skrzypek, innym razem jako wirtuoz gry organowej. W stralsundzkim Hôtel de Stockholm został zameldowany między 1 i 7 sierpnia 1843 roku jako *Professor Kloss aus Berlin*¹¹ – a więc jako pedagog. Oto opis jego pobytu w Stralsundzie zamieszczony w „Sundine”:

W środę, 16 bm., profesor Kloss zagrał w gimnazjum koncert połączony z odczytem na temat muzyki praprzodków. Jeśli chodzi o sam koncert, to ucieszyło nas bardzo, że przy okazji mogliśmy się przekonać, jak wiele muzycznych talentów można u nas znaleźć, ponieważ dosłownie w kilka dni powstał chór, który swoje zadanie wykonał w sposób godny pochwały. Szkoda, że piękna fantazja Beethovena z chórem, która tylko wtedy w pełni oddziałuje, gdy słyszy się ją zagrąną zgodnie z zamysłem kompozytora, czyli właśnie z towarzyszeniem orkiestry, została wykonana na fortepianie. Dzieła Beethovena nie tolerują – ze względu na swoją doskonałość – najmniejszej zmiany; każde pominięcie lub odstępstwo uwłacza świętości, i jedynie niewyrobionego muzycznie słuchacza zdoła zachwycić.

Z prelekcji nie dowiedzieliśmy się niczego ponad to, że wiedza na temat muzyki praprzodków jest znikoma, co wykształconym muzykom od dawna jest znane, a laików raczej nie zainteresuje. Ponadto już [Gottfried Wilhelm] Fink dowiódł, że nie Egipt, lecz Indie i Chiny są kolebką sztuki muzycznej. Harmonizacja melodii ludów pierwotnych zapożyczonych z *Historii muzyki* [Nicolausa] Forkela, przynosi zaszczyt wykonawcy, choć my poradzilibyśmy mu, by własnych kompozycji, które na koniec wykonał, nie grał publicznie, ponieważ zawierają figuracje, zbyt wtórne i pospolite, przypominające bardzo utwory dobrego starego Abbe Gelinka.

Piątek, 18 bm., muzyk dał ten sam koncert organowy w kościele św. Mikołaja. Fuga Händla, którą wykonał, jest właściwie fugą fortepianową i jako taka dziełem pełnym pasji: dla organów nadaje się tylko wtedy, gdy uda się ją wykonać we właściwym tempie. Pan Kloss zagrał ją czysto i dobrze, ale zbyt wolno, dlatego nie wywarła ona odpowiedniego wrażenia. Druga fuga opisana jako utwór Bacha, nie jest jednak prawdopodobnie jego dziełem: odznacza się wprawdzie pięknem i klarownością, brakuje jej jednak wielkości, cechującej arcydzieła Bacha. Jednakowoż również w jej interpretacji pan Kloss pokazał, że jest solidnym organistą, dobrze obeznanym ze swoim instrumentem. Skomponowana przez niego samego kantata okazała się całkiem udana i zważywszy na krótki czas, który śpiewacy mieli do jej opanowania, wykonana w sposób godny pochwały. Partia solowa była tak dobrana, by podkreślić piękno głosu wykonawcy. U części publiczności koncert ten mógł wywołać żal, że obcemu muzykowi udało się zagrać koncert organowy na rzecz nie do końca jasnych celów dobroczynnych, podczas gdy takiemu zasłużonemu i pocziwemu miejscowemu artyście jak pan Lachner, przed wielu laty nie dane było zorganizować takowego dla celów związanych z kościołem. Jest to przygnębiające dla artysty, gdy na drodze wciąż pojawiają się przeszkody, niepozwalające mu w pełni rozwinąć skrzydeł przed własną publicznością. Zasłużona pochwała dobrze robi również najbardziej szlachetnemu człowiekowi, a zmuszanie do stania w tylnym szeregu jest na pewno bolesne¹².

11 „Beiblatt der Sundine” 1843, 17(32), s. 128.

12 „Sundine” 1843, 17(34), s. 271.

W Stralsundzie Carl Kloss zaprezentował się jako pedagog, organista i kompozytor. Recenzja podkreśla dużą sprawność zawodową tego muzyka: w krótkim czasie przygotował na koncert własną kantatę oraz *Fantazję c-moll* op. 80, na fortepian, chór i orkiestrę Ludwiga van Beethovena (choć partię orkiestry zrealizował w wyciągu fortepianowym), utwory organowe zagrał w sposób godny podziwu, choć nie każdemu to wykonanie musiało się podobać. Niestety recenzent nie przytoczył tytułu utworu Carla Klossa – być może chodziło o kantatę *Nach einer Prüfung kurzer Tage* op. 28, na cztery głosy solowe, chór i organy lub fortepian, która ukazała się drukiem w 1834 roku w Lipsku. Występy artystyczne były połączone z wykładem teoretycznym na temat muzyki ludów pierwotnych. Poglądy prelegenta wydały się recenzentowi ogólnie znane i nieco przestarzałe – faktycznie pochodziły z książki Nicolausa Forkela *Allgemeine Geschichte der Musik* (1788), z którą zaznajamiał swoich uczniów Daniel Gottlob Türk w Halle. Relacja opublikowana przez „Sundine” ujawnia, w jaki sposób Carl Kloss uprawiał zawód muzyka, wykorzystując swe wszechstronne umiejętności. Tych szczegółów nie dowiemy się z suchych encyklopedycznych zapisów.

Clara Wieck i Carl Friedrich Müller

Czasopismo „Sundine” w całym okresie ukazywania się zamieściło zaledwie cztery recenzje z koncertów, które odbyły się w Stargardzie. Jedna z nich poświęcona była występowi pianistki i kompozytorki Clary Wieck (1819–1896), która rozpoczęła swoją wielką karierę jako „cudowne dziecko”, a w 1840 roku została żoną kompozytora i pianisty Roberta Schumanna. Muzyk, z którym często występowała w latach 30. XIX wieku, to skrzypek Carl Friedrich Müller (1797–1873), pochodzący z Braunschweigu, najstarszy z czterech braci tworzących od 1831 roku kwartet smyczkowy, w którym grał jako pierwszy skrzypek. Zespół zjeździł z występami całe Niemcy, koncertował także w Holandii, Paryżu, Petersburgu, Rydze i Wiedniu. W 1839 roku odwiedził Pragę, Berlin i Szczecin¹³. W latach 30. Carl Müller występował także jako solista i akompaniator właśnie z Clarą Wieck.

Notatka przytoczona poniżej jest przykładem współpracy „Sundine” z koszalińską gazetą „Allgemeines Pommersches Volksblatt”. W Stralsundzie publikowano przedruki czy też streszczenia z tego właśnie czasopisma zaznaczając, skąd teksty pochodzą. W ten sposób pozyskiwano wiele informacji ze wschodniej części Pomorza, w tym akurat przypadku – ze Stargardu:

Obecność uhonorowanej tytułem cesarsko-królewskiej wirtuozki kameralnej panny Clary Wieck i koncertmistrza pana Carla Müllera w Szczecinie tak zelektryzowała naszych melomanów, że wysłano mieszaną delegację pań i panów do Szczecina z misją sprowadzenia pary wirtuozów na jeden wieczór do nas. I jaki rarytas się nam trafił? Co usłyszały młode damy, które prawie uwierzyły, że są już

13 *Musikalisches...*, op. cit., Bd. 7, 1877, s. 193–194; J. F. Fétis, op. cit., t. 6., 1864, s. 263–263.

biegłymi pianistkami? Panna C. Wieck, profesjonalna pianistka grająca z wirtuozerią, sprawiła nam wielką radość swoim nad wyraz zręcznym, błyskotliwym występem, będącym połączeniem niezwykle brawury z siłą i delikatnością. Również pan C. Müller wzbudził podziw słuchaczy, grając podwójne dźwięki, tryle itd. w długiej kadencji. W adagio zagrał niezwykle delikatnie, a w najwyższych tonach krystalicznie czysto, natomiast w rondzie niezwykle ogniście, wręcz pikantnie.

Cytowana notatka jest częścią większego artykułu o znaczących wydarzeniach końcówki 1839 roku we wschodniej części Pomorza i pewnie dlatego jest tak ogólnikowa. Nie dowiemy się z niej nic nowego. Kalendarz koncertów Clary Wieck-Schumann jest ogólnie znany. Jesienią 1839 roku podróżowała po północnych Niemczech i dała na Pomorzu trzy koncerty – dwa w Szczecinie i jeden w Stargardzie. Oba szczecińskie występy zrecenzowano w „Neue Zeitschrift für Musik”¹⁴. Carl Müller grał utwory Be-riota, Ernsta, Spohra, Molique’a, Beethovena. Clara Schumann wykonała kompozycje Chopina, Henselta, swoje *Scherzo* op. 10, *Serenadę* Schuberta/Liszt, *Fantazję* na tematy z opery *Moses* Thalberga, *Sonatę* Scarlattiego, *Novelettę* Schumanna oraz *Andante* i *Allegro* z *Sonaty* op. 57 „Appassionaty” Beethovena. Razem muzycy zagrali *Andante con variazioni* z *Sonaty A-dur* op. 47 „Kreutzerowskiej”, także autorstwa Beethovena. Być może w Stargardzie wykonano fragmenty tego repertuaru. Recenzent wspomina o *Adagio* i *Rondo* – może chodzi o drugą i trzecią część jakiejś sonaty, ale jakiej?

Theodor Kullak

W Stralsundzie koncertował także Theodor Kullak (1818–1882), jeden z najwybitniejszych pianistów, a przede wszystkim pedagogów gry fortepianowej drugiej połowy XIX wieku. W 1841 roku był jeszcze początkującym muzykiem, który miał już za sobą studia w Berlinie, a przed sobą ciąg dalszy edukacji muzycznej w Wiedniu, tournée po Austrii, pracę nadwornego pianisty i nauczyciela pruskich księżniczek w Berlinie, wreszcie działalność pedagogiczną w utworzonej przez siebie Neue Akademie der Tonkunst¹⁵. W Stralsundzie w 1841 roku zagrał dwa koncerty – 25 września i 2 października (ten ostatni razem z miejscowym pianistą i nauczycielem Bernhardem Hartmannem). Oto relacje redaktora „Sundine” z pierwszego koncertu:

Koncert zorganizowany w sobotę 25 bm. w sali Hôtel de Brandebourg przez pianistę pana Kullaka z Berlina, przy wsparciu członków tutejszego Towarzystwa Rostockiego Teatru Miejskiego cieszył się pomimo niekorzystnej pory nad wyraz licznym zainteresowaniem melomanów i osobistości naszego miasta. Zagrane zostały piękne utwory, a pan muzyk, którego koncert poprzedziły liczne rekomendacje z Putbus, zarówno dzięki swoim dobrym kompozycjom jak również sprawności i zręczności, za swój przyjemny i pełen uczucia występ także u nas otrzymał w pełni zasłużone brawa¹⁶.

14 „Neue Zeitschrift für Musik” 1839, 11(44), s. 173–174.

15 C. Ledebur, op. cit., s. 309–310.

16 „Sundine” 1841, 15(39), s. 312.

Drugi koncert także został zrelacjonowany w kolejnym numerze czasopisma:

Zorganizowany w sobotę 2 bm. w sali Hotelu de Brandebourg przez naszego uznanego, wielce cenionego pianistę i nauczyciela muzyki pana Hartmanna koncert na dwa fortepiany, poruszył naszych melomanów tym bardziej, że ów został zaanonсовany w poprzednią sobotę, a pan koncertmistrz tylko przez uprzejmość zgodził się, by ten dzień, jak wiadomo jedyny, gdy teatr pozostaje pusty, odstąpić panu Kullakowi z Berlina, by ten mógł tu dać koncert. Również w tym koncercie zagrany z towarzyszeniem członków orkiestry rostockiego Teatru Miejskiego, uczestniczyło nader liczne i eleganckie audytorium, które zachwycił zarówno wybór wykonywanych utworów, jak też sam występ, a szczególnie wirtuozeria pana wykonawcy, który ku zadowoleniu publiczności, wykonał w drugiej części koncertu również własną kompozycję¹⁷.

W recenzjach tych znów brakuje programów występów. Pianistom towarzyszyli członkowie orkiestry teatru w Rostocku, ale nie wiadomo, jak duży był to zespół, czy wykonywano utwory kameralne, czy też jakiś koncert fortepianowy. Recenzent sprawozdał, że Theodor Kullak wykonał swe własne kompozycje. Mogły to być utwory wydane już drukiem: *Deux Etudes de Concert* op. 2, *Grande Valse brillante* op. 3, *Rêve Pièce de Salon* op. 4 albo też jakieś kompozycje jeszcze nieopublikowane. Najważniejszą informacją pozostaje sam fakt występu znakomitego pianisty u progu jego kariery.

Eduard i Heinrich Mollenhauer

Kolejny przykład recenzji z koncertu dotyczy występów, pochodzących z Erfurtu, „cudownych dzieci”: dwunastoletniego skrzypka Eduarda Mollenhauera (1827–1914) i jego czternastoletniego brata, wiolonczelisty Heinricha (1825–1889). Najstarszy z rodzeństwa – skrzypek Friedrich (1818–1885) – nie występował razem z nimi. Cała trójka w latach pięćdziesiątych wyjechała do Ameryki, gdzie pracowali jako muzycy orkiestrowi i pedagodzy. Wcześniej jednak, zjeżdżili z koncertami całą Europę¹⁸. Można ich było posłuchać w Stralsundzie 25 lipca i 3 sierpnia 1840 roku, a w międzyczasie (2 sierpnia) dodatkowo w Putbus.

Sobotni koncert instrumentalny, który zagrali 25 bm. w Hôtel de Brandebourg bracia Mollenhauer, wirtuozi: dwunastoletni i czternastoletni Eduard i Heinrich został nagrodzony takimi samymi gromkimi brawami zebranej publiczności, jak wcześniejsze koncerty w innych miastach. Publiczność doceniła niezwykłą biegłość i sprawność tak młodych jeszcze muzyków. Zachęciło ich to do zagrania drugiego koncertu, ponieważ pierwszy, który odbył się w sobotę, uchodzącą w Stralsundzie za niezbyt korzystny dzień na koncert, miał słabą frekwencję¹⁹.

17 „Sundine” 1841, 15(40), s. 320.

18 *Grove’s dictionary of Music and Musicians. American Supplement*, ed. W. S. Pratt, C. N. Boyd, New York 1920, s. 26; E. Bernsdorf, op. cit., Bd. 2, 1867, s. 1014.

19 „Sundine” 1840, 14(31), s. 248.

Oto notatka prasowa z drugiego występu:

Lato nie tylko w naszej strefie, ale chyba wszędzie nie jest najlepszą porą roku dla muzyki, czego niestety doświadczyli bracia Mollenhauer podczas swoich dwóch tutejszych koncertów, szczególnie podczas tego drugiego, specjalnie polecanego, ale także podczas koncertu, który odbył się 2 bm. w Putbus. Dlaczego jednak wychowankowie Polihymnii chcieliby cały rok zbierać plony, a wysoką sztukę traktować jak dojną krowę?²⁰.

I tym razem niczego konkretnego z prasy nie dowiemy się. Występy nie udały się – recenzent dał do zrozumienia, że z winy organizatorów, bo dzieci grały bardzo dobrze. Nie podaje jednak żadnych szczegółów sugerując tylko, że młodych muzyków potraktowano nieuczciwie. Notatka nawet nie wspomina o utworach wykonywanych na tych trzech koncertach.

Większość omawianych tu recenzji z występów sławnych artystów jest niestety bardzo ogólnikowa. O wiele dokładniejsze – nie wiadomo dlaczego – są sprawozdania z działalności lokalnych muzyków, o których będzie mowa w kolejnych opracowaniach. Wirtuozzi, o których pisano w „Sundine”, przeważnie rozpoczynali swą wielką karierę jako „cudowne dzieci” i kontynuowali ją pomyślnie, gdy już z wieku dziecięcego wyrosli. Przybywali na Pomorze jako ludzie młodzi, u początku, a nie u szczytu swych osiągnięć. Było jednak o nich już na tyle głośno, że zapobiegliwie organizowano im dwa koncerty, a nie – jak zwykle – jeden, spodziewając się dużej frekwencji słuchaczy. Zastanawiające jest, że odwiedzali oni Pomorze w latach 1839–1844, czasopismo zaś ukazywało się od 1827 do 1848 roku i poza tym kilkuletnim okresem nie odnotowało żadnego artysty rangi europejskiej (przynajmniej w Stralsundzie, bo występ w tym mieście z pewnością zostałby zrecenzowany). Być może tylko w tym krótkim czasie starania organizatorów życia muzycznego jak i czynniki od tych starań niezależne mogły dać efekt w postaci ożywienia lokalnej codzienności występem jakiejś sławy przybyłej z daleka.

Oprócz artystów słynnych w całej Europie, koncertowali na Pomorzu jeszcze dwaj nikomu wówczas nieznani Polacy, których występy zrecenzowano w „Sundine”. Niewielu naszych rodaków docierało nad Bałtyk, trochę nazwisk można spotkać w spisach gości hotelowych. Gazeta odnotowała jednakże dwa koncerty w Stralsundzie, podając informacje, które uzupełniają naszą dotychczasową wiedzę o działalności twórczej obu muzyków.

Stanisław Moniuszko i Carl Hellmuth Dammas

Między 12 a 18 maja 1840 roku w Hôtel de Brandebourg²¹ zameldowali się *Die Herren Componisten Stanislaus von Moniuszko und H. Dammas aus Berlin*. W opublikowanej kilka dni później rubryce *Stralsundische vermischte Nachrichten* znajdujemy następującą recenzję:

²⁰ „Sundine” 1840, 14(33), s. 262.

²¹ „Beiblatt der Sundine” 1840, 14(21), s. 84.

Koncert instrumentalno-wokalny, który w sobotę 23 bm. w Hôtel de Brandebourg dzięki wsparciu kilku wielbicieli sztuki zagrał pan H. Dammas, był niejako zwiastunem zapowiadanego wczoraj wielkiego koncertu skrzypcowego muzyka kameralnego pana J. Nagela ze Sztokholmu, o którym jednak nie mamy jeszcze bliższych wieści. Występ pana Dammasa był o tyle niezwykły, że wykonał on prawie wyłącznie własne kompozycje, z których jednak ostatni utwór Śmierć Kleopatry zebrał olbrzymie brawa. Sala, czego można było spodziewać się w tak niekorzystnym dniu, zapełniła się tylko częściowo²².

W żadnej biografii Stanisława Moniuszki (1819–1872) nie znajdziemy informacji o jego pobycie w Stralsundzie. W 1837 roku wyjechał do Berlina na studia muzyczne, które odbył u Carla Friedricha Rungenhagena, dyrektora berlińskiej Singakademii. W 1840 roku okres jego nauki w stolicy Prus dobiegał już końca. Wiadomo, że właśnie wtedy Moniuszko spędził kilka wiosennych tygodni na wyspie Rugii. Wspomnieli o tym niektórzy z jego biografów – po raz pierwszy Stanisław Niewiadomski²³ (myląc zresztą miasto Bergen na Rugii z norweskim Bergen), co za nim powtórzył Henryk Opieński²⁴, następnie o tej podróży wspomnieli Bronisław Sydow²⁵ i wreszcie Witold Rudziński²⁶. Badacze ci niespecjalnie interesowali się tym epizodem z życia kompozytora. Nie napisał o nim też w swym opracowaniu Andrzej Zieliński²⁷.

Nie zachowały się żadne wspomnienia Moniuszki dotyczące tego wyjazdu, a tylko kilka dokumentów świadczących o jego pobycie na Rugii. Czworgłosowy utwór *Gloria* zachowany w bibliotece Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego jest datowany *Bergen 3 maja 1840*. Listy z 11 maja oraz 7 czerwca²⁸ także zostały wysłane z Bergen, ale nie ma w nich ani słowa o pobycie na wyspie. Wprawdzie Moniuszko napisał list do rodziców o swym pomorskim wyjeździe, ale dokument ten nie dotrwał do naszych czasów. Zachowała się tylko odpowiedź matki z 14 maja 1840 roku, w której czytamy między innymi: *Dziękuję Ci za opisanie nam miejsca swego pobytu na wyspie Rüggen, o jakże bylibyśmy szczęśliwi, gdyby[ś] Twój projekt mógł uskutecznić*²⁹. O jakim projekcie pisała pani Moniuszkowa? Przytoczone powyżej dokumenty nie ujawniają, czemu miała służyć ta podróż. Stanisław Niewiadomski i Henryk Opieński użyli słowa *wycieczka* sugerując cel turystyczno-krajoznawczy i wypoczynkowy, Bronisław Sydow i Witold Rudziński także napisali o wypoczynku. Jednak żaden z biografów nie przywołał argumentów na poparcie swej tezy. By zrozumieć, jakie okoliczności przywiodły Moniuszkę na Pomorze,

22 „Sundine” 1840, 14(22), s. 174.

23 S. Niewiadomski, *Stanisław Moniuszko*, Warszawa 1928, s. 19.

24 H. Opieński, *Stanisław Moniuszko. Życie i dzieła*, Lwów 1924, s. 50–51.

25 B. Sydow, *Moniuszko w Berlinie. Dwa nieznane listy z okresu berlińskiego*, „Życie Śpiewacze” 1951, 4(1–2), s. 4–7.

26 W. Rudziński, *Stanisław Moniuszko*, cz. 1, *W Wilnie do 1858 r.*, Kraków 1955, s. 59–60; W. Rudziński, *Moniuszko*, Kraków 1978, s. 49.

27 A. Zieliński, *Odwiedziny Rugii przez Polaków w XIX wieku*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 2002, z. 13, s. 77–92.

28 S. Moniuszko, *Listy zebrane*, Kraków 1968, s. 55–56.

29 List wspomniany w *Listach zebranych* Moniuszki na s. 56.

należy sięgnąć do biografii jego towarzysza podróży, który zatrzymał się razem z nim w Hôtel de Brandebourg.

Carl Hellmuth Dammas (1816–1885) to jeden z najbliższych przyjaciół kompozytora z okresu jego berlińskich studiów. Urodził się w Bergen na wyspie Rugii, był synem nauczyciela muzyki i śpiewu Johanna Friedricha Dammasa (1772–1850)³⁰. Ukończył Stadt- und Provinzial-Schule w Bergen, potem gimnazjum w Stralsundzie. Przyjechał do Berlina w 1837 roku (podobnie jak Moniuszko), studiował w Königliches Institut für Kirchenmusik, potem w Akademie der Künste, także był uczniem Karla Friedricha Rungenhagena. Jeszcze w czasie studiów oraz po ich ukończeniu skomponował szereg pieśni na głos z fortepianem, duety i kwartety wokalne, operę *Gomez Arias*, muzykę na uroczystości żałobne cesarza Friedricha Wilhelma III: sześciogłosowy *Crucifixus* oraz *Trauer-Cantate*³¹. Rękopis jego uwertury koncertowej na orkiestrę symfoniczną z dedykacją *à son très cher Ami college et collaborateur*³² zachował się w zbiorach Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, w spuściźnie Moniuszki. Po studiach zrobił karierę jako wysoki urzędnik państwowy, nie zarzucając jednakże działalności artystycznej, ale zajmował się przede wszystkim pisarstwem, a nie muzyką. Pod pseudonimem Chiffre H publikował opowiadania, następnie jako Feodor Steffens powieści. Jednak w latach studenckich najwyraźniej próbował rozpocząć karierę muzyka i kompozytora, koncertując w swych rodzinnych stronach. 15 sierpnia 1839³³ roku wystąpił w Greifswaldzie razem ze swoim (i Moniuszki) kolegą Carlem Certy, także uczniem Carla Friedricha Rungenhagena, wykonując między innymi swoje kompozycje – niestety recenzent nie podał ich tytułów. Rok później, w kolejne tournée po Pomorzu zabrał ze sobą Stanisława Moniuszkę.

Recenzja koncertu wymienia niestety tylko jeden utwór wykonany 23 maja 1840 roku w sali Hôtel de Brandebourg – *Der Tod Cleopatras*, którego nie znajdziemy w spisie opublikowanych drukiem kompozycji Carla Hellmutha Dammasa³⁴, w ogóle brak o nim informacji. Sam koncert został scharakteryzowany jako wokalnie-instrumentalny: Carl Hellmuth Dammas mógł występować zarówno jako śpiewak (tenor) jak i pianista. Prawie cały jego udokumentowany dorobek kompozytorski to utwory wokalnie-instrumentalne i takie też najprawdopodobniej wykonywał w Stralsundzie. Nazwisko Moniuszki nie figuruje w notatce prasowej, ale Dammas z pewnością zabrał ze sobą kolegę nie po to, by ten siedział na widowni, ale by – podobnie jak rok wcześniej Carl Certy – towarzyszył mu na scenie. Opisany przez recenzenta *koncert wokalnie-instrumentalny* zapewne został zrealizowany przez śpiewaka i akompaniatora, a więc dwóch muzyków, i tym drugim był właśnie Moniuszko, który także mógł występować zarówno jako tenor jak i pianista.

30 F. Petrick, K.H. Mau, *Kantor Johann Friedrich Dammas (1772–1850) und das Musikleben in der Stadt Bergen auf Rügen in 19. Jahrhundert*, „Baltische Studien” 2008, Bd. 94, s. 131–140.

31 C. Ledebur, op. cit., s. 104–105.

32 B. Poźniak, *Ze studiów nad okresem berlińskim w twórczości Moniuszki*, „Studia Muzykologiczne” 1953, z. 2, s. 350–351.

33 „Sundine” 1839, 13(35), s. 279.

34 C. Ledebur, op. cit., s. 104–105.

„Sundine” publikuje kilka recenzji letnich koncertów na Rugii – w Bergen i w Putbus, ale żadna z nich nie dotyczy występów dwóch berlińskich przyjaciół. Czy projekt, który zamierzał zrealizować Moniuszko, dotyczył jedynie współudziału w koncertach i akompaniowaniu koledze do jego utworów? Czy też może chciał on zaprezentować przed publicznością również swoje własne kompozycje? W berlińskiej firmie Bote & Bock wyszły już drukiem pieśni do słów Mickiewicza *Sen*, *Niepewność* i *Pieszczotka*, na wydanie oczekiwała ballada *Trzech Budrysów*, zaś firma Adolfa Schlesingera opublikowała *Romance „A quoi bon entendre”* oraz *Le Brigantine*. Niestety z lakonicznej notatki w „Sundine” nie dowiemy się, czy te pieśni zabrzmiały na Pomorzu wiosną 1840 roku. Lektura tego czasopisma nie wzbogaci niestety naszej wiedzy o podróży Moniuszki na pomorską wyspę, ale przynajmniej informuje o dotychczas nieznanym pobycie kompozytora w Stralsundzie.

Juliusz Janotha i Ferdinand Sommer

Kolejnym Polakiem odnotowanym przez czasopismo „Sundine” był pianista Juliusz Janotha (1819–1883), ojciec światowej sławy pianistki Natalii. Bardziej znanym okresem z jego życia jest ten po 1850 roku, kiedy to przyjechał do Warszawy, gdzie się ożenił, osiedlił na stałe, występował jako solista i akompaniator, pracował też jako pedagog w Instytucie Muzycznym. Bardzo niewiele wiadomo o latach jego dzieciństwa i młodości. Urodził się w Niemczech, ale nie wiadomo gdzie i dokładnie kiedy, nie wiadomo też, u kogo uczył się muzyki i jak rozpoczął działalność artystyczną³⁵. Cieszy więc każda konkretna informacja dotycząca wcześniejszych zdarzeń z jego życia.

W maju 1843 roku czasopismo „Sundine” zamieściło następującą recenzję z koncertu w Stralsundzie:

Wirtuoz pan koncertmistrz Sommer z Berlina i pan Janotha z Warszawy, z których pierwszy zagrał na wykonanym przez siebie instrumencie zwanym *euphonion*, drugi zaś wystąpił w roli pianisty akompaniatora, sprawili niezwykłą radość stralsundzkim miłośnikom muzyki dwoma koncertami, które odbyły się 21 i 23 bm. Muzycy zadziwili słuchaczy niezwykle bogatą skalą dźwięku zbudowanego przez pana Sommera instrumentu, doskonale komponującą się z podniosłym charakterem granej muzyki, jak też delikatnym akompaniamentem pana Janothy. Połączenie takich talentów i umiejętności zasługuje w pełni na uznanie ich wykształcenia muzycznego, dlatego nie pozostaje nam nic innego, niż dołączając się do wyrazów życzliwości płynących od miłośników ich talentu, życzyć naszym drogim gościom zdrowia i powodzenia podczas zaplanowanej podróży do St. Petersburga³⁶.

Juliusz Janotha, który przyjechał do Stralsundu z Warszawy, tym razem był akompaniatorem Ferdinanda Sommera, który grał na skonstruowanym przez siebie w 1843 roku instrumencie nazwanym *euphonion* (barytonowa tuba z rodziny saxhornów). Informacje

35 *Encyklopedia muzyczna PWM. Część biograficzna*, t. 4, 1993, s. 424.

36 „Sundine” 1843, 17(21), s. 167.

o tym muzyku są bardzo skąpe³⁷. Podaje się jedynie, że działał w Weimarze, a z koncertami wyjeżdżał w 1844 i 1845 roku do Frankfurtu nad Menem, Pragi i Wrocławia – innych miast się nie wymienia. Recenzja z koncertu zamieszczona w „Sundine” informuje, że Sommer rozpoczął swoje tournee rok wcześniej, zaraz po wynalezieniu instrumentu. Do Stralsundu przyjechał z Berlina i wybierał się do Petersburga. Szkoda, że nie ma żadnych informacji o programie obu występów. Muzycy musieli wykonywać jakieś transkrypcje, ponieważ utwory napisane specjalnie na euphonion z pewnością jeszcze nie powstały. Jednak nawet z tej skromnej notatki wynika, że melomani z różnych miast Europy mieli okazję zaznajomić się z nowo wynalezionym instrumentem, który dziś jest powszechnie używany w orkiestrach dętych na całym świecie.

Informacje dotyczące Stanisława Moniuszki i Juliusza Janothy są tylko skromnym uzupełnieniem wielu aktualnych wiadomości i artykułów problemowych dotyczących Polski i Polaków. Lektura „Sundine” sprawia wrażenie, że Polska wcale nie zniknęła z mapy Europy, a to, co się dzieje na jej ziemiach, jest jak najbardziej godne zainteresowania. Jest to jeszcze jeden z powodów, dla których warto zainteresować się gazetą wydawaną przeszło półtora wieku temu w Stralsundzie, do czego autorka niniejszego opracowania zachęca wszystkich czytelników zainteresowanych historią Polski i Pomorza.

Ciąg dalszy nastąpi.

37 *Musikalisches...*, op. cit., Bd. 9, 1878, s. 299; J. F. Fétis, op. cit., t. 8, 1875, s. 62.

Paweł Knap

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA ODDZIAŁU IPN W SZCZECINIE (2005–2015)

Szczeciński oddział IPN powstał 10 lat temu, mimo że sam Instytut został powołany 19 stycznia 1999 roku na mocy *Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*. Jedenaście oddziałów istnieje bowiem w miastach, które są siedzibami sądów apelacyjnych, a Sąd Apelacyjny w Szczecinie rozpoczął działalność z początkiem 2005 roku. Szczecińska placówka jest najmłodszym oddziałem IPN w Polsce, który mimo tego stał się prężnym ośrodkiem badań naukowych, edukacji, a także wydawnictwem. W latach 2005–2014 jego pracownicy i współpracownicy opublikowali 71 książek, część z nich ukazała się w serii centralnej¹. Niniejszy artykuł dotyczy jednak serii oddziałowej, która aktualnie liczy 62 pozycje.

Od 2008 roku większość publikacji ukazuje się w jednolitej szacie graficznej, odświeżonej w 2010 roku. Pierwsze lata (2005–2007), to – nawiązując do tytułu jednej z pierwszych książek wydanych w Szczecinie – poszukiwanie graficznej tożsamości. Ukazał się wtedy wybór źródeł ze zbiorów przywódców szczecińskiego strajku z sierpnia 1988 roku² oraz materiały z sesji naukowych, organizowanych wspólnie z partnerami gorzowskimi (jak tom poświęcony protestowi mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego wobec stanu wojennego³) bądź we współpracy z instytucjami szczecińskimi (jak zbiór artykułów na temat października 1956 roku⁴ czy politycznych zmian w regionie w latach 1988–1990⁵). W roku 2007 ukazała się także pierwsza niewielka monografia autorstwa Radosława Ptaszyńskiego, poświęcona uroczystościom zorganizowanym w kwietniu 1946 roku pod hasłem *Trzymamy straż nad Odrą*⁶. Koniec tego etapu w historii wy-

1 Wszystkie publikacje zostały przedstawione na łamach *Katalogu publikacji 2015* (oprac. P. Knap, Szczecin 2015).

2 *Z archiwum szczecińskiego strajku. Sierpień 1988 roku. Ze zbiorów Edwarda Radziewicza i Andrzeja Milczanowskiego*, oprac. M. Machalek, Szczecin 2005.

3 *Przeciwko stanowi wojennemu. Zajścia 31 sierpnia 1982 roku w Gorzowie Wielkopolskim*, red. M. Machalek, D. A. Rymar, Szczecin 2007.

4 *W poszukiwaniu tożsamości. Październik 1956 na Pomorzu Zachodnim*, red. M. Machalek, A. Makowski, Szczecin 2007.

5 *Narodziny III Rzeczypospolitej. Pomorze Zachodnie w latach 1988–1990. Materiały z sesji naukowej*, red. M. Machalek, J. Macholak, Szczecin 2006.

6 R. Ptaszyński, *Trzymamy straż nad Odrą. Propaganda – Fakty – Dokumenty*, Szczecin 2007.

dawnictwa wyznacza publikacja albumu, zawierającego 445 fotografii wykonanych przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, fotoreporterów lokalnych gazet oraz osoby prywatne w grudniu 1970 roku i styczniu 1971 roku⁷. Jego uzupełnieniem była pierwsza edukacyjna publikacja oddziałowa, która wyposażyła nauczycieli w zestaw scenariuszy, zdjęć i dokumentów niezbędnych do nauczania o rewolcie grudniowej i strajku styczniowym⁸.

W kolejnych latach ukazało się jeszcze sześć publikacji dotyczących Grudnia '70 i Stycznia '71. W 2009 roku wznowiono *Listę ofiar* Aleksandra Strokowskiego⁹. Rok później na temat wydarzeń sprzed czterech dekad spojrzano interdyscyplinarnie, lecz z perspektywy szczecińskiej¹⁰, omówiono stosunek intelektualistów¹¹, wreszcie przedstawiono obraz źródłowy¹². Ukoronowaniem działalności wydawniczej w tej kwestii była publikacja monografii Michała Paziewskiego w 2013 roku¹³, która rok później otrzymała Nagrodę Klio, co bez wątpienia stanowi największy sukces Oddziału IPN w Szczecinie jako wydawcy.

Również pozostałe przełomowe daty w historii miasta i regionu doczekały się swoich opracowań, choć już nie tak szczegółowych. Roku 1956 dotyczy albumowa publikacja na temat grudniowych antysowieckich zamieszek, które zakończyły się zdobyciem konsulatu ZSRS oraz atakami na milicyjne komisariaty, więzienie i prokuraturę¹⁴. Wydarzeniom marcowym 1968 roku i ich polityczno-społecznym uwarunkowaniom poświęcony został tom materiałów pokonferencyjnych¹⁵. Inne tomy dotyczyły działalności opozycji demokratycznej w okresie poprzedzającym powstanie NSZZ Solidarność¹⁶ i różnych aspektów funkcjonowania organizacji na terenie dawnego województwa szczecińskiego¹⁷. Wydarzenia z początku lat 80. – począwszy od strajków sierpniowych 1980 roku, przez karnawał Solidarności, wprowadzenie stanu wojennego, aż po manifestację uliczną zwolenników

7 M. Machałek, P. Miedziński, *Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień '70–Styczeń '71*, Szczecin 2007.

8 *Szczecin. Grudzień '70 – Styczeń '71. Materiały edukacyjne*, red. M. Machałek, K. Rembacka, Szczecin 2007.

9 A. Strokowski, *Lista ofiar. Grudzień 1970 r. w Szczecinie*, Szczecin 2009.

10 *Historia, miasto, pamięć: Grudzień '70–Styczeń '71 (perspektywa szczecińska)*, red. P. Miedziński, M. Kowalewski, E. Krasucki, Szczecin 2010.

11 „Intelektualiści polscy milczą zupełnie”. *Grudzień 1970–styczeń 1971 w Szczecinie*, red. S. Ligarski, Szczecin 2010.

12 E. Krasucki, *Przesilenie. Szczecińskie społeczeństwo i władza w styczniu i lutym 1971 r. Obraz źródłowy*, Szczecin 2010; *Szczeciński Grudzień '70 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, oprac. T. Błaszak, M. Dźwigat, T. Kenar, Szczecin 2010.

13 M. Paziewski, *Grudzień 1970 w Szczecinie*, Szczecin 2013.

14 P. Skubisz, *Nocna rewolta. Antysowieckie zamieszki w Szczecinie 10 grudnia 1956 r.*, Szczecin 2009.

15 *Z dala od centrum. Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim. Materiały pokonferencyjne*, red. R. Kościelny, Szczecin, 2009.

16 *Między Warszawą a regionem. Opozycja przedsierpniowa na Pomorzu Zachodnim*, red. K. Kowalczyk, M. Paziewski, M. Stefaniak, Szczecin 2008.

17 *Regionalny wymiar „Solidarności” 1980–1981. Szczecin na tle kraju*, red. A. Kubaj, M. Siedziako, Szczecin 2014.

zdelegalizowanego związku w maju 1983 roku – zostały opisane i opatrzone unikatową kolekcją 328 fotografii na łamach albumu, który ukazał się w 2012 roku¹⁸. Dwie publikacje poświęcono najdłuższemu w dziejach Szczecina protestowi robotniczemu, który trwał od 17 sierpnia do 3 września 1988 roku – powstał tom pokonferencyjny¹⁹ oraz wybór dokumentów Służby Bezpieczeństwa²⁰.

Skoro mowa o „bezpiece”, to przypomnijmy, że wiele emocji wzbudziła w 2008 roku publikacja trzech tomów informatorów personalnych, w których przedstawiono krótkie biogramy kilkuset funkcjonariuszy Urzędu i Służby Bezpieczeństwa, pełniących funkcje kierownicze w latach 1945–1990. W tomach, które ukazały się pod wspólnym tytułem *Twarze bezpieki*, uwzględniono teren dawnych województw: szczecińskiego²¹, koszalińskiego²² i gorzowskiego²³.

W tym miejscu warto również wspomnieć o dwóch monografiach, dotyczących aparatu represji. Marcin Stefaniak w swojej książce omówił jego kształtowanie na zachodnim pograniczu Polski w pierwszym pięcioleciu po wojnie i funkcjonowanie na tle takich zjawisk, jak proces osadnictwa czy nielegalne przekraczanie granicy²⁴. Arkadiusz Słabig z kolei skoncentrował się na ingerencjach „bezpieki” w położenie mniejszości narodowych w regionie przez cały okres Polski Ludowej²⁵. Z działalnością aparatu represji wiąże się także tom studiów poświęcony losom żołnierzy Wojska Polskiego, Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz tych oficerów i szeregowych ludowego Wojska Polskiego, którzy na powojenną rzeczywistość patrzyli inaczej niż nowi władarze kraju²⁶.

- 18 A. Kubaj, P. Miedziński, *Stan wojenny w Szczecinie*, Szczecin 2012. Stanu wojennego dotyczy także publikacja *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w czasie stanu wojennego* (red. S. Ligarski, Szczecin 2012), gdzie omówiono między innymi propagandę prezentowaną na łamach „Wiadomości Szczecińskich” – gazety powstałej z połączenia redakcji dwóch lokalnych tytułów *Głosu i Kuriera*.
- 19 *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
- 20 „Nic tu nie jest nielegalne”. *Sierpień '88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, red. P. Knap, A. Kubaj, Szczecin 2009.
- 21 *Twarze szczecińskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa województwa szczecińskiego. Informator personalny*, red. P. Knap, M. Ozga, M. Stefaniak, Szczecin 2008.
- 22 *Twarze koszalińskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa województwa koszalińskiego. Informator personalny*, red. P. Knap, M. Ozga, P. Skubisz, Szczecin 2008.
- 23 *Twarze gorzowskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Gorzowie Wielkopolskim. Informator personalny*, oprac. P. Skubisz, Szczecin 2008.
- 24 M. Stefaniak, *Działalność aparatu represji na zachodnim pograniczu Polski w latach 1945–1950*, Szczecin 2008.
- 25 A. Słabig, *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1989*, Szczecin 2008.
- 26 „Politycznie obcy!”. *Żołnierze Wojska Polskiego w zainteresowaniu komunistycznego aparatu represji i propagandy w latach 1944–1956*, red. B. Polak, P. Skubisz, Szczecin 2011.

Problematyki wojskowej dotyczy również publikacja omawiająca rolę i miejsce przedwojennych Wojsk Pogranicznych ZSRS w strukturze sowieckiego aparatu bezpieczeństwa²⁷ oraz tom studiów na temat Polskich Oddziałów Wartowniczych funkcjonujących przy armii amerykańskiej w latach 1945–1989²⁸.

Cztery pozycje w dorobku Oddziału IPN w Szczecinie poświęcone zostały stalinowskiemu sądownictwu wojskowemu. Radosław Ptaszyński najpierw przygotował tom studiów i materiałów na temat sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego i Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie oraz wydanych przezeń wyroków²⁹, a następnie opublikował monografię tych instytucji³⁰. Z kolei grupa archiwistów z Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w Szczecinie przygotowała inwentarze zespołów archiwalnych WSR³¹ i WPR³².

Istotne miejsce w bibliografii szczecińskiego oddziału IPN zajmuje także Kościół katolicki. Ukazały się dwa tomy poświęcone polityce władz państwowych na Pomorzu i ziemi lubuskiej³³, zbiór artykułów i wspomnień odnoszących się do nauczania społecznego papieża Jana Pawła II³⁴ oraz materiały pokonferencyjne na temat duszpasterstw akademickich³⁵. W ubiegłym roku opublikowana została monografia autorstwa Zbigniewa Stanucha, poświęcona katechizacji szkolnej i pozaszkolnej w regionie w latach 1945–1961³⁶.

Bardzo ciekawy jest zestaw wspomnień, relacji i wywiadów. Ukazały się wspomnienia Józefa Jagodzińskiego, byłego więźnia między innymi filii KL Stutthof w Po-

27 P. Skubisz, *Wojska Pograniczne ZSRS na odcinku z Polską w świetle materiałów wywiadu II Rzeczypospolitej (1921–1939). Struktura i dyslokacja. Działalność wywiadowcza. Regulamin służby*, Szczecin 2010.

28 *Polskie Oddziały Wartownicze przy armii amerykańskiej w latach 1945–1989*, red. M. Mazanek-Wilczyńska, P. Skubisz, H. Walczak, Szczecin 2011.

29 R. Ptaszyński, *Sędziowie Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie i ich wyroki. Studia i materiały*, Szczecin 2008.

30 R. Ptaszyński, *Wojskowy Sąd Rejonowy i Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Szczecinie w latach 1946–1955*, Szczecin 2010.

31 *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie [1945] 1946–1955 [2008]*, oprac. T. Dźwigał et al., Szczecin 2012.

32 *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie [1945] 1946–1955 [1998]*, oprac. T. Dźwigał et al., Szczecin 2012.

33 *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej w latach 1945–1989*, red. ks. T. Ceynowa, P. Knap, Szczecin 2010; *Kościół katolicki w relacjach władzy komunistycznej na Pomorzu Środkowym w latach 1945–1989*, red. ks. T. Ceynowa, P. Knap, Szczecin 2011.

34 *Solidarność z błoń. Wokół nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. M. Drzonek, M. Siedziako, Szczecin 2011.

35 „Oaza wolności”. *Duszpasterstwa Akademickie w latach siedemdziesiątych XX w.*, red. M. Marcinkiewicz, Szczecin 2011.

36 Z. Stanuch, *Walka o religię. Katechizacja szkolna i pozaszkolna na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1961*, Szczecin 2014.

licach³⁷, dziennik z internowania Tadeusza Dziechciowskiego³⁸ czy wybór wspomnień syberyjskich zesłańców³⁹. Upamiętnienia w tomie relacji doczekali się Sprawiedliwi wśród Narodów Świata z regionu⁴⁰. Ukazały się także dwa wywiady rzeki – z Janiną Wasiłoję-Smołęńską, żołnierzem między innymi V Brygady Wileńskiej AK⁴¹ oraz Markiem Adamkiewiczem – liderem szczecińskiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów i człowiekiem, którego protest przeciwko treści peerelowskiej przysięgi wojskowej doprowadził do powstania ogólnopolskiego Ruchu Wolność i Pokój⁴².

Trzy książki dotyczą tematyki radiowej – dwie z nich Polskiego Radia Szczecin (wybór audycji oraz monografia autorstwa Pawła Szulca⁴³), jedna zaś gorzowskiego radia Solidarność⁴⁴.

Ciekawostką jest fakt publikacji monografii Przemysława Benkena, poświęconej militarno-politycznym aspektom komunistycznej Ofensywy Tet, która miała miejsce w Wietnamie Południowym na początku 1968 roku. Tematyka przestaje jednak budzić zdziwienie, gdy poznamy bazę źródłową publikacji – autor szeroko wykorzystał dokumenty ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej, co pozwoliło uzupełnić bądź skorygować wiele znanych wcześniej źródeł anglojęzycznych⁴⁵. Ten sam autor stoi za monografią opisującą przestępstwa podczas planowego skupu zboża w powiecie gryfickim w pierwszej połowie 1951 roku⁴⁶.

W ramach serii wydawniczej szczecińskiego oddziału IPN ukazało się jeszcze kilka tomów studiów, których tematyka jest różnorodna, a przez to niezwykle interesująca. W katalogu publikacji znaleźć można zbiór tekstów krążących wokół zjazdu szczecińskiego z 1949 roku⁴⁷, tomy poświęcone myśli zachodniej⁴⁸, architekturze i urbanistyce⁴⁹

37 J. Jagodziński, *Bunkry na ruinach. Szkice do historii KL Stutthof – Außenlager Pölitz*, oprac. P. Knap, Szczecin 2009.

38 T. Dziechciowski, *Dziennik z internowania: Goleniów – Wierzchowo Pomorskie – Strzebielinek (1981–1982)*, oprac. M. Marcinkiewicz, Szczecin 2011.

39 *Ocalić od zapomnienia. Wspomnienia sybiraków*, wyb. B. Zgoła, oprac. S. Ligarski, Szczecin 2010.

40 „Jak ci się uda uratować, pamiętaj”. Relacje „Sprawiedliwych” i o „Sprawiedliwych” z województwa zachodniopomorskiego, oprac. P. Knap, Szczecin 2010.

41 J. Wasiłoję-Smołęńska, „Nie było czasu na strach...”, rozm. przepr. M. Kruk, E. Wnuk, Szczecin 2009.

42 M. Adamkiewicz, „Bez wątpienia było warto!”, rozm. przepr. M. Siedziako, Szczecin 2012.

43 *Fikcja czy rzeczywistość? Wybór audycji Polskiego Radia Szczecin z lat 1946–1989*, oprac. P. Szulc, Szczecin 2009; P. Szulc, *Zniewolony eter. Polskie Radio Szczecin w latach 1945–1989*, Szczecin 2012.

44 D. A. Rymar, *Radio „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1982–1989*, Szczecin 2009.

45 P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium militarno-polityczne*, Szczecin 2014.

46 P. Benken, *Wypadki gryfickie 1951 r.*, Szczecin 2014.

47 *Wokół zjazdu szczecińskiego 1949 r.*, red. P. Knap, Szczecin 2011.

48 *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

49 *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej*, red. P. Knap, Szczecin 2013.

czy wyborom i referendum w Polsce Ludowej⁵⁰. Ciekawy, bo obejmujący okres od starożytności do czasów współczesnych, jest wybór artykułów poświęconych „skazaniu na niepamięć”⁵¹. Wreszcie zainaugurowany został cykl publikacji na temat wywiadu i kontrwywiadu Polski w XX wieku⁵².

Oprócz wymienionych wcześniej, ukazały się jeszcze dwie publikacje źródłowe – dotyczyły niemieckich zbrodni wojennych w regionie w świetle śledztw prowadzonych przez

Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie⁵³ oraz Adama Doboszyńskiego, działacza politycznego i ideologa ruchu narodowego⁵⁴.

Na koniec podsumowania działalności wydawniczej z lat 2005–2014 wspomnieć należy jeszcze o cyklu pokonferencyjnych materiałów edukacyjnych, dotyczących historii Szczecina. Uczestnicy konferencji, organizowanych od 2008 roku, dyskutowali dotąd na temat źródeł wiedzy o historii miasta⁵⁵, wybitnych postaci z nim związanych⁵⁶, charakterystycznych miejsc⁵⁷, życia codziennego⁵⁸, wreszcie postrzegania miasta z zewnątrz⁵⁹. Ich efektem jest pięć tomów przygotowanych do druku przez Katarzynę Rembacką, które ukazały się w spójnej, choć różniącej się od oddziałowej, szacie graficznej.

W roku bieżącym wydruku doczekał się dotąd tylko Katalog publikacji 2015, prace nad kolejnymi publikacjami są jednak zaawansowane, a tytuły interesujące. Wkrótce wydany zostanie między innymi tom relacji opozycjonistów z sierpnia 1980 roku⁶⁰,

50 *Wybory i referenda w PRL*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin 2014.

51 *Damnatio memoriae w europejskiej kulturze politycznej*, red. R. Gałąj-Dempniak, D. Okoń, M. Semczyszyn. Szczecin 2011.

52 *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 1, red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2012.

53 *Zbrodnie niemieckie na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej popełnione w latach 1939–1945 w świetle śledztw prowadzonych przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie. Wybór źródeł*, oprac. M. Maciejowski, współpr. M. Dźwigał, Szczecin 2013.

54 T. Sikorski, *Rzeczpospolita wielkiego narodu – wspólnota wolności i ładu. Refleksja geopolityczna Adama Doboszyńskiego i emigracyjnego środowiska „Walki”. Perspektywa źródłowa*. Szczecin 2012.

55 *Szczecin – źródła wiedzy o historii miasta. Od archeologii do czasów najnowszych. Pierwsza Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2008 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2009.

56 *Szczecin – historię tworzą ludzie. Druga Konferencja Edukacyjna, 11 XII 2009 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2010.

57 *Szczecin i jego miejsca. Trzecia Konferencja Edukacyjna, 10 XI 2010 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2011.

58 *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2012.

59 *Szczecin z oddali. Piąta Konferencja Edukacyjna, 30 XI 2012 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2014.

60 *Mój Sierpień '80. Pomorze Zachodnie na drodze do wolności*, red. M. Dźwigał, A. Kubaj, M. Siedziako.

zbiór tekstów publikowanych przez pracowników IPN na łamach czasopisma szczecińskich środowisk prawniczych „In Gremio”⁶¹, kolejne tomy studiów nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku⁶² czy monografia poświęcona propagandzie stalinowskiej na Pomorzu Zachodnim⁶³.

61 „In Gremio” z IPN. *Niezwykłe miejsca, ciekawi ludzie, nieznane wydarzenia*, oprac. P. Szulc.

62 *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 2 i 3, red. W. Skóra, P. Skubisz.

63 P. Szulc, *Propaganda stalinowska na Pomorzu Zachodnim*.

Radosław Delida

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

**PREKOLUMBIJSKIE KSIĘGI MEZOAMERYKAŃSKIE
CZĘŚĆ 2¹****Księgi Majów**

Do dzisiejszych czasów przetrwały tylko trzy przedhiszpańskie kodeksy Majów². Przyczyną tego jest nie tylko opisana wcześniej działalność kolonizatorów ale także tropikalny klimat panujący na zamieszkanym przez nich ziemiach, który przyczynia się do szybszego rozkładu materiałów organicznych. Jednym ze zwyczajów Majów było składanie manuskryptów w grobach zmarłych dostojników. Umieszczane były głównie na piersiach lub przy głowach grzebanym władcom³. Ze względu na niekorzystny wpływ wilgotnego środowiska, w odkrytych do tej pory pochówkach, z całych kodeksów zachowały się tylko resztki wapiennej powłoki, pokrywającej ich kartki, stanowiącej podkład dla nanoszonych znaków. Znaleźiska te mają często formę prostokątnych brył gipsu pozostałych po rozkładzie części organicznych, na których widnieją resztki farby. Niewykluczone, że w przyszłości uda się odnaleźć w bardziej suchych jaskiniach pozostałości będące w kondycji umożliwiającej ich przeglądanie i czytanie⁴. Najstarsze szczątki majańskich ksiąg odkryto w grobowcach znajdujących się w Gwatemali, Belize i Hondurasie. Datuje się je na początkowe fazy okresu klasycznego⁵. Niektórzy uczeni sugerują, że ze względu na podatność materiałów, z których zostały wykonane, na niekorzystne oddziaływanie klimatu Jukatenu, manuskrypty zniszczone przez Hiszpanów pochodziły tylko z okresu poprzedzającego podbój. Zastrzega się jednak przy tym, że

1 Część pierwsza ukazała się w „Bibliotekarzu Zachodniopomorskim”, nr 3–4(2015).

2 Istnieje jeszcze *Kodeks Grolier* znajdujący się w Meksyku, odkryty w latach 70. XX wieku ale jego autentyczność nie jest pewna, między innymi ze względu na zróżnicowanie stylistyczne i brak treści poza ciągami liczb, v. J. Olko, *Meksyk przed konkwistą*, Warszawa 2010, s. 356; R. Faron-Bartels, *Ludzie i bogowie Ameryki Środkowej*, Wrocław 2009, s. 120.

3 J. Olko, *Meksyk przed...*, op. cit., s. 355.

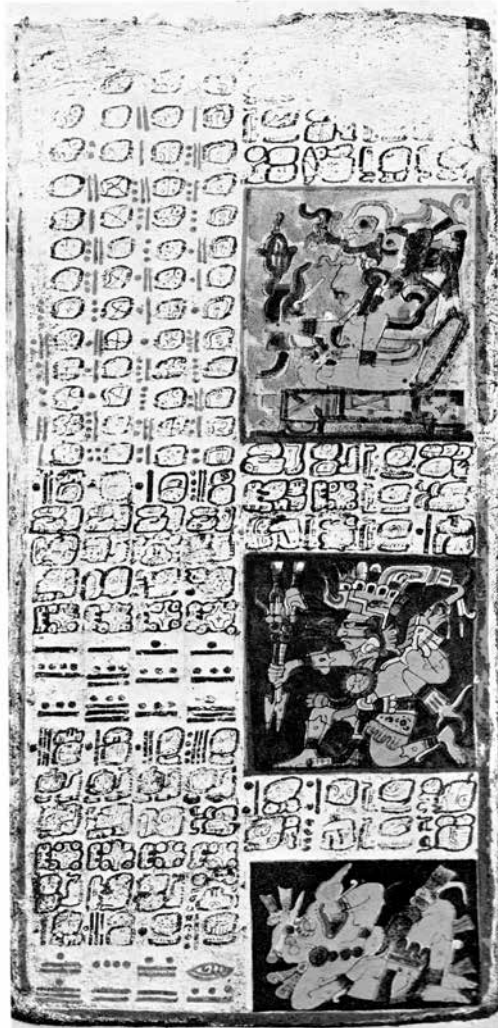
4 K. Taube, *The Cultural and Historical Significance of Mesoamerican Codices: an External Perspective. Presented at symposium entitled „The World Digital Library and Mesoamerican Codices: Expanding Access and Promoting International Cooperation”* [online], [dostęp 2 lutego 2015], s. 30, dostępny w internecie: http://project.wdl.org/content/mexican_codices/Taube_MexicoCity_Paper.pdf, s. 2.

5 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 118.

wiele z nich było zapewne kopiami powstałych znacznie wcześniej⁶. O tym, że społeczności zamieszkujące tereny obecnie wchodzące w skład wymienionych państw posiadały rękopiśmienne księgi, dodatkowo świadczą sceny umieszczone na naczyniach ceramicznych, odnalezionych na przykład w Peten⁷.

Zachowane majańskie kodeksy mają formę długiego pasa składanego jak parawan. Po złożeniu, ich szerokość w przybliżeniu równa jest połowie wysokości. Karty pokryte są wypolerowaną warstwą białej farby. Poszczególne strony mają zazwyczaj czerwoną obwódkę. Zwykle też, poziomymi, biegnącymi przez całą szerokość kartki, również czerwonym liniami rozdzielany jest tekst. Malunki i pismo naniesiono prawdopodobnie za pomocą cienkich pędzelków. Treści w nich zawarte dotyczą głównie astronomii i kalendarza. Część z nich stanowią przepowiednie⁸.

Nazwy zachowanych rękopiśmiennych ksiąg Majów wywodzą się od miast, w których są obecnie przechowywane. *Kodeks Drezdeński* (Sächsische Landesbibliothek) składa się z 39 kart. Inskrypcje zajmują 74 strony⁹ o szerokości około 9 cm i wysokości

Strona 49 Kodeksu Drezdeńskiego

Źródło: domena publiczna, pl.wikipedia.org.

- 6 H. Kettunen, Ch. Helmke, *Wprowadzenie do hieroglifów Majów. Podręcznik dla uczestników warsztatów. 14-ta Europejska Konferencja Majanistyczna. Kraków, 9–14 listopada 2009 r.* [online], [dostęp 27 maja 2013], s. 7, dostępny w internecie: <http://www.wayeb.org/download/resources/wh2009polish.pdf>, s. 24.
- 7 K. Taube, op. cit., s. 2.
- 8 Ibidem, s. 24.
- 9 *Codex Dresdensis* [online], [dostęp 27 lutego 2015], dostępny w internecie: http://digital.slub-dresden.de/werkansicht/dlf/2967/?tx_dlf%5Bpointer%5D=3&cHash=5515a04e9d909112607c-ce925d2f933c.

około 20,5 cm¹⁰. Treści zawierają informacje o rytuałach związanych ze zmianą pór roku, prognozy zaćmień Słońca i Księżyca, dokładne obliczenia dotyczące faz i pozycji planety Wenus, opisy oddziaływania bogini Księżyca na rozwój chorób i przebieg porodów oraz wpływu boga deszczu na zmiany pogody i wielkość plonów. Na podstawie badań stylu pisma przypuszcza się, że pracowało nad nim pięciu skrybów¹¹.

W trakcie drugiej wojny światowej, podczas gaszenia wywołanego nalotami pożaru biblioteki, dokument został zalany wodą. Ze względu na wyrządzone szkody, do celów badawczych pomocniczo wykorzystuje się jego wcześniej wykonane kopie¹². *Kodeks Madrycki* (Museo de América) nazywany także *Tro-Cortesianus* odkryty został w XIX wieku, w postaci dwóch oddzielnych dokumentów. W drugiej połowie tego stulecia zorientowano się, że nazwany od nazwiska posiadacza, hiszpańskiego profesora paleografii Juana Tro y Ortolano *Kodeks Troano* i *Kodeks Cortesianus* stanowią jeden dokument. W 1888 roku został on ponownie scalony. Strony od 1 do 21 oraz od 57 do 77 pochodzą z *Kodeksu Cortesianus* natomiast od 22 do 56 i od 78 do 112 z *Kodeksu Troano*¹³. Szerokość dwustronnie wypełnionych 56 kart wynosi około 12,2 cm a wysokość około 22,6 cm¹⁴. Wiadomości umieszczone w *Kodeksie Madryckim* opisują hodowlę pszczół, znaczenie boga deszczu dla rolnictwa oraz rytuały mające zapewnić udane polowanie. Zapis hieroglificzny charakteryzuje się licznymi błędami¹⁵. Wnioski z badań paleograficznych przeprowadzonych przez zespół Alfonso Lacadeny wskazują, że pracowało nad nim sekwencyjnie dziewięciu skrybów kapłanów¹⁶. *Kodeks Paryski* znany także jako *Kodeks Peresianus* lub *Kodeks Pérez* (Bibliothèque nationale de France) składa się z 11 obustronnie zapisanych kart, o wymiarach około 12,5 na 25 cm. Zachowały się tylko środkowe części tekstów. Zewnętrzne zostały utracone w wyniku wykruszenia się wapiennego podłoża¹⁷. Odczytane fragmenty zawierają przepowiednie na trwające 1320 lat cykle *katun*, opis stworzenia świata oraz zwierzęce znaki zodiaku, nad którymi opiekę sprawuje 13 gwiazd¹⁸.

Wśród badaczy przeważają opinie, że najstarszy spośród wymienionych jest *Kodeks Drezdeński*. Uczeni zgodni są również, że *Kodeks Paryski* powstał w połowie XV wieku. Za czas wytworzenia *Kodeksu Madryckiego* przyjmuje się natomiast ogólnie XV wiek¹⁹.

10 *Material / Erhaltung* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.slub-dresden.de/en/collections/manuscripts/the-dresden-maya-codex/material-erhaltung>.

11 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 119.

12 *The Dresden Codex* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.famsi.org/mayawriting/codices/dresden.html>.

13 *The Madrid Codex* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.famsi.org/mayawriting/codices/madrid.html>.

14 D. Buti et al., *Non-invasive investigation of a pre-Hispanic Maya screenfold book: the Madrid Codex*, „Journal of Archaeological Science” 2014, No. 42, s. 166.

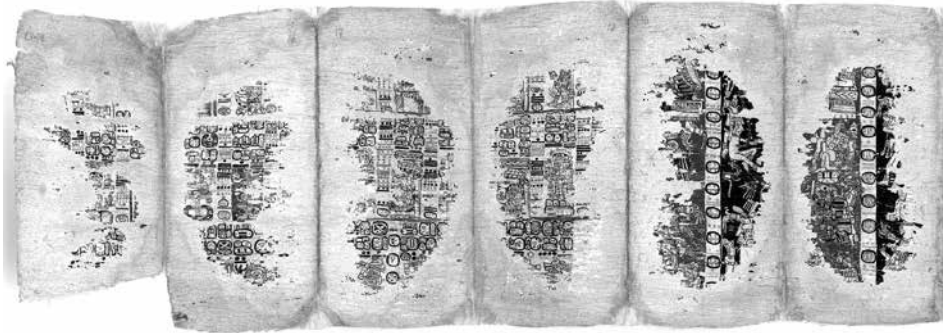
15 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 120.

16 D. Buti et al., op. cit., s. 167.

17 *Codex Peresianus* [online], [dostęp 4 marca 2015], dostępny w internecie: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8446947j/f1.image.r=peresianus.langEN>.

18 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 120.

19 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 24.

Kodeks Paryski

Źródło: domena publiczna, pl.wikipedia.org.

Przeprowadzone ostatnio nieinwazyjne badania *Kodeksu Madryckiego* znacząco wzbogacają wiedzę dotyczącą materiałów używanych przez Majów do tworzenia ksiąg oraz pracy skrybów. Potwierdziły one wyniki analiz przeprowadzonych przez Rudolfa Schwede w 1912 roku, wskazujące, że biała warstwa pokrywająca strony tego manuskryptu została sporządzona głównie z węglanu wapnia. Znajdujące się w nim ślady krystalicznego kalcytu oraz zanieczyszczenia wskazują na jego mineralne pochodzenie (na przykład margiel nazywaną przez Majów *saskab*)²⁰. Zawartość węglanu magnezowego sugeruje natomiast, że do powleczenia dokumentu bielą użyto wapienia kalcytowego występującego w północnej części Jukatanu. W południowej nizinnej części półwyspu występują wapienie dolomitowe. Może to wskazywać na pochodzenie manuskryptu²¹. W piśmie z 1548 roku zatytułowanym *Sobre el modo de cómo hacían sus pinturas los indígenas* (O sposobie wytwarzania manuskryptów przez Indian), nieznany autor wspominał, że Majowie mieszały wapno z woskiem pszczelim przed powleczeniem nim papieru. Wyniki analizy wykluczyły tę możliwość, zasugerowały natomiast, że mogły to być roślinne polisacharydy²². Węgiel drzewny roślinnego pochodzenia (w języku Majów *sibik* – słowo to oznacza także *tusz*), będący podstawą do wytwarzania czarnego barwnika uzyskiwano ze spalonego drewna takich gatunków jak sosna (*Pinus*) i *Exostema*. Barwę czerwoną w odcieniach od brązowego do pomarańczowego wytwarzano z hematytu mieszanego z kaolinem. Stosowano hematyt naturalny oraz poddany obróbce cieplnej. Barwnik niebieski uzyskiwano z indygo, które łączono z pałgorskitem (w języku Majów *sak lu'um*, czyli *biała ziemia*). Różnorodność odcieni koloru niebieskiego widoczna na kartach *Kodeksu Madryckiego* jest wynikiem zabiegów celowych oraz niezamierzonych, wynikających z drobnych różnic w przygotowaniu barwnika. Ciekawy jest fakt, że

20 D. Buti et al., op. cit., s. 174.

21 D. Domenici et al., *The Colours of Indigenous Memory: Non-invasive Analyses of Pre-Hispanic Mesoamerican Codices*, w: *Science and Art. The Painted Surface*, red. A. Sgamellotti, B. G. Brunetti, C. Miliani, London, 2014, s. 104.

22 D. Buti et al., op. cit., s. 174.

pierwszych sześciu skrybów używało pełnej palety barw, siódmy tylko czerni i czerwieni natomiast ósmy i dziewiąty czerni i czerwieni oraz niewielkiej ilości koloru niebieskiego. Połączenie tego faktu z wyraźnym zmniejszeniem się udziału niebieskiej farby użytej do wypełniania figur przez ostatnich skrybów nasuwa myśl, że z jakiegoś powodu zaczęło w pewnym momencie brakować im tego koloru²³.

Badania różnych próbek pozwalają wysnuć wniosek, że manuskrypt był w całości pokryty białą warstwą jeszcze zanim skrybowie rozpoczęli pisanie i malowanie²⁴. Przed przystąpieniem do zamieszczania treści, strony dzielono na dwie, trzy lub cztery poziome sekcje za pomocą czerwonych linii (rzadziej stosowano linie pionowe). Prawdopodobnie służyły one do oddzielenia pracy poszczególnych skrybów, ponieważ nie odnotowano przypadku, aby nad którąkolwiek z sekcji pracował więcej niż jeden malarz. Czasem niektóre z nich wyróżniano innym odcieniem²⁵. Obserwacje pod mikroskopem wskazują, że na początku rysowano czarny kontur, a następnie wypełniano go najpierw farbą czerwoną, a później niebieską. W *Kodeksie Madryckim* i *Kodeksie Paryskim* użyto koloru białego i czarnego oraz różnych odcieni czerwonego i niebieskiego. W *Kodeksie Drezdeńskim* występuje jeszcze żółtawy ale przypuszcza się, że powstał on w wyniku mocnego rozcieńczenia farby czerwonej. Tak ograniczona paleta w połączeniu z ustalonym porządkiem pracy może świadczyć o pewnej standaryzacji pisania w księgach²⁶. Zresztą nie musiało to wynikać tylko z indywidualnej pracy skrybów ale prawdopodobnie zależało także od przebiegu sesji, w której udział mogło brać wielu artystów korzystających z tych samych farb. Każdy ze skrybów pracujących nad *Kodeksem Madryckim* tworzył zarówno malunki jak i pisał²⁷.

Ze względu na zawartość jak i przeznaczenie kodeksy zaliczano do przedmiotów świętych. Przed odczytaniem podlegały rytuałowi oczyszczenia i odnowy²⁸. Kodeksy Majów były często wykorzystywane w różnego rodzaju ceremoniach. Diego de Landa napisał, że kapłani po zakończeniu niektórych obrzędów rozkładali księgi wróżebne na powierzchni wyścielonej roślinami *Pilea muscosa* (rodzina pokrzywowate) i skrapiali je wodą, w której rozpuszczali *cardenillo* (zasadowy oktan miedzi). Pozyskiwali ją z górskich potoków, w miejscach, do których dostępu nie miały kobiety. W trakcie tego rytuału, najważniejszy z kapłanów odczytywał z jednej z ksiąg przepowiednie na kolejny rok²⁹.

Oprócz kart w księgach, Majowie pokrywali hieroglifami także naczynia ceramiczne; kamienne stele; kamienne i drewniane nadproża; powleczone stiukiem fasady; ściany budowli i grot; muszle; kości; cegielki; przedmioty wykonane z jadeitu,

23 Ibidem, s. 175–176.

24 Ibidem, s. 174.

25 Ibidem, s. 167–168, 175.

26 Ibidem, s. 174–176.

27 Ibidem, s. 167–168.

28 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 119.

29 M. Sten, *Malowane księgi dawnych narodów Meksyku*, Kraków 1980, s. 38.

obsydianu i gliny³⁰. Na kamiennych zabytkach utrwalano przede wszystkim treści historyczne dotyczące narodzin, objęcia władzy, prowadzonych wojen, pojmania jeńców, rytuałów, wizyt królewskich, desygnowania następcy tronu, śmierci, pochówku. Treści eksponowane w miejscach publicznych dotyczyły wydarzeń związanych z elitami. Ich bohaterami, oprócz postaci historycznych były także siły nadprzyrodzone³¹. W epoce klasycznej, Majowie zdobili naczynia, oprócz dominującymi w okresie protoklasycznym kształtami geometrycznymi, także scenami dworskimi, mitycznymi, wojennymi, zaczerpniętymi z natury oraz przedstawieniami polowań i ceremonii. Dekoracje uzupełniano pismem³². Mogły to być proste zdania lub długie teksty. Na naczyniu umieszczana była także „etykieta”, której treść zazwyczaj rozplanowana była wokół jego brzegu (czasami pionowo, ukośnie, lub w kolumnach). Zawierała ona znak wskazujący jej początek, imię właściciela artefaktu albo osoby, która namalowała lub wyrzeźbiła znajdujące się na nim treści, a także informacje o sposobie poświęcenia naczynia, jego rodzaju, zawartości dla jakiej zostało przeznaczone. Zachowane do dzisiejszych czasów zawierają najczęściej więcej niż jeden tekst. Ważniejsze wiadomości wyróżnione są większymi hieroglifami. Drugorzędne napisy są mniejsze i opisują sceny prezentowane na naczyniu³³. Niektóre ornamenty przypominają współczesne komiksy. Przedstawione postacie, niejako wypowiadają się przy pomocy tekstu wskazywanego esowatą linią – dymkiem – łączącym ich usta z odpowiednimi treściami³⁴. Inskrypcje na drobnych przedmiotach przenośnych, na przykład paciorkach czy naszyjnikach są bardzo zwarte. Przeważnie zawierają nazwę artefaktu i imię jego właściciela³⁵.

Papier

Nie wiadomo dokładnie kiedy w Ameryce Środkowej wynaleziono technikę wyrabiania papieru. Wielu badaczy przekonuje, że pierwsi wytwarzali go Majowie z Jukatanu. Początkowo wyrabiali oni materiał na ubrania z wewnętrznych warstw kory drzew. Wiele grup żyjących w tym rejonie i na sąsiednich obszarach używało tunik zrobionych z tego surowca. W pewnym momencie wytwarzanie materiału na ubrania przeistoczyło się w wyrób papieru. Jest możliwe, że mający z Majami kontakty Toltekowie lub ludy pretolteckie rozpowszechniły tę umiejętność na centralnym płaskowyżu. Znajomość historii Tolteków jest bardzo słaba, ale niektórzy przypuszczają, że około 600 roku społeczność pretoltecka posiadała świętą księgę, w której zamieszczono *Historię nieba i ziemi*. Jedną z teorii dotyczących zaprzestania w IX wieku stawiania przez Majów

30 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 7.

31 Ibidem, s. 20.

32 J. Olko, J. Żrąka, *W krainie czerni i czerwieni. Kultury prekolumbijskiej Mezoameryki*, Warszawa 2009, s. 210.

33 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 20.

34 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 117.

35 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 27.

kamiennych steli z datami ważnych wydarzeń, tłumaczy ten fakt rozpowszechnieniem się w tym czasie wśród nich papierowych ksiąg, w których można było pisać dużo więcej i łatwiej³⁶.

Pietro Martyr d'Anghiera w piśmie do papieża Adriana zauważył, że indiańskie księgi wykonane są z materiału uzyskiwanego spod kory drzew³⁷. Papier wyrabiano z wewnętrznych warstw kory drzew z rodziny morwowatych (*Moraceae*), do której należą figowce (fikusy) i morwy (*Morus*) oraz liści sukulentu agawy (*Agave americana*)³⁸. Niektórzy badacze uważają, że do wyrobu papieru używano w mniejszym stopniu także liści niektórych gatunków palm, bawełny, substancji wytwarzanych przez gąsienice, pokrzyw, soku z bananowca, wewnętrznej warstwy kory drzewa kauczukowego oraz mieszanek włókien z palmy, juki i *anacahuite* (*Cordia boissieri*)³⁹. W 1912 roku przeprowadzone przez Rudolpha Schwede badania mikroskopijne i chemiczne zachowanych przedkolumbijskich kodeksów Majów i kilku innych fragmentów papieru wykazały, że były one zrobione z kory figusa. W 1916 roku znany badacz Ameryki Środkowej Eduard Seler poprosił Rudolpha Schwede o mającą zweryfikować wyniki wcześniejszych testów analizę dostarczonych 21 fragmentów papieru. Okazało się, że oprócz jednego, wykonanego z agawy, wszystkie zrobiono z kory figusa⁴⁰. Amerykański antropolog Frederick Starr, który na początku XX wieku przemierzał Meksyk w poszukiwaniu wytwórców tradycyjnego papieru stwierdził, że Indianie Otomi używają do wyrobu jego ciemnej, purpurowej odmiany, kory drzewa *xalama*, a do białej – kory *moral*. Nie potrafił jednak określić jakie to dokładnie gatunki. Późniejsi badacze zidentyfikowali je jako fikusa i morwę⁴¹.

Kodeksy Zapoteków wytwarzane były między innymi z papieru pozyskiwanego z roślin nazywanych *quiychipeco* lub *quichiyagapeo* – od *quiychi* czyli *papier* i *yago* czyli *drzewo* lub *roślina*⁴². Aztecy wyrabiali papier z wewnętrznych warstw kory dziko rosnących drzew figowych takich jak na przykład *Ficus benjamina*, *Ficus involuta*⁴³, *Ficus bonplandiana* czy *Ficus cotinifolia*⁴⁴. Księgi Majów również wykonano z papieru wytworzonego z surowca pozyskanego z drzewa figowego (między innymi z *Ficus cotinifolia* i *Ficus padifolia*)⁴⁵, nazywanego przez nich *kopo*⁴⁶. Jak zostało już wcześniej

36 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, *Traditional papermaking and paper cult figures of Mexico*, Norman 1986, s. 13.

37 M. Sten, op. cit., s. 35.

38 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 13.

39 Ibidem, s. 19.

40 Ibidem, s. 25.

41 Ibidem, s. 21–22.

42 J. Marcus, op. cit., s. 71. Księgi kopiowane na papier pochodzący z Hiszpanii były nazywane przez Zapoteków *quiychiyatli Castilla*, v. ibidem.

43 M. E. Smith, op. cit., s. 330.

44 M. Sten, op. cit., s. 32.

45 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 7.

46 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 118.

wspomniane, Mixtecy określali słowem *tutu* zarówno papier jaki i książki⁴⁷. Podobnie Aztecy nazywali je jednym słowem *amatl*⁴⁸. Majowie mówili na papier *huun*⁴⁹.

Francisco Hernández opisując w XVI wieku w swej książce meksykańskie drzewo *amaquáhuatl* (drzewo papierowe) zamieścił dokładny opis procesu wyrobu papieru. Napisał, że ów gatunek występuje w górach, w okolicach miasta Tepoztlan, gdzie wiele grup robotników zajmuje się wytwarzaniem papieru z tej rośliny. Zauważył, że nie jest on najlepszy do pisanie i rysowania, ale świetnie nadaje się na opakowania oraz dobrze spełnia swoją rolę w obrzędach. Pisał, że do jego wyrobu wybierano tylko najgrubsze konary, pozostawiając nowo wyrosnięte. Umieszczano je na całą noc w rzece lub strumieniu aby je rozmiękczyć. Następnego dnia zdzierano z nich korę, którą pozbawiano wierzchniej warstwy, rozciągano i rozbijano uderzając płaskim kamieniem w wrytych rowkami, osadzonym w zgięciu dwóch wierzbowych gałęzi stanowiących uchwyt⁵⁰. Aztekowie nazywali ten zabieg *amauitequini*⁵¹. Sprawiał on, że surowiec robił się miękki i elastyczny. Następnie cięto go na kawałki, które innym kamiennym narzędziem ponownie ubijano. Powstały papier wygładzano, a na końcu dzielono na arkusze mające około 40 cm długości i 30 cm szerokości. Ich grubość była zbliżona do europejskiego papieru, ale meksykański był bardziej zwarty i bielszy, chociaż według opinii autora opisu, nie tak dobry i gładki jak wytwarzany w Starym Świecie⁵².

Aztekowie „prasowali” papier przeznaczony na kodeksy gorącym kamieniem do uzyskania powierzchni najlepiej nadającej się do malowania. Pokrywanie go warstwą białej farby sprawiało, że jego powierzchnia była lepiej chroniona oraz stanowiła odpowiednio tło dla malunków. Stawał się też bardziej trwały. Czasem cienkie arkusze papieru łączono klejem roślinnym⁵³.

Księgi wytwarzane z papieru wyrabianego z agawy były mniej popularne. Motolinia napisał, że był on produkowany w Tlaxcali i stamtąd transportowany w inne rejony Nowej Hiszpanii. Konkwistador Bernal Diaz del Castillo, uczestnik zakończonej podbiciem państwa Azteków wyprawy Hernanda Korteza, wspominał w swojej relacji, że Tlaxcalanie posiadali duże płótna wykonane z agawy henequen (*Agave fourcroydes*), na których malowali sceny przedstawiające ich walki z Mexicami⁵⁴.

Papier służył nie tylko do wyrobu ksiąg. Używano go także podczas ceremonii i z okazji świąt. W prawie każdym azteckim rytuale ozdabiano wizerunki bóstw i przedmioty ceremonialne papierem, nazywanym *amatetehuatl*. Przed użyciem był on

47 E. Hill Boone, op. cit., s. 23.

48 J. Marcus, *Mesoamerican Writing Systems. Propaganda, Myth, and History in Four Ancient Civilizations*, Princeton 1992, s. 53.

49 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 13.

50 *The Mexican Treasury. The Writings of Dr. Francisco Hernández*, Stanford 2000, s. 182.

51 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 13.

52 *The Mexican Treasury...*, op. cit., s. 182.

53 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 31.

54 E. Hill Boone, *Stories in Red and Black. Pictorial Histories of the Aztec and Mixtec*, Austin 2000, s. 23.

odpowiednio przycinany i powlekany *ulli*, czyli lepką substancją pochodzenia roślinnego. Często był także barwiony albo malowany kolorami powiązanych z ceremonią, w której miał zostać użyty⁵⁵. Papierowe przybrania głowy wizerunków bóstw nazywano *amacopilli* lub *amacalli*, a przypominające hełmy – *amatzoncalli*⁵⁶. Papierem, którego kolor związany był z bóstwem, któremu składano ofiarę przystrajano mające być pozbawione życia dzieci. W peleryny wykonane z tego materiału ubierano po śmierci wojowników. Ozdabiano nim ciała kobiet zmarłych podczas porodu. Osobom zabitym przez rażenie piorunem kładziono pasma papieru na kark i czoło. Sztandary zrobione z tego surowca nosili w orszakach pogrzebowych władców przedstawiciele wyższych warstw społecznych. Podczas przypadającego na przełom maja i czerwca, poświęconego bogom wody, święta *etzalcualiztli*, kapłani i dostojnicy stroili się w pasy oraz kwiaty z papieru. Wiele go wrzucano także do rzek i jezior. W trakcie święta ku czci boga Tezcatlipoki, wyobrażającą go figurę przybierano pasem papieru mającym 33 m długości, a młode kobiety nosiły zrolowane arkusze w wydrążonych trzcinach nazywanych *tetéhuittl*. Kiedy kapłan zalecał komuś odprowadzenie pokuty, doradzał mu przyjście do siebie z papierem, kadzidłem oraz *ulli* i oferował pomoc w prawidłowym przeprowadzeniu rytuału złożenia ofiary z odpowiednim wykorzystaniem tych przedmiotów. Chorzy po powrocie do zdrowia odprawiali ceremonię *nextlahualiztli* (zapłata w formie papieru), polegającą na spaleniu papieru z wizerunkiem określonego bóstwa i zakopaniu popiołu w patio⁵⁷.

Kojarząc tego typu przykłady z wiadomościami o zapisywaniu przez Azteków w księgach wskazówek dotyczących odprawiania ceremonii, Alan R. Sandstrom i Pamela Effrein Sandstrom stwierdzili, że papier był mocno związany z systemem religijnym Azteków w związku z czym służył im do kontaktu z bogami⁵⁸.

W powstałym w latach czterdziestych XVI wieku *Kodeksie Mendozy* zamieszczono wykaz trybutów imperium azteckiego. W dokumencie tym wymieniono 42 miejsca, w których wyrabiano papier oraz zamieszczono informacje, że tylko z dwóch z nich zbierano rocznie 480 tys. arkuszy tego surowca⁵⁹. Po podbiciu państwa azteckiego, Hiszpanie nie widząc możliwości czerpania korzyści z dostarczanego papieru zrezygnowali z tej daniny. W poszczególnych miejscowościach zaprzestawano jego wyrabiania gdyż nie było już na niego zapotrzebowania. Wiązało się to też z polityką Hiszpanów, której jednym z najważniejszych celów było nawrócenie Indian na chrześcijaństwo i zmuszenie ich do zaprzestania tradycyjnych praktyk religijnych. Jako że papier odgrywał w nich dużą rolę, posiadając go narażano się na restrykcje. Umiejętność wytwarzania tego surowca przetrwała jedynie w nielicznych, oddalonych od głównych ośrodków, a przez to

55 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 9.

56 Ibidem, s. 10.

57 M. Sten, op. cit., s. 32–34.

58 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 12.

59 Ibidem, s. 7.

trudnych do kontrolowania rejonach, gdzie odprawiano tradycyjne ceremonie, w trakcie których wykorzystywano papier⁶⁰.

Indianie mezoamerykańscy nazywali wybrane miejsca, nawiązując do wydarzeń historycznych lub mitycznych, które się w nich rozegrały. W środkowym Meksyku, do obecnych czasów przetrwało wiele określeń w języku nahuatl, związanych z papierem i malowanymi księgami. Nazwa miejscowości Amaculi położonej w stanie Durango pochodzi od słowa *amatl* oznaczającego *papier* oraz wyrazu *cuiloa* czyli *malować*. Nazwa Cuilco położonego w Chiapas znaczy *miejsce gdzie oni pisali*. Tlacuiloca w Tlaxcali to *miejsce w którym znajdują się pisarze lub malarze*, Tlacuilotépec – *miasto skrybów*, Amatitán-caz w Puebli – *miejsce gdzie wytwarza się papier*, Amatitlán w stanie Morelos – *miejsce wielu papierowych drzew lub wiele papieru*, Amayuca (Amayocan) w stanie Morelos – *miejsce gdzie jest wytwarzany papier*, Amazonco (Amatzonco) w stanie Morelos – *miejsce włókien do wytwarzania papieru*, Amecameca (Amaquemecan) w stanie Meksyk – *miejsce gdzie nosi się papierowe tuniki*, Amapala (Amatlapala) w Sinaloa – *miejsce arkuszy papieru lub miejsce gdzie produkowano wiele papieru*⁶¹.

Skrybowie

Zapoteci określali pisanie słowem *tozeequichi* czyli *umieszczać na papierze*. Na pisarzy mówili *huezeequichi* co jest połączeniem słów *osoba* i *papier*⁶². Zachowało się niewiele informacji o ich edukacji. Prawdopodobnie uczyli się w jednym z kilku typów szkół prowadzonych przez Zapoteków⁶³.

Mixtecowie rzemieślników lub artystów określali mianem *tay huisi* (*tay* czyli *ludzie*, *huisi* czyli *handel* lub *rzemiosło*). Malarzy nazywali *tay huisi taca* (*taca* wywodzi się od *malować*), a wytwórców papieru i książek *tay toatutu*. Skrybę określano mianem *huisi tacu*, co znaczy *ten, którego pracą jest pisanie*. *Huisicara* nazywano najlepszego malarza lub pisarza, *huijca dzicudusa tacuta* określano dobrego malarza lub pisarza, a na *tego, który najlepiej stosuje kolory* mówiono *huisica nootacuta*⁶⁴. Mixtecowie wierzyli, że proces malowania/pisania wiązał się z natchnieniem przez Pierzastego Węża. Uważali oni, że zapoczątkował on dynastię władców i był opiekunem między innymi skrybów⁶⁵.

Wśród Azteków, osobę zajmującą się wypełnianiem ksiąg pismem nazywano *tlacuilo* lub *tlacuiloani*⁶⁶. Obydwa słowa związane są z wyrazem *tlacuilolli* oznaczającym *tekst pisany*⁶⁷. Wśród *tlacuiloque* wyróżniano kilka grup. Część z nich specjalizowała się w de-

60 Ibidem, s. 16–17.

61 Ibidem, s. 15.

62 J. Marcus, op. cit., s. 69.

63 Ibidem, s. 70.

64 Ibidem, s. 57, 59.

65 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 58–59.

66 R. Tomicki, *Ludzie i bogowie. Indianie meksykańscy wobec Hiszpanów we wczesnej fazie konkwisty*, Wrocław 1990, s. 81.

67 J. Marcus, op. cit., s. 52. Mowę określano terminem *tlatollotl* czyli *wypowiadane słowa*, v. ibidem.

Itzamna – patron majańskich skrybów (rysunek autora na podstawie malunku umieszczonego na ceramicznym naczyniu z późnego okresu klasycznego)

korowaniu ścian, rzeźb oraz innych obiektów. Prawdopodobnie odrębny korpus skrybów zajmował się pisanem sprawozdań sądowych pod kierunkiem kapłanów lub przedstawicieli administracji państwowej. Byli też pisarze, którzy samodzielnie tworzyli malowane księgi⁶⁸. Skrybę zajmującego się pisanem manuskryptów historycznych określano *xuhtlacuilo*, co można przetłumaczyć jako *ten który pisze annały* lub *historyk* czy *kronikarz*⁶⁹.

Pisanie i malowanie Majowie określali słowem *tz'ib*⁷⁰. W okresie klasycznym skryba pokrywający hieroglifami naczynia i kodeksy określany był mianem *aj iz'iib*, czyli *ten, który maluje*⁷¹ lub *its'at*⁷². Bogiem majańskich pisarzy był Itzamna – bóg stwórca, wynalazca pisma⁷³.

Zazwyczaj uważa się, że wśród Majów, Azteków i Mixteców skrybowie wywodzili się z wyższych warstw społecznych⁷⁴. Francisco de Burgoa napisał, że wśród Mixteców czytania historii zawartych w malowanych księgach uczono dzieci pochodzące ze szlacheckich rodów oraz te, które miały zostać w przyszłości kapłanami⁷⁵. Elizabeth Hill Boone twierdzi jednak, że w przypadku azteckich *tlaquiloque* mogło być inaczej. Zauważyła, że w źródłach etnohistorycznych pisarze przedstawiani są zarówno jako rzemieślnicy jak i artyści. Akcentuje się ich umiejętności praktyczne i zręczność. Bernardino de Sahagún opisując skrybów zaznaczył, że pisanie tuszem było ich specjalnością. Określił ich jako artystów i rzemieślników używających węgla drzewnego, malarzy przygotowujących farby i pigmenty, posługujących się kolorami⁷⁶. Zaliczył ich też w poczet innych artystów, tworzących specjalnie dla elit. Przedstawiając zawody jakie wykonywali Aztecy, wśród opisanych jako *inne sposoby umożliwiające utrzymanie*, oprócz cieśli, kamieniarzy, murarzy, śpiewaków, ludzi wiedzy i lekarzy wymienił też

68 E. Hill Boone, op. cit., s. 24.

69 Ibidem, s. 22.

70 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 20.

71 J. Olko, J. Żrałka, op. cit., s. 210.

72 D. Domenici et al., op. cit., s. 95.

73 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 118.

74 J. Olko, *Meksyk przed...*, op. cit., s. 355.

75 E. Hill Boone, op. cit., s. 26.

76 Ibidem, s. 24.

skrybów. W innym miejscu, wyszczególniając artystów, zaliczył do nich pisarzy. W *Kodeksie Mendoza*, autor prezentując zawody, których uczyli ojcowie swoich synów, wśród cieśli, szlifierzy cennych kamieni, złotników, wytwórców ozdób i przedmiotów użytkowych z piór wymienił również malarzy. W tym samym dokumencie, przedstawiając nowo narodzone dzieci z insygniami przypisanego im zajęcia, umieszczono malunki cieśli, osób specjalizujących się w tworzeniu przedmiotów z ptasich piór, malarzy, złotników i wojowników. *Mapa Tlotzin*, prezentująca między innymi specjalności rzemieślników w Texcoco w czasie rządów Nāzehualcoyotla, na pierwszym miejscu przedstawia malarza, a za nim wytwórcę barwników, osobę zajmującą się mozaikami, złotnika, wytwórcę ozdób i przedmiotów z piór, szlifierza i cieślę. Skryba pokazany jest z dwoma miseczkami zawierającymi czerwony i czarny tusz. Wszystkie wizerunki pisarzy prezentują ich jako skrybów, a nie malarzy ścian czy rzeźb. Zwykle trzymają oni w rękach prostokąt ozdobiony symbolem dnia, co może sugerować, że jest to dziennik lub almanach. Powyższe przykłady wskazują, że chociaż malowanie ksiąg uważano za rękodzieło to *tlacuiloque* opisywani przez Bernardino de Sahagūna, *Kodeks Mendoza*, czy *Mapę Tlotzin* są traktowani bardziej jak przedstawiciele ludu niż szlachty. Mimo tych spostrzeżeń nie brakuje informacji w źródłach, że skrybowie mogli być reprezentantami warstw wyższych. Na przykład w *Kodeksie Xolotla* przywódca grupy nazywanej *Tlailotlaque*, czyli *tymi, którzy wrócili* oraz jego trzeci syn zostali rozpoznani jako pisarze. Fernando de Alva Ixtlilxochitl, który zawarł informacje z *Kodeksu Xolotla* w swojej historii napisał, że grupa ta była potomkami Tolteków i przybyła do Doliny Meksyku od Mixteców. Uważał ich też za doskonałych malarzy i historyków. Za świetnych autorów i znawców dziejów uznał też władcę Texcoco Nezahualcoyotla oraz Itzcoatla i Xiuhcozcatzina – synów władcy Azteków Huitzililhuitla⁷⁷. Znany jest także władca leżącego w Dolinie Meksyku miasta Tlalmanalco, noszący tytuł *władca skryba* lub *władca skrybów* – *tlacuilotecuhitli*, który przejął władzę po przegnaniu członków lokalnej dynastii rządzącej⁷⁸.

Diego Dūran i Fernando de Alva Ixtlilxochitl napisali, że wśród Azteków zawód skryby i historyka był dziedziczny. Niektórzy z malarzy manuskryptów pochodzący z czasów przed podbojem, po konkwiscie byli specjalnie identyfikowani w dokumentacji sądowej jako synowie ważnych kapłanów, których prawdopodobnie obdzielono także książkami. Mieli oni być tak jak ich ojcowie kapłanami i malarzami, ale ze względu na konkwistę tak się nie stało⁷⁹. Również wśród Majów pisanie mogli zajmować się kapłani. Dowodzi tego wzmianka Diego de Landy w *Relación de las cosas de Yucatán* mówiąca, że część osób zajmujących się posługą w świątyniach pisała uczone księgi.⁸⁰

Z powyższego wynika ponadto, że nierzadko osoby niebędące nominalnie skrybami potrafiły także pisać⁸¹. Potwierdza to sporządzony przez Bernardino de Sahagūna opis

77 Ibidem, s. 25.

78 J. Olko, *Meksyk przed...*, op. cit., s. 355.

79 E. Hill Boone, op. cit., s. 27.

80 D. de Landa, *Świat Apokalypso*, Radom 2006, s. 57.

81 J. Olko, *Meksyk przed...*, op. cit., s. 355.

tlatiminime, czyli azteckich mędrców zamieszczony w *Libro de los coloquios*⁸², w której spisano dialogi prowadzone przez zakonników franciszkańskich z przedstawicielami intelektualnych elit azteckich:

[...] którzy czytają i opowiadają to co przeczytali.
Ci, którzy przewracają z szelestem stronic kodeksów,
i władają czarnym i czerwonym, atramentem⁸³.

Azteccy skrybowie uczyli się w szkołach nazywanych *calmecac* (rząd domów). Uczęszczali do nich dzieci z rodzin należących do wyższych warstw społecznych⁸⁴. Bernardino de Sahagún napisał, że przyjmowano tam także tych którzy sobie tego życzyli, co pozwala wysnuć wniosek, że nauka w tych szkołach nie była niedostępna dla dzieci pochodzących z rodzin niżej usytuowanych w hierarchii społecznej⁸⁵. Znajdowały się one przy świątyniach w Tenochtitlanie. Program nauczania obejmował prawdopodobnie astrologię, wróżenie z gwiazd, przepowiednie, kalendarz, pisanie, historię⁸⁶. Bernardino de Sahagún zanotował, że w *calmecac* uczono chłopców i dziewczynki zapisywać w księgach hymny ku czci bogów oraz że szczególny nacisk kładziono na naukę związaną z dziennikami, rocznikami i księgami snów⁸⁷. Drugim rodzajem azteckich szkół były *domy młodzieży* (*telpochcalli* dla chłopców i *ichpochcalli* dla dziewcząt⁸⁸). Przeznaczone były dla dzieci z rodzin wchodzących w skład niższych warstw społecznych. W placówkach tych zapoznawano z ceremoniami religijnymi, uczono etykiety i odpowiedniego zachowania. Dziewczynki były wysyłane do *ichpochcalli* gdy zostały oddzielone od chłopców. Stare kobiety uczyły je tkactwa i innych umiejętności uznawanych za odpowiednie dla dobrych żon i matek. Większość dowódców wojskowych wywodziła się z *telpochcalli* natomiast *calmecac* przygotowywało swoich uczniów do objęcia w przyszłości ważnych stanowisk, na przykład w administracji państwowej lub religijnych, które piastując dobrze było umieć czytać i posługiwać się pismem⁸⁹. Francisco Javier Clavijero napisał, że w imperium azteckim najważniejsza szkoła, w której uczono malowania znajdowała się w Texcoco⁹⁰.

Naukę pisania wśród Majów obrazuje na przykład scena z datowanego na późny okres klasyczny naczynia. Przedstawia ona uczniów siedzących parami, a przed każdą z nich nauczyciela pomagającego sobie pędzelkiem i mającego charakterystycznie zatknięte

82 Księga rozmów.

83 Maria Frankowska, *Mitologia Azteków*, Warszawa 1987, s. 174.

84 J. Marcus, op. cit., s. 50.

85 E. Hill Boone, op. cit., s. 26.

86 J. Marcus, op. cit., s. 50.

87 E. Hill Boone, op. cit., s. 26.

88 R. Tomicki, *Tlatoani jako wielki tancerz*, w: *Dawne elity. Słowo i gest*, red. J. Axer, J. Olko, Warszawa 2005, s. 143.

89 J. Marcus, op. cit., s. 50–51.

90 M. Sten, op. cit., s. 54.

dodatkowe pędzelki w nakrycie głowy⁹¹. Podpisy artystów wykonujących gliniane naczynia, na których umieszczano teksty hieroglificzne wskazują, że osoby piszące mogły należeć do elit rządzących⁹².

Inga Clendinnen napisała, że skrybowie byli najbardziej szanowanymi azteckimi artystami, gdyż – jak stwierdziła – sądzono, że najlepiej odwzorowywali działalność bogów⁹³. Zazwyczaj prezentowani byli jako mężczyźni ale istnieje jeden przykład, pochodzący z szesnastowiecznego *Kodeksu Telleriano-Remensis*, przedstawiający jako pisarkę młodą kobietę, żonę władcy Huitzilihuitla⁹⁴. Bernardino de Sahagún dobru skrybie przyporządkował takie cechy jak uczciwość, rozważność, dalekowzroczność oraz skłonność do zadumy. Ponadto zanotował, że jest on osobą, która potrafi malować cienie, ślady stóp, twarze, włosy, kwiaty, ogrody. Efekty jego pracy uważał za dzieła sztuki. Według mnicha zły skryba charakteryzował się tym, że był nierozgarnięty, odpychający, irytujący i nieuczciwy. Malował mało błyskotliwie, źle dobierając kolory. Jego rysunki były rozmazane i zniekształcone gdyż pracował impulsywnie, pośpiesznie i bez namysłu⁹⁵.

Jako ludzi obcujących z uczonymi księgami, skrybów zaliczano do grona osób posiadających ponadprzeciętną wiedzę. Może o tym świadczyć informacja, że rządzący Tenochtitlanem w czasie pierwszych kontaktów z Hiszpanami, Motecuhzoma starał się uzyskać informacje o nich od pisarzy. Gdy w czerwcu 1518 roku wschodnie wybrzeża Meksyku badała wyprawa Juana de Grijalvy – według niektórych relacji – Motecuhzoma chcąc zdobyć więcej wiadomości o przybyszach, wezwał do siebie najlepszego w Tenochtitlanie *tlacuilo*. Władca próbował dowiedzieć się od przybyłego artysty o imieniu *Tocual* oraz za jego pośrednictwem od osób wykonujących to samo zajęcie, czy w księgach nie znalaziono czegoś więcej na ich temat. Skryba namalował także, na podstawie relacji kontaktującego się z Hiszpanami dostojnika noszącego imię *Tlillancalqui*, wizerunki Europejczyków oraz statku, którym podróżowali⁹⁶. Pisarze towarzyszyli również poselstwu Motecuhzomy do zmierzającego do Tenochtitlanu Hernanda Korteza. Ich obowiązkiem było sporządzanie malowanych przedstawień tego co widzieli. O ich wysokim kunszcie świadczy dość zabawna sytuacja do jakiej doszło w wyniku dostrzeżenia przez przybywających na dworze władcy Azteków dostojników, oglądających portret przywódcy konkwistadorów, że jest on bardzo podobny do jednego z nich. Motecuhzoma mając to na uwadze, wysłał tego szlachcica z następnym poselstwem do Hernanda Korteza. Jego pobyt w obozie konkwistadorzy komentowali żartobliwie *Kortez tu, Kortez tam*⁹⁷.

91 R. Faron-Bartels, op. cit., s. 119.

92 H. Kettunen, Ch. Helmke, op. cit., s. 21.

93 I. Clendinnen, *Aztekowie. Próba interpretacji*, Warszawa 1996, s. 212–213.

94 E. Hill Boone, op. cit., s. 25.

95 M. E. Smith, *The Aztecs*, Malden 2011, s. 246.

96 R. Tomicki, *Ludzie i bogowie. Indianie meksykańscy wobec Hiszpanów we wczesnej fazie konkwisty*, Wrocław 1990, s. 81, s. 45–46, 80–84.

97 B. D. del Castillo, *Pamiętnik żołnierza Korteza czyli prawdziwa historia podboju Nowej Hiszpanii*, Łódź 1986, s. 62.

Według wczesnych hiszpańskich źródeł pisano głównie za pomocą cienkich pędzelków. Na ilustracjach w kodeksach przedstawiających skrybów można dostrzec, że Mixtecowie i Majowie malują pędzelkami, a Aztekowie czymś co wygląda jak trzcinowe pióro⁹⁸. Włosie pędzelków mogło być wykonane z króliczej sierści⁹⁹. Bernardino de Sahagún napisał, że skrybowie przed zmianą koloru, którym pisali, czyścili używany pędzelek ustami. Mogło to mieć niekorzystny wpływ na ich zdrowie, szczególnie w przypadku stosowania barwnika żółtego zrobionego z zawierającego arszenik aurypigmentu¹⁰⁰.

Biblioteki

Wiadomo, że w okresie wczesnokolonialnym wiele dokumentów Zapoteków było przechowywanych w bibliotekach nazywanych przez nich *lichi quichi* (dom książek)¹⁰¹. Archiwa i biblioteki istniały również w państwie Azteków¹⁰². Zostały one zniszczone w trakcie konkwisty. Nie są znane żadne zbiory, które przetrwałyby XVI wiek¹⁰³. Największa biblioteka znajdowała się prawdopodobnie w Texcoco. Zbudowana była z kamienia. Niektórzy twierdzili, że zgromadzono w niej tysiące rękopisów. Bibliotekę w języku nahuatl nazywano *amoxcalli* co znaczy *dom książek* (od *amoxtli* czyli *kodeks* i *calli* czyli *dom*). Inne jej określenia to *amoxpialoyan* (gdzie trzymane są książki) oraz *amoxtlatiloyan* (gdzie książki są strzeżone)¹⁰⁴. Azteccy kapłani przechowywali zbiory w specjalnych pomieszczeniach znajdujących się przy świątyniach¹⁰⁵. Kodeksy były trzymane prawdopodobnie w każdym sanktuarium, aby można było z nich skorzystać w dowolnej chwili¹⁰⁶. Również kapłani Majów zajmowali się opieką nad powierzonymi im zbiorami. Diego de Landa napisał, że niektórzy z nich odpowiedzialni byli za dostarczanie ksiąg do podległych im wiosek¹⁰⁷. Na dworach władców znajdowały się archiwa, w których przechowywano dokumenty związane z funkcjonowaniem państwa. Bernal Diaz del Castillo napisał w swojej książce, że najważniejsza osoba służąca na dworze Motecuhzomy zapisywała wszystkie jego dochody w papierowej księdze. Wspomniał również, że w obrębie pałacu znajdował się specjalny budynek, który w całości przeznaczony był do przechowywania tego rodzaju dokumentów¹⁰⁸. Fernando de Alva Ixtlilxochitl wspominał, że w Texcoco znajdowało się obszerne

98 E. Hill Boone, op. cit., s. 24, 252; R. Faron-Bartels, op. cit., s. 119.

99 D. Domenici et. al., op. cit., s. 95.

100 Ibidem, s. 114.

101 J. Marcus, op. cit., s. 71.

102 M. Sten, op. cit., s. 60.

103 G. Whittaker, *The Principles of Nahuatl Writing* [online], [dostęp 4 lipca 2013], s. 75, dostępny w internecie: <http://whp.uoregon.edu/dictionaries/nahuatl/whittakernahuatlwriting.pdf>, s. 75.

104 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 8.

105 I. Curył-González, *Człowiek i świat wartości w Mesoameryce. Toltekowie, Majowie, Aztekowie*, Warszawa 2001, s. 137.

106 A. R. Sandstrom, P. Effrein Sandstrom, op. cit., s. 9.

107 D. de Landa, op. cit., s. 57.

108 B. D. del Castillo, op. cit., s. 148.

archiwum królewskie¹⁰⁹. Wielką wagę do rękopisów przywiązywali także władcy Majów. Według Diego de Landy najważniejszą rzeczą zabieraną przez nich do nowych siedzib były manuskrypty¹¹⁰.

Aztecy posiadali również prywatne kolekcje rękopisów. Diego Dúran i Fernando de Alva Ixtlilxochitl pisali, że księgi ojców były dziedziczone przez ich synów¹¹¹. Po konkwiescie tubylczy historycy wspominali, że starożytne historie obrazkowe były im przekazywane przez przodków. Potomkowie starych rządzących rodów byli dumni z posiadania przechodzących z pokolenia na pokolenie malowanych ksiąg¹¹². Aztekowie nazywali właścicieli ksiąg i osoby je studiujące *tlatatinime*, co znaczy *ci którzy coś wiedzą*. Odnosiło się to do uczonych, mądrych kobiet i mężczyzn oraz mędrców¹¹³. *Tlatatini* był osobą dobrze wykształconą, kimś w rodzaju naukowca, znawcą wiedzy zawartej w malowanych księgach, doradcą i nauczycielem. W źródłach *tlatatinime* charakteryzowani są jako osoby posiadające księgi. Brakuje jasnych informacji, czy sami zajmowali się malowaniem ksiąg, których byli posiadaczami. Wiadomo natomiast, że na pewno mieli wpływ na ich zawartość oraz wytwarzanie¹¹⁴. Mędrcy, z którymi Aztekowie zetknęli się w mitycznym *Tamoanchan* nazywani byli *amoxhuaque*, czyli *posiadacze ksiąg*¹¹⁵. Bernardino de Sahagún przetłumaczył ten termin jako *uczeni w starożytnych malunkach*. Napisał on również, że *tlatatinime* byli autorytetami i strażnikami tradycji oraz doradzali i wskazywali jak postępować¹¹⁶.

Mixtecy również posiadali prywatne kolekcje ksiąg. Francisco de Burgoa napisał, że w pałacach ich dostojników dokumenty historyczne trzymano rozwieszone na ścianach¹¹⁷. Jedna z kolonialnych relacji z ziem Mixteców opisuje publiczny odczyt, któremu towarzyszyła prezentacja malowanych ksiąg rozwieszonych na ścianach królewskiego pałacu oraz muzyczny akompaniament. Z tej tradycji może wynikać, że mixteckie słowo *tutuyondaayaa* określające śpiewaka, jednocześnie znaczy *ten który ma księgę pieśni/papier*¹¹⁸.

O tym jak poważane były *domy księzek* w azteckim świecie świadczy przytoczony poniżej fragment poematu. Około 1490 roku, Tecayehuatzin – władca Huexotzinco – zaprosił do swojego pałacu poetów i mędrców aby rozprawiać o istocie poezji. Podczas spotkania jeden z przybyłych, Ayocuan wygłosił pochwałę miasta, w którym odbywało się spotkanie, uznając w niej bibliotekę za świątynię:

109 E. Hill Boone, op. cit., s. 22.

110 D. de Landa, op. cit., s. 62.

111 E. Hill Boone, op. cit., s. 26.

112 Ibidem, s. 27.

113 Ibidem, s. 24.

114 Ibidem, s. 25.

115 M. L. Portilla, *Dawni Meksykanie*, Kraków 1976, s. 49.

116 E. Hill Boone, op. cit., s. 25.

117 Ibidem, s. 22.

118 J. Olko, *Meksyk przed...*, op. cit., s. 365.

Niby kwiaty
rozpościerają się kobierce z piór quetzala
w domu, gdzie znajdują się malowane księgi.
W taki sposób czci się na ziemi i w górach,
tak czci się Boga Jedynego.
Niby wspaniałe strzały
wznoszą się twoje świątynie.
Także dom, w którym znajdują się malowane księgi,
jest twoim domem, Boże Jedyny!¹¹⁹

Zakończenie

Dzieje mezoamerykańskich ksiąg w znaczącej mierze ukształtowały działania dających się zauważyć prawidłowości w funkcjonowaniu społeczności bez względu na kulturę, która je uformowała. Będąc medium treści niesprzyjających interesom najeźdźców, nośnikiem historii odbiegającej od oficjalnych wersji dziejów, zbiorem zawierającym nieprawomyślne ideologie czy uważane za nieprawdziwe religie, rękopiśmienne kodeksy ulegały celowej destrukcji, bądź manipulowano zawartymi w nich informacjami. Rola jaką odgrywały manuskrypty w kulturach narodów mezoamerykańskich miała wpływ nie tylko na nie ale ze względu na swoją rangę, w określony sposób oddziaływała na postępowanie najeźdźców, bez względu na to skąd przybywali. Kilka wieków po opisywanych w niniejszym tekście wydarzeniach Albert Einstein stwierdził, że do odtworzenia upadłej cywilizacji wystarczy jakaś liczba zdolnych do myślenia ludzi oraz zachowane książki¹²⁰. Biorąc pod uwagę tę myśl można wysnuć wniosek, że niszczenie przez cywilizację europejską ksiąg będących owocem cywilizacji indiańskiej było jednym z głównych sposobów mających służyć do jej bezpowrotnego wykorzenienia. Dewastacja kodeksów, będąca skutkiem indiańskich sporów o dominację, wpisywała się w stosowane w Ameryce prekolumbijskiej manipulowanie informacjami, którego jednym z głównych sposobów było ich zacieranie przez niszczenie nośników, na których zostały umieszczone lub zmiana ich lokalizacji na mniej ważną. Znane są na przykład z historii Majów przypadki celowego usuwania kamiennych inskrypcji oraz przenoszenia całych steli do innych miast¹²¹.

119 M. L. Portilla, op. cit., s. 115.

120 *Einstein w cytatach. Pełne wydanie*, oprac. A. Calaprice, Warszawa 2014, s. 267.

121 Na przykład w Tikal odkryto ślady celowych uszkodzeń na najważniejszych stelach i innych kamiennych zabytkach sprzed 378 roku. Ustalono również, że mniejsze stele z tego okresu transportowano do mających drugoplanowe znaczenie pobliskich miast, v. J. Olko, J. Żrałka, op. cit., s. 220. Przeprowadzone w przeszłości tego typu działania pomagają mimo wszystko w jakimś stopniu, odtworzyć dzieje prekolumbijskich Majów. Przykładowo, badacze wiążąc opisane powyżej fakty z odczytem glifów mówiącym o przybyciu 16 stycznia wspomnianego roku z zachodu do Tikal władcy o imieniu Siyaj K'ak' i o *wejściu w wodę (och ha)*, czyli najprawdopodobniej śmierci tego samego dnia dotychczasowego rządzącego, nazywającego się Chak Tok Ich'aak I wysnuli wniosek, że w wyniku zbrojnego starcia władzę w tym mieście objęła wtedy nowa dynastia, v. ibidem.

Dzieje mezoamerykańskich malowanych ksiąg na tle konfliktu kultury indiańskiej z europejską, wynikającego z szerzej rozumianych okoliczności w jakich do niego doszło, akcentują również w bardziej ogólnym sensie, nie pierwszy i nie ostatni raz w historii, rozumienie znaczenia książki dla zachowania tożsamości kulturowej czy rozwoju cywilizacji. Zniszczenia poczynione przez Hiszpanów w okresie wczesnokolonialnym sprawiły, że poza nielicznymi wyjątkami, nieodwracalnie utracone zostały nie tylko zabytki indiańskiego piśmiennictwa ale wraz z nimi przepadła wiedza, którą obecnie próbuje się odzyskać innymi sposobami. Za przykład może posłużyć poznanie prekolumbijskich dziejów Majów, które ma miejsce przede wszystkim dzięki odczytywaniu informacji zamieszczonych na materiałach bardziej trwałych niż papier, takich jak kamień czy ceramika¹²².

Na podstawie przetrwałych dokumentów można stwierdzić, że forma mezoamerykańskich kodeksów prekolumbijskich była zbliżona w całym regionie. Różnice w stosowanych materiałach wynikały głównie z możliwości ich pozyskania lub dostępu do nich w poszczególnych rejonach. Wykorzystywano przede wszystkim surowce osiągalne na miejscu. Mimo że większość zachowanych zabytków wykonana została ze skóry, to wiele wskazuje na to, że w czasach prekolumbijskich głównym materiałem do wytwarzania rękopisów był papier, o czym świadczy na przykład określanie go tym samym słowem co książek. Jego wyrabianie pokrywało zapotrzebowanie związane z tworzeniem ksiąg oraz częstym wykorzystywaniem podczas ceremonii i rytuałów. Manuskrypty Majów, których pismo uważane jest za kompletne i najbardziej rozwinięte wśród systemów powstałych w Nowym Świecie wyróżniają się spośród pozostałych ksiąg pewną standaryzacją, przynajmniej jeśli chodzi o kolorystykę¹²³. Są przesłanki aby uważać, że praca nad nimi mogła przebiegać w ujednolicony sposób. Wśród Azteków – wbrew powszechnej opinii – pisanie mogły zajmować się nie tylko osoby pochodzące z elit ale również przedstawiciele niższych warstw społecznych, a także kobiety. Wśród innych ludów mezoamerykańskich mogło być podobnie. Rękopisy traktowano w sposób zbliżony do obchodzenia się z tego typu dokumentami w Europie przed upowszechnieniem się ksiąg drukowanych. Należały one do przedmiotów bardzo wartościowych. Aby nie przepadły zawarte w nich treści, gdy ulegały zniszczeniu, prawdopodobnie były przepisywane. Gromadzono je w archiwach i bibliotekach oraz w zbiorach prywatnych.

Mezoamerykańskie rękopiśmienne dokumenty od samego początku uważane były przez Europejczyków za książki. Tak się o nich wyrażał, gdy tylko zetknął się z nimi jeden z pierwszych misjonarzy przybyłych do Meksyku franciszkanin Motolinia¹²⁴. Na początku XVII wieku, założyciel głównej biblioteki University of Oxford¹²⁵ – Thomas Bodley oraz inni angielscy posiadacze indiańskich manuskryptów, tacy jak William

122 Ibidem, s. 210.

123 D. Domenici et al., op. cit., s. 114–115.

124 E. Hill Boone, op. cit., s. 4.

125 Bodleian Library.

Laud¹²⁶ oraz John Selden¹²⁷ nie postrzegali ich jako przedmiotów egzotycznych ale widzieli w nich spójne teksty literackie i traktowali je jak europejskie książki. Współczesny badacz Gordon Brotherston, wyszedłszy z założenia, że mezoamerykańskie księgi są kompletnymi książkami, uznał nawet za swego rodzaju nadużycie nazywanie ich słowem *kodeks*¹²⁸.

Dokończenie.

BIBLIOGRAFIA

- Akademische Druck – u. Verlagsanstalt – Graz. *Codices. Codex Laud* (Ms. Laud Misc. 678, Bodleian Library) [online], [dostęp 15 maja 2015], dostępny w internecie: http://www.famsi.org/research/graz/laud/thumbs_0.html.
- Kamila Baraniecka, *Wprowadzenie*, w: Bernardino de Sahagún, *Rzecz z dziejów Nowej Hiszpanii. Księgi I, II, III*, Kęty 2007.
- D. Buti, D. Domenici, C. Miliani, C. García Sáiz, T. Gómez Espinoza, F. Jiménez Villalba, A. Verde Casanova, A. Sabía de la Mata, A. Romani, F. Presciutti, B. Doherty, B.G. Brunetti, A. Sgamellotti, *Non-invasive investigation of a pre-Hispanic Maya screenfold book: the Madrid Codex*, „Journal of Archaeological Science” 2014, No. 42.
- Gordon Brotherston, *Painted Books From Mexico. Codices in UK Collections and the World They Represent*, London 1995.
- C. A. Burland, *Introduction*, w: *Codex Laud* (Ms. Laud Misc. 678). Bodleian Library Oxford, Graz 1966.
- Bernal Diaz del Castillo, *Pamiętnik żołnierza Korteza czyli prawdziwa historia podboju Nowej Hiszpanii*, Łódź 1986.
- Inga Clendinnen, *Aztekowie. Próba interpretacji*, Warszawa 1996.
- Codex Borbonicus* [online], [dostęp 14 maja 2015], dostępny w internecie: <http://www.famsi.org/research/loubat/Borbonicus/thumbs0.html>.
- Codex Borbonicus (fin XVe siècle)* [online], [dostęp 18 maja 2015], dostępny w internecie: <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/7gf-borbonicus.asp>.
- Codex Dresdensis* [online], [dostęp 27 lutego 2015], dostępny w internecie: http://digital.slub-dresden.de/werkansicht/dlf/2967/?tx_dlf%5Bpointer%5D=3&cHash=5515a04e9d909112607cce925d2f933c.

126 Żył w latach 1573–1645. Anglikański arcybiskup Canterbury, od 1633 roku prymas Anglii.

127 Angielski prawnik żyjący w latach 1584–1654.

128 G. Brotherston, *Painted Books From Mexico. Codices in UK Collections and the World They Represent*, London 1995, s. 18.

- Codex Peresianus* [online], [dostęp 4 marca 2015], dostępny w internecie: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8446947j/f1.image.r=peresianus.langEN>.
- Codex Vaticanus 3773 (Codex Vaticanus B)* [online], [dostęp 15 maja 2015], dostępny w internecie: http://www.famsi.org/research/graz/vaticanus3773/thumbs_0.html.
- Códice Colombino* [online], [dostęp 23 kwietnia 2015], dostępny w internecie: http://bdmx.mx/detalle/?id_cod=19#.VTkfcSw-ci5.
- N. C. Christopher Couch, *Images of the Common Man in the Codex Borbonicus*, „Estudios de cultura Náhuatl” 1984, No. 17.
- Irena Curyło-González, *Człowiek i świat wartości w Mezoameryce. Toltekowie, Majowie, Aztekowie*, Warszawa 2001.
- Davide Domenici, David Buti, Costanza Miliani, Brunetto Giovanni Brunetti, Antonio Sgamellotti, *The Colours of Indigenous Memory: Non-invasive Analyses of Pre-Hispanic Mesoamerican Codices*, w: *Science and Art. The Painted Surface*, red. Antonio Sgamellotti, Brunetto Giovanni Brunetti, Costanza Miliani, London, 2014.
- Eduardo de J. Douglas, *In the Palace of Nezahualcoyotl. Painting Manuscripts, Writing the Pre-Hispanic Past in Early Colonial Period Tetzaco, Mexico*, Austin 2010.
- Einstein w cytatach. Pełne wydanie*, oprac. Alice Calaprice, Warszawa 2014.
- Renata Faron-Bartels, *Ludzie i bogowie Ameryki Środkowej*, Wrocław 2009.
- Maria Frankowska, *Mitologia Azteków*, Warszawa 1987.
- John B. Glass, *A Survey of Native Middle American Pictorial Manuscripts*, w: *Handbook of Middle American Indians*, vol. 14–15, *Guide to Ethnohistorical Sources*, Parts 3–4, red. Howard F. Cline, Austin 1975.
- Richard E. Greenleaf, *The Mexican Inquisition and the Indians. Sources for the Ethnohistorian*, „The Americas” 1978, vol. 34, No. 3.
- Elizabeth Hill Boone, *Stories in Red and Black. Pictorial Histories of the Aztec and Mixtec*, Austin 2000.
- John S. Justeson, *The origin of writing systems: Preclassic Mesoamerica*, „World Archaeology” 1986, No. 3.
- Benjamin Keen, *The Aztec Image in Western Thought*, New Brunswick 1990.
- Harri Kettunen, Christophe Helmke, *Wprowadzenie do hieroglifów Majów. Podręcznik dla uczestników warsztatów. 14-ta Europejska Konferencja Majanistyczna. Kraków, 9–14 listopada 2009 r.* [online], [dostęp 27 maja 2013], s. 7, dostępny w internecie: <http://www.wayeb.org/download/resources/wh2009polish.pdf>.
- Kronikarze kultur prekolumbijskich*, przekład, wstęp i przypisy Maria Sten, Kraków 1988, s. 236. *Relación de las cosas de Yucatán* ukazało się w polskim tłumaczeniu pod tytułem *Świat Apocalypso*, v. Diego de Landa, *Świat Apocalypso*, Radom 2006.

- Diego de Landa, *Świat Apocalypso*, Radom 2006.
- Manuscript - Borg.mess.1* [online], [dostęp 29.04.2015], dostępny w internecie: http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.mess.1.
- Manuscripts and Old Books* [online], [dostęp 28 kwietnia 2015], dostępny w internecie: <http://www.bub.unibo.it/en-us/bibliographic-resource/manuscripts-and-old-books.aspx?idC=61662&LN=en-US>.
- Joyce Marcus, *Mesoamerican Writing Systems. Propaganda, Myth, and History in Four Ancient Civilizations*, Princeton 1992.
- Material / Erhaltung* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.slub-dresden.de/en/collections/manuscripts/the-dresden-maya-codex/material-erhaltung>.
- Matricula de Tributos* [online], [dostęp 13 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.mesolore.org/viewer/view/1/Matricula-de-Tributos>.
- C. Miliani, D. Domenici, C. Clementi, F. Presciutti, F. Rosi, D. Buti, A. Romani, L. Laurencich Minelli, A. Sgamellotti, *Colouring materials of pre-Columbian codices: non-invasive in situ spectroscopic analysis of the Codex Cospi*, „Journal of Archaeological Science” 2011, No. 30.
- Agnieszka Nocuń, *Początki rozwoju kultury Meksyków na podstawie mitohistorii. Jak Aztekowie założyli swoją stolicę*, „Indigena” 2011, nr 1.
- Justyna Olko, *Meksyk przed konkwistą*, Warszawa 2010.
- Justyna Olko, *Wróg, barbarzyńca, obcy w imperium azteckim*, w: *Wyobrażenie wroga w dawnych kulturach*, red. Jerzy Axer, Justyna Olko, Warszawa 2007.
- Justyna Olko, Jarosław Żrałka, *W krainie czerni i czerwieni. Kultury prekolumbijskiej Mezoameryki*, Warszawa 2009.
- John M.D. Pohl, *Mexican Codices, Maps, and Lienzos as Social Contracts*, w: *Writing Without Words. Alternative Literacies in Mesoamerica and the Andes*, red. Elizabeth Hill Boone, Walter D. Mignolo, Durham 1994.
- Miguel Leon Portilla, *Dawni Meksyk*, Kraków 1976.
- Alan R. Sandstrom, Pamela Effrein Sandstrom, *Traditional papermaking and paper cult figures of Mexico*, Norman 1986.
- Susan Schroeder, *Chimalpahin and the Kingdoms of Chalco*, Tucson 1991.
- Eduard Seler, *Codex Vaticanus No. 3773 (Codex Vaticanus B). Eine altmexikanische Bilderschrift der Vatikanischen Bibliothek*, Berlin 1902.
- Michael E. Smith, *The Aztecs*, Malden 2011.
- Maria Sten, *Malowane księgi dawnych narodów Meksyku*, Kraków 1980.
- Mariusz Szwugier, *Olmekowie. Dialog pomiędzy mitologią, religią i świętym krajobrazem*, „Indigena” 2011, nr 1.
- Cezary Taracha, *Wstęp*, w: Diego de Landa, *Świat Apocalypso*, Radom 2006.
- Andrzej Tarczyński, *Wartości i postawy w obliczu zderzenia systemów kulturowych. Hiszpańscy zdobywcy XVI wieku wobec Nowego Świata*, Bydgoszcz 2001.

- Karl Taube, *The Cultural and Historical Significance of Mesoamerican Codices: an External Perspective. Presented at symposium entitled „The World Digital Library and Mesoamerican Codices: Expanding Access and Promoting International Cooperation”* [online], [dostęp 2 lutego 2015], s. 30, dostępny w internecie: http://project.wdl.org/content/mexican_codices/Taube_MexicoCity_Paper.pdf.
- The Codex Zouche-Nuttall* [online], [dostęp 23 kwietnia 2015], dostępny w internecie: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=662517&partId=1&searchText=codex&page=1.
- The Dresden Codex* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.famsi.org/mayawriting/codices/dresden.html>
- The Madrid Codex* [online], [dostęp 2 marca 2015], dostępny w internecie: <http://www.famsi.org/mayawriting/codices/madrid.html>.
- The Mexican Treasury. The Writings of Dr. Francisco Hernández*, Stanford 2000, s. 182.
- Ryszard Tomicki, *Ludzie i bogowie. Indianie meksykańscy wobec Hiszpanów we wczesnej fazie konkwisty*, Wrocław 1990, s. 81.
- Ryszard Tomicki, *Tlatoani jako wielki tancerz*, w: *Dawne elity. Słowo i gest*, red. Jerzy Axer, Justyna Olko, Warszawa 2005, s. 143.
- N. I. Patterson Troike, *The Codex Colombino-Becker* [online], praca doktorska, London 1974 [dostęp 23 kwietnia 2015], s. 3–4, dostępny w internecie: <http://discovery.ucl.ac.uk/1349285/1/DX211395.pdf>.
- Gordon Whittaker, *The Principles of Nahuatl Writing* [online], [dostęp 4 lipca 2013], s. 75, dostępny w internecie: <http://whp.uoregon.edu/dictionaries/nahuatl/whittakernahuatlwriting.pdf>.
- Izabela Wilkosz, *Power, Performance and Propaganda – Sociopolitical Aspects of the Aztec Feast of Toxcatl* [online], praca doktorska, Berlin 2014 [dostęp 14 maja 2015], dostępny w internecie: http://www.diss.fu-berlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000015137/Doktorarbeit_Izabela_Wilkosz.pdf;jsessionid=28600105BE4272C1A1D2E1465F6E2022?hosts=.

Monika Kowalska-Wenz

Biblioteka Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego

ZNANI LUB SŁAWNI BIBLIOTEKARZE

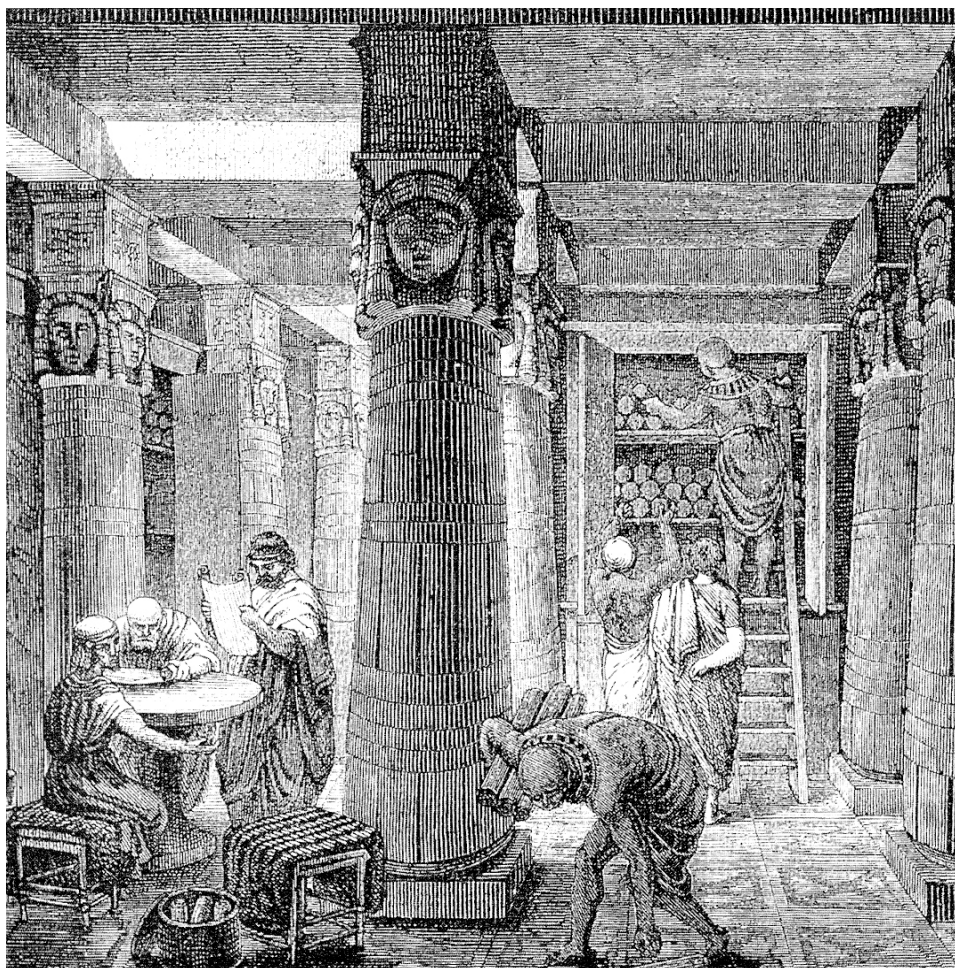
Czytanie dobrych książek jest niczym rozmowa
z najwspanialszymi ludźmi minionych czasów
Kartezjusz

W niniejszym artykule chciałabym przedstawić kilku mniej lub bardziej znanych bibliotekarzy. Mam nadzieję przybliżyć czytelnikom sylwetki tych spośród naszego środowiska zawodowego, których sława nigdy nie przeminie dzięki ich zaangażowaniu i poświęceniu się pracy, a także tych, o których świat wolałby nigdy nie usłyszeć.

Źródła historyczne nie przekazały nam informacji, czy już w pierwszym okresie rozwoju książki powstawały niewielkie księgozbiory. Za pierwszego zbieracza książek uważa się Arystotelesa (384 rok przed naszą erą – 322 rok przed naszą erą). Wielkie księgozbiory posiadała także szkoła wyższa Platona (427 rok przed naszą erą – 347 rok przed naszą erą) – ucznia Sokratesa.

Biblioteka Aleksandryjska uważana jest za największą spośród tego typu obiektów funkcjonujących w starożytności. Została założona przez króla Egiptu Ptolemeusza I Sotera za radą Demetriusza z Faleronu. Wydarzenie to datuje się na lata około 350–283 przed naszą erą. Najbardziej znanymi osobami związanymi z Biblioteką Aleksandryjską bez wątpienia byli:

- Zenodof z Efezu (około 325 rok przed naszą erą – około 260 rok przed naszą erą). Ten grecki poeta, gramatyk i filolog był wychowawcą króla Egiptu Ptolemeusza II Filadelfosa. Mianowany został przez niego pierwszym zarządcą Biblioteki Aleksandryjskiej. Uznawany jest za ojca filologii. Jest też autorem pierwszego krytycznego wydania *Iliady i Odysei* Homera.
- Likofron z Chalkis – grecki poeta, dramaturg i gramatyk żyjący w pierwszej połowie III wieku przed naszą erą. W Bibliotece Aleksandryjskiej zajmował się opracowaniem i porządkowaniem dzieł greckich dramatopisarzy klasycznych.
- Kallimach z Cyreny (310 rok przed naszą erą – 240 rok przed naszą erą) – uważany jest za największego poetę tzw. epoki aleksandryjskiej. Zasłynął jako twórca pierwszej historii literatury. Był prawdopodobnie drugim bibliotekarzem Biblio-

O. Von Corven, *Wielka biblioteka w Aleksandrii*, rycina z XIX wieku

Źródło: domena publiczna, commons.wikimedia.org.

teki Aleksandryjskiej. Sporządził dokładny katalog rzeczowy jej zbiorów. Starał się też potwierdzić autentyczność katalogowanych dzieł literackich. Gustował w drobnych formach. Tworzył epigramy, idylle i elegie.

Znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej w dziejach kultury jest ogromne. Przyczyniła się między innymi do uratowania spuścizny literackiej Grecji. Było to możliwe dzięki, z jednej strony wspańałości królów egipskich, którzy poczuli się do zabezpieczenia skarbów przeszłości, z drugiej zaś uczonym, którzy nie szczędzili trudów, aby sklasyfikować i opisać dziedzictwo literackie. Zasady tego opisu są stale stosowane w praktyce bibliograficznej do dzisiaj.

W dalszej części przedstawię kilku przedstawicieli naszej profesji żyjących w czasach nowożytnych. Bibliotekarz to jeden z najbardziej podatnych na stereotypizację zawodów na świecie. Bo jakie jest wyobrażenie o nas – bibliotekarzach wszyscy wiemy. Skromna, szara mysz spoglądająca groźnie spod okularów, albo łysiejący, nijaki facet w powyciąganym swetrze. Jednym słowem – nuda! Ale wystarczy sięgnąć kilkaset, kilkadziesiąt lub kilkanaście lat wstecz, by przekonać się, jak krzywdząca jest ta opinia. Ciekawe, czy któryś z prześmiewców wie, że wśród nas były i są bardzo barwne postacie. I tak na przykład:

- Giacomo Girolamo Casanova (1725–1798) – pochodzący z Wenecji bibliotekarz do dzisiaj wywołuje dreszczek emocji wśród pań. Na zamku Dux opiekował się liczącym ponad 40 tys. woluminów księgozbiorem, całkiem dobrze realizując się w tym zawodzie.
- Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) – najwybitniejszy niemiecki poeta okresu romantyzmu i jeden z najbardziej znaczących w skali światowej. Dramaturg, prozaik, uczony i wolnomularz. Od 1797 roku był bibliotekarzem w Bibliotece Anny Amalii w Weimarze.

W naszych szeregach byli także bracia Jacob (1785–1865) i Wilhelm Grimm (1786–1859). Początkowo pierwszy pracował w bibliotece króla Westfalii, a drugi w Kassel. Następnie obaj objęli stanowiska bibliotekarzy i profesorów na Uniwersytecie w Getyndze.

Wśród wybitnych polskich bibliotekarzy nie sposób nie wymienić Adama Mickiewicza (1798–1855). To jeden z największych polskich poetów, działacz i publicysta polityczny. Od 1852 roku aż do momentu wyjazdu do Konstantynopola pracował w Bibliotece Arsenалу w Paryżu.

Julian Przyboś (1901–1970) – poeta, eseista i tłumacz. Był jednym z najwybitniejszych poetów Awangardy w Krakowie. W grudniu 1939 roku otrzymał posadę bibliotekarza w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie.

Stefan Żeromski (1864–1925) – poeta, pisarz i dramaturg. Był pomocnikiem bibliotekarza w Warszawie. W Szwajcarii pracował jako bibliotekarz w Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu.

Maria Kownacka (1894–1982) – ulubiona pisarka kilku pokoleń, autorka *Plastusiego pamiętnika* oraz innych przeznaczonych dla dzieci powieści i wierszy. Była także nauczycielką i bibliotekarką. Pracowała w bibliotece Ministerstwa Rolnictwa.

Bibliotekarzami byli również: Piotr Machalica – aktor, Reni Jusis – wokalistka, autorka tekstów i muzyki, producentka nagrań. Co może dziwić, zawód ten wykonywali także: Iwona Szymańska-Pavlović (tancerka i sędzia międzynarodowy), Jarosław Kaczyński, Małgorzata Tusk, Władysław Bartoszewski.

Wśród zagranicznych przedstawicieli naszej profesji wymienić należy jeszcze takie osoby jak:

- Golda Meir (1898–1978) – minister spraw zagranicznych i premier Izraela. Przed rozpoczęciem kariery politycznej pracowała jako bibliotekarka.

- Shiyali Ramamrita Ranganathan (1892–1972) – matematyk i bibliotekarz z Indii. Najbardziej znany jako twórca pięciu praw pracy bibliotekarza i Klasyfikacji Dwukropkowej.
- Na koniec prawdziwa wisienka na torcie: Mao Zedong, (Mao Tse-Tung) – żyjący w latach 1893–1976 przywódca chińskiej partii komunistycznej. W 1919 roku otrzymał posadę pomocnika bibliotekarza w Pekinie.

W naszej profesji pracowało i nadal pracuje wiele osób barwnych, sławnych i nietuzinkowych. Nie sposób wszystkich wymienić. O zajęciu tym napisano już wiele, a stereotyp z nim związany to rzecz powszechnie znana. Ale zarówno dawniej jak i obecnie bibliotekarze starają się wykorzystywać najnowsze technologie aby lepiej wykonywać swoje obowiązki, ponadprzeciętnie angażować się w pracę, a także podążać z duchem czasu. Są też tacy, na szczęście w mniejszości, którzy poważnie twierdzą, że wykonywany zawód byłby idealny, gdyby nie... czytelnicy i komputery. Pamiętajmy jednak, że jest to praca jak każda inna. Może stać się furtką do dalszego rozwoju i przynosić wiele satysfakcji. A gdy się ją pokocha, to będzie miłością na całe życie.

Golda Meir (1973)

Autor: Marion S. Trikosko

Źródło: domena publiczna, commons.wikimedia.org.

Monika Kwaśniak, Iwona Kolenda

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W 2015 ROKU

Sprawozdanie opracowano na podstawie danych liczbowych zebranych na potrzeby Książnicy Pomorskiej i MKiDN oraz sprawozdań opisowych bibliotek z terenu województwa zachodniopomorskiego.

Sprawozdania opisowego nie nadesłała Gminna Biblioteka Publiczna w Suchaniu.

Po raz siódmy w Książnicy Pomorskiej rozstrzygnięto konkurs Biblioteka Roku na najlepszą bibliotekę publiczną województwa zachodniopomorskiego. Tytuł Biblioteki Roku 2014 uzyskała Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Polanowie.

I. Stan i struktura bibliotek publicznych.

Status formalno-prawny bibliotek. Budżet bibliotek

1. Liczba bibliotek

Liczba bibliotek publicznych województwa zachodniopomorskiego na koniec 2015 roku uległa zmianie w stosunku do roku poprzedniego i jest następująca:

- 1 biblioteka wojewódzka
- 1 biblioteka powiatowa, której organizatorem jest starostwo powiatowe
- 3 biblioteki w miastach na prawach powiatu
- 8 bibliotek w gminach miejskich
- 54 biblioteki w gminach miejsko-wiejskich
- 57 bibliotek w gminach wiejskich (-1).

W 114 gminach województwa zachodniopomorskiego w 2015 roku działały 124 (-1) biblioteki publiczne (67 w miastach i 57 na wsi). Do zmniejszenia liczby placówek przyczyniła się likwidacja jednej z bibliotek w gminie wiejskiej Szczecinek (w Jeleninie). Powodem zamknięcia Biblioteki Publiczno-Szkolnej w Jeleninie była likwidacja Szkoły Filialnej w tej miejscowości.

Od 2015 roku wszystkie gminy województwa zachodniopomorskiego prowadzą biblioteki publiczne.

2. Liczba filii bibliotecznych

Lokalizacja	Liczba filii bibliotecznych	
	2014	2015
Ogółem	251	247 (-4)
Miasto	71	72 (+1)
Wieś	180	175 (-5)

Zmniejszenie liczby filii wiejskich wiąże się z likwidacją dwóch filii bibliotek w gminach Tuchno i Radowo Małe. Książnica Pomorska opiniowała pozytywnie zamiar zamknięcia obu placówek, z uwagi na warunki lokalowe niespełniające podstawowych wymogów sanitarnych.

Pozostałe trzy filie zostały zlikwidowane z chwilą utworzenia bibliotek wchodzących w skład instytucji kultury w gminach Boleszkowice (jedna filia przekształcona w punkt biblioteczny) i w gminie Przybiernów (dwie filie zamienione w punkty biblioteczne). Dotychczas w obu gminach działały biblioteki niebędące instytucjami kultury. Nową filię miejską powołano w Stargardzie.

3. Filie i oddziały dla dzieci

W województwie zachodniopomorskim funkcjonowało 50 oddziałów i 5 filii dla dzieci. Nie uległa zmianie liczba oddziałów na wsi, która wynosi 8. Pozostałe oddziały i wszystkie filie zlokalizowane są w miastach.

4. Liczba placówek bibliotecznych (biblioteki i filie)

Lokalizacja	Liczba placówek bibliotecznych	
	2014	2015
Ogółem	376	371 (-5)
Miasto	138	139 (+1)
Wieś	238	232 (-6)

Zmiany w liczbie placówek opisano w rozdziale I, punkt 1 i 2.

5. Punkty biblioteczne

Lokalizacja	Liczba punktów bibliotecznych	
	2014	2015
Ogółem	112	120 (+8)
Miasto	16	17 (+1)
Wieś	96	103 (+7)

W 2015 roku powstało 13 nowych punktów bibliotecznych w różnych gminach, a zlikwidowano 5.

6. Status formalno-prawny bibliotek

W województwie zachodniopomorskim funkcjonują 22 (-2) biblioteki, które nie są instytucjami kultury. W roku 2015 biblioteka gminy Boleszkowice uzyskała status instytucji kultury.

Według statystyk GUS w województwie zachodniopomorskim funkcjonuje 17 bibliotek (25 placówek) działających w strukturach innych instytucji. Biblioteki te nie są instytucjami kultury i działają w strukturach urzędów. Jedynie w przypadku gminy Szczecinek, 5 równorzędnych bibliotek funkcjonuje w strukturze Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół.

Powyższe biblioteki są zlokalizowane w następujących miejscowościach:

- Dygowo (powiat kołobrzeski, biblioteka gminy wiejskiej + 2 filie)
- Gościno (powiat kołobrzeski, biblioteka gminy miejsko-wiejskiej + 1 filia)
- Rymań (powiat kołobrzeski, biblioteka gminy wiejskiej)
- Siemysł (powiat kołobrzeski, biblioteka gminy wiejskiej + 3 filie)
- Nowe Warpno (powiat policki, biblioteka gminy miejsko-wiejskiej)
- Gmina Szczecinek (powiat szczecinecki, 5 równorzędnych bibliotek publiczno-szkolnych gmin wiejskich zlokalizowanych w Gwdzie Wielkiej, Parsęku, Turowie, Wierzchowie i Żółtnicy)
- Gmina Świdwin (powiat świdwiński, 4 równorzędne biblioteki publiczne gmin wiejskich zlokalizowane w Bierzwnicy, Kluczkowie, Lekowie, Rusinowie)
- Brzeżno (powiat świdwiński, biblioteka gminy wiejskiej + 1 filia)
- Rąbino (powiat świdwiński, biblioteka gminy wiejskiej + 1 filia)
- Sławoborze (powiat świdwiński, biblioteka gminy wiejskiej).

Książnica Pomorska prowadzi korespondencję z organizatorami bibliotek zlokalizowanych w powyższych gminach związaną z uregulowaniem ich statusu formalno-prawnego. Rozmowy są również prowadzone w przypadku równorzędnych bibliotek w Szczecinku. W gminie Świdwin powołano bibliotekę instytucję kultury, która swoją działalność rozpocznie 1 stycznia 2016 roku i tym samym zostaną zlikwidowane dotychczasowe cztery biblioteki, które nie były instytucjami kultury.

Ponadto:

- Gmina wiejska Rewal (powiat gryficki) posiada dwie równorzędne biblioteki publiczno-szkolne niebędące instytucjami kultury (w Niechorzu i Rewalu).
- Biblioteki w Bielicach i Warnicach (powiat pyrzycki) nie są instytucjami kultury, nie połączono ich z żadną instytucją, a ich status formalno-prawny jest niejasny. W opinii urzędów funkcjonowały one jako instytucje kultury. Książnicy Pomorskiej nie udostępniono dokumentacji, która wskazywałaby, że biblioteki te funkcjonują zgodnie z *Ustawą z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*.
- Biblioteka Szkolno-Publiczna w Ińsku (powiat stargardzki, biblioteka gminy miejsko-wiejskiej) działa w Centrum Oświatowo-Kulturalnym będącym instytucją

kultury. Władze gminy planują w 2016 roku utworzenie biblioteki publicznej – instytucji kultury.

- W 2015 roku w województwie zachodniopomorskim działały 64 (+2) placówki biblioteczne (biblioteki i filie) w strukturach ośrodków kultury. Przybyły dwie biblioteki w gminach Boleszkowice i Przybiernów wchodzące w skład instytucji kultury – ośrodków kultury. W latach ubiegłych obydwie biblioteki nie miały uporządkowanego statusu prawnego. W przypadku Przybiernowa, uchwała rady gminy z 2014 roku powołała ośrodek kultury, który rozpoczął swoją działalność z dniem 1 stycznia 2015 roku.

7. Wpływ nowelizacji ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (w zakresie możliwości łączenia bibliotek z innymi instytucjami kultury) na organizację bibliotek

W związku z nowelizacją ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (w zakresie możliwości łączenia bibliotek z innymi instytucjami kultury), władze samorządowe gminy Boleszkowice zwróciły się do Książnicy Pomorskiej z prośbą o opinię w sprawie połączenia biblioteki z centrum kultury. Fakt ten przyczynił się do wyjaśnienia dotychczasowego statusu prawnego biblioteki (niebędącej instytucją kultury). Efektem podjętych działań było utworzenie w 2015 roku instytucji kultury – Gminnego Centrum Kultury, w skład którego weszła biblioteka.

W 2015 roku samorządy pięciu gmin: Tychowo, Borne Sulinowo, Biały Bór, Bobolice, Wierzychowo, kierując się głównie względami ekonomicznymi, podjęły działania mające na celu połączenie bibliotek z domami kultury (złożono wnioski). Dyrektor Książnicy Pomorskiej oraz kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego odbyli związane z tym spotkania w powyżej wymienionych gminach. Biblioteka wojewódzka we wszystkich przypadkach wydała negatywne opinie w sprawie połączenia.

Ze sprawozdań opisowych wynika, że w najbliższym czasie tylko jeden samorząd planuje połączenie biblioteki z ośrodkiem kultury.

8. Budżet bibliotek

Budżet bibliotek od organizatora w zł	Środki pozyskane od podmiotów publicznych w zł	
	ogółem	w tym MKiDN
58 355 210	2 559 559	1 640 574

W 2015 roku dotacja od organizatora dla bibliotek publicznych zmalała o blisko 65 tys. zł w stosunku do 2014 roku. Środki pozyskane od podmiotów publicznych zmalały ogółem o 3 059 015 zł. Od MKiDN zachodniopomorskie biblioteki publiczne otrzymały kwotę o 3 139 293 zł mniejszą niż w 2014 roku. Zmniejszenie środków finansowych pozyskanych z MKiDN, od innych podmiotów publicznych oraz od organizatora wiązało

się przede wszystkim z realizacją ostatniego etapu *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* (lata 2012–2015), tj. ze znacznym zmniejszeniem liczby bibliotek korzystających jeszcze z dotacji.

W większości przypadków biblioteki sygnalizowały zbyt niski poziom budżetu. Wiązało się z tym niskie płace bibliotekarzy, niskie wskaźniki zakupu nowości na 100 mieszkańców, brak środków na prenumeratę czasopism (w 2015 roku w aż 22 – o 2 więcej niż we wcześniejszym roku – gminach województwa zachodniopomorskiego biblioteki nie prenumerowały czasopism) i na szkolenia dla bibliotekarzy.

II. Zbiory bibliotek

1. Stan księgozbiorów

Zbiory	Liczba wol.	
	2014	2015
Ogółem	6 952 675	6 674 011 (- 278 664)
Książki	6 681 496	6 399 217 (- 282 279)
Czasopisma oprawne	271 179	274 794 (+3 615)

Główną przyczyną zmniejszenia liczby książek były remonty i modernizacje przeprowadzane w bibliotekach. Przenosząc zbiory do odnowionych siedzib, biblioteki wykonywały duże selekcje. Wprowadzanie całości zbiorów do systemu MAK+ również przyczyniało się do selekcji księgozbioru, przez wiele lat niewypożyczanego lub o nieaktualnych treściach. W 2015 roku zlikwidowano też dwie filie i jedną bibliotekę, których księgozbiory, prawie w całości, ze względu na zły stan, zostały przekazane na makulaturę.

W 2015 roku na 100 mieszkańców województwa przypadało 389 woluminów książek.

2. Wpływy materiałów bibliotecznych

Zbiory	Liczba wpływów materiałów bibliotecznych	
	2014	2015
Książki	285 708 wol.	213 302 wol.
Specjalne	23 814 jedn.	9 189 jedn.
Czasopisma oprawne	6587 wol.	6782 wol.

Zgodnie z zaleceniami, w 2014 roku biblioteki przerejestrowały kasety książki mówionej do zbiorów audiobooków (zgodnie z instrukcją w formularzu K-03), co stało się przyczyną znacznego wzrostu wpływów zbiorów specjalnych w stosunku do 2013 roku. W 2015 roku znacznie mniej bibliotek wykazało przerejestrowane zbiory, w związku z tym poziom wpływów zbiorów specjalnych został ustabilizowany.

3. Księgozbiór ubytkowany

Zbiory	Liczba ubytków w wol.	
	2014	2015
Ogółem	301 959	498 748
Książki	300 920	495 581
Czasopisma oprawne	1039	3167

Biblioteki ubytkowały między innymi stare roczniki czasopism oprawnych.

4. Zbiory specjalne

W ciągu 2015 roku do bibliotek województwa wpłynęło 9189 jednostek zbiorów specjalnych (z tego zakupiono 4445 jednostek o wartości 115 423 zł). Na koniec 2015 roku ogółem liczyły one 386 293 jednostki (w tym 232 053 materiałów audiowizualnych i 62 681 audiobooków).

5. Zakup książek

Biblioteki publiczne dokonywały zakupu książek ze środków finansowych organizatora (63,6% całości środków wydatkowanych na zakup), ze środków MKiDN (33,1%) oraz z innych źródeł, najczęściej ze środków finansowych starostwa powiatowego (3,3%).

Liczba zakupionych książek			Środki na zakup w zł		
ogółem	organizatora	z dotacji MKiDN	ogółem	organizatora	z dotacji MKiDN
138 682	89 856	46 425	3 136 905	1 994 099	1 039 278

Najniższe środki na zakup książek otrzymały biblioteki niebędące instytucjami kultury w: Bielicach (w 2015 roku nie zakupiono żadnej książki), Warnicach (zakupiono 3 wol.), Brzeźnie (55 wol.), Ińsku (76 wol.). Te same biblioteki miały najniższy w województwie wskaźnik zakupu nowości książkowych na 100 mieszkańców: Bielice (0), Warnice (0), Rąbino (1), Brzeźno (2), Ińsko (2).

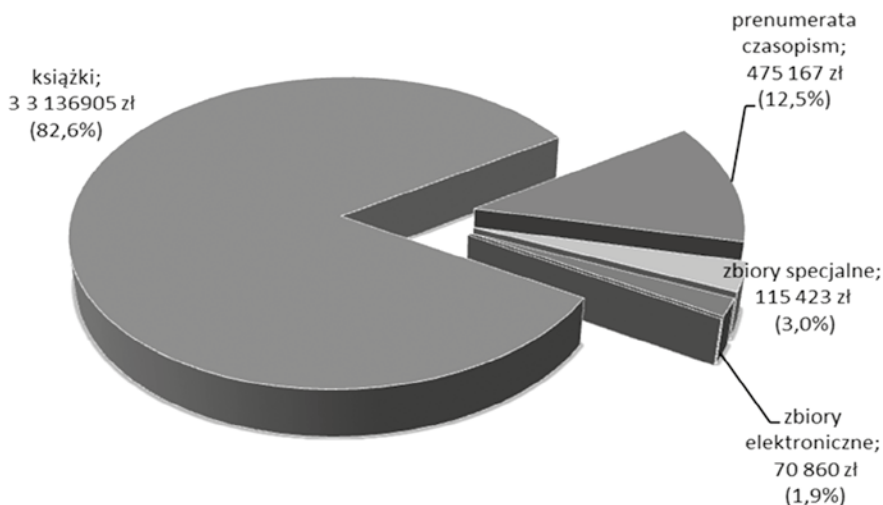
W 2015 roku wskaźnik zakupu książek w województwie nie zmienił się i wynosił 8 wol. na 100 mieszkańców.

Najwyższy wskaźnik uzyskały biblioteki (wraz z filiami) w: Mielnie (27 wol.), Biesiekierzu (25 wol.), Ostrowicach (25 wol.), Radowie Małym (23 wol.), gminie Darłowo (24 wol.), Baniach (22 wol.), Dziwnowie (22 wol.), Gościnie (21 wol.), Osinie (21 wol.), Polanowie (20 wol.).

6. Zakup i prenumerata czasopism

W 2015 roku biblioteki województwa zachodniopomorskiego wydały 475,2 tys. zł (-3,1 tys. zł) na prenumeratę czasopism. Część bibliotek decydowała się na zmniejszenie liczby tytułów w prenumeracie, zwiększając tym samym wydatki na zakup książek.

Pomimo dofinansowania Biblioteki Narodowej na zakup czasopism o tematyce kulturalnej, niewiele placówek zdecydowało się na kupno tego typu materiałów (lub zbiorów specjalnych). Dotacja wydatkowana była głównie na zakup książek w formie tradycyjnej.

Rys. 1. Wydatki na zbiory biblioteczne

Biblioteki dysponowały 11 983 (+64) tytułami czasopism pochodzącymi z prenumeraty, egzemplarza obowiązkowego Książnicy Pomorskiej (tu nastąpił znaczący wzrost) oraz z darów i wymiany.

Jak w latach poprzednich, największą liczbę tytułów odnotowano w Książnicy Pomorskiej, Koszalińskiej Bibliotece Publicznej, Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinie, Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu oraz w bibliotekach w Gryficach, Gryfinie, Nowogardzie i Świnoujściu. Stosunkowo dużą liczbę tytułów prenumerują też biblioteki w Będzinie, Dębnie, Dolicach, Dziwnowie, gminie Manowo, Polanowie i Sianowie.

W 2015 roku aż w 22 (+2) gminach województwa zachodniopomorskiego biblioteki nie prenumerowały czasopism. Należały do nich placówki w: Barlinku, Bierzwniku, Boleszkowicach, Cedyni, Dobrej (powiat policki), Golczewie, Kobylance, Krzęcinie, Marianowie, Mieszkowicach, Nowym Warpnie, Postominie, Przybiernowie, Rąbinie, gminie Rewal, Rymaniu, gminie Świdwin, Świerznie, Tychowie, gminie Wałcz, Warnicach, Wierzchowie. Jako przyczynę braku prenumeraty, biblioteki podawały brak środków finansowych oraz brak zainteresowania ze strony czytelników.

Spośród wyżej wymienionych, biblioteki w Barlinku, Boleszkowicach, Cedyni, Dobrej, Kobylance, Marianowie, Postominie, Przybiernowie, Rąbinie oraz w gminach Rewal, Świdwin i Wałcz, w swoich siedzibach nie udostępniały żadnej prasy, nawet pochodzącej z darów.

III. UŻYTKOWNICY BIBLIOTEK

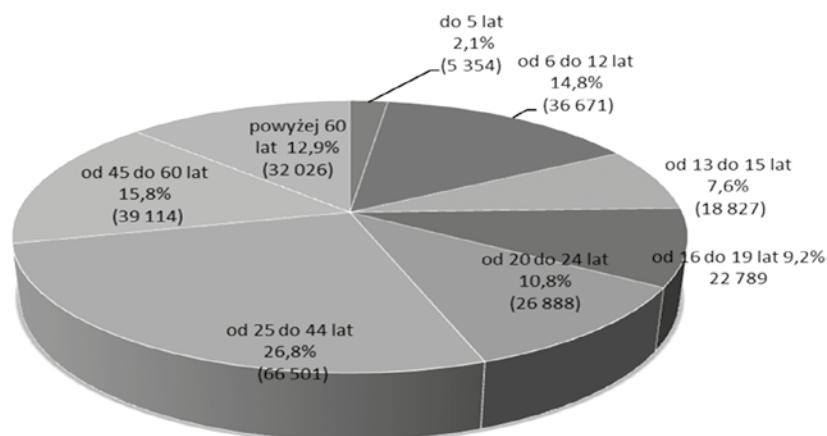
Liczba użytkowników bibliotek znacząco przewyższyła liczbę czytelników (tj. osób aktywnie wypożyczających). W 2015 roku z bibliotek publicznych województwa zachodniopomorskiego skorzystało 261 669 użytkowników (+13 442 w stosunku do liczby czytelników).

Statystyki wykazały tendencję spadkową w liczbie czytelników przede wszystkim w wieku 16–24 lat. Głównym powodem tego była zmiana wymogów egzaminu maturalnego (brak prezentacji z języka polskiego). Miało to również wpływ na zmniejszenie liczby udostępnień zbiorów.

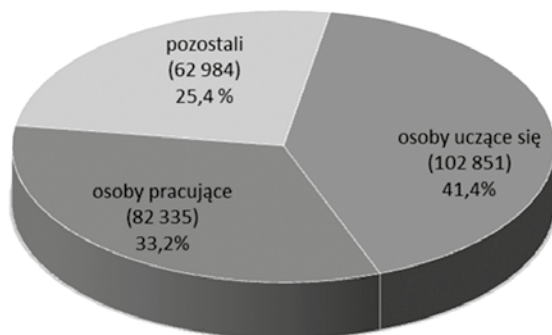
Widoczny wzrost liczby czytelników odnotowano natomiast wśród osób powyżej 60 roku życia.

1. Liczba czytelników

Czytelnicy	Liczba czytelników	
	2014	2015
ogółem	258 117	248 170 (- 9 947)
do 5 lat	5 460	5 354 (- 106)
od 6 do 12 lat	35 862	36 671 (+ 809)
od 13 do 15 lat	20 166	18 827 (- 1 339)
od 16 do 19 lat	26 795	22 789 (- 4 006)
od 20 do 24 lat	31 665	26 888 (- 4 777)
od 25 do 44 lat	68 251	66 501 (- 1 750)
od 45 do 60 lat	39 996	39 114 (- 882)
powyżej 60 lat	29 922	32 026 (+ 2 104)

Rys. 2. Czytelnicy

Rys. 3. Czytelnicy według zajęcia

2. Liczba czytelników na 100 mieszkańców

Liczba czytelników na 100 mieszkańców uległa zmianie w stosunku do 2014 roku i wyniosła 14 (-1).

Najwyższe wskaźniki czytelników na 100 mieszkańców uzyskano w Mielnie (41*), Międzyzdrojach (33*), Ustroniu Morskim (31*) i Gryficach (31). Najmniejsze natomiast w gminie Sławno (2), gminie Wałcz (3), Brojcach (3), Człopie (4), Czaplinku (4), Boleszkowicach (6), Dobrej w powiecie polickim (6) i Postominie (6).

IV. Udostępnianie zbiorów

Biblioteki województwa zachodniopomorskiego odnotowały spadek wypożyczeń książek i czasopism na zewnątrz oraz udostępnień na miejscu. Wzrosła natomiast nieznacznie liczba wypożyczeń zbiorów specjalnych i udostępnień dokumentów elektronicznych. Statystyczny czytelnik w województwie zachodniopomorskim w 2015 roku wypożyczył 17 książek.

1. Liczba wypożyczonych zbiorów (książki, czasopisma, zbiory specjalne, dokumenty elektroniczne na nośniku fizycznym)

Liczba wypożyczonych zbiorów ogółem w wol.	
2014	2015
4 599 500	4 486 900 (-112 600)

2. Wypożyczenia zbiorów na 100 mieszkańców w województwie

Wypożyczenia zbiorów na 100 mieszkańców ogółem	
2014	2015
268	261

* Razem z czytelnikami sezonowymi.

3. Liczba wypożyczonych książek

Liczba wypożyczonych książek w wol.	
2014	2015
4 326 200	4 210 700 (-115 500)

4. Wypożyczenia książek na 100 mieszkańców w województwie

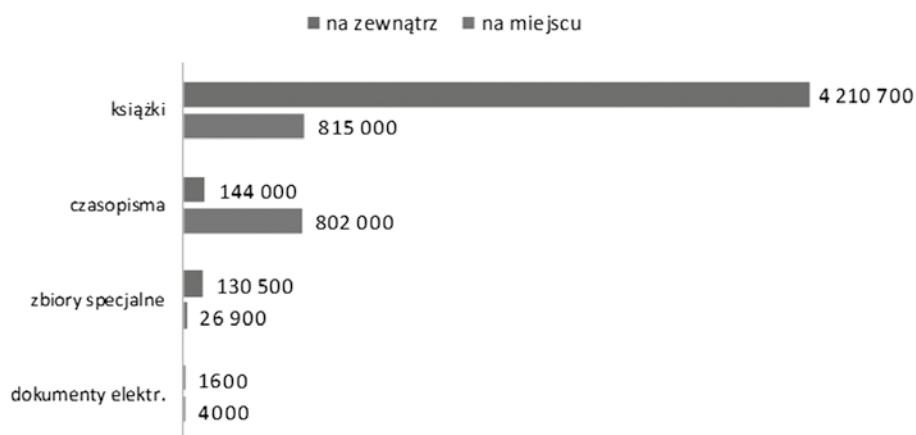
Wypożyczenia książek na 100 mieszkańców w województwie	
2014	2015
251,8	245,5

5. Wypożyczenia czasopism (oprawnych i nieoprawnych)

Wypożyczenia czasopism (oprawnych i nieoprawnych) ogółem	
2014	2015
160 000	144 100

6. Wypożyczenia zbiorów specjalnych

Wypożyczenia zbiorów specjalnych	
2014	2015
112 100	129 000

7. Udostępnianie zbiorów na miejscu

Rys. 4. Liczba udostępnień

Zbiory	Jednostki		% ogółu
	2014	2015	
Książki	903 700	815 000	49,5
Czasopisma (oprawne i nieoprawne)	934 500	802 000	48,7
Zbiory specjalne	24 200	26 900	1,6
Dokumenty elektroniczne	1800	4000	0,2
Ogółem	1 864 200	1 647 90	100

8. Wypożyczenia międzybiblioteczne

Z Książnicy Pomorskiej do innych bibliotek wypożyczono 1 867 (+412) jednostek zbiorów oraz wysłano 1678 (-85) kopii materiałów oryginalnych. Z innych bibliotek sprowadzono 469 jednostek, w tym z zagranicy 69. Sprowadzono również 334 kopie materiałów oryginalnych.

W Koszalińskiej Bibliotece Publicznej w 2015 roku z wypożyczalni międzybibliotecznej skorzystało 75 osób indywidualnych i instytucji. Złożono 139 rewersów, a zrealizowano 126.

Znaczącą liczbę wypożyczeń międzybibliotecznych zanotowano również w bibliotekach w Gryficach, Gryfinie, Lipianach, Płotach, Policach i Trzebiatowie. Większość bibliotek w województwie odnotowała brak wypożyczeń międzybibliotecznych lub po kilka w ciągu roku.

V. Działalność informacyjna bibliotek. Informacja o regionie

Biblioteki publiczne podejmują wiele form pracy w ramach działalności informacyjnej. Obok instruktażu indywidualnego związanego z wyszukiwaniem zbiorów, prowadzą lekcje biblioteczne i tematyczne, które są najpopularniejszą formą współpracy bibliotek ze szkołami.

Tradycyjnie w bibliotekach opracowuje się zestawienia bibliograficzne i kwerendy, chociaż zapotrzebowanie na takie usługi nie jest duże. Nowoczesne systemy biblioteczne posiadają proste w obsłudze narzędzia, pozwalające na samodzielne generowanie różnego typu zestawień. Czytelnicy, biegle wyszukujący informacji w elektronicznych katalogach bibliotecznych, coraz częściej korzystają z tych funkcji.

W 2015 roku w bibliotekach publicznych województwa zachodniopomorskiego udzielono 1 616 807 informacji, w tym 428 341 bibliograficznych. Coraz większą część tych informacji stanowią odpowiedzi na zapytania internetowe.

O swojej działalności i zbiorach, biblioteki informują na stronach internetowych (szerzej opisano to w rozdziale ósmym zatytułowanym *E-usługi bibliotek*).

Istotną częścią działalności bibliotek publicznych jest gromadzenie i udzielanie informacji o regionie.

Biblioteki udostępniają mapy, przewodniki, lokalne dokumenty życia społecznego. Prowadzą kroniki swoich miejscowości (na przykład Bielice, Dziwnów, Przybiernów),

zamieszczają dokumenty samorządowe na swoich stronach WWW, organizują spotkania z regionalistami i lokalnymi twórcami. Współredagują także czasopisma lokalne oraz zamieszczają w nich informacje o nowościach książkowych znajdujących się w placówce.

Dużą popularnością cieszą się konkursy wiedzy o regionie, które organizują między innymi biblioteki w Biesiekierzu, Dobrej (powiat policki), Dziwnowie, Gryficach, Tucznie i Wałczu. Biblioteka Publiczna Gminy Biesiekierz co roku przygotowuje konkursy literackie *Biesiekierskie wierszopisanie* oraz *Biesiekierskie legendopisanie*, których celem jest popularyzacja regionu.

Niektóre z bibliotek oprowadzają turystów po swoich zabytkowych siedzibach (Myślibórz, Płoty, Połczyn Zdrój, Pyrzyce). Białogardzka Biblioteka Publiczna prowadzi Izbę Tradycji Regionalnej (w 2015 roku odbyło się w niej 80 lekcji historycznych). Pyrzycka Biblioteka Publiczna swoją działalność popularyzującą historię miasta i regionu realizuje poprzez Dział Tradycji – Muzeum Ziemi Pyrzyckiej.

Coraz więcej bibliotek tworzy na bieżąco aktualizowane kartoteki zagadnieniowe i kartoteki regionalne w formie elektronicznej (Białogard, Borne Sulinowo, Choszczno, Dolice, Dębno, Goleniów, Gryfino, Gryfice, Kołobrzeg, Koszalin, Łobez, Ustronie Morskie, Stargard, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałczu).

Kartoteki regionalnej (nawet w formie tradycyjnej) nie tworzy biblioteka powiatowa w Szczecinku oraz wiele bibliotek gminnych.

Niektóre z bibliotek digitalizują regionalne czasopisma (między innymi Borne Sulinowo, Łobez, Książnica Pomorska). Zajmują się tym również biblioteki współtworzące zdigitalizowane zasoby Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej.

Bogatym źródłem wiedzy o regionie jest Encyklopedia Pomorza Zachodniego – pomeranica.pl, tworzona przez Książnicę Pomorską we współpracy z portalem sedina.pl i bibliotekami powiatowymi. Encyklopedia zawiera internetowy zbiór haseł opisujących ludzi, miejsca, organizacje, zabytki, dzieła i wydarzenia związane z województwem zachodniopomorskim.

Źródłem informacji dla osób poszukujących literatury na temat Pomorza Zachodniego jest też tworzona przez Książnicę Pomorską elektroniczna baza *Bibliografia Pomorza Zachodniego*.

Poniżej podano kilka wybranych przykładów działalności informacyjnej bibliotek, popularyzującej region.

W Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Chociwlu zainicjowano cykl spotkań *Chociwelskie spotkania z przeszłością*. Ich współorganizatorem i pomysłodawcą była biblioteka powiatowa w Stargardzie. Wykłady związane z historią Chociwla poprowadzili pracownicy Książnicy Stargardzkiej, Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie oraz Muzeum Narodowego w Szczecinie. W 2015 roku odbyły się dwa spotkania, które spotkały się z dużym uznaniem.

Miejska Biblioteka Publiczna w Łobzie zorganizowała spotkanie osób poszukujących śladów niemieckich obozów pracy na terenie powiatu łobeskiego.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach odbył się cykl spotkań *Wspomnień czar*, podczas których mieszkańcy dzielili się wspomnieniami o miejscowości. Przynoszone przez nich zdjęcia i pocztówki przedstawiające miasto i gminę od początku XX wieku do czasów współczesnych, były digitalizowane oraz wykorzystywane do prezentacji multimedialnych przygotowywanych przez bibliotekarzy. Ze względu na swój unikatowy charakter, spotkania były nagrywane.

Dział Regionalny Biblioteki im. Marii Skłodowskiej-Curie w Policach prowadził cykl spotkań pod nazwą *Regionalne spotkania*. W 2015 roku w ramach cyklu odbyły się następujące spotkania: *Pölitz i Police - pamiątki przeszłości*, *Fabryka benzyny syntetycznej w Policach*, *Nietoperze w starej fabryce w Policach*, *O czym pisano... Informacje prasowe 20. wieku*.

Książnica Stargardzka jest współtwórcą cotygodniowej audycji radiowej *Południk Literacki*, która jest współtworzona i współprowadzona przez prezenterów Radia Stargard oraz bibliotekarzy z Książnicy Stargardzkiej. Audycja przybliży słuchaczom twórczość i sylwetki pisarzy oraz poetów regionalnych. W 2015 roku w studiu goszczono 11 lokalnych twórców.

Książnica Stargardzka corocznie organizuje *Festyn na ulicy Magicznej*, podczas którego swój dorobek artystyczny prezentują między innymi rękodzielnicy z Pomorza Zachodniego, a swoją działalność i publikacje wydawnicze – lokalne stowarzyszenia, organizacje oraz Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie.

Bogatą ofertę dla mieszkańców zainteresowanych historią miasta i dziejami Pomorza Zachodniego w 2015 roku przedstawiła Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie. Zorganizowano 26 spotkań i wydarzeń we współpracy z lokalnymi wydawnictwami, instytucjami, fundacjami i stowarzyszeniami. Prelekcje, prezentacje, wykłady oraz debaty między innymi z regionalistami, pisarzami i historykami, prezentowały ich dorobek oraz wzbogacały uczestników spotkań w wiedzę o Szczecinie i Pomorzu Zachodnim.

Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinku włączyła się w realizację projektu edukacyjnego *Szczecinek jakiego nie znamy*. Jego organizatorem była Samorządowa Agencja Promocji i Kultury, a partnerami: Archiwum Państwowe w Koszalinie Oddział w Szczecinku, Muzeum Regionalne, Koło PTTK Wiarusy, Zakład Budżetowy Szkół i Przedszkoli. Celem projektu adresowanego głównie do uczniów starszych klas szkół podstawowych i gimnazjów było poznanie historii miasta, legend, zabytków oraz różnych ciekawostek związanych z jego dziejami. Uczestnicy przedsięwzięcia brali udział w warsztatach tematycznych, prelekcjach, wykładach ze specjalistami z dziedziny historii i krajoznawstwa oraz w wycieczkach po mieście.

W Multimedialnym Centrum Kultury e-Eureka – Bibliotece Publicznej w Świeszynie realizowano projekt o nazwie *Słowa przypomniane, historie niezapisane*, który miał na celu popularyzację gminy Świeszyno. W ramach przedsięwzięcia odbyły się konkursy językowe i zajęcia biblioteczne dla uczniów i dzieci w wieku przedszkolnym, wydano

płytę z nagraniami muzycznymi lokalnych zespołów. Przeprowadzono szereg wywiadów z najstarszymi mieszkańcami, których efektem ma być publikacja w formie książki.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu, na dwóch konferencjach zaprezentowano referaty traktujące o historii miasta, szerzej opisane w punkcie 2 rozdziału IX.

O działaniach podejmowanych przez biblioteki publiczne województwa zachodniopomorskiego biblioteka wojewódzka informuje w „Bibliotekarzu Zachodniopomorskim” (w *Kronice* prowadzonej wspólnie z Koszalińską Biblioteką Publiczną).

VI. Działalność kulturalna i edukacyjna bibliotek

W 2015 roku w województwie zachodniopomorskim w bibliotekach publicznych zorganizowano ogółem 14 956 imprez dla 289 863 użytkowników.

W poniższym zestawieniu wymieniono działania organizowane przez większość bibliotek publicznych na rzecz środowisk lokalnych. Należą do nich:

- spotkania autorskie
- zajęcia dla dzieci w czasie ferii i wakacji
- cykliczne spotkania zabawowo-czytelnicze dla najmłodszych
- ogólnopolskie akcje takie jak Narodowe Czytanie *Lalki* Bolesława Prusa, *Cała Polska czyta dzieciom* czy *Marzycielska Poczta*
- spotkania w ramach Dyskusyjnych Klubów Książek (działalność opisana w punkcie 4 rozdziału XIII)
- imprezy towarzyszące obchodom Tygodnia Bibliotek (w tym akcja *Odjazdowy bibliotekarz* w Drawsku Pomorskim, Gryficach, Moryniu, Sianowie, Stanominie oraz *Pociąg do książki, książka do pociągu* w Choszcznie i Wolinie)
- *Tydzień z Internetem*
- imprezy pod hasłem *Noc w bibliotece* (Będzino, Borne Sulinowo, Goleniów, Kłępino, Koszalin, Moryń, Osina, Płoty, Sianów, Szczecin, Szczecinek, Trzebiatów, Węgorzyno)
- konkursy literackie, ortograficzne i plastyczne (o zasięgu powiatowym i gminnym)
- akcje wymiany książek między osobami prywatnymi pod różnymi nazwami – *Uwolnij książkę, Podziel się książką, Wędrująca książka, Bookcrossing*
- różne formy zajęć dla seniorów (spotkania tematyczne, integracyjne, kursy komputerowe)
- kursy języków obcych (w tym e-learningowe)
- pomoc w odrabianiu lekcji
- imprezy towarzyszące Finałowi Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy
- obchody świąt narodowych i lokalnych
- imprezy kultywujące tradycje świąt wielkanocnych i bożonarodzeniowych
- obchody Dnia Pluszowego Misia, Dnia Matki, Dnia Dziecka, Andrzejki, Mikołajki.

Poniżej przytoczono wybrane przykłady innych wydarzeń kulturalno-oświatowych zorganizowanych przez biblioteki w 2015 roku.

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Będzinie powołano Biblioteczną Akademię Młodego Artysty dla dzieci w wieku 5–12 lat. W cotygodniowych zajęciach uczestniczyła stała grupa dzieci, które przy pomocy różnych technik i narzędzi plastycznych rozwijały swoją kreatywność i wyobraźnię. Kilka spotkań poświęcono na wykonanie ozdób świątecznych, które zostały sprzedane na charytatywnym kiermaszu, z którego dochód został przeznaczony na operację dziecka z sąsiedniej miejscowości. W okresie przedświątecznym Akademia miała także swoją *Edycję Specjalną – Warsztaty świąteczne dla dorosłych*. Odbłyły się cztery spotkania warsztatowe. Część wykonanych ozdób również trafiła na charytatywny kiermasz – uzyskane pieniądze również przekazano na realizację wspomnianego wcześniej celu.

Miejska Biblioteka Publiczna w Chojnie była organizatorem VII Sztafety Literackiej dotyczącej twórczości Wandy Chotomskiej. Tego samego dnia w 20 placówkach (bibliotekach publicznych, szkolnych, świetlicach środowiskowych) około 250 osób czytało utwory pisarki.

Gminne Centrum Kultury i Bibliotek w Dobrej zorganizowało w swojej filii bibliotecznej w Mierzynie *Mroczne Warsztaty Poetyckie* dla młodzieży. Zaproszono na nie młodzież od lat 12 w ciekawych i oryginalnych strojach, zainteresowaną poezją, malarstwem i fotografią. Uczestnicy spotkania poznali niestandardowe metody tworzenia poezji oraz uczestniczyli w sesji zdjęciowej.

W Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kamieniu Pomorskim działa Klub Przyjaciół Jane Austen, który propaguje twórczość pisarki oraz przybliża styl życia w epoce regencji. Jego członkinie spotykają się raz w miesiącu. Podczas spotkań uczą się tańców z czasów, w których żyła pisarka, rozmawiają o jej powieściach, poszerzają wiedzę na temat mody i kultury z epoki regencji oraz prowadzą kurs kaligrafii dla dzieci ze szkół podstawowych.

Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Karlinie wzięła udział w ogólnopolskim programie Dzień Przedsiębiorczości, umożliwiając uczniom Zespołu Szkół w Karlinie odbycie jednodniowych praktyk w bibliotece.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu zorganizowała II Kołobrzeski Festiwal Książki połączony z uroczystym podsumowaniem projektu *Remont i modernizacja MBP* realizowanego w ramach *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura Bibliotek* i z otwarciem zmodernizowanej biblioteki. Festiwalowi towarzyszyły liczne imprezy, między innymi spotkania autorskie i wieczór literacki. Zaproszono również ilustratorkę książek oraz podróżnika.

Koszalińska Biblioteka Publiczna zorganizowała między innymi:

- Cykl spotkań ze znawcami polszczyzny pod hasłem *Język polski galopem – wakacje z ojczystym*. Współorganizatorem wydarzenia była Fundacja Zatrzymać Czas.
- Garden Party – imprezę, podczas której połączono promocję najnowszej książki Magdaleny Omilianowicz, wystawę prac malarskich Grety Grabowskiej oraz recital poezji śpiewanej Elżbiety Okupskiej. Odbłyła się ona w ogrodzie filii.

- Międzyszkolny Turniej Mitologiczny – konkurs dla gimnazjalistów z okazji 120 rocznicy urodzin Jana Parandowskiego.

Miejska Biblioteka Publiczna w Międzyzdrojach:

- W lipcu placówka zorganizowała cykl spotkań *Czy mówisz po polsku?* z językoznawcami, znanymi felietonistami, artystami oraz autorami książek dla dzieci i młodzieży. Jego współorganizatorem była Fundacja Zatrzymać Czas.
- Wspólnie z Kołem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich placówka zorganizowała ogólnopolski konkurs plastyczny Świat baśni Pana Andersena, w związku z obchodzoną 210 rocznicą urodzin pisarza. Udział w nim wzięło ponad 500 uczniów z całej Polski.
- W 2014 roku biblioteka rozpoczęła zakup gier planszowych dla dzieci i dorosłych. W roku sprawozdawczym placówka zakupiła kolejnych siedem gier i rozpoczęła organizację *Wieczorków gier bez prądu*, które cieszyły się dużym zainteresowaniem.
- We współpracy z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Międzyzdrojach biblioteka realizowała dwa autorskie projekty: *Książka zamiast...* oraz *Od najmłodszych lat z książką za pan brat*. W ramach programu profilaktycznego *Książka zamiast...* Ośrodek Pomocy Społecznej współfinansował spotkania autorskie dla dzieci oraz kupował materiały plastyczne i rekwizyty teatralne. Program *Od najmłodszych lat z książką za pan brat* był skierowany do uczniów wczesnych klas szkoły podstawowej. Jego celem była promocja czytelnictwa wśród najmłodszych. Za każdą wypożyczoną książkę uczeń dostawał gwiazdkę, którą naklejał na specjalną, kolorową kartę czytelnika. Za 50 zebranych gwiazdek czytelnik otrzymywał niespodziankę (najczęściej przybory szkolne). W bibliotece zorganizowano również cykl lekcji, podczas których każdy uczeń mógł się zarejestrować i przystąpić do programu.

Biblioteka im. Marii Skłodowskiej-Curie w Policach:

- Dział Regionalny zorganizował grę miejską, w której uczestniczyli uczniowie gimnazjum w ramach ogólnopolskiego projektu *Mały Obywatel*, realizowanego przy współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie. Celem przedsięwzięcia było samodzielne poznanie historii miasta. Biblioteka była jednym z wielu odwiedzonych miejsc. Uczniowie samodzielnie poszukiwali informacji o historii Polic korzystając z kronik, przewodników, encyklopedii, słowników, map i fotografii. W dokumentach tych napotykali zadania i quizy, których rozwiązanie było wskazówką prowadzącą do kolejnych miejsc zlokalizowanych na terenie miasta.
- Oddział dla Dzieci zorganizował *Biblioturniej wiedzy o baśniach Braci Grimm*. Uczestnicy turnieju odwiedzali bajkowe stanowiska, które były przygotowane w różnych działach biblioteki, rozwiązywali quizy, zagadki i brali udział w konkursach zręcznościowych.

- W Dziale Tradycji – Muzeum Ziemi Pyrzyckiej mieszczącym się w Pyrzyckiej Bibliotece Publicznej miało miejsce *Spotkanie z wierszem i pieśnią Powstania Warszawskiego*. Zostało ono zorganizowane przez Sekcję Literatury Uniwersytetu Trzeciego Wieku i Pyrzycką Bibliotekę Publiczną.
- Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta Sianów było organizatorem akcji *Rozgryzamy bibliotekę* mającej na celu zapoznanie się z placówką i jej pracownikami. Mieszkańcy gminy wraz z dziećmi byli zapraszani do biblioteki, w każdą sobotę, na spotkanie przy kawie. Wspólnie rozwiązywano krzyżówki i quizy literackie, brano udział w zabawach i konkursach.

Książnica Stargardzka zorganizowała między innymi:

- Cykliczne, sobotnie zajęcia dla dzieci *Biblioteka na wesoło*. Podczas dwugodzinnych spotkań organizowano gry i zabawy, w tym zabawę w teatr, przedstawienia teatryku kukiełkowego, głośne czytanie, krótkie prezentacje multimedialne, projekcje ulubionych bajek oraz zajęcia ruchowe i plastyczne. Trzykrotnie odbyły się bale tematyczne – karnawałowy, baśniowy i z wampirem. W spotkaniach, cieszących się dużą popularnością wśród dzieci i ich rodziców, udział wzięło 691 osób.
- VII Stargardzki Turniej Bajarza i Opowiadacza Legend *Dzieje Stargardu i Pomorza Zachodniego legendą opowiedziane*. Turniej promuje wśród dzieci i młodzieży wiedzę o zachodniopomorskim dziedzictwie kulturowym i historii regionu. Jego adresatami są uczniowie starszych klas szkoły podstawowej.
- VI Międzyprzedszkolny Przegląd Teatralny Kryszałowa Maska – dwudniowy przegląd spektakli prezentowanych przez dzieci. Do rywalizacji stanęło dziewięć przedszkoli. Ogółem na scenie wystąpiło 95 dzieci.

Książnica Pomorska:

- III Festiwal Książki Słuchanej *Odkrywcy wyobraźni*. Jego główną atrakcją było czytanie fragmentów dzieł literackich przez cenionych artystów. Ponadto publiczność mogła spotkać się z autorami, uczestniczyć w wieczorach poetyckich, spektaklach i recitalach. Nie zabrakło atrakcji dla najmłodszych czytelników. Część wydarzeń festiwalowych odbyła się w instytucjach partnerskich takich jak Teatr Polski, Centrum Kultury Euroregionu Stara Rzeźnia, Klub Hormon oraz bibliotekach publicznych województwa w Gryfinie, Kołobrzegu, Stargardzie i Goleniowie. Łącznie w 63 imprezach festiwalowych uczestniczyło blisko 9 tys. osób, z tego około 7 tys. w Książnicy Pomorskiej.
- Z okazji Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich Książnica Pomorska zaprosiła szczecinian do nocnego zwiedzania biblioteki. W trakcie Nocy w Bibliotece była możliwość podziwiania kunsztu introligatorskiego i sztuki zdobienia książek, zobaczenia druku linorytu, a nawet zrobienia własnej książki. Osoby zwiedzające dowiedziały się jaką drogę przebywa książka od momentu zakupu do wypożyczenia. Była możliwość zwiedzenia labiryntów bibliotecznych magazynów, odkrycia Witkacego na mikrofilmach oraz posłuchania jego intymnych listów

do żony, czytanych przez lektora. Imprezie towarzyszyła muzyka z archiwalnych płyt, ekspozycja zbiorów dotyczących Pomorza Zachodniego, prezentacja zabytkowych map na podświetlanym stole. Dużym zainteresowaniem cieszyła się możliwość odnalezienia gazety z dnia urodzin i pozyskania kopii jej strony tytułowej. W Nocy w Bibliotece wzięły udział 1142 osoby.

Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie:

- Placówka zakwalifikowała się do ogólnopolskiego projektu edukacji ekologicznej *EkoPaka – zamykamy obieg surowców*, skierowanego do dzieci w wieku wczesnoszkolnym. W filiach odbywały się spotkania wprowadzające najmłodszych odbiorców w zagadnienia związane z ochroną środowiska – ważne dla wychowania odpowiedzialnego i wrażliwego ekologicznie konsumenta.
- W ramach współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej realizowano cykl spotkań dla dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach nauczania. Tematyka zajęć dotyczyła między innymi: instytucji europejskich, czterech swobód UE, zasad bezpiecznych wakacji, przedsiębiorczości młodzieży, aktywności obywatelskiej, dyplomacji publicznej, wolontariatu europejskiego, studiów za granicą, edukacji globalnej, 25 lat polskiej transformacji.

Miejska Biblioteka Publiczna w Świnoujściu:

- Wspólnie z Kołem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, w Światowym Dniu Książki i Praw Autorskich, placówka zorganizowała okolicznościowy kiermasz książkowy pod nazwą *Promujemy książkę na promie*. Odbył się on na regularnie pływającym promie Bielik III.
- Zorganizowano też I Międzynarodowy Dzień Dziecka w siedzibie instytucji. Do wspólnego świętowania zaproszono 80 dzieci z polskich i niemieckich przedszkoli. Mali goście uczestniczyli w zabawach muzycznych oraz plastycznych. Realizacja programu była możliwa dzięki współpracy biblioteki z Niemiecko-Polskim Forum Kobiet Euroregionu Pomerania oraz jego polskim odpowiednikiem. Projekt został dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Małych Projektów INTERREG IV A Euroregionu Pomerania.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Tuczno zorganizowała warsztaty wizażu i stylizacji w ramach programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych.

Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałczu oraz Miejska Biblioteka Publiczna w Wałczu wspólnie zorganizowały ogólnopolską akcję Narodowe Czytanie *Lalki* Bolesława Prusa oraz imprezy towarzyszące. Oprócz czytania fragmentów powieści, placówki zorganizowały wystawę *Bolesław Prus w zbiorach wałeckich bibliotek*, na której zaprezentowano biografie oraz dzieła pisarza, a także opracowania krytyczno-literackie dotyczące jego twórczości. Ponadto *Kram subiekta Rzeckiego* oferował zainteresowanym książki za symboliczną złotówkę, a kawiarenka *U Wokulskiego* kawę i pyszne ciasta domowego wypieku. W imprezach wzięło udział ponad 80 osób.

VII. Obsługa specjalnych grup użytkowników bibliotek

W województwie zachodniopomorskim 141 (+7) placówek bibliotecznych jest przystosowanych dla osób niepełnosprawnych (głównie podjazdy do budynków). Liczba ta stanowi zaledwie 38% wszystkich placówek, jednak systematycznie nieznacznie wzrasta. Udogodnienia wewnątrz budynków posiada 80 (+13) lokali.

W województwie zachodniopomorskim zaledwie 12 bibliotek posiada specjalistyczny sprzęt komputerowy i oprogramowanie przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. W części bibliotek sprzęt został zakupiony w ramach realizacji *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* w latach ubiegłych (Choszczno, Gryfino, Kołobrzeg). W 2015 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Dziwnowie zakupiła tzw. żółte klawiatury zaprojektowane specjalnie z myślą o użytkownikach niedowidzących oraz przeznaczony dla nich powiększalnik. Filia w Żydowie Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Polanowie posiada jedno stanowisko komputerowe z wyposażeniem dla osoby niepełnosprawnej (urządzenie wskazujące sterowane za pomocą ruchów głowy, klawiatura dotykowa, specjalne podpórki pod ramię, powiększony trackball).

Biblioteka Publiczna w Gryfinie w 2015 roku współpracowała z gryfińskim kołem Polskiego Związku Niewidomych w celu efektywniejszego wykorzystywania pozyskanego w programie *Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* sprzętu specjalistycznego. W ocenie biblioteki, popularyzacja sprzętu wśród tej kategorii potencjalnych użytkowników będzie procesem długotrwałym. Istotnym utrudnieniem są ograniczenia związane z dotarciem osób niepełnosprawnych do placówki z odległego miejsca zamieszkania (dotyczy całego powiatu). Z oferowanych udogodnień dotychczas skorzystały jedynie pojedyncze osoby.

Biblioteki w Choszcznie, Dębnie, Goleniowie, Koszalinie, Myśliborzu, Nowogrodku Pomorskim, Pyrzycach, Sianowie i Świnoujściu przystąpiły do projektu *Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabowidzących – Edycja 2015*, realizowanego przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix, dofinansowanego przez MKiDN. Biblioteki w ramach projektu otrzymały nieodpłatnie (na podstawie umowy użyczenia) urządzenie Czytawk Plus wraz z pakietem kilkuset tytułów książek.

Wzrasta zainteresowanie zakupem audiobooków do bibliotek. W 2015 roku 33 biblioteki zakupiły ich 2961. Na koniec roku liczba audiobooków w zachodniopomorskich bibliotekach wyniosła 62 559 (-1609), co stanowiło 27% zgromadzonych zbiorów audiowizualnych. Znaczny spadek liczby audiobooków wiąże się przede wszystkim z likwidacją dużej liczby książek mówionych na kasetach przez Filię nr 28 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie.

W województwie zachodniopomorskim audiobooki gromadzą 54 (+12) biblioteki (tj. blisko 100 placówek, z których 33 należą do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie). Część z nich, zwłaszcza zlokalizowanych w małych miejscowościach, obserwuje znikome zainteresowanie audiobookami. Pomimo zwiększającej się oferty

książek na płytach CD, starsi użytkownicy bibliotek nadal chętnie korzystają z kaset magnetofonowych.

O większą liczbę nowych pozycji z serii „Duże Litery” wzbogaciły się biblioteki między innymi w: Białogardzie, Biesiekierzu, Bobolicach, Chojnie, Choszczynie, Drawsku Pomorskim, Goleniowie, Gryfinie, Koszalinie, Nowogardzie, Polanowie, Pyrzycach, Stargardzie, Szczecinie, Świnoujściu, Trzebiatowie. Książki te cieszą się dużą popularnością wśród osób starszych.

Organizując zajęcia dla osób niepełnosprawnych i seniorów, biblioteki współpracują z Warsztatami Terapii Zajęciowej, Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, ośrodkami i szpitalami rehabilitacyjnymi, domami pomocy społecznej, domami dziennego pobytu dla osób starszych, Uniwersytetami Trzeciego Wieku, przedszkolami i szkołami integracyjnymi, domami kombatanta. Biblioteka w Międzyzdrojach rozpoczęła współpracę z Warsztatem Terapii Zajęciowej w Wolinie. Jego podopieczni uczestniczyli w spotkaniach autorskich organizowanych w bibliotece. Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Ostromicach okazał wsparcie, udostępniając bezpłatnie samochód do przewożenia osób niepełnosprawnych na spotkania autorskie.

Przy bibliotekach powstają kluby seniora w ramach których odbywają się cykliczne spotkania tematyczne, na przykład w Nowogardzie i Polanowie. Przy bibliotece w Bobolicach działa Koło Teatralne dla Seniorów.

Biblioteki w: Kamieniu Pomorskim, Nowogardzie, Pelczycach, Szczecinie (Książnica Pomorska) organizowały staże dla osób niepełnosprawnych, finansowane zarówno z funduszy gminnych i powiatowych jak i z funduszy stowarzyszeń i organizacji pozarządowych.

W 2015 roku biblioteki województwa zachodniopomorskiego realizowały projekt Fundacji Orange *Akcja e-motywacja*, który zakładał przeprowadzenie w bibliotekach cyklu sześciu spotkań online z ludźmi kultury, sztuki, polityki, rozrywki i nauki w formie wideokonferencji. Celem projektu była aktywizacja i wspieranie osób starszych w rozwoju osobistym i społecznym. W przedsięwzięciu uczestniczyły biblioteki z gmin: Chociwiel, Choszczno, Drawsko Pomorskie, Kamień Pomorski, Polanów, Sianów, Sławoborze, Szczecin (MBP), Złocieniec.

Biblioteki w: Dziwnowie, Gryficach, Polanowie, Starej Dąbrowie korzystały z oferowanego przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego projektu *O finansach... w bibliotece*. Jego istotą jest edukacja finansowa osób dorosłych (głównie po 50 roku życia), prowadzona w bibliotekach przez odpowiednio przeszkolonych bibliotekarzy. Uczestnicy dowiadują się, jak założyć elektroniczne konto w banku, w jaki sposób sprawdzić oprocentowanie kredytu, jak skutecznie zarządzać domowym budżetem.

Najczęściej podejmowanym przez biblioteki działaniem na rzecz seniorów była organizacja kursów komputerowych lub zajęcia indywidualne przy komputerze. Zorganizowały je między innymi biblioteki w: Białogardzie, Chociwlu, Choszczynie, Dobrej

(powiat łobeski), Goleniowie, Gryfinie, Kamieniu Pomorskim, Kołobrzegu, Koszalinie, Polanowie, Sianowie, Wałczu (MBP), Szczecinie (KP, MBP), Złocięcu.

Aby ułatwić osobom starszym lub niepełnosprawnym dostęp do zbiorów, pracownicy bibliotek dostarczali książki bezpośrednio do domów. Z usług bibliotek korzystali też pacjenci miejscowych szpitali, na przykład w Białogardzie, Choszczynie, Dębnie, Drawsku Pomorskim, Gryficach, Tucznie, Tychowie.

Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie włączyła się do akcji *Na niebiesko dla autyzmu*, której głównym celem było podniesienie społecznej świadomości na temat choroby.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu dokonano reorganizacji przestrzeni głównej siedziby biblioteki pod kątem obsługi osób starszych lub mających problem z chodzeniem po schodach, ułatwiając tym samym dostęp do zbiorów i komputerów. Osobom słabo widzącym, starszym oraz z niepełnosprawnością ruchową zapewniono dostęp do komputera All-in-One (duży ekran, z możliwością przeglądania internetu za pomocą ekranu dotykowego, z syntezatorem mowy, zmianą kontrastu, lupą).

Koszalińska Biblioteka Publiczna

Na rzecz osób niepełnosprawnych pracuje Oddział Zbiorów Audiowizualnych oraz pracownicy pięciu filii bibliotecznych. Łącznie zorganizowano 136 spotkań oraz zajęć z zakresu biblio-, arte- i muzykoterapii, w których uczestniczyło 2027 osób niepełnosprawnych.

Raz w tygodniu, w wypożyczalni „książek mówionych” odbywają się spotkania starszych, niedowidzących i niewidomych czytelników. Zorganizowano 37 takich spotkań dla 445 osób.

W listopadzie ubiegłego roku zapoczątkowano współpracę z nowo otwartym Domem Pomocy Społecznej w Koszalinie (dwa spotkania). Kolejny już rok prowadzone były kursy komputerowe dla seniorów, ogółem odbyło się 5 pełnych kursów, które ukończyło 17 osób. W ramach akcji bookcrossing książki były dostarczane dla pacjentów Szpitala Wojewódzkiego w Koszalinie. Do najważniejszych działań przeprowadzonych przez filie zaliczyć należy:

- zajęcia biblioterapeutyczne z dziećmi ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (6 spotkań dla 41 chorych dzieci)
- spotkania członków Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych Ikar (6 imprez okolicznościowych dla 97 osób)
- zajęcia aktywizujące uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej z elementami biblioterapii dla 250 osób upośledzonych w stopniu lekkim (18 spotkań)
- spotkania dla dzieci z Przedszkola Integracyjnego (11 spotkań dla 269 dzieci).

W zbiorach wypożyczalni „książek mówionych” gromadzone są publikacje nagrane w formacie przeznaczonym do odtwarzania przy pomocy Czytaka. Zbiór ten powiększył się w roku sprawozdawczym o 106 tytułów otrzymanych w darze od Fundacji KLUCZ.

W roku sprawozdawczym z urzędzenia Czytak PLUS skorzystało czterech niewidomych i słabo widzących czytelników Koszalińskiej Biblioteki Publicznej. Ogółem wypożyczono 551 książek (o 310 więcej niż w 2014 roku) nagranych w formacie opracowanym dla Czytaka.

Koszalińska Biblioteka Publiczna po raz dwunasty była współorganizatorem Europejskiego Festiwalu Filmowego Integracja Ty i Ja. Zgodnie z hasłem przewodnim *Wizerunek moją siłą*, jego goście, osoby z niepełnosprawnością, podczas spotkań z publicznością opowiadały o możliwościach kreowania siebie poprzez manifestowanie swojej charyzmy, osobowości, pasji oraz piękna. Oprócz projekcji filmowych podczas trwania festiwalu odbyło się 35 imprez towarzyszących, w których uczestniczyło około 5 tys. osób.

W ramach wydarzeń festiwalowych kontynuowano cykl projekcji Filmowej Akademii Integracji (11 seansów dla 450 osób). Z myślą o niewidomych i słabowidzących proponowano także filmy z audiodeskrypcją.

Lokalne edycje Festiwalu zorganizowały po raz kolejny biblioteki w Będzinie, Biesiekierzu i Bobolicach.

Książnica Stargardzka

Biblioteka utrzymuje stałą i wieloletnią współpracę z Zespołem Szkół Specjalnych w Stargardzie, Świetlicą Socjoterapeutyczną prowadzoną przez Caritas Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej działającą przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci oraz z Ośrodkiem Krajowego Towarzystwa Autyzmu w Stargardzie. Dzieci i młodzież uczestniczą w lekcjach bibliotecznych i tematycznych, warsztatach, zajęciach głośnego czytania, projekcjach filmowych i przedstawieniach teatralnych.

Od lat Książnica współpracuje z Uniwersytetem Trzeciego Wieku, a w szczególności z Sekcją Miłośników Literatury, Sztuki i Historii, która co tydzień spotyka się w siedzibie biblioteki na wykładach lub projekcjach.

Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie

W 2015 roku odbyły się spotkania w ramach projektu *Widzieć więcej, niż się widzi – wiedzieć więcej, niż się wie*, skierowane do osób niewidomych i niedowidzących. W trakcie realizacji przedsięwzięcia zorganizowano:

- Warsztaty integracyjne dla podopiecznych Domu Pomocy Społecznej.
- Warsztaty z tworzenia książki sensorycznej, w trakcie których uczestnicy mieli okazję poznać alfabet Braille’a oraz dowiedzieć się w jaki sposób osoba niewidoma odbiera świat i jak czyta. W trakcie zajęć tworzone książki, w której wykorzystano prace wykonane podczas warsztatów. Poza tekstem pisanym książka zawiera tę samą treść napisaną alfabetem Braille’a. Do książeczki dołączona została płyta CD zawierająca audiodeskrypcję, na którą składa się przeczytany tekst i opowiedziany opis każdej z ilustracji.
- Warsztaty dla bibliotekarzy z zakresu obsługi czytelników z dysfunkcją wzroku.

- Pokaz filmu *Casablanka* z audiodeskrypcją dla osób z dysfunkcją wzroku.
- Spektakl *Spotkanie wokół literatury* zaprezentowany przez osoby niewidome.

Dla dzieci i młodzieży zorganizowano:

- spotkanie z dziećmi niesłyszącymi *Jesienne integracje*
- spotkanie z młodzieżą ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niesłyszących im. Hansa Christiana Andersena w Szczecinie
- spotkania tematyczne dla podopiecznych Środowiskowej Świetlicy Caritas oraz wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
- spotkania pod nazwą *Biblioteczne rarytasy* z młodzieżą z Zespołu Szkół nr 14 (Szkoła Podstawowa nr 29 i Gimnazjum nr 55 przy Centrum Opieki nad Dzieckiem).

Książnica Pomorska

W ramach działalności sekretarza naukowego przeprowadzono 14 spotkań w środowisku seniorów i osób niepełnosprawnych (domy kombatanta i ich filie dziennego pobytu, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Środowiskowy Dom Pomocy Społecznej). Miały one formę prelekcji o wybitnych postaciach literatury polskiej. Były też okazją do spisывania wspomnień starszych osób, zbieranych do archiwów rodzinnych gromadzonych w Książnicy Pomorskiej. Łącznie w spotkaniach uczestniczyły 672 osoby.

W ramach działalności Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Niepełnosprawnych Wzrokowo zorganizowano cykl warsztatów plastycznych (37 spotkań dla 140 osób), warsztaty literackie (26 osób), oraz 19 spotkań tematycznych, w których uczestniczyły 1043 osoby.

VIII. E-usługi bibliotek

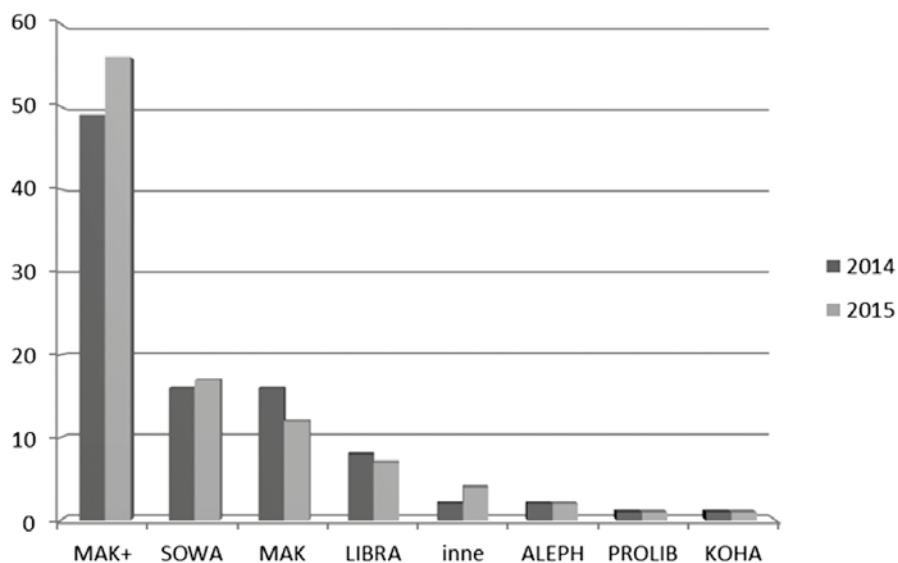
W 2015 roku biblioteki województwa zachodniopomorskiego użytkowały 2276 komputerów (+108).

Począwszy od 2013 roku część bibliotek systematycznie pozyskiwała dużą liczbę komputerów ze środków Lokalnych Grup Działania.

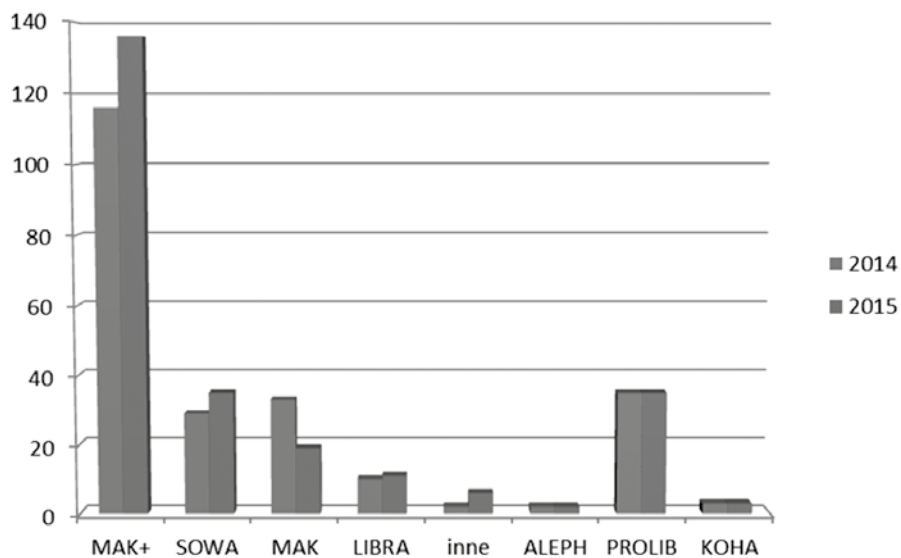
Biblioteki użytkowały następujące systemy biblioteczne:

Program	Liczba bibliotek	Liczba placówek
MAK+	56	136
MAK	12	19
PROLIB	1	35
SOWA	17	35
LIBRA	7	11
ALEPH	2	12
KOHA	1	3
Inne	4	6
Razem	100	257

Osiem bibliotek w województwie posiada równocześnie dwa systemy biblioteczne.

Rys. 5. Systemy biblioteczne w bibliotekach województwa zachodniopomorskiego w latach 2014–2015

Rys. 6. Systemy biblioteczne w placówkach bibliotecznych województwa zachodniopomorskiego w latach 2014–2015

W województwie zachodniopomorskim wszystkie biblioteki główne oferują dostęp do internetu. Powiększa się liczba placówek zlokalizowanych w niewielkich miejscowościach udostępniających internet bezprzewodowy. Użytkownicy chętnie korzystają z prywatnego sprzętu, a jednocześnie ze zbiorów biblioteki.

Kilka placówek zlokalizowanych we wsiach nie dysponuje dostępem do sieci. Należą do nich między innymi filie bibliotek w: Barwicach, Chociwlu, gminie Darłowo, Golczewie, Moryniu, Przelewicach, Suchaniu, Wałczu, Węgorzynie. Większość z nich jako przyczynę braku internetu podaje bardzo słaby zasięg operatorów lub brak funduszy.

W całym województwie zanotowano 2 701 940 wejść na strony internetowe bibliotek. Coraz więcej bibliotek oprócz serwisu WWW zakłada profil na Facebooku, gdzie zamieszcza informacje o planowanych imprezach, relacje z wydarzeń oraz bieżące wiadomości związane z działalnością placówki.

Z danych statystycznych wynika, że 79 bibliotek województwa zachodniopomorskiego udostępnia informacje o swoich zbiorach poprzez katalogi online. W tym zakresie sytuację znacząco poprawiło wdrażanie przez biblioteki systemów MAK+ i SOWA. Użytkownicy korzystający z katalogu online mają możliwość zdalnego przedłużania terminu zwrotu książek, a także rezerwacji i zamawiania materiałów bibliotecznych.

Niestety, nie wszystkie biblioteki będące użytkownikami systemu MAK+ i jednocześnie posiadające własną stronę internetową, umieszczają łącze do własnego katalogu na swojej witrynie WWW.

Pośród 124 bibliotek województwa zachodniopomorskiego, 31% nie posiada katalogów komputerowych (38 bibliotek). Należą do nich biblioteki w powiatach:

- drawskim – Wierchowo
- goleniowskim – Przybiernów
- gryfickim – Brojce, Płoty, Niechorze
- gryfińskim – Cedynia, Mieszkowice, Moryń, Stare Czarnowo
- kamieńskim – Golczewo, Świerżno
- kołobrzeskim – Dygowo, Gościno, Siemyl
- myśliborskim – Barlinek, Boleszkowice
- polickim – Kołbaskowo, Nowe Warpno
- pyrzyckim – Bielice, Kozielice, Warnice
- sławieńskim – Żukowo
- stargardzkim – Dobrzany, Ińsko, Stara Dąbrowa
- szczecineckim – pięć bibliotek gminy Szczecinek
- świdwińskim – Brzeźno, Połczyn-Zdrój, Rąbino, cztery biblioteki gminy Świdwin
- wałeckim – Człopa.

W powyższym zestawieniu nie ujęto czterech bibliotek, użytkujących wyłącznie starsze wersje programu MAK oraz trzech, wykorzystujących inne systemy biblioteczne, nieudostępniane online.

Wszystkie wyżej wymienione biblioteki zgłaszały brak jakichkolwiek e-usług.

Biblioteka wojewódzka oraz biblioteki powiatowe od lat podejmują działania aktywizujące biblioteki do zakupu bibliotecznych programów komputerowych.

W powiatach: białogardzkim, choszczeńskim, koszalińskim, łobeskim wszystkie biblioteki posiadają katalogi komputerowe.

Książnica Pomorska już od 11 lat współpracuje z katalogiem NUKAT, współtworząc jego zasób i oferując dostęp do informacji o swoich zbiorach oraz zasobach ponad 130 innych bibliotek naukowych w Polsce.

W zachodniopomorskich bibliotekach tworzone są bazy danych i biblioteka cyfrowa:

- Zachodniopomorskie Porozumienie Bibliotek jest koordynatorem Zachodniopomorskiego Systemu Informacji Regionalnej i Naukowej, w ramach którego funkcjonuje Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa (zbc.ksiaznica.szczecin.pl/dlibra).
- Liczba obiektów dostępnych w Zachodniopomorskiej Bibliotece Cyfrowej na koniec 2015 roku wyniosła 34 212. Jest ona tworzona w Książnicy Pomorskiej we współpracy z bibliotekami naukowymi Szczecina i Koszalina oraz publicznymi województwa zachodniopomorskiego, w tym Koszalińską Biblioteką Publiczną i Miejską Biblioteką Publiczną w Kołobrzegu. Ponadto współtworzą ją szczecińskie instytucje takie jak: Archiwum Państwowe, Muzeum Narodowe, Archiwum Archidiecezjalne, Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli.
- W Książnicy Pomorskiej od 2000 roku tworzona jest elektroniczna baza *Bibliografia Pomorza Zachodniego*. Rejestrowane są w niej na bieżąco opisy bibliograficzne różnego typu dokumentów: książek, czasopism, artykułów z czasopism oraz gazet ogólnokrajowych i regionalnych, map, utworów (rozpraw z prac zbiorowych) i fragmentów (rozdziały oraz ustępy wydawnictw i utworów), materiałów konferencyjnych, recenzji książek i sztuk teatralnych, polemik, dokumentów elektronicznych. Baza stanowi znakomite źródło informacji dla osób poszukujących literatury na temat Pomorza Zachodniego. Tworzona jest we współpracy z Koszalińską Biblioteką Publiczną.
- Centralny Katalog Rozproszonych Zasobów Bibliotek Szczecina i Regionu – RoK@Bi umożliwia jednocześnie przeszukiwanie katalogów, bibliografii, baz danych bibliotek Szczecina i województwa (Białogard, Koszalin, Kołobrzeg). Jest częścią Zachodniopomorskiego Systemu Informacji Regionalnej i Naukowej.
- Książnica Pomorska we współpracy z portalem sedina.pl i bibliotekami powiatowymi kontynuowała projekt *Encyklopedia Pomorza Zachodniego – pomeranica.pl* polegający na tworzeniu bazy danych o regionie zawierającej internetowy zbiór haseł opisujących ludzi, miejsca, organizacje, zabytki, dzieła i wydarzenia związane z województwem zachodniopomorskim. W 2015 roku opracowano 416 nowych haseł. Na koniec roku łączna liczba opracowanych haseł wynosiła 6670.

- Książnica Pomorska zachęca swoich użytkowników do korzystania z zasobów Cyfrowej Wypożyczalni Międzybibliotecznej Publikacji Naukowych ACADÉMICA. Rezerwacji wybranych pozycji na określony termin można dokonywać z dowolnego komputera podłączonego do internetu po wcześniejszym zarejestrowaniu się w Informatorium Książnicy Pomorskiej.
- Nieliczne biblioteki tworzą kartoteki zagadnieniowe oraz kartoteki regionalne w formie elektronicznych baz danych udostępnianych czytelnikom na miejscu (Białogard, Borne Sulinowo, Choszczno, Dolice, Dębno, Goleniów, Gryfino, Gryfice, Kołobrzeg, Koszalin, Łobez, Ustronie Morskie, Stargard, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałczu).
- Niektóre biblioteki digitalizują regionalne czasopisma (między innymi Borne Sulinowo, Łobez, Książnica Pomorska). Zajmuje się tym również część bibliotek współtworzących zdigitalizowane zasoby Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej. Koszalińska Biblioteka Publiczna udostępnia na swojej stronie internetowej akty prawne samorządu terytorialnego.

E-usługi w formie zdalnego dostępu oferowane przez zachodniopomorskie biblioteki

Dla szerszego zasięgu dostępu do e-booków, w województwie zachodniopomorskim, osiem bibliotek tworzy Zachodniopomorskie Konsorcjum Bibliotek IBUK Libra. W jego ramach licencje opłacają placówki w Białogardzie, Choszczynie, Gryfinie, Koszalinie, Policach, Stargardzie i Szczecinie. Na dzień 31 grudnia 2015 roku dostępnych było 655 tytułów e-booków. W 2015 roku, dokumenty do których w ramach Konsorcjum Książnica Pomorska wykupiła dostęp, zostały opracowane w systemie Aleph i udostępnione w katalogu online, co wpłynęło na znaczący wzrost statystyk ich wykorzystania. Liczba logowań wzrosła z 331 w 2014 roku do 1434 w 2015 roku. Liczba pobranych stron wzrosła z 32 674 w 2014 roku do 124 500 w 2015 roku.

Oferta IBUK Libra wciąż się powiększa. Polecane są między innymi książki beletrystyczne wydawnictwa W.A.B. Od połowy 2015 roku Książnica Pomorska dysponuje czterema czytnikami e-booków. W tym samym roku wprowadzono nową usługę – ich nieodpłatne wypożyczanie. Głównymi użytkownikami e-booków w Książnicy Pomorskiej są studenci.

W mniejszych bibliotekach z książek elektronicznych korzysta głównie młodzież poszukująca lektur szkolnych. Książnica Stargardzka, o ile nie można polecić portalu IBUK Libra, a poszukiwana jest pozycja nieobjęta przepisami prawa autorskiego, proponuje swoim użytkownikom korzystanie z biblioteki internetowej Wolne Lektury. Miejska Biblioteka w Choszczynie ułatwia dostęp do tego portalu poprzez zintegrowanie go ze swoim katalogiem online.

Wszystkie mniejsze biblioteki gminne zgłaszały brak zainteresowania e-bookami ze strony czytelników. Większe natomiast odnotowują niewielki wzrost zainteresowania tą

formą książki. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Dębnie w 2015 roku zarejestrowała 769 wypożyczeń e-booków. Oferuje trzy miejsca z czytnikami elektronicznych książek oraz umożliwia wypożyczanie ich na zewnątrz. Również Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu pod koniec roku zakupiła czytnik e-booków do korzystania na miejscu. Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie w 2015 roku wydała 102 kody dostępu do IBUK Libra. Białogardzka Biblioteka Publiczna przekazuje kody dostępu bibliotekom w swoim powiecie.

Wykazywane w sprawozdawczości GUS zbiory dokumentów elektronicznych to przede wszystkim gry edukacyjne dla dzieci, encyklopedie multimedialne i inne multimedialne kompendia wiedzy udostępniane w bibliotekach. Do nielicznych baz kupowanych dla czytelników należą zasoby prawnicze LEX i Legalis.

Biblioteka Publiczna w Gryfinie nabywa e-wydanie „Gazety Prawnej”, z której w ciągu roku 2015 skorzystało 257 osób. Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinku udostępnia elektroniczne czasopismo „Biblioteka Prawa Pracy”.

Od 2011 roku Książnica Pomorska umożliwia dostęp do pełnych tekstów dokumentów normalizacyjnych w wersji elektronicznej (16 934 jednostek norm elektronicznych na koniec 2015 roku). Dysponuje też 99 e-bookami wydawnictwa Wolters Kluwer używanymi na miejscu oraz oferuje bezpłatny dostęp do naukowych baz danych oraz czasopism elektronicznych zgromadzonych w Wirtualnej Bibliotece Nauki. Licencję sfinansowało w całości MNiSW. Oferta obejmuje zasoby wydawnictw: Elsevier, Springer, Web of Knowledge, Web of Science, Scopus, Wiley-Blackwell, a także czasopisma Science i Nature. Dostęp do baz jest autoryzowany i możliwy wyłącznie w sieci komputerów Książnicy Pomorskiej.

Miejska Biblioteka Publiczna w Węgorzynie w dalszym ciągu realizuje projekt *Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej*. Jego celem jest tworzenie i aktywne prowadzenie społecznego archiwum historii lokalnej poprzez pozyskiwanie materiałów (fotografie), ich opracowanie i digitalizację. Głównymi zainteresowanymi są uczniowie oraz miłośnicy historii regionu.

W Książnicy Pomorskiej realizowany jest projekt *Wspomnienia mówione*, który ma na celu utrwalenie wspomnień osób o nieprzeciętnych życiorysach, które los przywiódł na tereny dzisiejszego Pomorza Zachodniego. Zapis wielogodzinnych rozmów w postaci plików mp3 jest udostępniany użytkownikom poprzez zasoby Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej bez żadnych ograniczeń, bądź zgodnie z wolą osoby udzielającej wywiadu – wyłącznie w Książnicy Pomorskiej.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Polanowie oraz w jej filiach można bezpłatnie korzystać z szerokiej oferty szkoleniowej dostępnej poprzez platformę e-learningową. Aktualnie proponowanych jest około 250 szkoleń i kursów.

Szereg bibliotek nadal korzysta z propozycji firmy Funmedia i oferuje mieszkańcom e-learningową naukę języka angielskiego na platformie FunEnglish.

Odbiorcami e-usług byli przede wszystkim uczniowie, studenci oraz osoby do 60 roku życia (najczęściej niepracujące). W Choszczynie znaczącą grupą odbiorców e-usług są także osoby dorosłe spoza regionu, na przykład przebywające w szpitalu na oddziale rehabilitacji oraz wczasowicze.

Niewielki wzrost liczby świadczonych e-usług, jest odpowiedzią bibliotek na spadek zainteresowania tradycyjnymi nośnikami informacji. E-usługi świadczą przede wszystkim biblioteki większe, aktywne, uczestniczące w szkoleniach. Niewielkie biblioteki gminne w zdecydowanej większości nie oferują żadnych e-usług dla mieszkańców przywiązanych do tradycyjnych nośników informacji.

IX. Działalność wydawnicza i naukowa

1.Działalność wydawnicza w 2015 roku

Książnica Pomorska:

- Henryk Różański, *Oto ja. Słowa i obrazy*
- Robert Ryss, *Iść po granicy. Artykuły, eseje, rozmowy*
- *Księga pamiątkowa z okazji 25-lecia Katedry Mikrobiologii i Katedry Immunologii Wydziału Biologii Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie oraz 40-lecia pracy zawodowej prof. dr hab. Wiesława Deptuły*, autorstwo i red. Beata Hukowska-Szematowicz, Wiesław Deptuła
- Iwona Gacparska, *Ścieżki, drogi, przystanki, czyli całe Ich życie...*
- *25 lat Instytutu Nauk o Morzu Uniwersytetu Szczecińskiego (1990–2015)*, red. Stanisław Musielak, Anna Cedro
- Mirosława Piaskowska-Majzel, *Historia we wspomnieniach – fakty w przypisach*
- *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich. Problematyka badawcza i organizacyjna*, red. Agnieszka Borysowska (Seria „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”, tom 14)
- „Bibliotekarz Zachodniopomorski”, nr 2(2014).

Ponadto Książnica Pomorska była współwydawcą następujących książek:

- Juliusz Zdanowski, *Dziennik*, t. VI
- Juliusz Zdanowski, *Dziennik*, t. VII.

Koszalińska Biblioteka Publiczna:

- Witold Danilkiewicz, *Koszalin mojej młodości. Wspomnienia z lat młodości 1955–1980*
- *Koszalińska Niezapominajka*, wydawnictwo pokonkursowe
- „Rocznik Koszaliński”, nr 42
- *Almanach Kultura Koszalińska*, nr 10.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Dębnie:

- Ryszard Czaczka, *Zbiór wierszy różnych* (seria „Dębnowska Biblioteczka”, nr 21)
- miesięcznik „Merkuriusz Dębnowski”.

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna wraz z Ośrodkiem Kultury w Drawsku Pomorskim:

- Ireneusz Makowski, *Plankton*
- Eryk Krasucki, *Z przystupem i klasą. Opowieść o drawskim zespole Diabaz*.

Biblioteka Publiczna w Mirosławcu:

- Jarosław Leszczelowski, *Frydlandzkie dzieje Mirosławca 1314–1772*. Biblioteka Publiczna w Połczynie Zdroju:
- „Skamander” – trzy numery gazетки Ogólnopolskiego Turnieju Sztuki Recytatorskiej i Poezji Śpiewanej im. Skamandrytów.
- Pyrzycka Biblioteka Publiczna:
- *Bibliografia Regionalna*, tom IX
- miesięcznik społeczno-kulturalny „Gazeta Ziemi Pyrzyckiej”.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie:
- w ramach realizacji projektu *Widzieć więcej, niż się widzi – wiedzieć więcej, niż się wie*, podczas warsztatów z tworzenia książki sensorycznej, powstała publikacja *Kropeczka*. Do książki dołączona jest płyta CD z audiodeskrypcją. Publikacja była współfinansowana przez MKiDN.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Świnoujściu:
- *Stefan Flukowski i kult nowoczesności*, red. Jerzy Madejski, Beata Małgorzata Wolska (biblioteka była współwydawcą).
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Trzebiatów:
- *Trzebiatów – spotkania pomorskie*, kolejny tom publikacji wydany z Trzebiatowskim Ośrodkiem Kultury.
- Biblioteka Publiczna w Złocięcu:
- *Bajki* – antologia bajek będących wynikiem konkursu ogłoszonego w ramach XVII Regionalnego Przeglądu Twórczości Poetyckiej Spotkanie z Zajączkiem.

2. Sesje, konferencje, spotkania naukowe

Książnica Pomorska (ważniejsze konferencje i seminaria)

- Ogólnopolska konferencja Łączenie bibliotek. *Skutki społeczno-kulturalne*
- Sesja popularnonaukowa *Polacy w Mandżurii*
- III symposium *Ludzie książki Pomorza Zachodniego*
- *Archiwum Państwowe w Szczecinie, Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie, Muzeum Narodowe w Szczecinie w przestrzeni społecznej Pomorza Zachodniego w latach 1945–2015*
- Międzynarodowa konferencja Goethe-Institut i organizacji partnerskich w Polsce *Netzwerktreffen 2015*.

Ponadto wspólnie z Uniwersytetem Szczecińskim w Książnicy Pomorskiej zorganizowano konferencje:

- *Polska w latach kryzysu demokracji parlamentarnej 1923–1926. Na marginesie Dziennika Juliusza Zdanowskiego*
- *Polska w pierwszych latach rządów sanacji 1926–1927. Na marginesie Dziennika Juliusza Zdanowskiego*
- *Polska niepodległa. Na marginesie Dziennika Juliusza Zdanowskiego*
- *Czytanie... Kobieta, biblioteka, lektura*

- międzynarodowe sympozjum naukowe *Mit, baśń i legenda w literaturach europejskich*.

Książnica Pomorska każdego roku bierze udział w Zachodniopomorskim Festiwalu Nauki. W 2015 roku w ramach jego XV edycji w siedzibie biblioteki odbył się szereg wykładów, warsztatów i lekcji.

Miejska Biblioteka Publiczna w Świnoujściu

- w związku z rokiem Jubileuszu 250-lecia nadania praw miejskich oraz 70-lecia polskości miasta, w bibliotece zaprezentowano osiem referatów traktujących o historii polsko-niemieckiej miasta. Dwa z nich: *Uzdrowisko wczoraj i dziś* oraz *Historia świnoujskich fortyfikacji* wygłoszono podczas polsko-niemieckiego spotkania w maju
- na seminarium historycznym *250 lat niemieckiej i polskiej historii Świnoujścia* zaprezentowano pozostałe referaty
- seminarium związane ze świętem patrona biblioteki (wykład *Stefan Flukowski i grupa literacka Kwadryga* oraz warsztaty interpretacyjne, na kanwie utworu poetyckiego).

Koszalińska Biblioteka Publiczna

- była współorganizatorem konferencji popularnonaukowej *Za linią wroga* z cyklu *Historia skrzydłami malowana*
- wspólnie z Miejsko-Gminną Biblioteką Publiczną w Bobolicach zorganizowała konferencję *Analiza czytelnictwa bibliotek publicznych powiatu koszalińskiego za 2014 r.*

Książnica Stargardzka

- zorganizowała konferencję *Rozwój systemów SOWA w nowym modelu opracowania i wyszukiwania informacji* dla bibliotekarzy województwa zachodniopomorskiego
- wspólnie z Gminną Biblioteką Publiczną w Dolicach zorganizowała w jej siedzibie konferencję *Nowy standard katalogowania zbiorów. Tablety w Bibliotece*.

Pozostałe placówki

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Drawsku Pomorskim zorganizowała dwa seminaria (w Drawsku Pomorskim i Łłocieńcu) dla bibliotek publicznych powiatu drawskiego związane z podsumowaniem wyników pracy oraz planami działania na następny rok.

Biblioteka Publiczna w Gryfnie wraz z filią w Żabnicy zorganizowała *IV Kolokwium Rosowsko-Żabnickie*, które odbyło się w Szkole Podstawowej w Żabnicy. Zaprezentowane referaty poruszały tematykę związaną ze znaczeniem szkoły w środowisku wiejskim na pograniczu polsko-niemieckim. Jednym z tematów było funkcjonowanie połączonej biblioteki szkolno-publicznej w wiejskiej szkole.

W ramach realizacji projektu skierowanego do osób niedowidzących i niewidomych Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie zorganizowała seminarium dla bibliotekarzy z województwa zachodniopomorskiego *Widzieć więcej, niż się widzi – wiedzieć więcej, niż się wie*.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Trzebiatów zorganizowała seminarium naukowe *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2015*.

X. Kadra bibliotekarska. Doskonalenie zawodowe

W bibliotekach publicznych województwa zachodniopomorskiego w 2015 roku zatrudnionych było 1120 (-2) osób (bibliotekarze i obsługa), z tego na stanowiskach bibliotekarskich 773 osoby, co stanowiło 69% całości zatrudnienia w bibliotekach. Na pełnych etatach pracowało 622 (-7) bibliotekarzy.

Liczba pracowników z wykształceniem bibliotekarskim

Kategorie wykształcenia	Liczba zatrudnionych
wyższe bibliotekarskie	334
średnie bibliotekarskie	240 (-12)

Na zmniejszenie liczby bibliotekarzy z wykształceniem średnim bibliotekarskim wpłynął zarówno naturalny ruch kadrowy (przechodzenie na emeryturę pracowników, którzy ukończyli swoją edukację na poziomie średnim zawodowym), jak i podnoszenie kwalifikacji osób pracujących, poprzez uzupełnianie wykształcenia o studia magisterskie.

Wiele osób korzystało z bezpłatnych szkoleń oferowanych przez bibliotekę wojewódzką i biblioteki powiatowe. W 2015 roku Książnica Pomorska pozyskała grant z realizowanego przez Instytut Książki programu *Szkolenia dla bibliotekarzy*. W ramach projektu *Zmienia się świat – zmieniam bibliotekę*, w Książnicy Pomorskiej przeprowadzono 4 szkolenia, w których udział wzięło 50 pracowników bibliotek.

Poniżej przytoczono przykłady innych konferencji, szkoleń i warsztatów, w których uczestniczyli pracownicy bibliotek województwa zachodniopomorskiego:

- symposium z cyklu *Biblioteka Nowa* zatytułowane *Biblioteka 2020 czyli nowe wyzwania dla bibliotek publicznych* – Kraków
- *II Seminarium Biblioteka Nowa* zatytułowane *Nowe koncepcje – nowe biblioteki. Praktyczne przykłady z czterech krajów europejskich* – Warszawa
- *XI Ogólnopolska Konferencja Automatyzacja bibliotek* pod nazwą *Biblioteki nowej generacji – nowoczesne narzędzia, usługi, obszary współpracy* – Wrocław
- *III Forum Bibliotekarzy Województwa Zachodniopomorskiego* *Pozyskiwanie środków przez biblioteki – dobre praktyki i wymiana doświadczeń* – Szczecin
- symposium *Ludzie książki Pomorza Zachodniego* – Szczecin
- warsztaty *Wykorzystanie metod muzyczno-teatralnych w pracy biblioteki* – Koszalin,
- szkolenie *Nowelizacja Ustawy o prawie autorskim... i jej skutkach dla funkcjonowania bibliotek publicznych* – Koszalin
- warsztaty *Obsługa czytelników z dysfunkcją wzroku* – Szczecin
- *Rozwój systemów SOWA w nowym modelu opracowania i wyszukiwania informacji. Deskryptory BN a rozwój systemów SOWA* – Stargard

- *Rola i zadania ABI-ego w bibliotece w świetle nowych przepisów z zakresu ochrony danych osobowych* – Warszawa
- *Grafika komputerowa dla niegrafików: jak zostać grafikiem, korzystając z darmowych narzędzi online?* – Gorzów Wielkopolski
- *Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem* – Warszawa
- *Czytam sobie w bibliotece* – Warszawa
- *Kieruj w dobrym stylu. Program dla dyrektorek i dyrektorów bibliotek* – Warszawa, Otrębusy
- *Pedagogika zabawy* – Złocieniec
- *Animacja czasu wolnego* – Drawsko Pomorskie
- *Tablety w Twojej Bibliotece* – Nowogard
- *Dobre spotkanie dla dzieci najmłodszych i ich opiekunów. Jak to zrobić?* – Zielona Góra
- *Kultura czytania* – Poznań
- *Dzieci lubią książki – książka jako narzędzie wspierające kształtowanie pozytywnych zachowań u dzieci* – Szczecin
- *IV Festiwal Książki Obrazkowej dla Dzieci* – Bydgoszcz
- *Edukacja kulturalna bibliotekarzy 2015* – Warszawa
- *warsztaty Zobaczyć wszechświat w kamyku, czyli jak twórczo i ciekawie rozmawiać z dziećmi o książkach, uczuciach i życiu* – Gryfino
- *Przewodnicy po świecie książki dla dorosłych – korepetycje literackie dla bibliotekarzy* – Warszawa
- *Jak redagować stronę internetową biblioteki dla niepełnosprawnych* – Warszawa
- *Prowadzenie strony internetowej dla osób słabowidzących* – Mirosławiec
- *Jak redagować teksty do Internetu* – Warszawa
- *Najnowsze trendy w budowaniu stron internetowych* – Warszawa
- *Zastosowanie bajki terapeutycznej w pracy z dziećmi* – Warszawa
- *Warsztaty grywalizacji z Mateuszem Pejsem* – Słupsk
- *Zbiory specjalne: Szpargałam damy radę. Jak rozpoznać, opracować i pokazać światu biblioteczny obiekt zabytkowy* – Warszawa
- *Innowacyjna biblioteka, czyli jak zostać kreatywnym bibliotekarzem?* – Koszalin
- *Pedagogika zabawy – sposób na atrakcyjne zajęcia grupowe* – Szczecin
- *Animator integracji dzieci i młodzieży – warsztaty integracyjne* – Szczecin
- *Pedagogika dla trenerów i wykładowców pozaszkolnych form oświatowych* – Szczecin
- *Jak zorganizować żywą bibliotekę* – Poznań
- *Źródła pozyskiwania funduszy na działania kulturalne w 2015 r.* – Szczecin
- *Prawo obowiązujące w instytucjach kultury w 2015 r. w zakresie spraw organizacyjnych, kadrowych, placowych, finansowych oraz zamówień publicznych* – Szczecin

- warsztaty *Papierowe czary – zabawy ruchowe do wierszy i piosenek z wykorzystaniem różnych form papieru* – Kamień Pomorski
- *Kurs Animatora Zabaw Dla Dzieci* – Warszawa
- *Deskryptory Biblioteki Narodowej. Propozycja zmian w opracowaniu zbiorów bibliotecznych w dobie sieci semantycznej* – Warszawa.

Coraz częściej bibliotekarze korzystają z nowoczesnych narzędzi Web 2.0 pozwalających na podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie. Kursy e-learningowe i webinaria nie wymagają dużych wydatków, a dają możliwość uczestniczenia w szerokiej ofercie szkoleń oferowanych na platformach internetowych. Webinaria dedykowane bibliotekarzom były bezpłatne. W 2015 roku takie formy doskonalenia cieszyły się bardzo dużą popularnością wśród pracowników bibliotek, którzy uczestniczyli między innymi w wyszczególnionych poniżej.

Webinaria:

- *Tablety w twojej bibliotece* – FRISI
- *O finansach w bibliotece* – FRISI
- *Kieruj w dobrym stylu* – FRISI
- *Jak uczyć (o) wielokulturowości w bibliotece* – FRISI
- *System identyfikacji wizualnej dla bibliotek* – FRISI
- webinaria w ramach GET IT 2.0 – FRISI
- *E-mocni – cyfrowe kompetencje realne korzyści* – Fundacja Orange
- *MAK+. Wirtualne rejestry* – Instytut Książki
- *MAK+. Ochrona danych osobowych* – Instytut Książki
- *Deskryptory Biblioteki Narodowej. Nowy system OPAC* – MOL
- webinaria w ramach Bibliocampu – WiMBP w Gdańsku
- *Materiały naukowe i edukacyjne dostępne online* – Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu
- *Webinarium o webinarium* – Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku we współpracy z Fundacją Laboratorium Badań i Działań Społecznych SocLab
- *Mistrzowie Kodowania* – Mistrzowie Kodowania
- *10 przydatnych narzędzi internetowych* – Present Simple
- webinaria z cyklu *Ambasadorzy Bezpiecznego Internetu (Do czego dzieciom potrzebny jest Internet?; Dziecko w wieku wczesnoszkolnym – krótki rys psychologiczny; Dlaczego Internet jest tak niebezpieczny dla dziecka?; Sieć to nie samo zło. Dobre strony Internetu; Buszowanie w Internecie, ale pod kontrolą. Jak pilnować, żeby dziecko nie robiło głupot; Uwaga na gry w sieci; Zasady muszą być, czyli kodeks bezpiecznego zachowania w Internecie)* – Kulturaonline.pl.

Szkolenia i kursy e-learningowe:

- *Ewidencja materiałów bibliotecznych* – Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie
- *Gromadzenie zbiorów* – Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

- *Administrator danych osobowych i administrator bezpieczeństwa informacji* – BM Format Gliwice
- *Ochrona danych osobowych* – BM Format Gliwice
- *Profesjonalna organizacja i zarządzanie biblioteką* – Instytut Badań nad Demokracją
- *Kurs HTML – Tworzenie stron www* – Microsoft.

Część bibliotekarzy z mniejszych miejscowości i wsi zgłaszało niewystarczające możliwości internetu, słaby zasięg lub zupełny brak dostępu do sieci (zarówno w bibliotece jak i w domu), co uniemożliwiało uczestnictwo w szkoleniach online.

XI. Inwestycje, modernizacje, zmiany w infrastrukturze bibliotek publicznych

W ramach *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* w latach 2012–2015 na Pomorzu Zachodnim zrealizowano 17 projektów, na które z budżetu województwa zachodniopomorskiego udzielono dofinansowania na łączną kwotę 1 898 449,18 zł, co stanowiło 12,5% całości inwestycji.

W sprawozdaniach opisowych ponad 30 bibliotek deklarowało złożenie wniosków do Programu w 2016 roku i w latach kolejnych. Biblioteki, które już zrealizowały inwestycje w ramach Programu, również zadeklarowały chęć ponownego pozyskania z niego środków (10 bibliotek).

W 2015 roku inwestycje oraz modernizacje połączone z wyposażeniem placówek zakończyły dwie z trzech ostatnich bibliotek biorących udział w *Programie Wieloletnim Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* (na lata 2009–2015), tj. w Kołobrzegu i Białym Borze.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu

Na rzecz poprawy standardu i estetyki placówek w 2015 roku realizowano w ramach *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek* zadanie: *Remont i wyposażenie obiektów Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu*. Prace, które rozpoczęto w 2013 roku objęły:

- Roboty remontowe w agendach biblioteki poza siedzibą główną – wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, podłóg, grzejników, opraw oświetleniowych, usunięcie napisów z elewacji, remont sanitariatów, malowanie ścian i sufitów, przystosowanie biblioteki dla osób korzystających z wózków inwalidzkich (zlikwidowane zostały progi oraz dostosowany kierunek otwierania drzwi). Dla osób poruszających się na wózkach dostosowano także toaletę. Zakupiono meble biblioteczne.
- W siedzibie głównej biblioteki prace remontowo-budowlane obejmowały cały budynek oraz teren wokół placówki. Roboty wewnętrzne polegały na wymianie instalacji sanitarnej, grzewczej i elektrycznej, utworzeniu sieci teleinformatycznej, klimatyzacji, wentylacji i monitoringu. Zagospodarowane zostały pomieszczenia nieużytkowane – w podpiwniczeniach utworzony został między innymi magazyn

na zbiory z regałami przesuwными, toalety (w tym na parterze dla osób niepełnosprawnych), szatnia oraz Sala Klubowa z miniscenką do 50 miejsc. W dotychczasowych pomieszczeniach strychowych powstały – serwerownia, stanowisko pracy dla informatyka, magazyn prasy, archiwum. Biblioteka uzyskała także pomieszczenia – salę wystawową, pokój socjalny, pokój śniadań. Budynek został ocieplony. Wymieniono podłogi. Roboty zewnętrzne objęły remont dachu, elewacji oraz zagospodarowanie terenu z wydzielonym miejscem na letnią plenerową czytelnię prasy. Budynek jest monitorowany. Dla osób mających problemy z poruszaniem się zamontowane zostały krzeselka przyschodowe (jedno na zewnątrz i jedno wewnątrz budynku).

- Wypożyczalnia popularnonaukowa dotychczas prowadziła działalność w dwóch pomieszczeniach, po zakończeniu remontu funkcjonuje w jednym. Jej powierzchnia została zwiększona poprzez likwidację przyległego pokoiku socjalnego oraz modernizację starego magazynu.

Obydwa lokale biblioteki zostały wyposażone w meble biblioteczne oraz sprzęt elektroniczny (na przykład urządzenie wielofunkcyjne, serwer). Sala Klubowa zyskała system nagłośnieniowy, mikrofony, projektor multimedialny oraz krzesła i składane stoliki. Sala wystawowa oraz klatka schodowa ma do dyspozycji system wystawienniczy oraz gabloty.

W wyniku remontu biblioteka uzyskała kąciaki z miejscami siedzącymi dla czytelników oraz przeznaczone dla dzieci (wypożyczalnia beletrystyki, wypożyczalnia popularnonaukowa). Wyremontowany budynek otwarto 2 października 2015 roku.

Biblioteka Publiczna w Białym Borze

Projekt *Przebudowa i wyposażenie Biblioteki Publicznej w Białym Borze* został przeprowadzony w ramach *Programu Wieloletniego Kultura +, Priorytet Biblioteka + Infrastruktura bibliotek*. Powierzchnię obiektu powiększono o salę wykładowo-rekreacyjną (zagospodarowano na ten cel pomieszczenia kotłowni). Zakupiono wyposażenie (krzesła, stoły i regały), dostosowano budynek do potrzeb osób niepełnosprawnych, założono nową instalację elektryczną. Dzięki modernizacji działalność placówki będzie mogła wykraczać poza tradycyjne funkcje biblioteki.

Prace modernizacyjne i remontowe w ramach *Programu Wieloletniego Kultura +, Priorytet Biblioteka + Infrastruktura bibliotek* przeprowadzono w Gminnej Bibliotece Publicznej w Nowogrodku Pomorskim (siedziba biblioteki w Karsku), realizując zadanie *Zmiana sposobu użytkowania pomieszczeń Ośrodka Zdrowia na gminną bibliotekę publiczną oraz rozbudowę tego budynku polegającą na budowie klatki schodowej*. Zadanie w głównej mierze polegało na dostosowaniu niewykorzystanych pomieszczeń ośrodka zdrowia na potrzeby biblioteki publicznej, oraz na dobudowie klatki schodowej łączącej powstałą bibliotekę z pomieszczeniami magazynowymi znajdującymi się w piwnicy. W ramach prac budowlanych wykonano roboty rozbiórkowe, remont wewnątrz budynku, na parterze i w piwnicy, dobudowano klatkę schodową, wykonano nowe instalacje elek-

tryczne i sanitarne. Zagospodarowano teren wokół placówki. Do biblioteki zakupiono też nowe meble, komputery, drukarki i sprzęt multimedialny.

Ponadto

W związku z otwarciem w październiku 2015 roku Czytelni Aleksandra Kwaśniewskiego w Białogardzkiej Bibliotece Publicznej, dokonano zakupu umeblowania i wyposażenia (regały, stoliki czytelniane, biurka oraz trzy komputery).

Miejska Biblioteka Publiczna w Dziwnowie przeprowadziła prace modernizacyjne w filii w Dziwnówku. Wymieniono okna, drzwi wejściowe, zamontowano nowe ogrodzenie wokół placówki powiększając teren, co w sezonie letnim pozwoli na organizowanie ekspozycji książek i „czytelni pod chmurką”. Wymieniono i docieplono dach oraz wykładzinę podłogową. Wykonano podjazd dla osób niepełnosprawnych.

W 2015 roku został przeprowadzony remont w Filii w Robuniu Biblioteki Publicznej Gminy Gościno. Została odnowiona elewacja budynku oraz instalacja wodociągowa. Remont został przeprowadzony ze środków funduszu sołectwa Robuń.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gryficach dokonano prac modernizacyjnych, w ramach których utworzono dwa pomieszczenia konferencyjne, salę do spotkań autorskich i wydarzeń kulturalnych na 110 osób, stanowisko komputerowe z dostępem do katalogu oraz zamontowano na drzwiach wejściowych elektroniczny pomiar odwiedzin.

Koszalińska Biblioteka Publiczna wymieniła drzwi w budynku głównym na przystosowane dla osób niepełnosprawnych (automatycznie otwierane, odpowiednio oznakowanie).

W Filii w Karsku Biblioteki Publicznej w Przelewicach zakończono termomodernizację budynku biblioteczo-oświatowego. Ponowne otwarcie placówki jest planowane w lutym 2016 roku. Koszt jej kompleksowego remontu wyniósł 180 338,72 zł, w tym z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie pozyskano środki w kwocie 78 383,50 zł.

W 2015 roku wydano 38 208,32 zł na przeprowadzenie gruntownego remontu Biblioteki Publicznej w Przybiernowie. Dofinansowanie w wysokości 24 849,85 zł uzyskano z *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich*. Wymieniono całą stolarkę okienną i drzwiową, oświetlenie, wyremontowano podłogi oraz toaletę. Zakupiono nowe wyposażenie biblioteki (regały, szafki i biurko kartotekowe). Powstał „kącik malucha” dla najmłodszych czytelników. Cała inwestycja znacznie poprawiła standard oraz estetykę placówki.

W 2015 roku siedziba główna Gminnej Biblioteki Publicznej w Stanominie została przeniesiona do nowego budynku. Lokal został odnowiony z programu unijnego *Re-witalizacja miejscowości Stanomino w gminie Białogard* i był współfinansowany przez Mieleńską Lokalną Grupę Rybacką. Biblioteka obecnie użytkuje lokal o powierzchni 706 m² przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Znacznie poprawił się standard i estetyka placówki, co wpłynęło na organizację większej liczby zajęć dla czytelników.

Gruntownie wyremontowano placówkę Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie obsługującą największą liczbę czytelników (filia nr 28). Zakres wykonanych prac to:

montaż sufitów podwieszonych oraz wymiana oświetlenia na rastrowe, zabudowa słupów, wymiana stolarki drzwiowej, wymiana tynku na ścianach, szpachlowanie, roboty malarskie, wykonanie nowych podłóg, naprawa i doszczelnienie okien, oklejenie szyb folią przeciwsłoneczną oraz remont toalet. Do placówki zakupiono też nowe meble.

Biblioteka Publiczna Gminy Manowo z siedzibą w Wyszewie – w styczniu i lutym 2015 roku miał miejsce remont w budynku w Wyszewie, a w kwietniu ukończono, trwający od listopada 2014 roku, remont w placówce w Manowie. Prace przeprowadzone w Manowie umożliwiły osobom niepełnosprawnym dogodny wjazd do biblioteki oraz swobodne poruszanie się wewnątrz budynku.

W latach ubiegłych remontowano przede wszystkim główne siedziby bibliotek. Ze sprawozdań opisowych za 2015 rok wynika, że obecnie częściej środki finansowe przeznaczane są na remonty filii. Oprócz powyżej wymienionych miejscowości modernizacje i remonty wykonały w swoich placówkach również biblioteki w: Bierzwniku, Dębnie, Dolicach, Goleniowie, Grzmiącej, Mieszkowicach, Myśliborzu, Nowogardzie, Pelczycach, Sianowie.

Dużo bibliotek przeprowadza mniejsze remonty poprawiające estetykę i dostosowuje pomieszczenia do nowych zadań. W większości przypadków fundusze na remonty wygospodarowywane są z dotacji na bieżącą działalność lub otrzymywane w formie niewielkiej dotacji celowej od organizatora (między innymi Bierzwnik, Goleniów, Kozielice, Płoty, Sianów, gmina Wałcz).

Około jednej trzeciej bibliotek zgłosiła brak jakichkolwiek remontów w 2015 roku. Prawdopodobnie wynika to z dużej liczby remontów i modernizacji obiektów przeprowadzanych w latach ubiegłych. Dzięki funduszom zewnętrznym oraz środkom własnym gmin, budowano i modernizowano budynki użyteczności publicznej, z czego w znacznej mierze skorzystały również biblioteki.

Ciągle jeszcze jednak na terenie województwa zachodniopomorskiego kilkadziesiąt placówek bibliotecznych funkcjonuje w lokalach o bardzo niskim standardzie. Dotyczy to głównie filii bibliotecznych zlokalizowanych w zdewastowanych budynkach mieszkalnych lub przybudówkach. W takich przypadkach doraźne remonty mają niewielki wpływ na poprawę warunków.

XII. Pozabudżetowe źródła pozyskiwania środków na działalność bieżącą i inwestycje. Udział w programach, konkursach, grantach, sponsoring

Po raz siódmy w Książnicy Pomorskiej rozstrzygnięto konkurs *Biblioteka Roku* na najlepszą bibliotekę publiczną województwa zachodniopomorskiego (opisano w punkcie drugim rozdziału IV).

Biblioteki publiczne województwa zachodniopomorskiego brały udział w *VEducji Rankingu Bibliotek* przygotowanym przez Instytut Książki i dziennik „Rzeczpospolita”. Nagrodzono samorządy najbardziej zaangażowane w kulturalny rozwój swojej

gminy. Spośród bibliotek województwa zachodniopomorskiego najwyższe miejsce zajęła Biblioteka Publiczna Gminy Biesiekierz (23). Na wysokich pozycjach uplasowały się również biblioteki w: Sianowie (25), Międzyzdrojach (39), Nowogardzie (43), Dębnie (44).

W 2015 roku biblioteki w Nowogrodku Pomorskim (z siedzibą w Karsku) i Białym Borze otrzymały dofinansowanie w ramach *Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek*. W ciągu roku sprawozdawczego Biblioteka Publiczna w Białym Borze ukończyła remont swoich pomieszczeń.

Z kolei Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu zakończyła dwuletni remont biblioteki głównej i w październiku 2015 roku oddała do użytku czytelników zmodernizowany budynek.

W 2015 roku z programu MKiDN *Zakup nowości wydawniczych dla bibliotek*, 101 bibliotek województwa zachodniopomorskiego otrzymało 1 050 494 zł. Do programu nie przystąpiły 24 biblioteki niebędące instytucjami kultury.

Spośród kilkunastu bibliotek z województwa zachodniopomorskiego składających wnioski do programu *Kraszewski. Komputery dla bibliotek 2015*, dofinansowanie otrzymały placówki w Brojcach, Przelewicach i Stargardzie.

Książnica Pomorska pozyskała grant z realizowanego przez Instytut Książki programu *Szkolenia dla bibliotekarzy 2015*. W ramach projektu *Zmienia się świat – zmieniam bibliotekę*, w Książnicy Pomorskiej przeprowadzono 4 szkolenia, w których udział wzięło 50 bibliotekarzy.

Książnica Pomorska w Szczecinie ponadto pozyskała środki z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na projekty:

- *III Festiwal Czytania Odkrywcy Wyobraźni*, Szczecin 2015
- *Konserwacja inkunabułu Bonaventura s., Opuscula, Strasbourg, wyd. MARTIN Flach, 31 X 1489*
- Łączenie bibliotek. Skutki społeczno-kulturalne – ogólnopolska konferencja dofinansowana w ramach programu *Kultura – Interwencje 2015*.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przelewicach była organizatorem cyklu *Przelewickie spotkania z kulturą*, który był realizowany w ramach programu *Kultura Dostępna* i sfinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na projekt składały się, odbywające się w pałacu w Ogrodzie Dendrologicznym w Przelewicach, koncerty i występy gościnne grup artystycznych oraz wyjazdy mieszkańców gminy do Szczecina, między innymi do filharmonii i teatru lalek.

Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie również w ramach programu *Kultura Dostępna*, realizowała projekt *Widzieć więcej, niż się widzi – wiedzieć więcej, niż się wie*. Jego celem było ułatwienie osobom niewidomym i niedowidzącym dostępu do kultury poprzez ofertę biblioteki, dającą możliwość wypożyczania audiobooków i filmów z audiodeskrypcją, a także zaktywizowanie i włączenie społeczne poprzez udział w warsztatach integracyjnych, uczestnictwo w seansie kinowym i spektaklu.

W 2015 roku Biblioteka Publiczna w Multimedialnym Centrum Kultury e-Eureka w Świeszynie realizowała projekt o nazwie *Słowa przypominane, historie niezapisane*. Przedsięwzięcie realizowano w ramach programu Narodowego Centrum Kultury *Ojczysty – dodaj do ulubionych 2015*. Było ono kontynuacją projektu z 2014 roku, a jego podstawowym celem było zebranie i opublikowanie w formie książkowej opowieści najstarszych mieszkańców gminy Świeszyno.

W ramach projektu *Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabo widzących – Edycja 2015*, finansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, realizowanego przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym LARIX, kilka bibliotek otrzymało urządzenie do odtwarzania cyfrowej książki mówionej – Czytack Plus (między innymi placówki w Choszczynie, Dębnie, Goleniowie, Koszalinie, Myśliborzu, Nowogrodka Pomorskim, Pyrzycach, Sianowie i Świnoujściu).

Trzebiatowski Ośrodek Kultury otrzymał dofinansowanie z MKiDN w wysokości 8 tys. zł na projekt *Czytające podwórka*.

W Filii w Karsku Biblioteki Publicznej w Przelewicach zakończono termomodernizację budynku biblioteczo-oświatowego. Część środków na remont pozyskano z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie.

W 2015 roku Biblioteka Publiczno-Szkolna w Rewalu i Filia Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Bobolicach otrzymały dotację ministerialną w ramach programu MEN *Książki naszych marzeń*.

Biblioteki w Białogardzie (miejska), Będzinie, Gościnie, gminie Szczecinek, Grzmiącej, Karlinie, Połczynie Zdroju zostały wyposażone w sprzęt komputerowy i urządzenia peryferyjne pozyskane z programu *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie gmin zrzeszonych w Związku Miast i Gmin Dorzecza Parsęty* współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013*.

Biblioteka Publiczna Gminy Ostrowice pozyskała fundusze z Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Drawy na przeprowadzenie projektu *Tradycja i smak to Nowego Worowa znak*. Jego celem była możliwość przedstawienia młodemu pokoleniu najważniejszych tradycji związanych ze zbiorem plonów (wicie wieńca dożynkowego, robienia ozdób dożynkowych) oraz powrót do tradycyjnych, domowych wyrobów wędliniarskich.

Filie Biblioteki Publicznej w Połczynie Zdroju realizowały w 2015 roku projekty, na które pozyskano fundusze z lokalnych grup działania:

- W filii bibliotecznej w Kołaczu realizowano projekt *Podniebni Listonosze* sfinansowany przez Lokalną Grupę Działania Powiatu Świdwińskiego.
- W filii bibliotecznej w Redle realizowano warsztaty *Papierowy zawrót głowy*. Grant od stowarzyszenia Mieleńska Lokalna Grupa Rybacka pozyskała grupa nieformalna działająca na terenie gminy.

- Filia w Redle była też współorganizatorem warsztatów plastycznych *Wielkanoc w naszych domach*. Grant od Lokalnej Grupy Działania Powiatu Świdwińskiego pozyskało stowarzyszenie nieformalne działające na terenie gminy.
- Filia w Gawrońcu realizowała projekt *Stawiam na siebie/stawiam na zdrowie*, na realizację którego pozyskano fundusze z Lokalnej Grupy Działania Powiatu Świdwińskiego. Wniosek złożyła grupa nieformalna TO MY.
- Filia w Popielewie realizowała projekt *Ocalić od zapomnienia ze środków Stowarzyszenia Mieleńskiej Lokalnej Grupy Rybackiej*. Wniosek złożyła grupa nieformalna Słowiki.

W Filii w Pomianowie Gminnej Biblioteki Publicznej w Stanominie realizowany był projekt *Bezpieczna wiosna w Pomianowie* finansowany przez Mieleńską Lokalną Grupę Rybacką. Oprócz spotkania z policją, na temat bezpieczeństwa na drodze, mieszkańcy Pomianowa brali udział w trzech spotkaniach o charakterze warsztatowym. Wykonywali stroiki wielkanocne oraz latarnie dekoracyjne z tektury modelarskiej.

Na organizację wypoczynku zimowego i letniego dla dzieci Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Goleniowie pozyskała pomoc finansową od samorządu.

Dzięki wsparciu finansowemu Ośrodka Pomocy Społecznej, Biblioteka Publiczna w Gryfinie mogła przeprowadzić cykl warsztatów oraz zakupić książki o tematyce związanej z przeciwdziałaniem uzależnieniom.

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Trzcińsku-Zdroju była już po raz drugi realizatorem *Programu Przeciwdziałania Przemocy STOP AGRESJI*, którego inicjatorem był Ośrodek Pomocy Społecznej. W związku z realizacją przedsięwzięcia placówka zyskała fundusze na zajęcia pozytywnego rozładowywania emocji.

Biblioteki w Choszczynie, Kołobrzegu, Stanominie, Ostrowicach i Czaplinku prowadziły profilaktyczne działania oświatowe oraz kupowały odpowiedni księgozbiór i materiały biurowe z funduszy gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Ponadto biblioteki uczestniczyły w wyszczególnionych poniżej formach działalności.

W grudniu 2015 roku Gminna Biblioteka Publiczna w Bierzwniku przystąpiła do *Konkursu Grantowego Kulczyk Foundation EDYCJA 2015/1*. Projekt nosi nazwę *Mamo, tato, jestem w bibliotece*. Jego głównym celem jest stworzenie miejsca w placówce, w którym dzieci będą mogły spędzić czas czytając książki, bawiąc się pośród kolorowych mebli i zabawek edukacyjnych. Dodatkowym celem jest edukacja dorosłych poprzez prowadzenie szeregu seminariów liderów FamilyLab.

Gminna Biblioteka Publiczna w Dolicach wzięła udział w programie ogłoszonym przez władze samorządowe województwa zachodniopomorskiego, prowadzonym przez Caritas Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej, pod nazwą *Regionalna Akademia Rodziny*.

Miejska Biblioteka Publiczna w Dziwnowie uczestniczyła w szóstej edycji ogólnopolskiego konkursu *Drugie Życie Elektrośmieci*. Jego organizatorem i sponsorem jest

Europejska Platforma Recyklingu Polska Organizacja Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego SA. Koordynatorem tej edycji była Fundacja Zielony Horyzont.

Biblioteka Publiczna w Gryfinie pozyskała środki finansowe od Polskiej Grupy Energetycznej Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA na organizowane koncerty organowe. Włączyła się też do projektu *Latarnicy Polski Cyfrowej*, oferując bezpłatne szkolenia dla osób 50+.

Biblioteka Publiczna w Kaliszu Pomorskim, z programu *Działaj Lokalnie* Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce, pozyskała fundusze na projekt *Poszukiwacze historii*. Jego celem jest zebranie i archiwizacja, a następnie publikacja i udostępnianie materiałów historycznych dotyczących regionu, a co za tym idzie popularyzacja wiedzy historycznej i tożsamości lokalnej wśród miejscowej społeczności oraz osób przyjezdnych. Odbywa się to między innymi poprzez poszerzanie zbioru materiałów i eksponatów historycznych w świetlicy wiejskiej w Giżynie, w tzw. *izbie pamięci*, która powstała w ramach projektu realizowanego przez Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży i Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Drawy.

Koszalińska Biblioteka Publiczna i Regionalna Biblioteka w Neubrandenburgu wspólnie realizują, przewidziany na lata 2015 i 2016, projekt *Pocztą w butelce z obozu koncentracyjnego, historia odwagi w walce przeciwko dyskryminacji i prześladowaniom – i my*. W ramach jego realizacji przewidziano dwa spotkania warsztatowe polskiej i niemieckiej młodzieży – w Neubrandenburgu i w Koszalinie. Efektem tej współpracy będzie opracowana przez uczniów wystawa oraz przygotowane przedstawienie słowno-muzyczne. Zostaną one zaprezentowane w Koszalińskiej Bibliotece Publicznej w marcu 2016 roku. Przedsięwzięcie finansowane jest przez Niemiecką Fundację Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość. Wniosek złożyła Regionalna Biblioteka w Neubrandenburgu.

Ponadto Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie oraz Koszalińska Biblioteka Publiczna od października 2015 roku realizują projekt *Przystanek Historia*, w ramach którego odbyło się pięć spotkań. Celem przedsięwzięcia jest stworzenie w przestrzeni miasta miejsca, w którym cyklicznie będą podejmowane działania związane z szeroko rozumianą popularyzacją wiedzy z zakresu historii najnowszej. Dwa razy w miesiącu, w bibliotece, mieszkańcy Koszalina mają możliwość spotkania się ze znanymi historykami i autorami książek, obejrzenia filmów historycznych oraz wysłuchania dyskusji autorytetów z określonej dziedziny.

Miejska Biblioteka Publiczna w Międzyzdrojach w 2015 roku uczestniczyła w projekcie edukacyjno-ekologicznym *Zielone Gry*. Był on realizowany przez stowarzyszenie Centrum Rozwiązań Systemowych w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i Fundacją Ekorozwoju, w ramach *Programu Operacyjnego (PL02) Ochrona bioróżnorodności i ekosystemów*, finansowanego z funduszy EOG. Bibliotekarze uczestniczyli w szkoleniach, a placówka otrzymała trzy gry planszowe. Projekt skierowany jest do młodych ludzi (od gimnazjalistów po studentów), a jego tematyka

dotyczy bioróżnorodności, zmian klimatu oraz ekonomicznej wartości ekosystemów. Jest on realizowany z wykorzystaniem różnych gier planszowych oraz jednej gry internetowej. Będzie kontynuowany w 2016 roku. Do tej pory w ramach przedsięwzięcia biblioteka zorganizowała dwie tury rozgrywek dla uczniów gimnazjum.

Dzięki prywatnej darowiźnie Miejska Biblioteka Publiczna w Nowogardzie wymieniła część podłóg w swojej siedzibie.

Biblioteka Publiczna w Sianowie otrzymała fundusze z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego na organizację *Festiwalu Filmów Wiejskich Folk Film Festiwal* (seanse polskich bajek w bibliotece w Sianowie).

Biblioteka zorganizowała też Jarmark Bożonarodzeniowy sfinansowany przez Starostwo Powiatowe w Koszalinie.

W Filii Biblioteki w Osiekach zrealizowano projekt *Kucharze nad Jamną*, w ramach programu *Działaj Lokalnie* Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce i Fundację Nauka dla Środowiska.

Nadal duża liczba bibliotek korzysta z refundacji kosztów dostępu do internetu pokrywanych przez Fundację Orange w ramach programu *Akademia Orange dla bibliotek*. Ze środków Fundacji biblioteki organizują również zajęcia z wykorzystaniem internetu (*Tydzień z Internetem*, Dzień Bezpiecznego Internetu, *Sieci@ki na wakacjach*).

W 2015 roku biblioteki województwa zachodniopomorskiego realizowały projekt Fundacji Orange *Akcja e-motywacja*, który zakładał przeprowadzenie w bibliotekach cyklu sześciu spotkań online (w formie wideokonferencji) z ludźmi kultury, sztuki, polityki, rozrywki, nauki. Celem przedsięwzięcia była aktywizacja i wspieranie osób starszych w rozwoju osobistym i społecznym. Uczestniczyły w nim biblioteki z gmin: Chociwiel, Choszczno, Drawsko Pomorskie, Kamień Pomorski, Polanów, Sianów, Sławoborze, Szczecin (MBP), Złocieniec.

W 2015 roku biblioteki publiczne nadal korzystały z oferowanych przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego małych projektów, które nie wiązały się z otrzymaniem funduszy:

- *Ofinansach ... w bibliotece* (Gryfice, Stara Dąbrowa, Darłowo Polanów, Dziwnów)
- *Tablety w Twojej bibliotece* (Dolice, Kalisz Pomorski, Gryfice, Polanów, Złocieniec, Marianowo, MBP w Szczecinie, Trzebiatów, Lipiany, Będzino, Sianów) – w ramach projektu biblioteki otrzymały po trzy tablety (Gryfice i Polanów po sześć)
- *Link do przyszłości. Młodzi. Internet. Kariera* (Choszczno, Goleniów, Gryfice, Ustronie Morskie)
- *Głosuj bez przeszkód* (Dolice)
- *e-Mocni: cyfrowe umiejętności, realne korzyści* – w ramach projektu wspierane jest tworzenie i działanie partnerstw na rzecz edukacji cyfrowej osób dorosłych na terenie poszczególnych gmin (Dziwnów, Stara Dąbrowa, Polanów)
- *Małe ważne książeczki* – konkurs, podczas którego można było zdobyć książki wydawnictwa Widnokrąg (gmina Stargard).

Ponadto wiele bibliotek włącza się w ogólnopolskie akcje takie jak *Czytam sobie* w bibliotece (wydawnictwo Egmont i Centrum Edukacji Obywatelskiej) czy *EkoPaka*, w której wzięły udział biblioteki z Choszczna, Pyrzyc i MBP w Szczecinie.

Szereg bibliotek nadal korzysta z propozycji firmy Funmedia i oferuje mieszkańcom e-learningową naukę języka angielskiego na platformie FunEnglish.

XIII. Stan organizacyjny i działalność bibliotek powiatowych na rzecz bibliotek gminnych. Zadania wojewódzkie realizowane przez Książnicę Pomorską

1. Liczba bibliotek powiatowych

W województwie zachodniopomorskim funkcjonuje:

- 1 biblioteka powiatowa (organizatorem jest starostwo powiatowe)
- 6 bibliotek, których funkcje powiatowe są zapisane w statucie (oraz w nazwie biblioteki), ale zadania powiatowe realizują na podstawie porozumień
- 10 bibliotek pełniących funkcje powiatowe na mocy porozumień (organizatorem jest samorząd gminny)
- 3 biblioteki w miastach grodzkich (w tym Koszalińska Biblioteka Publiczna, która pełni funkcję biblioteki powiatowej dla powiatu grodzkiego i ziemskiego).

W powiecie gryfińskim funkcje powiatowe pełnią dwie biblioteki: w Gryfinie i w Chojnie.

W województwie zachodniopomorskim, powiat kołobrzeski jako jedyny nie posiada biblioteki powiatowej.

2. Stan organizacyjny bibliotek powiatowych

W 2015 roku biblioteki otrzymały od 8 do 70 tys. zł na działalność na rzecz placówek w powiecie. Fundusze te w zdecydowanej większości nie były wystarczające. W wyjątkowej sytuacji jest Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałczu, której całość działalności finansowana jest ze środków starostwa powiatowego. Łącznie samorządy powiatowe przekazały bibliotekom na działalność powiatową 686 018 zł, to jest o 26 913 zł mniej niż w 2014 roku. Na zmniejszenie ogólnej sumy, największy wpływ miało ograniczenie dotacji ze starostwa powiatowego dla Powiatowej Biblioteki Publicznej w Wałczu (o ponad 25 tys. zł) oraz zmniejszenie dotacji dla Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszcznie (o 7 tys. zł). Podwyższono natomiast dotację Koszalińskiej Bibliotece Publicznej (o 10 tys. zł).

W 2015 roku starosta powiatu gryfińskiego podjął decyzję o dofinansowaniu wszystkich bibliotek w powiecie – placówki pełniące zadania powiatowe (w Gryfinie i Chojnie) otrzymały taką samą kwotę dofinansowania jak w latach ubiegłych (po 8 tys. zł), a każda z pozostałych siedmiu bibliotek gminnych otrzymała dotację celową na zakup książek w wysokości 3 tys. zł.

Biblioteki w Białogardzie i Choszcznie, w ramach przyznanej kwoty, nadal finansują wdrażanie jednolitych komputerowych systemów bibliotecznych w swoich powiatach oraz prowadzą systematyczne szkolenia w tym zakresie.

W całym województwie zatrudnionych jest 17 instruktorów (14,5 etatu), z tego 10 to pracownicy Książnicy Pomorskiej, Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie i Koszalińskiej Biblioteki Publicznej. Pomocą w działalności na rzecz bibliotek służą dyrektorzy lub pracownicy bibliotek powiatowych pobierający dodatki powiatowe.

Wśród 18 bibliotek sprawujących funkcje powiatowe, 4 nadal nie są samodzielnymi instytucjami kultury (działają w strukturach ośrodków kultury). Należą do nich:

- Ośrodek Kultury. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Drawsku Pomorskim
- Centrum Kultury. Miejska Biblioteka Publiczna w Chojnie (jest biblioteką powiatową dla połowy powiatu gryfińskiego)
- Samorządowa Agencja Promocji i Kultury. Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinku
- Świdwiński Ośrodek Kultury. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Świdwinie.

Biblioteka w Drawsku Pomorskim nie ma kierownika i jest zarządzana wyłącznie przez dyrektora Ośrodka Kultury.

Brak samodzielności organizacyjnej utrudnia wymienionym wyżej bibliotekom pełnienie nadzoru merytorycznego nad placówkami w powiecie, zwłaszcza, że teren działania ośrodków kultury obejmuje jedynie własną gminę, a nie cały powiat.

3. Zadania realizowane przez biblioteki powiatowe

Ze sprawozdań nadsyłanych do Książnicy Pomorskiej wynika, że najczęstszą pomocą dla bibliotek gminnych jest instruktaż i doradztwo poprzez kontakt telefoniczny i mailowy. Większość bibliotek w sprawozdaniach wykazuje też wyjazdy do placówek na terenie powiatu i doradztwo na miejscu. Niestety w niektórych przypadkach przekazywane liczby są zawyżane lub podawane nieprawidłowo. Jako wyjazdy do bibliotek traktuje się odwiedziny własnych filii.

Od wielu lat utrzymuje się ta sama lista bibliotek (z niewielkimi odchyleniami na korzyść), które organizują szkolenia dla bibliotekarzy z terenu powiatu. Przykładem mogą być:

- Koszalińska Biblioteka Publiczna
 - konferencja *Analiza czytelnictwa bibliotek publicznych powiatu koszalińskiego za 2014 rok*
 - warsztaty *Programy komputerowe przydatne w pracy biblioteki*
 - wykład Agaty Szczotki-Sarny *Twórcza kradzież...*
 - warsztaty *Wykorzystanie metod muzyczno-teatralnych w pracy biblioteki*
 - szkolenie *Nowelizacja prawa autorskiego i jej skutki dla bibliotek*

- Białogardzka Biblioteka Publiczna
 - szkolenie z zakresu obsługi czytelników w systemie SOWA2
 - szkolenie dla bibliotekarzy gminy Białogard w Białogardzkiej Bibliotece Publicznej z obsługi elektronicznej wypożyczalni książek IBUK
 - dwa szkolenia w bibliotekach w Karlinie i w Tychowie z obsługi elektronicznej wypożyczalni książek IBUK
 - wyjazd szkoleniowy, druga część szkolenia z zakresu obsługi czytelników w systemie SOWA2
- Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie zorganizowała szkolenie dla bibliotekarzy powiatu choszczeńskiego *Zarządzanie materiałami bibliotecznymi*
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Drawsku Pomorskim wychodząc naprzeciw prośbie bibliotekarzy z terenu powiatu zorganizowała w Kaliszu Pomorskim i Złocięncu dwudniowe szkolenia w formie warsztatów zatytułowane *Animacja czasu wolnego*
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Goleniowie
 - szkolenie *Zarządzanie materiałami bibliotecznymi. Ewidencja i porządkowanie materiałów bibliecznych*, część 1
 - szkolenie *Zarządzanie materiałami bibliotecznymi. Ewidencja i porządkowanie materiałów bibliecznych*, część 2
- Biblioteka w Policach zorganizowała szkolenie dla bibliotek w powiecie *Informacja w statystyce bibliecznej*
- Miejska Biblioteka Publiczna w Sławnie
 - szkolenie *Współczesna literatura dla dzieci i młodzieży*
 - szkolenie *Region i regionalizm w pracy bibliotekarza*
- Książnica Stargardzka
 - konferencja dla bibliotek województwa zachodniopomorskiego pracujących w systemie SOWA *Rozwój systemów SOWA w nowym modelu opracowania i wyszukiwania informacji. Deskryptory BN a rozwój systemów SOWA* – uczestniczyło w niej 47 osób z 20 bibliotek gminnych województwa, w tym z 3 bibliotek gminnych powiatu stargardzkiego,
 - konferencja w Dolicach *Nowy standard katalogowania zbiorów. Tablety w Bibliotece* (współorganizatorem była Gminna Biblioteka Publiczna w Dolicach)
 - szkolenie dla bibliotekarzy rozpoczynających pracę nad ewidencją wpływów i ubytków *Ewidencja materiałów bibliecznych*
 - spotkanie instruktażowe *Sprawozdawczość bibliotek publicznych*
 - spotkanie informacyjne *Aranżacja wnętrz bibliecznych*.

Poniżej wyszczególniono inne przykłady działalności bibliotek powiatowych na rzecz bibliotek gminnych

Białogardzka Biblioteka Publiczna przekazuje bezpłatnie bibliotekom gminnym po kilkanaście kodów dostępu do platformy IBUK Libra w ramach Zachodniopomorskiego

Konsorcjum Bibliotek IBUK Libra, do wykorzystania przez czytelników tych placówek. Pochodzą one z puli wykupionej przez bibliotekę powiatową.

Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie dba o rozwój systemu SOWA w bibliotekach powiatu. W 2015 roku dwie z nich otrzymały sprzęt, oprogramowanie oraz przeprowadzono dla ich pracowników szkolenia w zakresie komputerowego opracowania zbiorów (opłacone z dotacji starostwa powiatowego). W kolejnej bibliotece gminnej ustalono warunki finansowania komputeryzacji ze środków starostwa.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Drawsku Pomorskim miały miejsce dwa spotkania bibliotekarzy z terenu powiatu, na których wspólnie ustalono sposób wykorzystania dotacji przyznanej przez starostwo na 2015 rok. Środki postanowiono przeznaczyć na szkolenie dla bibliotekarzy, organizację i opłacenie spotkań autorskich we wszystkich bibliotekach, sfinansowanie spektaklu w jednej z bibliotek gminnych, zakup nagród dla laureatów oraz opłacenie honorariów jurorów rejonowego konkursu recytatorskiego.

Ze środków Starostwa Powiatowego w Goleniowie, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Goleniowie opłaciła szkolenie wyjazdowe dla czterech bibliotekarzy z bibliotek gminnych.

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Świdwinie zakupiła zestaw komputerowy dla biblioteki gminnej w Polczynie Zdroju.

Bogatą działalność na rzecz bibliotek gminnych prowadzą biblioteki powiatowe w Białogardzie, Choszczynie, Koszalinie i Stargardzie. Pośród różnorodnych form wsparcia, na uwagę zasługują liczne wyjazdy ich pracowników i instruktorów, których celem jest pomoc merytoryczna, kontrola pracy, organizacja spotkań autorskich i cyklicznych imprez o zasięgu powiatowym oraz bieżący kontakt z organizatorami placówek.

Rzadko wykorzystywaną formą pomocy jest długofalowe szkolenie młodych bibliotekarzy z bibliotek gminnych w bibliotece powiatowej. Takie zajęcia przeprowadzają biblioteki w Białogardzie, Choszczynie i Koszalinie.

Biblioteki powiatowe coraz częściej organizują spotkania w miejscowościach innych niż miasto powiatowe, tak aby bibliotekarze mogli zapoznać się z pracą innych placówek gminnych. W województwie zachodniopomorskim takie formy kontaktu realizują biblioteki z Białogardu, Choszczyna, Koszalina, Stargardu i Szczecinka.

W dalszym ciągu znaczna część środków otrzymywanych ze starostw jest wykorzystywana na wynagrodzenia dla bibliotekarzy w bibliotekach powiatowych (ponad 50%) oraz na zakup materiałów bibliotecznych dla tego typu placówek (ponad 15%).

Na szkolenia organizowane w bibliotece powiatowej wydatkowano 2,6% środków powiatowych.

W 2015 roku aż połowa bibliotek pełniących zadania powiatowe, oprócz sporadycznych kontaktów telefonicznych i mailowych, nie prowadziła praktycznie żadnych działań skierowanych do bibliotekarzy bibliotek gminnych. W tych wypadkach dotację przeznaczano wyłącznie na potrzeby własne. Biblioteki te zazwyczaj otrzymują też naj-

niższe dotacje z powiatu (do 20 tys. zł). Działań takich nie prowadzi również Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wałczu, która jako jedyna biblioteka powiatowa w województwie zachodniopomorskim w całości jest finansowana ze starostwa, a wysokość tych środków wystarcza jedynie na utrzymanie placówki.

Nie zmieniła się sytuacja Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Myśliborzu, gdzie starostwo przeznacza całość środków (10 tys. zł) na zakup książek do wszystkich placówek w powiecie, a rolą biblioteki powiatowej jest podział tych funduszy pomiędzy poszczególne biblioteki gminne oraz ich rozliczenie.

4. Zadania wojewódzkie zrealizowane przez Książnicę Pomorską

Realizując zadania ustawowe, biblioteka wojewódzka prowadzi korespondencję z burmistrzami i wójtami gmin oraz podejmuje działania mające na celu utworzenie bibliotek zorganizowanych zgodnie z obowiązującym prawem. W ramach tego rodzaju aktywności konsultowano statuty i regulaminy bibliotek. W grudniu, na prośbę władz gminy Kozielice, poprawiono nieprawidłowości w dokumentach organizacyjnych biblioteki.

Sporządzano pisemne opinie związane najczęściej ze zmianami na stanowiskach dyrektorów bibliotek (Goleniów, Gryfino, Świeszyno, Myślibórz, Nowogard).

Prowadzono instruktaż metodyczny dla bibliotek. W ostatnim roku udzielono pomocy z zakresu procedury postępowania przy awansowaniu bibliotekarzy, zarządzania zbiorami, ewidencji materiałów bibliotecznych i metodologii prowadzenia statystyk bibliotecznych.

Podjęto działania mające na celu pobudzenie placówek do zakupienia komputerowych systemów bibliotecznych przez 23 biblioteki prowadzące jedynie tradycyjne katalogi kartkowe. W tym celu wysłano pisma do burmistrzów i wójtów z prośbą o wsparcie tych działań.

W związku z nowelizacją ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej i wynikającej z niej możliwości łączenia bibliotek z innymi instytucjami kultury, niektóre samorządy kierując się głównie względami ekonomicznymi, podjęły działania mające na celu połączenie bibliotek z domami kultury. W 2015 roku w województwie zachodniopomorskim złożono pięć takich wniosków. Dotyczyły one bibliotek w Białym Borze, Bobolicach, Bornem Sulinowie, Tychowie i Wierzchowie. Dyrektor Książnicy Pomorskiej oraz kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego odbyli w gminach związane z tym spotkania. Biblioteka wojewódzka wydała we wszystkich przypadkach opinie negatywne.

W wyniku rozmów biblioteki wojewódzkiej z władzami samorządowymi, Rada Gminy w Boleszkowicach podjęła uchwałę o powołaniu instytucji kultury – ośrodka kultury z biblioteką. Dotychczas gmina nie posiadała żadnej instytucji kultury. Konsultowano też przekształcenie bibliotek gminy Świdwin w jedną placówkę – instytucję kultury z filią. W wyniku rozmów i spotkań, od 1 stycznia 2016 roku powołano bibliotekę w Bierzwnicy z filią w Lekowie.

Biblioteka wojewódzka konsultowała również zasadność likwidacji filii bibliotek w Drawnie (Barnim), Tucznie (Marcinkowice), Wałczu, Złocięcu oraz trzech filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie.

W kwietniu 2015 roku miało miejsce spotkanie dyrektora Książnicy Pomorskiej ze starostą powiatu gryfińskiego, w sprawie podziału środków dla bibliotek w powiecie gryfińskim (opisano w punkcie 2 rozdziału III).

Złożono wniosek w Narodowym Centrum Kultury (program *Kultura – Interwencje*) na dofinansowanie ogólnopolskiej konferencji Łączenie bibliotek. Skutki społeczno-kulturalne. Otrzymane środki (15 tys. zł) ułatwiły jej realizację (4–5 listopada 2015 roku). Głównym tematem konferencji była ocena dotychczasowych działań w świetle znowelizowanej ustawy o bibliotekach oraz zapoznanie się ze skalą i skutkami łączenia bibliotek dla popularyzacji czytelnictwa oraz funkcjonowania sieci bibliotek publicznych w Polsce. Jej uczestnikami, obok przedstawicieli MKiDN, Biblioteki Narodowej, Krajowej Rady Bibliotecznej, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Związku Bibliotek Polskich, byli dyrektorzy bibliotek publicznych różnego szczebla oraz instruktorzy, na co dzień wspierający funkcjonowanie sieci bibliotek publicznych.

Złożono wniosek do Instytutu Książki o uczestnictwo w programie *Szkolenia dla bibliotekarzy 2015* i otrzymano dofinansowanie w wysokości 12 560 zł na realizację projektu *Zmienia się świat – zmieniam bibliotekę*. W ramach jego realizacji zorganizowano 4 szkolenia (48 godzin dydaktycznych) dla 50 pracowników bibliotek. Tematyka zajęć obejmowała zagadnienia z zakresu animacyjnych form pracy z dziećmi, pozyskiwania środków zewnętrznych dla bibliotek oraz promocji biblioteki w mediach społecznościowych.

Dzięki współpracy z niektórymi instytucjami zrealizowano kilka bezpłatnych szkoleń i warsztatów:

- w ramach Dyskusyjnych Klubów Książki odbyły się warsztaty literackie dla ich moderatorów z terenu województwa *Jak poprowadzić spotkanie autorskie?* oraz *Po co nam te wszystkie nagrody? Czytanie mapy nagród literackich w Polsce*
- w ramach współpracy z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego dwa razy zorganizowano warsztaty dla bibliotek biorących udział w programie *Tablety w Twojej bibliotece*
- pracownicy Instytutu Książki poprowadzili w Książnicy Pomorskiej dwa szkolenia dla bibliotekarzy pracujących w systemie MAK+ (poziom podstawowy i zaawansowany)
- zorganizowano też dwa odpłatne szkolenia *Biblioteka – twórcze miejsce dla aktywnych 50+*.

Podsumowując, w 2015 roku biblioteka wojewódzka zorganizowała 23 szkolenia dla 591 osób.

Podobnie jak w latach ubiegłych, w Książnicy Pomorskiej zorganizowano konferencję dla dyrektorów bibliotek powiatowych oraz pełniących funkcje powiatowe. Omówiono

na niej wyniki czytelnictwa w województwie zachodniopomorskim w 2014 roku. Przedstawiono relację z konferencji *Biblioteka Nova*, informując o najnowszych tendencjach w bibliotekarstwie. Zapoznano się z działalnością biblioteki powiatowej na przykładzie Białogardzkiej Biblioteki Publicznej.

Dla bibliotekarzy zorganizowano seminarium *Znacie? To poczytajcie – Literackie gry z tradycyjnymi tematami kultury dziecięcej* (58 osób), oraz dwa spotkania informacyjno-szkoleniowe dotyczące sprawozdawczości statystycznej dla wszystkich bibliotek publicznych województwa zachodniopomorskiego (w Książnicy Pomorskiej i Koszalińskiej Bibliotece Publicznej).

W ramach współpracy z bibliotekami gminnymi Książnica Pomorska zorganizowała warsztaty dziennikarskie dla młodzieży w bibliotekach województwa zachodniopomorskiego – spotkania prowadził redaktor szczecińskiej gazety codziennej wraz z pracownikiem Książnicy. W 2015 roku przeprowadzono 4 warsztaty (w Starej Dąbrowie, Maszewie, Myśliborzu i Węgorzynie), w których wzięło udział 53 uczestników.

Ponadto w bibliotekach województwa zachodniopomorskiego odbywały się prelekcje i prezentacje dotyczące życia i twórczości pisarzy polskich. Skierowane były do młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Zadanie to realizował sekretarz naukowy Książnicy Pomorskiej. W 2015 roku miały miejsce 22 tego typu spotkania (Stara Dąbrowa, Maszewo, Police, Polanów, Bobolice, Koszalin, Mielno, Chojna, Moryń, Myślibórz, Golenice, Gryfino, Drawno, Świnoujście, Kołbacz, Kamień Pomorski, Węgorzyno, Pyrzyce, Dobra). Uczestniczyło w nich 1209 osób.

Po raz siódmy w Książnicy Pomorskiej rozstrzygnięto konkurs *Biblioteka Roku* na najlepszą bibliotekę publiczną województwa zachodniopomorskiego (2014). Zwyciężyła Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Polanowie. Uroczyste wręczenie statuetki zorganizowano w jej siedzibie, w obecności władz lokalnych oraz przyjaciół biblioteki.

W województwie zachodniopomorskim w 2015 roku rozszerzyły swoją działalność Dyskusyjne Kluby Książki. Na ten cel biblioteka wojewódzka pozyskała 67 200 zł z Instytutu Książki (67 731,33 zł to koszt całkowity funkcjonowania klubów w 2015 roku). Książnica Pomorska koordynowała działanie 65 (+9) Dyskusyjnych Klubów Książki na terenie województwa zachodniopomorskiego. Nowe kluby powstały w Sianowie (2), Szczeglinie, Dobrej, Dołujach, Kamieniu Pomorskim, Kołbaskowie, Gryfinie i Gryficach. Działało 49 klubów dla dorosłych oraz 16 dla dzieci i młodzieży. Łącznie w 2015 roku odbyły się 472 spotkania, w których uczestniczyło 3980 osób. Ze środków Instytutu Książki zakupiono 1233 woluminy (123 tytuły) dla klubów. W ramach działalności Dyskusyjnych Klubów Książki koordynowano także organizację 80 spotkań autorskich, z tego 33 były finansowane przez Instytut Książki. W województwie zachodniopomorskim w 2015 roku uczestniczyło w nich 4318 osób.

Pracownicy Książnicy Pomorskiej opracowali roczną statystykę usług bibliotecznych w województwie zachodniopomorskim dla GUS za 2014 rok. Na potrzeby MKiDN zestawiono dane statystyczne, w dużej mierze nieobjęte sprawozdawczością GUS, a dotyczące

źródeł finansowania zakupów, całości budżetu, zatrudnienia oraz dostępności bibliotek dla osób niepełnosprawnych. Na podstawie zebranych informacji oraz sprawozdań opisowych nadesłanych przez biblioteki opracowano i wydano *Sprawozdanie z działalności bibliotek publicznych województwa zachodniopomorskiego w 2014 r.*, które przekazano władzom samorządowym, bibliotekom województwa zachodniopomorskiego oraz Bibliotece Narodowej. Zbierając dane statystyczne instruktorzy z Książnicy Pomorskiej korygowali nieprawidłowo wypełniane elektroniczne formularze sprawozdawczości GUS. Niestety nie wszystkie biblioteki poprawiały błędy. Mogą więc wystąpić różnice pomiędzy danymi, którymi dysponuje biblioteka wojewódzka a danymi GUS.

W związku z przydziałem funduszy MKiDN na zakup nowości w 2015 roku, w ramach *Programu Biblioteki Narodowej Zakup nowości wydawniczych do bibliotek*, przeanalizowano stan organizacyjno-prawny bibliotek publicznych w województwie oraz dokonano podziału środków.

Na bieżąco, na stronie internetowej Książnicy Pomorskiej, zamieszczane są informacje dla bibliotek, akty prawne, materiały metodyczne oraz aktualizowane są dane teleadresowe poszczególnych placówek.

Współpracowano z SBP w projekcie *Analiza Funkcjonowania Bibliotek*. Działania obejmowały: nabór bibliotek do kolejnego badania, warsztaty z wypełniania formularza, analizę danych, korygowanie błędów w kwestionariuszach wypełnianych przez biblioteki.

W 2015 roku w badaniach *Analizy Funkcjonowania Bibliotek* udział wzięły 24 biblioteki.

Książnica Pomorska rozprowadzała nieodpłatnie wydawane przez siebie czasopismo „Bibliotekarz Zachodniopomorski”, służące bibliotekom w województwie między innymi jako materiał metodyczny.

Szczecin, marzec 2016.

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne	Punkty biblioteczne	Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.	Zakup książek			Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
				Ogółem	Na 100 mieszk.		Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.
				5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Powiat Szczecin															
Książnica Pomorska	407180	1	0	1124495	276	35760	5659	1	124864	14426	4	267297	66	348489	86
MBP w Szczecinie	407180	35	0	597650	147	22272	16235	4	329592	58926	14	911741	224	57055	14
Razem: powiat Szczecin	407180	36	0	1722145	423	58032	21894	5	454456	73352	18	1179038	290	405544	100
Powiat Koszalin															
Koszalin	108605	11	0	382637	352	15123	10320	10	231749	17882	16	367135	338	97401	90
Powiat Świnoujście															
Świnoujście	41276	6	0	177697	431	2850	2208	5	51860	4637	11	118850	288	15696	38
POWIATY GRODZKIE	557061	53	0	2282479	410	76005	34422	6	738065	95871	17	1665023	299	518644	93
Powiat białogardzki															
Białogard miasto	24571	4	0	114853	467	3231	2696	11	67063	3885	16	67179	273	2971	12
Gmina Białogard	7833	4	0	36531	466	808	808	10	16009	525	7	7475	95	5001	64
Karlino	9316	1	0	35619	382	1455	1079	12	22881	1007	11	18190	195	3220	35
Tychowo	6959	1	0	17613	253	849	849	12	20986	413	6	11396	164	285	4
Razem: powiat białogardzki	48679	10	0	204616	420	6343	5432	11	126939	5830	12	104240	214	11477	24
Powiat choszczeński															
Choszczno	22265	6	2	102261	459	4293	1978	9	61644	4453	20	56175	252	25364	114
Bierzwink	4804	7	0	30511	635	446	309	6	7408	458	10	2985	62	78	2
Drawno	5222	2	1	20765	398	534	482	9	15518	823	16	21111	404	7220	138
Krażcin	3799	2	0	27225	717	235	227	6	5460	305	8	4798	126	304	8
Pelczyce	7964	6	0	45371	570	733	688	9	10813	782	10	25896	325	307	4
Recz	5655	2	0	26235	464	519	446	8	12746	574	10	8169	144	761	13
Razem: powiat choszczeński	49709	25	3	252368	508	6760	4130	8	113589	7395	15	119134	240	34034	68

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne	Punkty biblioteczne	Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.	Zakup książek				Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
				Ogółem	Na 100 mieszk.		Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	
						5										6
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Powiat drawski																
Drawsko Pomorskie	16534	5	1	63979	387	1416	1416	9	29305	1729	10	25039	151	4656	28	
Czaplinek	12028	1	0	17122	142	653	562	5	12265	474	4	10618	88	556	5	
Kalisz Pomorski	7365	2	3	32309	439	1363	1031	14	22010	1194	16	18461	251	1214	16	
Ostrowice	2567	2	1	24559	957	655	632	25	15407	564	22	6647	259	4714	184	
Wierzchowo	4358	2	1	24641	565	488	488	11	13193	692	16	8549	196	3120	72	
Złocieniec	15412	2	9	38518	250	1302	697	5	15644	1364	9	20518	133	1516	10	
Razem: powiat drawski	58264	14	15	201128	345	5877	4826	8	107824	6017	10	89832	154	15776	27	
Powiat goleniowski																
Goleniów	35709	7	0	60416	169	5233	3403	10	79721	4026	11	87150	244	26336	74	
Maszewo	8786	2	0	21327	243	501	468	5	9412	613	7	12238	139	6420	73	
Nowogard	24894	9	0	152409	612	2260	2260	9	59010	4814	19	135922	546	77954	313	
Osina	3019	1	4	18771	622	929	621	21	15420	460	15	13172	436	2728	90	
Przybłędów	5134	3	2	11157	217	300	300	6	6300	362	7	3491	68	728	14	
Stępnica	4965	2	0	27017	544	749	726	15	17010	704	14	11482	231	2970	60	
Razem: powiat goleniowski	82507	24	6	291097	353	9972	7778	9	186873	10979	13	263455	319	117136	142	
Powiat gryficki																
Gryfice	24031	6	0	65832	274	2448	2116	9	45932	7350	31	65314	272	12547	52	
Brojce	3831	1	0	15194	397	485	485	13	7363	130	3	9508	248	1671	44	
Karnice	4140	2	0	25149	607	534	534	13	10114	508	12	5962	144	2948	71	
Ploty	9088	1	0	19445	214	543	543	6	11142	1335	15	27835	306	8984	99	
Rewal	3846	2	0	29368	764	764	560	15	12126	417	11	3597	94	825	21	
Trzebiatów	16581	2	3	60341	364	1376	1371	8	34110	2214	13	23486	142	2075	13	
Razem: powiat gryficki	61517	14	3	215329	350	6150	5609	9	120787	11954	19	135702	221	29050	47	

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne	Punkty biblioteczne	Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.		Zakup książek				Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
				Ogółem	Na 100 mieszk.	7	8	9	10	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.		
																5	6
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
Powiat gryfiński																	
Gryfino	32178	8	7	154648	481	4028	2329	7	57056	6193	19	120721	375	58855	183		
Banie	6442	3	1	31601	491	1536	1448	22	29875	636	10	10685	166	1754	27		
Cedynia	4362	1	0	12456	286	467	439	10	9604	301	7	6991	160	9122	209		
Chojna	13937	1	0	31861	229	1305	820	6	18853	1387	10	17844	128	15000	108		
Mieszkowice	7413	4	0	38239	516	534	528	7	11406	739	10	22520	304	6998	94		
Moryń	4362	2	0	17325	397	524	425	10	10955	365	8	14328	328	827	19		
Stare Czarnowo	3861	2	0	26374	683	700	665	17	13093	759	20	10719	278	2096	54		
Trzcińsko Zdrój	5568	3	0	24963	448	752	752	14	14854	837	15	14977	269	11379	204		
Widuchowa	5565	2	1	34662	623	935	935	17	21477	1038	19	16396	295	13809	248		
Razem: powiat gryfiński	83688	26	9	372129	445	10781	8341	10	187173	12255	15	235181	281	119840	143		
Powiat kamieński																	
Kamień Pomorski	14479	3	2	84481	583	1500	792	5	19106	2650	18	44998	311	28704	198		
Dziwnów	4012	3	3	34696	865	1114	873	22	20557	1119	28	21095	526	3679	92		
Golczewo	5982	2	0	21375	357	386	380	6	9010	640	11	9774	163	2762	46		
Międzyzdrój	6583	1	0	48379	735	1509	1183	18	29780	2173	33	34691	527	30664	466		
Świerzno	4356	4	0	53642	1231	537	481	11	11110	778	18	21390	491	5282	121		
Wolin	12339	6	1	55762	452	1848	1394	11	29258	1734	14	39584	321	5493	45		
Razem: powiat kamieński	47751	19	6	298335	625	6894	5103	11	118821	9094	19	171532	359	76584	160		

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne		Punkty biblioteczne		Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.		Zakup książek				Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	
Powiat kolobrzeski																			
Kolobrzeg	46720	3	4	141770	303	4904	4774	10	123829	8089	17	111569	239	30540	65				
Kolobrzeg gmina (Zieleniewo)	10485	3	0	26519	253	805	805	8	21491	792	8	16349	156	1581	15				
Dygowo	5648	3	0	18628	330	582	582	10	13806	633	11	10470	185	4229	75				
Gościno	5186	2	0	26631	514	1096	1096	21	21464	501	10	10394	200	2399	46				
Rymań	4073	1	0	14213	349	176	119	3	3071	242	6	3595	88	1266	31				
Siemysł	3758	4	0	25284	673	496	302	8	6000	540	14	11982	319	9797	261				
Ustronie Morskie	3697	2	0	29299	793	783	572	15	14158	1130	31	22026	596	3008	81				
Razem: powiat kolobrzeski	79567	18	4	282344	355	8842	8250	10	203819	11927	15	186385	234	52820	66				
Powiat koszaliński																			
Będzino	8591	3	1	24031	280	1166	1163	14	22770	1086	13	21874	255	10701	125				
Biesiekierz	6473	3	7	29199	451	1640	1612	25	35492	1141	18	20184	312	20028	309				
Bobolice	9450	2	1	17406	184	870	612	6	11510	893	9	13871	147	9430	100				
Manowo (siedźba Wyszewo)	6881	4	1	23959	348	1414	1168	17	25218	652	9	9232	134	1280	19				
Mielno	5082	2	3	29658	584	1425	1389	27	32510	2097	41	19436	382	2870	56				
Polanów	9010	4	1	33550	372	1845	1832	20	38024	1362	15	29285	325	8092	90				
Sianów	13734	7	8	32328	235	2536	1929	14	41974	1973	14	31502	229	28075	204				
Świeszyno	6741	2	1	17571	261	982	906	13	22981	682	10	10058	149	1946	29				
Razem: powiat koszaliński	65962	27	23	207702	315	11878	10611	16	230479	9886	15	155442	236	82422	125				

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne	Punkty biblioteczne	Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.	Zakup książek				Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
				Ogółem	Na 100 mieszk.		Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.			
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Powiat łobeski																
Łobez	14283	2	0	94040	658	1301	1301	9	32096	1881	13	62477	437	31479	220	
Dobra	4478	1	0	30251	676	626	626	14	12160	619	14	9835	220	1680	38	
Radowo Małe	3677	2	0	16633	452	832	832	23	18010	329	9	13090	356	1010	27	
Resko	8196	1	0	47501	580	572	408	5	9188	1143	14	46116	563	48818	596	
Węgorzyno	7170	3	0	29678	414	512	512	7	10309	1283	18	31038	433	9680	135	
Razem: powiat łobeski	37804	9	0	218103	577	3843	3679	10	81763	5255	14	162556	430	92667	245	
Powiat myśliborski																
Myślibórz	20429	4	2	40069	196	1500	1194	6	24996	2160	11	54811	268	10753	53	
Barlinek	19739	4	0	60501	307	1066	1066	5	17215	1716	9	38073	193	5497	28	
Boleszkowice	2912	2	1	22175	762	1339	165	6	3491	180	6	4902	168	406	14	
Dębno	20945	6	8	98198	469	4156	3787	18	70647	4838	23	101599	485	61939	296	
Nowogródek Pomorski (z siedzibą w Karsku)	3392	2	0	16370	483	412	412	12	8080	441	13	5179	153	873	26	
Razem: powiat myśliborski	67417	18	11	237313	352	8473	6624	10	124429	9335	14	204564	303	79468	118	
Powiat policki																
Police	41745	3	0	90023	216	2997	2723	7	69588	5434	13	96928	232	18142	43	
Dobra (powiat policki)	20144	4	0	23305	116	2080	940	5	23237	1232	6	16203	80	3077	15	
Kolbaskowo	11829	2	0	12279	104	1017	620	5	14732	808	7	11863	100	5781	49	
Nowe Warpno	1668	1	0	10855	651	93	93	6	2474	255	15	13144	788	11413	684	
Razem: powiat policki	75386	10	0	136462	181	6187	4376	6	109121	7729	10	138138	183	38413	51	

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne		Punkty biblioteczne		Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.		Zakup książek			Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
		3	4	5	6	7	8	9	10	Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			
Powiat pyrzycki																		
Pyrzyce	19740	8	0	98127	497	970	708	4	16485	1965	10	31954	162	7292	37			
Bielice	3143	1	0	18073	575	199	0	0	305	10	9699	309	3496	111				
Kozielce	2634	2	0	22428	851	229	229	9	7265	484	18	12131	461	6295	239			
Lipiany	6052	2	0	24631	407	620	559	9	12790	1084	18	15317	253	281	5			
Przelewice	5353	4	4	38073	711	984	963	18	20957	629	12	15181	284	2464	46			
Warnice	3566	2	0	14855	417	122	3	0	189	387	11	2046	57	1181	33			
Razem: powiat pyrzycki	40488	19	4	216187	534	3124	2462	6	57686	4854	12	86328	213	21009	52			
Powiat sławieński																		
Sławno	12825	2	0	60392	471	1941	1750	14	38073	2587	20	73081	570	22994	179			
Gmina Sławno (Żukowo)	8998	2	0	24854	276	1111	910	10	16422	153	2	1780	20	413	5			
Darłowo	14059	2	0	47611	339	1763	1321	9	28579	2834	20	30549	217	2825	20			
Darłowo gmina	8048	4	7	41774	519	1979	1962	24	43559	543	7	14602	181	11906	148			
Malechowo	6506	5	0	38212	587	717	706	11	15999	983	15	10431	160	3597	55			
Postomino	7053	1	0	11012	156	610	451	6	9583	435	6	7225	102	529	8			
Razem: powiat sławieński	57489	16	7	223855	389	8121	7100	12	152215	7535	13	137668	239	42264	74			

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne	Punkty biblioteczne	Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami i oprawionymi)		Przybyło książek w 2015 r.	Zakup książek			Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
				Ogółem	Na 100 mieszk.		Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.
				5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Powiat stargardzki															
Stargard	68922	3	3	117247	170	4563	2919	4	75484	8609	12	118523	172	27487	40
Gmina Stargard (Kępino)	12692	6	0	52844	416	643	628	5	12859	803	6	10434	82	1296	10
Chociwel	6020	3	0	32736	544	546	431	7	9250	751	12	17663	293	3455	57
Dobrzany	5048	2	0	43416	860	599	599	12	16243	547	11	6489	129	658	13
Dolice	8025	5	0	54312	677	1502	1485	19	25627	1556	19	59501	741	32557	406
Iłsko	3557	1	0	22236	625	76	76	2	1991	499	14	6074	171	23042	648
Kobyłanka	5057	1	0	13584	269	792	652	13	14524	362	7	11133	220	87	2
Marianowo	3190	2	0	19157	601	407	407	13	10618	593	19	5974	187	2227	70
Stara Dąbrowa	3733	1	0	10753	288	463	449	12	11980	321	9	3646	98	2002	54
Suchań	4349	3	0	62146	1429	409	409	9	10388	998	23	19547	449	69409	1596
Razem: powiat stargardzki	120593	27	3	428431	355	10000	8055	7	188964	15039	12	258984	215	162220	135
Powiat szczecinecki															
Szczecinek	40535	2	0	97224	240	8724	2032	5	47929	4466	11	94871	234	16662	41
Gmina Szczecinek	9420	6	0	38414	408	626	626	199	2	4004	1071	11	22135	235	7089
Barwice	8754	4	0	27179	310	662	662	8	14712	704	8	10365	118	5315	61
Biały Bór	5342	1	13	19546	366	953	612	11	12159	727	14	9718	182	2885	54
Borne Sulinowo	9818	4	1	38485	392	745	546	6	14044	883	9	23549	240	3881	40
Girmia	4989	5	0	34987	701	897	808	16	16289	743	15	12046	241	7049	141
Razem: powiat szczecinecki	78858	22	14	255835	324	12607	4859	6	109137	8594	11	172684	219	42881	54

Biblioteki publiczne i czytelnictwo w województwie zachodniopomorskim w 2015 r. (wg powiatów)

Powiat/gmina	Stan ludności na 30.06.2014 r.	Placówki biblioteczne		Punkty biblioteczne		Księgozbiór w woluminach (łącznie z czasopismami oprawnymi)		Przybyło książek w 2015 r.		Zakup książek			Czytelnicy		Wypożyczenia na zewnątrz książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych		Książki, czasopisma, zbiory specjalne i dokumenty elektroniczne udostępnione na miejscu	
		3	4	5	6	7	8	9	10	Ogółem	Na 100 mieszk.	Wartość książek w PLN	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.	Ogółem	Na 100 mieszk.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			
Powiat świdwiński																		
Świdwin	15588	1	0	52001	334	1341	1341	9	35663	1129	7	24486	157	17314	111			
Gmina Świdwin	6098	4	1	16343	268	811	266	4	4500	576	9	6477	106	4313	71			
Birzeżno	2849	2	0	15288	537	55	55	2	1262	596	21	9821	345	9308	327			
Połczyn Zdrój	15749	5	6	48926	311	667	508	3	11055	1041	7	16115	102	4215	27			
Rąbino	3813	2	0	25657	673	109	50	1	1000	251	7	5442	143	804	21			
Ślawoborze	4246	1	0	13089	308	106	106	2	2564	412	10	5390	127	494	12			
Razem: powiat świdwiński	48343	15	7	171304	354	3089	2326	5	56044	4005	8	67731	140	36448	75			
Powiat walecki																		
Walcz MBP	26033	2	0	64776	249	1657	909	3	21438	2205	8	92173	354	46556	179			
Walcz PBP	26033	1	0	42468	163	1537	794	3	27640	815	3	10406	40	23958	92			
Razem: Walcz miasto	26033	3	0	107244	412	3194	1703	7	49078	3020	12	102579	394	70514	271			
Gmina Walcz (Karsibóř)	12675	1	0	4736	37	3354	1225	10	28077	437	3	6727	53	715	6			
Człopa	5046	4	0	3552	665	209	209	4	5928	206	4	3711	74	1718	34			
Mirosławiec	5530	1	5	17581	318	977	940	17	22644	549	10	9156	166	339	6			
Tuczno	5064	2	0	15860	313	622	622	12	16620	404	8	8620	170	1463	29			
Razem: powiat walecki	54348	11	5	178973	329	8356	4699	9	122347	4616	8	130793	241	74749	138			
POWIATY ZIEMSKIE	1158370	324	120	4391511	379	137297	104260	9	2398010	152299	13	2820349	243	1129258	97			
WOJEWÓDZTWO	1715431	377	120	6673990	389	213302	138682	8	3136075	248170	14	4485372	261	1647899	96			

Władysław Michnał

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie (1962–2003)

„ENCYKLOPEDIA SZCZECINA” – DZIEŁO SZCZECIŃSKIEGO ŚRODOWISKA NAUKOWEGO I BIBLIOTEKARSKIEGO

W 2015 roku została wydana jednotomowa *Encyklopedia Szczecina*, będąca publikacją jubileuszową z okazji 70-lecia przyłączenia Szczecina do Polski. Jej wydawcą jest Szczecińskie Towarzystwo Kultury (STK), a redaktorem naczelnym, autorem *Wstępu* i wielu haseł prof. Tadeusz Białecki.

Trzeba zaznaczyć, że jest to już druga edycja tej pozycji. Pierwsza, dwutomowa, ukazała się w latach 1999–2000. Później została uzupełniona trzema suplementami. Wydał ją Instytut Historii Uniwersytetu Szczecińskiego, a redaktorem naczelnym był również prof. Tadeusz Białecki. Jej niski nakład oraz dość długi czas jaki upłynął od ukazania się, spowodowały, że publikacja ta jest dziś dostępna jedynie w dużych bibliotekach. Powstała więc potrzeba wydania nowego, aktualnego i podręcznego kompendium.

Encyklopedia Szczecina jest liczącym 1334 strony pokaźnym tomem. Została pięknie wydana na dobrym jakościowo papierze. Jest bogato ilustrowana – także zdjęciami kolorowymi, których autorem jest szczeciński fotografik Marek Czasnojęć. Autorzy wszystkich haseł są podpisani akronimami, których rozwinięcie znajduje się w załączniku.

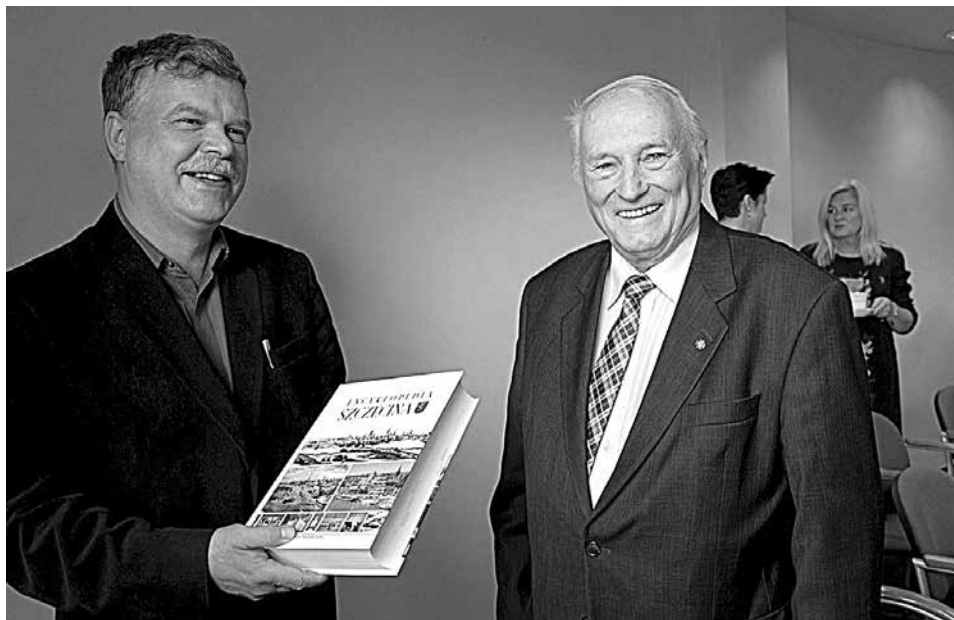
Książka jest w znacznym stopniu dziełem szczecińskich bibliotekarzy. Bronisław Komorowski, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w czasie kiedy została wydana, napisał w przedmowie między innymi:

Wymowne jest, że inicjatywa rocznicowego wydania *Encyklopedii Szczecina* wyszła z Książnicy Pomorskiej – której działalność i nowoczesny gmach stanowią dzisiaj jeden z symboli szczecińskiego rozwoju.

Stanisław Krzywicki, prezes STK, zaznaczył zaś w słowie wstępnym, że:

Encyklopedia w każdym szczecińskim domu, to akcja społeczna środowiska kultury i nauki mająca na celu upamiętnienie 70-lecia polskiego gospodarowania w Szczecinie oraz wydanie nowoczesnej publikacji w dużym nakładzie i o niskiej cenie.

To właśnie głównie z jego inicjatywy oraz dzięki poczynionym przez niego staraniom organizacyjnym i finansowym ukazała się ta publikacja. Stanisław Krzywicki, dziś już

Poprzedni dyrektor Książnicy Pomorskiej Stanisław Krzywicki (z prawej) i obecny Lucjan Bąbolewski z *Encyklopedią Szczecina*
Fot. Jan Surudo

senior, prawie całe swoje życie zawodowe związał z bibliotekarstwem. Przez pięć lat był wicedyrektorem, a następnie przez 30 lat dyrektorem, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie (przekształconej w 1994 roku w Książnicę Pomorską). Jest również wybitnym działaczem społecznym i aktywnym uczestnikiem życia kulturalnego¹.

Od wielu lat pełni funkcję prezesa STK – organizacji z ponad 50-letnim stażem, bogatym dorobkiem kulturalnym oraz wydawniczym w mieście i regionie.

Redaktor naczelny encyklopedii – prof. Tadeusz Białecki – to historyk i bibliotekarz. Po studiach na Uniwersytecie Warszawskim zatrudnił się w WiMBP w Szczecinie jako instruktor (1959–1965). Jeszcze pracując w niej, uzyskał tytuł doktora na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu². Po odejściu z biblioteki poświęcił się pracom badawczym z zakresu historii i demografii Pomorza Zachodniego. Na stałe związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną, a później z Uniwersytetem Szczecińskim, gdzie był wykładowcą. Jest uznanym specjalistą i autorem około 340 publikacji z zakresu historii Pomorza Zachodniego i Szczecina oraz stosunków demograficzno-osadniczych i kulturalnych. Mimo że jest już na emeryturze, podjął się opracowania *Encyklopedii*

1 Na przykład współredagował i wydał *Leksykon Puszczy Wkrzańskiej. Przewodnik przyrodniczo-krajoznawczy*, który po raz pierwszy ukazał się w 2010 roku, a po raz drugi w 2013.

2 Swoje doświadczenia z pracy bibliotekarskiej opublikował w książce *Szczecin – przystanek na całe życie (Część 2. Wspomnienia z lat 1958–1975)*, Szczecin 2012.

Szczecina od strony naukowej. Pozyskał wielu naukowców do współpracy w komitecie redakcyjnym oraz zorganizował zespół autorów, wśród nich także bibliotekarzy. Wiele pracy poświęcono selekcji ważności haseł, które musiały zawrzeć się w jednym tomie. Krajowa literatura dotycząca historii Szczecina, nie jest tak bogata jak ta opisująca dzieje innych dużych miast, przyłączonych do Polski po drugiej wojnie światowej (na przykład Wrocławia czy Gdańska). Dlatego informacje zawarte w omawianej publikacji wypełniają wiele luk dotyczących historii tej metropolii i są przydatne nie tylko dla naukowców i studentów, ale także dla jej pozostałych, ciekawych przeszłości, mieszkańców.

Aby spopularyzować encyklopedię wśród szczecinian oraz pozyskać dodatkowe środki finansowe na jej wydanie, rozpisano subskrypcję. Dzięki przychylności dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie Krzysztofa Marcinowskiego, cała sieć filii tej instytucji przyjmowała przedpłaty i wydawała certyfikaty upoważniające do nabycia przygotowywanej publikacji w pierwszej kolejności i po niższej cenie. W akcję tę włączyły się też niektóre księgarnie. Popularyzowała ją również redakcja „Kuriera Szczecińskiego”. Sprzedano 1500 certyfikatów, a nazwiska subskrybentów znalazły się w załączniku.

Promocja już wydanej *Encyklopedii Szczecina* miała miejsce w Książnicy Pomorskiej. W jej największej sali zebrał się tłum chętnych do nabycia książki. Zainteresowanie było tak duże, że zabrakło przywiezionych egzemplarzy przeznaczonych do sprzedaży. Musiano zorganizować kolejny transport.

Promocja *Encyklopedii Szczecina* w Książnicy Pomorskiej

Fot. Jan Surudo

Osoby najbardziej zaangażowane w wydanie kompendium otrzymały pisemne podziękowanie z rąk prezesa STK. Publikacja cieszy się nadal dużym zainteresowaniem szczecinian. Sprzedano już kilka tysięcy egzemplarzy (cena 150 zł), a przecież nie minął jeszcze rok od jej wydania.

Na koniec chciałbym jeszcze raz podkreślić, że *Encyklopedia Szczecina* to wielki sukces szczecińskiego środowiska naukowego i bibliotekarskiego. Docenił to także Prezydent Miasta Szczecin Piotr Krzystek, dziękując inicjatorom, organizatorom i autorom opracowania. Wyraził również nadzieję, że publikacja wzbogaci księgozbiory szczecińskich bibliotek, placówek oświatowych oraz wielu prywatnych domów. Prezydent napisał też, że książka ta *jest zapowiedzią fascynującej wycieczki w czasie* i zaprosił na nią wszystkich zainteresowanych historią Szczecina³.

3 W styczniu 2016 roku otwarto w Szczecinie nowo wybudowany oddział Muzeum Narodowego – Centrum Dialogu Przełomy, w którym prezentowane są między innymi wystawy obrazujące najważniejsze, przełomowe momenty z historii miasta.

Elżbieta Kosińska-Róg

Miejska Biblioteka Publiczna w Sławnie

**WSPOMNIENIE O DANUCIE JASKULE,
DŁUGOLETNIM STARSZYM BIBLIOTEKARZU
W MIEJSKIEJ BIBLIOTECIE PUBLICZNEJ W SŁAWNIE**

Danuta Jaskuła, z domu Kotecka urodziła się w 1934 roku w wielodzietnej rodzinie, we wsi Folwark, leżącej w gminie Niemowicze, w powiecie sarnieńskim na Wołyniu. Podczas wojny mieszkała z rodzicami. W jej wspomnieniach okres ten wypełniała tułaczka po lasach i polach Wołynia, gdzie wraz z najbliższymi szukała schronienia. Trudnymi przeżyciami z dzieciństwa dzieliła się z mieszkańcami Sławna i pracownikami biblioteki.

Na tzw. Ziemię Odzyskaną przybyła 9 maja 1945 roku z rodzicami – Bronisławą i Stanisławem, siostrami – Leontyną, Józefą i Kazimierą oraz bratem Janem. Cała rodzina osiedliła się w Bobrowicach. Po ukończeniu miejscowej szkoły, w grudniu 1952 roku, pani Danuta podjęła pracę w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sławnie, w której za-

liczyła stopnie zawodowe od pracownika manipulacyjnego do starszego bibliotekarza. W czasie swej długoletniej pracy, w dużym stopniu przyczyniła się do popularyzacji i rozwoju czytelnictwa na naszym terenie. Lata 50. XX wieku były trudnym okresem dla biblioteki i jej pracowników. Oprócz opracowania i udostępniania książek – bibliotekarze musieli sami sprzątać pomieszczenia, nosić węgiel, palić w piecu kaflowym oraz dostarczać rowerem książki do punktów bibliotecznych znajdujących się w okolicznych wsiach. Koleżanka Danuta powierzone obowiązki wykonywała sumiennie i z wielkim zaangażowaniem. Pracując w wypożyczalni książek propagowała beletrystykę, a także książki z innych dziedzin. Czynnie wspierała rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Służyła też radą i pomocą w doborze literatury osobom, które pracując, jednocześnie

podnosiły swoje kwalifikacje ogólne i zawodowe w szkołach zaocznych. Na emeryturę przeszła 31 grudnia 1991 roku. Za swoje zasługi w pracy zawodowej, pani Danuta została wyróżniona odznaką Zasłużony Działacz Kultury oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

Zmarła 31 sierpnia 2015 roku.

Pani Danuta była osobą koleżeńską i cieszyła się dużą sympatią wśród czytelników i pracowników biblioteki. Miała wielu oddanych przyjaciół oraz znajomych. Ważne miejsce w jej życiu zajmowała rodzina. Stworzyła udane małżeństwo z mężem Józefem. Gorącą matczyną miłością darzyła swojego syna Andrzeja i jego dzieci – Maurycego i Weronikę.

Danuta Jaskuła spoczywa na cmentarzu w Sławnie, w tej samej części co nestorzy sławieńskiego bibliotekarstwa – Janina i Edmund Plank.

Marianna Kurys

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie (1968–1995),
Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie (1995–1997)

WIESŁAWA ŚLIWAKOWSKA (1935–2015)

Wiesława Śliwakowska urodziła się 1 stycznia 1935 roku w Kowlu na Ukrainie, w rodzinie Stanisława i Jadwigi Wiąckiewiczów. W 1943 roku na skutek działań wojennych przeniosła się wraz z najbliższymi do Chełma. W mieście tym ukończyła liceum ogólnokształcące, po czym wyjechała na studia do Szczecina, z którym związała się na stałe do końca życia. Była matką trojga dzieci – Małgorzaty, Tomasza i Joanny oraz babcią czworga wnucząt – Karoliny, Bartosza, Alicji i Konstantego.

W okresie od 1 marca 1959 roku do 30 czerwca 1960 roku była kierowniczką Dworcowej Izby Matki i Dziecka w Stacji Rejonowej DOKP w Szczecinie. Pracę w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinie rozpoczęła 3 stycznia 1960 roku trzymiesięcznym stażem w wypożyczalni dla dzieci. W tym samym roku ukończyła kurs metodyki pracy z dziećmi w Jarocinie, a cztery lata później dwuletni kurs POKKB, zakończony egzaminem państwowym. Od września 1961 roku powierzono jej stanowisko kierowniczki filii dla dzieci nr 5, mieszczącej się przy ulicy Lenartowicza 20, w dzielnicy Niebuszewo. Była to wówczas biedna i zaniedbana część miasta. Sama placówka funkcjonowała w dość ciasnym lokalu, niemniej jednak skierowanie do niej pani Wiesi do pracy z dziećmi było „strzałem w dziesiątkę”. Rozpoczęła ona aktywną działalność kulturalno-oświatową, udokumentowaną bardzo pochlebnymi wpisami pisarzy, nauczycieli, bibliotekarzy i dzieci w tzw. *Złotej Księdze*. W filii odbywały się wyjątkowo udane spotkania ze znanymi – dziś legendarnymi – autorami książek dla dzieci, między innymi z Aliną i Czesławem Centkiewiczami, Marią Kędziorzyną, Marią Kownacką. Serdeczne i mądre podejście do czytelników, jak również perfekcyjnie przygotowane i ciekawe formy pracy zachęcały dzieci z całej dzielnicy do korzystania z placówki. Powstał aktyw biblioteczny, który szczególnie chętnie pomagał przy organizowaniu zajęć w czasie ferii zimowych. Stało się to tradycją filii również w następnych latach i stanowiło nieocenioną pomoc wobec niepełnej obsady kadrowej. Troskliwą opieką otaczała pani Wiesia zwłaszcza dzieci cygańskie. Zdarzało się nawet, że uczyła je czytać, zachęcała do udziału w aktywie bibliotecznym. Świadectwem uznania ze strony tego środowiska było zaproszenie jej na wesele cygańskie.

W kwietniu 1981 roku filia dla dzieci nr 5 przeprowadziła się do nowego lokalu przy ulicy Krasieńskiego 93, a trzy lata później – wspólnie z filią nr 4 – do budynku przy ulicy Barnima 25 (również na Niebuszewie). W 1991 roku filia dziecięca została przekształcona w Oddział dla Dzieci Filii nr 4 kierowanej przez nieżyjącą już dzisiaj Leokadię Michnał. Obydwom paniom współpracowało się ze sobą bardzo dobrze, co było szczególnie widoczne przy organizacji dużych imprez. Atmosfera, którą umiały stworzyć, sprzyjała częstym odwiedzinom biblioteki przez całe rodziny nie tylko z Niebuszewa, ale i z dalszych dzielnic Szczecina.

Po przeprowadzce do lokalu przy ulicy Barnima powstały dobre warunki do pracy z dziećmi. Filia otrzymała jasne, przestronne pomieszczenie, w którym mieściła się wypożyczalnia i czytelnia, a w osobnym pokoju – sala bajek. Dzięki temu pani Wiesia mogła wykazać w pełni swoje umiejętności i zaangażowanie w pracy z dziećmi. Znacznie wzrosła liczba lekcji bibliotecznych, pogadanek, wystaw, spotkań autorskich. W bibliotece gościli między innymi: Wanda Chotomska, Joanna Kulmowa, Barbara Lewandowska, Ewa Nowacka, Marian Orłóń, Hanna Ożogowska, Danuta Wawilów.

W czasie regularnie organizowanych wieczorów baśni (opowiadanych, czytanych, wyświetlanych) na zajęciach gromadziło się spore grono, zwłaszcza najmłodszych, czytelników. Należy dodać, że pani Wiesia była osobą bardzo kreatywną. Wraz ze swoimi podopiecznymi wypracowywała różne nowe formy zajęć z książką i czasopiśmem. W bibliotece powstał na przykład teatrzyk kukiełkowy. Przy bardzo aktywnym udziale dzieci, przygotowano i zaprezentowano w obecności rodziców między innymi *Baśń o rybaku i złotej rybce*. Tego typu działania popularyzowały bibliotekę w środowisku. Szczególną rolę odgrywała ona w czasie ferii i wakacji, kiedy to zapewniała swoim czytelnikom ciekawe i pożyteczne zajęcia oraz bezpieczne spędzanie czasu.

Z pewnością należy docenić zasługi pani Wiesi przy doborze i gromadzeniu książek oraz czasopiśm (w tym roczników oprawnych) jak również wielki wysiłek włożony w przygotowanie warsztatu informacyjnego. Stworzyła ona między innymi kartoteki, wówczas niezbędne do wyszukiwania informacji. Pod tym względem była to zupełnie inna praca niż dzisiaj, bez komputerów i internetu.

Dzięki tym wszystkim wieloletnim działaniom, placówka prowadzona przez panią Wiesię stała się wzorcową biblioteką dla dzieci, jedną z najlepszych zarówno w Szczecinie, jak i na terenie województwa. Z jej doświadczeń korzystało liczne grono bibliotekarzy. W kronice bibliotecznej znalazły się wpisy gości, na przykład z Niemiec, Czechosłowacji, Bułgarii, a przede wszystkim z całej Polski. W placówce odbywały się regularne szkolenia dla bibliotekarek pracujących z dziećmi.

Pani Wiesia w dowód uznania za swoją pracę otrzymała następujące odznaczenia: Zasłużony Działacz Kultury (1973), Gryf Pomorski (1978), Złoty Krzyż Zasługi (1985).

Na emeryturę przeszła 30 czerwca 1995 roku. W okresie od 1 lipca 1995 roku do 31 grudnia 1998 roku pracowała w niepełnym wymiarze czasu pracy – najpierw w Oddziale Dziecięcym filii nr 4, a następnie w Oddziale Dziecięcym filii nr 30. Jej

praca w dzielnicy Niebuszewo trwała nieprzerwanie 35 lat. Pełna pasji i pomysłowości, serdeczna w stosunku do czytelników, niewątpliwie przyczyniła się do popularyzacji książki i rozwoju czytelnictwa w tym trudnym środowisku. W ciągu ostatnich lat niektóre funkcje bibliotek uległy ogromnym zmianom. Niezależnie od tego wierzymy, że miłość do książek i przywiązanie do biblioteki, które pani Wiesia zaszczepliła u swoich czytelników, procentuje i przenosi się na ich dzieci.

Wiesława Śliwakowska zmarła 29 czerwca 2015 roku w wieku 80 lat. Została pochowana na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie. Na miejsce wiecznego spoczynku odprowadziła ją, oprócz rodziny, liczna grupa bibliotekarzy z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie i Książnicy Pomorskiej. Zasługi jakie oddała dla rozwoju czytelnictwa, zwłaszcza wśród dzieci, przypomnieli nad jej grobem dr Władysław Michnał, były wieloletni kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego Książnicy Pomorskiej.

Pani Wiesia jest wspominana z wielką serdecznością zarówno przez bibliotekarki dziecięce, jak i liczne grono pracowników Książnicy Pomorskiej i MBP w Szczecinie.

Władysław Michnal

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie (1962–2003)

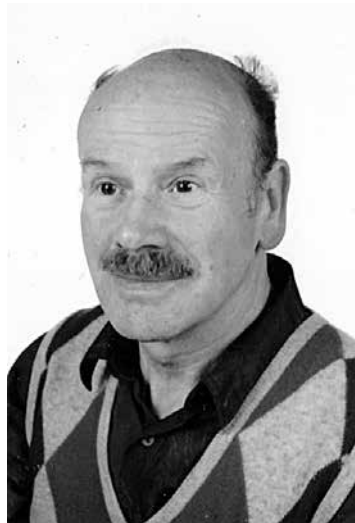
ROZMOWA ZE STANISŁAWEM MARUSZCZAKIEM – EMERYTOWANYM BIBLIOTEKARZEM, INSTRUKTOREM, METODYKIEM, STARSZYM KUSTOSZEM

Stanisław Maruszczak należy do grupy tych nie-licznych osób, które repatriowały się z południowo-wschodnich kresów Rzeczypospolitej, a dokładnie ze Lwowa i przyjechały aż na drugi koniec Polski do Szczecina. W mieście tym zdobył wykształcenie i związał się zawodowo z Książnicą Pomorską.

WŁADYSŁAW MICHNAL: Staszku, na początku, opowiedz nam o rodzicach i swoim dzieciństwie spędzonym we Lwowie.

STANISŁAW MARUSZCZAK: Urodziłem się 4 września 1934 roku we Lwowie. Mój ojciec, Antoni pochodził ze Śląska i był z zawodu kowalem. Matka, Maria Hnatów wywodziła się spod lwowskiej wsi i pracowała jako pomoc domowa.

Ojciec do wybuchu wojny pracował jako rzemieślnik w Wydziale Technicznym Zarządu Miasta. W 1938 roku na świat przyszła siostra Lidia. W tym czasie ojciec odbywał służbę wojskową. Po wybuchu drugiej wojny światowej wyruszył na front. We wrześniu 1939 roku Lwów stanowił ośrodek oporu polskiego pod dowództwem generała Władysława Langnera. Od 12 do 21 września bezskutecznie szturmowany był przez wojska niemieckie. W wyniku polsko-sowieckich rokowań, gwarantujących naszym żołnierzom między innymi prawo swobodnego przekroczenia granicy rumuńskiej lub węgierskiej albo możliwość pozostania w kraju, 22 września do Lwowa weszły oddziały Armii Czerwonej. Strona radziecka nie dotrzymała jednak umowy. Internowano około 2 tys. oficerów i około 8 tys. podoficerów oraz szeregowych. Część jeńców wywieziono w głąb ZSRR. Oficerów osadzono w obozie w Starobielsku. Miasto włączono do

Fot. 1. Stanisław Maruszczak

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

Fot. 2. Antoni Maruszczak

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

Fot. 3. Maria Maruszczak

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

USRR 28 października 1939 roku. Od grudnia rozpoczęto masowe aresztowania i deportacje w głąb ZSRR, głównie inteligencji i oficerów polskich oraz Żydów i Ukraińców. Z kampanii wrześniowej mój ojciec powrócił nie w pełni zdrowy. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej, 30 czerwca 1941 roku do Lwowa wkroczyła niemiecka grupa dywersyjna z batalionem Nachtigall i bojownikami OUN (Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów). Niemcy przystąpili do masowych prześladowań i aresztowań inteligencji i patriotów polskich, w tym kilkudziesięciu profesorów oraz innych przedstawicieli nauki i kultury, związanych ze Lwowem. W tym czasie miała też miejsce masowa zagłada Żydów, których zginęło około 160 tys. W kamienicy, w której mieszkaliśmy z innymi Polakami, a także z Ukraińcami, Rosjanami i krewnymi folksdojczą, ukrywała się rodzina żydowska. Ponoć nie było to tajemnicą dla mieszkańców tego domu, ale nikt jej nie wydał i lokatorzy uniknęli zagłady. Mimo okupacji, życie mieszkańców toczyło się swoim rytmem. Pierwszą komunię świętą przyjąłem w kościele NMP Śnieżnej 17 czerwca 1944 roku.

W dniach 23–27 lipca 1944 roku o Lwów walczyły wojska sowieckie z udziałem jednostek lwowskiego okręgu AK (3 tys. żołnierzy) pod dowództwem pułkownika Władysława Filipkowskiego. Zostały one rozbrojone i rozwiązane przez władze radzieckie po

Fot. 4. Pierwsza komunia święta

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

Fot. 5. Stanisław Maruszczak (z lewej) z kolegą we Lwowie w 1946 roku

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

zdobyciu miasta. Część żołnierzy wstąpiła do wojska polskiego, pozostałych internowano. Po zakończeniu działań wojennych większość Polaków repatriowano do kraju. Sowieci przystąpili do wywózki polskich żołnierzy i inteligencji w głąb Rosji i do Kazachstanu. W czasie wojny ojciec zajmował się dodatkowo handlem tytoniem na pobliskim rynku, znajdującym się za Teatrem Wielkim. W ten sposób utrzymywał czteroosobową rodzinę. Przylapany przez Rosjan w 1945 roku, przesiedział około trzech miesięcy w więzieniu – w słynnych lwowskich Brygidkach. Pod okupacją niemiecką rozpocząłem naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej we Lwowie, w roku szkolnym 1943/1944. Kontynuowałem ją w latach 1944–1946, po przejęciu miasta przez Sowieców (klasa trzecia i czwarta). Uczono nas po rosyjsku i ukraińsku, zaś polski był językiem drugorzędny.

W.M.: Co spowodowało, że twoja rodzina zdecydowała się na opuszczenie Lwowa i repatriację do Polski?

S.M.: Na mocy ustaleń podpisanych 16 sierpnia 1945 roku pomiędzy Tymczasowym Rządem Jedności Narodowej i władzami ZSRR, Lwów został włączony do Ukraińskiej

Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. W latach 1944–1947 dokonywano przymusowego wysiedlania Polaków. Wobec ciągłych prześladowań i braku perspektyw pod okupacją sowiecką, moja rodzina podjęła decyzję o wyjeździe do Polski. Wyruszyliśmy pociągiem w marcu 1946 roku. Do dyspozycji mieliśmy połowę wagonu towarowego. Nasz dobytek mieścił się w siedmiu drewnianych skrzyniach. Meble i pozostałe rzeczy rodzice sprzedali przed wyjazdem. Do Szczecina dotarliśmy 24 czerwca 1946 roku.

Dlaczego rodzice wybrali właśnie Szczecin?

Dlaczego właśnie do Szczecina? Ponieważ wcześniej do tego miasta przybył brat ojca i zachęcał do osiedlenia się w nim. Zamieszkaliśmy na Niebuszewie, przy ulicy Wilsona (obecnie Niemierzyńska). Ojciec parał się handlem, prowadził kiosk, a matka zajmowała się domem. W 1948 roku, już jako rodowity szczecinianin, urodził się brat Zbigniew.

Jak zdobywałeś wykształcenie w Szczecinie?

Kontynuowałem naukę w piątej klasie Szkoły Podstawowej nr 4 przy ulicy Cyryla i Metodego. Po jej ukończeniu dostałem się do Liceum Administracyjno-Handlowego pierwszego stopnia w Szczecinie. Z tej szkoły przeszedłem do dziewiątej klasy w II Liceum Ogólnokształcącym, mieszczącym się przy ulicy Henryka Pobożnego. Do szkoły tej uczęszczałem w latach 1950–1953.

Po maturze starałem się dostać na studia medyczne. Zdałem egzamin wstępny, ale mimo to nie zostałem przyjęty, gdyż miałem w swojej opinii adnotację *rodzina wybitnie klerykalna*. Ponieważ nie przyjęto mnie na studia, zostałem powołany do odbycia dwuletniej służby wojskowej w latach 1954–1956. W międzyczasie ukończyłem szkołę podoficerską. Służyłem w jednostce artyleryjskiej na Warmii i Mazurach. Byłem dowódcą działu w stopniu kaprała. Przygotowywałem także przyszłych oficerów do egzaminu maturalnego. Jeszcze będąc w wojsku, złożyłem podanie o przyjęcie mnie na studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Szczecinie. Zdałem egzamin i w roku akademickim 1956/1957 uczęszczałem na zajęcia w tej uczelni. Doszedłem do wniosku jednak, że wybór ten był pomyłką. Po przerwaniu studiów przez pewien okres pomagałem ojcu w handlu. W tym czasie ukończyłem kurs katechetyczny i w latach szkolnych 1958/1959 oraz 1959/1960 uczyłem religii w szkole podstawowej w Szczecinie. W 1960 roku zacząłem uczęszczać na zajęcia w dziennym Studium Nauczycielskim w Kołobrzegu, przygotowując się do prowadzenia lekcji historii. Ukończyłem je dwa lata później. Będąc jeszcze na drugim roku, podjąłem naukę w Punkcie Konsultacyjnym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, mającym swoją siedzibę przy II Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie. W ten sposób rozpocząłem zaoczne studia wyższe na Wydziale Filozoficzno-Historycznym. Dyplom magistra historii uzyskałem w 1966 roku, broniąc pracę zatytułowaną *Tworzenie się władzy polskiej w Szczecinie w roku 1945*. W późniejszym czasie na jej podstawie powstała książka, w której ujęto również lata 1946–1947. Została

Fot. 6. Stanisław Maruszczak w liceum w 1951 roku

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

Fot. 7. Zdjęcie maturalne – rok 1953

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszczaka.

wydana w 1972 roku przez Instytut Zachodniopomorski w Szczecinie. W późniejszym czasie, w 1970 roku, ukończyłem jeszcze kurs zawodowy w POKKB¹.

Gdzie podjąłeś pracę po ukończeniu studiów?

Po ukończeniu Studium Nauczycielskiego i później studiów pracowałem jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Będargowie i na kursach uzupełniających szkołę podstawową dla Polaków ewakuowanych z Kresów Wschodnich po 1956 roku. Często korzystając ze zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, zainteresowałem się zatrudnieniem w niej. I oto w styczniu 1969 roku zostałem przyjęty przez dyrektora Stanisława Badonia do pracy. Po odbyciu praktyki w poszczególnych działach i w filii nr 3 zostałem instruktorem. Na stanowisku tym pełniłem swoje obowiązki do przejścia na emeryturę w 1999 roku, a więc ponad 30 lat.

Czym zajmowałeś się w Dziale Instrukcyjno-Metodycznym?

Uczestniczyłem w wyjazdach terenowych do bibliotek oraz brałem udział w różnych formach doskonalenia zawodowego bibliotekarzy na miejscu. Specjalizowałem się

1 Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy (przyp. red.).

Fot. 8. Pracownicy Działu Instrukcyjno-Metodycznego WiMBP w Szczecinie w 1969 roku – Stanisław Maruszczak pierwszy z lewej

Źródło: Prywatne archiwum Stanisława Maruszczaka.

w gromadzeniu i opracowywaniu pomocy metodycznych dla Gabinetu Metodycznego. Jestem autorem publikacji z tego zakresu. Wspólnie z tobą i Romualdą Białecką opracowaliśmy *Ilustrowany katalog pomocy metodycznych i materiałów informacyjnych dla bibliotek* (Szczecin 1972). Razem z Romualdą Białecką przygotowaliśmy materiały metodyczne na Rok Kopernika². W „Bibliotekarzu Zachodniopomorskim” opublikowałem artykuły: *Koncepcja nowoczesnego Gabinetu Instrukcyjno-Metodycznego* (1974, nr 2-4), *Techniczne środki audiowizualne dla bibliotek* (1975, nr 3). Ze Stanisławem Badoniem napisaliśmy tekst *Technika i mechanizacja w bibliotece*, który miał być zamieszczony w *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego* (Wrocław 1976). Opublikowałem także informator *Meble dla bibliotek* (Szczecin 1978). Prowadziłem praktyki dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz zajęcia ze studentami Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Zajmowałem się sprawami organizacyjnymi wojewódzkiego współzawodnictwa na najlepszy punkt biblioteczny i bibliotekę patronacką, które było organizowane w latach 1962–1992. Jako członek SBP organizowałem biblioteki publiczno-szpitalne w Szczecinie w latach 1998–2002, a przez pewien czas prowadziłem także sprawy sądowe związane z egzekucją zwrotu przetrzymywanych książek ze szczecińskiej sieci bibliotek publicznych. W ramach swojej aktywności chętnie uczestniczyłem w konferencjach. Na przykład w 1972 roku, w Warszawie, w *I Ogólnopolskiej*

2 Mikołaj Kopernik. *Materiały metodyczne*, opr. Romualda Białicka, Szczecin 1973.

Fot. 9. Stanisław Maruszczak przed kościołem, w którym przyjął pierwszą komunię świętą

Źródło: Prywatne archiwum
Stanisława Maruszcaka.

Konferencji Mikrofilm i inne techniki reprograficzne w służbie informacji i organizacji pracy czy w tym samym roku, zastępując dyrektora, w ogólnopolskiej konferencji bibliotek morskich w Gdyni. Dodatkowo w Państwowym Ośrodku Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie ukończyłem w 1979 roku kurs organizatorów kształcenia i doskonalenia zawodowego. Zaliczyłem również kurs socjologiczny, przygotowujący do prowadzenia badań czytelniczych. W późniejszym czasie uczestniczyłem w badaniach czytelnictwa pod kierunkiem Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej.

Wiem, że za pracę zawodową i działalność społeczną zostałeś uhonorowany.

W 1980 roku otrzymałem Odznakę Gryf Pomorski, w 1985 Brązowy Krzyż Zasługi, a w 1988 Odznakę Zasłużony Działacz Kultury.

Jak potoczyły się twoje losy po przejściu na emeryturę?

Teraz, mając więcej czasu dalej rozwijam swoje zainteresowania. Opracowałem kilka haseł do *Encyklopedii Szczecina* oraz *Słownika pracowników książki polskiej*. Piszę artykuły do „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”. Jestem współautorem pamiątkowej pracy *Pro memoria maturzystów kl. XI c szczecińskiego „Pobożniaka” 1949–1953*, powstałej z okazji 60-lecia szkoły. Tworząc *Okruchy mojego życia w Bibliotece S. Staszica (1969–1999)* – dokumentuję także swoje wspomnienia z pracy zawodowej. Dość wcześnie rozbudziłem w sobie zainteresowania poezją. Zawdzięczam to głównie nauczycielom liceum, do którego uczęszczałem – Marii Białousowej i Erazmowi Kuźmie (późniejszemu profesorowi US i krytykowi literackiemu). Dzięki nim napisałem swoje pierwsze wiersze, ale nie spotkały się one wówczas z uznaniem krytyki. Poważniej zająłem się poezją od lat 80. Uczestniczę w spotkaniach pod hasłem *Korytowskie noce poetów*, gdzie prezentuję swoją twórczość. Plonem tych imprez są almanachy poetyckie. Biorę również udział w zebraniach i konkursach Stowarzyszenia Literacko-Artystycznego w Policach. Moje teksty publikowane są w „Pegazie Polickim”. Z potrzeby serca opracowałem eseje poetyckie dla papieża Jana Pawła II. Przygotowałem do druku artykuł *Moje pierwsze pielgrzymowanie ze Szczecina na Jasną Górę Zwycięstwa*, dokąd udawałem się pieszo

przez dziesięć lat, od 1985 do 1994 roku. Stworzyłem też, w 2014 roku w formie rękopisu, arkusik poetycki dla zespołu Ośrodka Rehabilitacji Psychologicznej i Medycznej Osób Niepełnosprawnych w Zachodniopomorskim Centrum Onkologicznym w Szczecinie, zatytułowany *Okruchy mojego życia*. Prezentowałem swoje wiersze podczas wieczorów poetyckich w szczecińskim oddziale Akcji Katolickiej i na spotkaniach szczecińskiego koła Ruchu Kultury Chrześcijańskiej Odrodzenie.

Jak przedstawia się twoja działalność społeczna w Kościele katolickim i organizacjach katolickich?

W 1980 roku zostałem przyjęty do Szczecińskiego Klubu Katolików, w którym działam do dzisiaj. W tym okresie związałem się też z Ruchem Kultury Chrześcijańskiej Odrodzenie. Od 1991 roku przemierzam drogę neokatechumenalną, prowadzącą do dojrzałego chrześcijaństwa. Aktualnie znajduję się na etapie Redditio Symboli. Od 2005 roku działam w parafialnym oddziale Akcji Katolickiej przy Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Szczecinie. Uczestniczę w spotkaniach w Klubie Marynarskim Stella Maris.

Dziękuję za rozmowę.

Kolega Staszek zachowuje nadal wielki sentyment do swojego rodzinnego miasta Lwowa. Mimo dużej odległości kilkakrotnie je odwiedził – ostatnio we wrześniu 2015 roku. Od 2012 roku zmagają się z chorobą, dotychczas skutecznie. Jest ciągle aktywny. Uczestniczy w spotkaniach Sekcji Bibliotekarzy Seniorów przy Kole nr 1 SBP. Jest osobą koleżeńską, bardzo życzliwą dla innych i powszechnie lubianą.

Fot. 10. Na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie w 2015 roku

Źródło: Prywatne archiwum Stanisława Maruszczyka.

Janusz Żywicki

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

O SOBIE

Nauka i praca zawodowa

Urodziłem się w 1968 roku w Szczecinie. Od urodzenia mieszkam na szczecińskim Pogodnie (przedwojenne Osiedle Lotników), gdzie uczęszczałem do szkoły podstawowej. Jestem absolwentem IX Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie (matura w 1987 roku) i Medycznego Studium Zawodowego nr 1. Zdobyłem w nim zawód technika elektroradiologii i radioterapii. W służbie zdrowia nigdy jednak nie pracowałem, ponieważ po skończeniu studium w 1989 roku rozpocząłem studia wyższe na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego w Instytucie Nauk Politycznych, później przemianowanym na Instytut Politologii i Filozofii. W 1994 roku obroniłem pracę magisterską *Działalność PPS w okresie powojennym 1945–1993*, napisaną pod kierunkiem dr. hab. prof. US Henryka Komarnickiego. Następnie podjąłem pracę zawodową w Książnicy Pomorskiej, z którą jestem związany do dzisiaj. Od początku, tj. od 1 grudnia 1994 roku, zatrudniony jestem w Dziale Udostępniania Zbiorów. Tylko przez sześć miesięcy w 1996 roku pracowałem w Dziale Zbiorów Specjalnych w Oddziale Mikrofilmów. Na własną prośbę powróciłem jednak do Wypożyczalni Główniej, będącej moim pierwszym miejscem pracy w Książnicy. Pełniłem w niej swoje obowiązki do kwietnia 2000 roku, kiedy to objąłem Oddział Wypożyczeń Międzybibliotecznych, w którym pracuję do chwili obecnej. W trakcie tych lat zaliczyłem wszystkie stopnie awansu bibliotecznego – od młodszego bibliotekarza do starszego kustosa. Oprócz tego, w ramach doskonalenia zawodowego, ukończyłem w 1999 roku Studium Podyplomowe Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowa organizowane przez Wydział Filologiczny US. Kolejnym krokiem do podwyższenia kwalifikacji zawodowych i naukowych było podjęcie rok później trzyletnich studiów doktoranckich na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania US. Po ich ukończeniu zajmowałem się pracą naukową polegającą na pisaniu pracy doktorskiej, zatytułowanej *Infrastruktura kulturalna w rozwoju regionu zachodniopomorskiego*. Promotorem dysertacji był dr hab. prof. US Zdzisław Gomółka, a jej obrona miała miejsce 10 października 2013 roku.

Od stycznia 1996 roku należę do MOZ NSZZ Solidarność działającej w Książnicy Pomorskiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinie. Od 1998 roku do chwili

Na trasie 42 Maratonu w Dębnie – niedziela, 12 kwietnia 2015 roku

Aut. Jarosław Dulny

obecnej jestem członkiem zarządu, w którym zajmuję się informacją związkową. Od 2015 roku należę też do SBP (Koło nr 1 przy Książnicy Pomorskiej).

Po godzinach

Od najmłodszych lat interesowałem się sportem. Najbardziej fascynowała mnie piłka nożna, koszykówka, w późniejszym okresie rugby, w które grałem na poziomie ligowym w latach 2002–2008. Reprezentowałem kluby szczecińskie. Zdobyłem szóste miejsce w mistrzostwach Polski w rugby siedmioosobowym. Do tej pory gram jeszcze w koszykówkę w Miejskiej Lidze Basketu. Jednak zdecydowanie najwięcej czasu zajmują mi biegi długodystansowe. Już w szkole podstawowej, zdaniem nauczycieli, byłem utalentowany biegowo, ale ani wtedy, ani w latach nauki w szkole średniej czy na studiach, sport ten nie fascynował mnie na tyle, abym poświęcił mu swoje życie. Nie było zresztą bieganie tak popularne i rozreklamowane jak dzisiaj. Z wcześniejszych lat pamiętam Centralne Biegi Pokoju na Wałach Chrobrego, w których wziąłem udział 1986 roku jako uczeń liceum oraz kibicowanie zawodnikom biorącym udział w Szczecińskiej Dwudziestce. Przygodę z biegami zakończyłem właściwie w 1992 roku po zdobyciu mistrzostwa Uniwersytetu Szczecińskiego na dystansie 1500 m (czas 4 min i 4 s). Bieganie zarzuciłem na 14 lat, a o powrocie zdecydował przypadek – znaleziona w Książnicy ulotka z informacją na temat Biegu o Puchar Dyrektora MZK w Szczecinie w kwietniu 2006 roku. Z upływem kolejnych lat startów było coraz więcej, w 2009 roku przebiegłem pierwszy w życiu maraton. Obecnie mam na koncie 11 pełnych maratonów i ultramaraton na 100 km, który pokonałem w Gdańsku 8 marca 2015 roku. Oprócz tego zaliczyłem wiele biegów krótszych, w tym kilka startów zagranicznych, między innymi w Berlinie, Rzymie czy Pradze. Od 2011 roku reprezentuję Klub Biegacza Pionier Szczecin, którego jestem współzałożycielem. Sportowym celem który sobie wyznaczyłem, jest przełamanie bariery trzech godzin w maratonie (brakuje mi do tego niespełna sześciu minut). Myślę, że przy odpowiednim treningu jest to realne... No i chciałbym jeszcze kilka lat pobiegać na przyzwoitym amatorskim poziomie, jeżeli zdrowie dopisze. Ale biegi to nie tylko bicie rekordów, czy zaliczanie kolejnych imprez. To przede wszystkim odskocznia od pracy oraz możliwość spotkania z kolegami – ludźmi mającymi podobną pasję i zainteresowania. Temu służy między innymi akcja Wieczorne Bieganie w Szczecinie. Zawsze we wtorki o godzinie 19.00 można spotkać się na Jasnych Błoniach i pokonać dziewięciokilometrową trasę do Arkonki i z powrotem. Polecam i zapraszam!

Anna Kotowska, Małgorzata Maciejewska, Przemysław Nowaczek
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

Małgorzata Zychowicz

Koszalińska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela

KRONIKA

Styczeń – marzec

Uczestnicy Klubu Aktywnego Seniora Biblioteki działającego przy Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Polanów uczestniczyli w warsztatach komputerowych *ABC obsługi komputera i Internetu*. W cotygodniowych spotkaniach udział brało 50 osób, podzielonych na trzy grupy.

4 stycznia

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu odbyło się spotkanie w ramach *Bajkowych poranków*. Dzieci wysłuchały utworu *Prezent dla bałwanka* z książki *Cudowne święta* Elżbiety Safarzyńskiej. Kolejne odsłony cyklu miały miejsce 11, 18 i 25 stycznia. Mauchy zapoznały się podczas nich z opowiadaniem *O zimie* Görel Kristiny Näslund i Kristiny Digman, *Puszystą owcą* Magdaleny Wierzbowieckiej oraz z książeczką *Poznaję kolory* Urszuli Kozłowskiej. Podczas zajęć plastycznych wykonywano prace inspirowane przeczytaną lekturą.

W Pyrzyckiej Bibliotece Publicznej uruchomiono bezpłatny, e-learningowy kurs FunEnglish.pl. Dostęp do niego oferuje również filia biblioteczna w Brzesku. Przeznaczony jest dla dzieci w wieku 6–12 lat. Łączy naukę z zabawą, pozwalając w ten sposób szybko zdobywać kolejne umiejętności językowe.

W Galerii Jednego Obrazu Książnicy Pomorskiej zaprezentowano płótno Renaty Szyrockiej z cyklu *Longitudes, Latitudes*. Można je było oglądać do 31 stycznia.

5 stycznia

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie odbył się Charytatywny Koncert Kołęd i Pastoralek współorganizowany ze Stowarzyszeniem UNUM z Dębna. Udział wzięli mieszkańcy Dębna. W celu wsparcia działań charytatywnych stowarzyszenia, można było nabyć kalendarz na rok 2016, z którego dochód przeznaczony jest na potrzeby podopiecznych. Stowarzyszenie UNUM to organizacja społeczna pomagająca rozwiązywać problemy osób z niepełnosprawnościami i zagrożone patologią.

W Filii nr 54 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie spotkał się Dyskusyjny Klub Książki. Rozmowa dotyczyła powieści *Służące* Kataryn Stockett.

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę fotografii Grażyny Banaszkiewicz *Izrael Foto-Ticket*. Ekspozycję prezentowano do 30 stycznia.

7 stycznia

W Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie spotkał się Dyskusyjny Klub Książki. Rozprawiano o publikacji *Hotel Finna* Jamesa Joyce'a.

8 stycznia

W Filii nr 13 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie Dyskusyjny Klub Książki omawiał powieść *Cudowne lata pod psem* Michała Viewegha.

Z kolei w Filii nr 3 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, młodzieżowy Dyskusyjny Klub Książki

Charytatywny Koncert Kolęd i Pastorałek w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie

analizował publikację *Białe róże* Heleny Zakrzewskiej.

11 stycznia

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu miało miejsce pierwsze *Spotkanie z literaturą*. Dzieci poznawały zwierzęta z mitów, legend i opowieści. Podczas zajęć wykorzystano prezentację multimedialną zatytułowaną *Bestiariusz*. Kolejne odsłony cyklu zorganizowano 13, 21, 27, 28 i 29 stycznia. Uczestniczyło w nich łącznie 146 osób. W trakcie ich trwania najmłodszy obejrzał teatrzyk kamishibai *Pani zamieć*, wysłuchali *Pazurzaka* Margarity del Mazo oraz *Czarownicy i zimowych szaleństw* Mai Strzebońskiej. Dzieci brały również udział w pogadankach na temat zasad bezpiecznego spędzania czasu, będących częścią bloku tematycznego *Bezpieczne zabawy zimowe*. Poszczególne spotkania kończyły się zajęciami plastycznymi.

12 stycznia

W Książnicy Pomorskiej, podczas spotkania zorganizowanego z cyklu *Cudze chwalimy*

a i swoje znamy, czyli *Spotkania Pomoroznawcze*, dr hab. Dariusz Wybranowski z Uniwersytetu Szczecińskiego przedstawił prelekcję *Grabowo – gawęda o samodzielnym niegdyś mieście*.

13 stycznia

W Filii nr 8 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki omawiali pozycję *Fajna ferajna* Moniki Kowaleczko-Szumowskiej.

Natomiast w Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki analizował publikację *Guguła* Wioletty Grzegorzewskiej.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Marii Dąbrowskiej w Choszczynie, pierwszoklasiści z Zespołu Szkół nr 1, podczas lekcji bibliotecznej poznali nową ofertę edukacyjną placówki. Pokazano im jak korzystać z elektronicznych katalogów i kartotek bibliotecznych, a także jak uzyskać dostęp do platformy edukacyjnej IBUK Libra, e-wydania „Gazety Prawnej” oraz cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych Academia.

Urodziny Kubusia Puchatka w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu zaprosiła do zapoznania się z pejzażami zimowymi w poezji, malarstwie i muzyce. W „kąciku literackim” Czytelni Głównej można było przeczytać wiersze między innymi Bolesława Leśmiana, Juliana Tuwima i Kazimierza Wierzyńskiego, obejrzeć albumy z obrazami Juliana Fałata, Pietera Bruegla Starszego, Józefa Chełmońskiego, a także wysłuchać *Koncertu nr 4 f-moll Zima* z *Czterech pór roku* Antoniego Vivaldiego i *Etiudy a-moll* Fryderyka Chopina znanej jako *Wiatr zimowy*. Z oferty można było skorzystać do 20 marca.

14 stycznia

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki wysłuchali prelekcji z cyklu *Podróże małe i duże*, poświęconej Afryce. Jej autorzy – Gabriela Rajtak, Irena Wolińska i Dariusz Felisiak, na co dzień pracują w Publicznym Gimnazjum w Wolinie. Chcąc zrobić coś nieszablonoego, pewnego dnia postanowili, że zorganizują wyprawę na Czarny Ląd. Wybrali miejsca nie do końca skażone globalizacją. W Afryce byli dwukrotnie. Pierwszy raz w 2013 roku – odwiedzili wtedy Kenię, Ugandę i Tanzanię oraz dwa lata później – tym razem podróżowali po Etiopii, Kenii oraz ponownie po Tanzanii.

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę *Prasa szkolna w Szczecinie i województwie zachodniopomorskim*, zorganizowaną wspólnie z Instytutem Polonistyki i Kulturoznawstwa Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekspozycję można było oglądać do 29 lutego.

15 stycznia

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie obchodzono *Urodziny Kubusia Puchatka*.

W Galerii Region Koszalińskiej Biblioteki Publicznej otwarto wystawę prac laureatów *Konkursu na ilustrację do hymnu Koszalina*, ogłoszonego z okazji I Forum Gospodarczego organizowanego przez Koszalińską Izbę Przemysłowo-Handlową. Ekspozycję można było podziwiać do 29 stycznia.

16 stycznia

W Bibliotece Niemieckiej Książnicy Pomorskiej przeprowadzono warsztaty dla nauczycieli języka niemieckiego *Animacja językowa i gry na lekcji języka niemieckiego / Sprachanimation und Spiele im DaF-Unterricht*.

18 stycznia

W Książnicy Pomorskiej uczniowie Pomorskiego Towarzystwa Oświatowo-Kulturalnego wystąpili z koncertem kolęd i pastorałek.

Tego samego dnia, w bibliotece wojewódzkiej z czytelnikami spotkali się autorzy książki *Stefan Flukowski i kultura nowoczesności*, zawierającej teksty poświęcone temu poecie i pisarzowi, wygłoszone podczas konferencji mającej miejsce w 2012 roku. W wydarzeniu uczestniczyli między innymi prof. Inga Iwasów, dr hab. prof. US Jerzy Madejski i dr Beata Małgorzata Wol-ska.

19 stycznia

W Bibliotece Publicznej w Złocińcu, pod hasłem *Biblioteka Twój czas, Twoje miejsce*, uroczystie podsumowano rok czytelniczy Oddziału dla Dzieci. Ogłoszono laureatów konkursu *Największy pożeracz książek 2015*. Podczas uroczystości finaliści i osoby wyróżnione otrzymały dyplomy oraz drobne upominki.

Pracownicy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu odwiedzili podopiecznych miejscowego Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego. Dzieciom zaprezentowano wybrane książki dźwiękowe i dotykowe oraz przeczytano opowiadanie *Koszmarny Karolek i jego wielki dzień* Franceski Simon.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Choszczynie spotkali się członkowie młodzieżowego Dyskusyjnego Klubu Książki. W oparciu o przeczytane publikacje próbowano odpowiedzieć na pytanie *Dlaczego młodzież lubi czytać książki fantasy?*

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę *Architektura gotycka w obiektywie Danuty i Zygmunta Wysockich*. Można ją było oglądać do 15 lutego.

20 stycznia

W Filii nr 9 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, Dyskusyjny Klub Książki omawiał powieść *Moralny nieład* Margaret Atwood.

Natomiast na spotkaniu Dyskusyjnego Klubu Książki w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu rozprawiano o publikacji *Dotyk*, której autorem jest Alexi Zentner.

Tego dnia miłośnicy interesujących lektur spotkali się również w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie, gdzie dyskutowali o książce Marka Orzechowskiego zatytułowanej *Mój sąsiad islamista. Kalifat u drzwi Europy*.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, z mieszkańcami miasta spotkał się Piotr Mozykiewicz – podróżnik, himalaista, wielbiciel wspinaczki wysokogórskiej. Wydarzenie zorganizowano wspólnie ze Stowarzyszeniem Rozwoju i Edukacji Lider.

Filię nr 36 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie po raz pierwszy odwiedziły czteroletki z Przedszkola Publicznego nr 50.

W Filii nr 18 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie spotkano się z harcerzami 23 Wielopoziomej Drużyny Harcerskiej Szczербec, z którą placówka nawiązała współpracę. Podczas zajęć dzieci zwiedziły bibliotekę i zapoznały się z księgozbiorem. Rozwiązując krzyżówki, rebusy i zagadki literackie, wykazały się dużą znajomością literatury. Zabawa przeplatana była śpiewanymi przez harcerzy piosenkami.

21 stycznia

W Filii nr 14 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki prowadzili konwersację na temat *Tręba-cza z Tembisy* Wojciecha Jagielskiego.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach po raz trzeci zebrano się na imprezie z cyklu *Wspomnień czar*. Rozmawiano o śród-kowo-północnej części Międzyzdrojów. Obecni na spotkaniu mieszkańcy miasta chętnie dyskutowali i dzielili się swoimi wspomnieniami.

W Książnicy Pomorskiej zaprezentowano książkę Iwony Gacparskiej Ścieżki, drogi, przystanki, czyli całe Ich życie... Kolejne historie. W promocji udział wzięli jej bohaterowie, szczecińscy

Wspomnień czar w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach

artyści: Irena Brodzińska, Władysław Sokalski, Bohdan Walknowski, Jan Waraczewski.

Do Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, z okazji Dnia Babci i Dziadka zaproszono dzieci z Przedszkola Publicznego nr 64. Maluchy wspólnie wybrały okolicznościowy wiersz i wysłuchały opowieści o Kamyczku, który przyszedł w odwiedziny do babci i dziadka.

22 stycznia

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Tucznie Ochotnicza Straż Pożarna przeprowadziła warsztaty dla młodzieży.

W Filii nr 19 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, pod hasłem *Kolorowe korale, zimna zima*, dla dzieci w wieku 4–8 lat, zorganizowano warsztaty ładnego mówienia. Zajęcia poprowadziła Maria Bartniczak – emisionistka, dyrygent, nauczycielka muzyki, absolwentka Akademii Muzycznej w Poznaniu oraz Akademii Muzycznej w Bydgoszczy.

Kolejna grupa dzieci z Przedszkola Publicznego nr 64 obchodziła Dzień Babci i Dziadka w Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie.

24 stycznia

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu, Dyskusyjny Klub Książki omawiał zbiór listów Kazimierza Nowaka do żony przebywającej w Polsce, zatytułowany *Kochana Maryś! Listy z Afryki* (tom pierwszy, *Libia - Egipt - Sudan*).

25 stycznia

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu przeprowadzono lekcję biblioteczną, której temat brzmiał *Poznajemy bibliotekę*. Była to pierwsza wizyta w oddziale dziecięcym placówki, uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 5. Dzieci wysłuchały wprowadzenia, obejrzały prezentację multimedialną na temat bajki *Franklin i książka z biblioteki*, wykonały kolorowe za-

Spotkanie autorskie z Sylwią Trojanowską w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

kładki do książek oraz otrzymały paszporty do „Książkolandii”.

W Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie miało miejsce spotkanie z Grzegorzem Szczepańskim – psychologiem, psychoterapeutą, członkiem kadry nauczycielskiej Instytutu Psychologii Procesu. Prelekcja zatytułowana *Co psychika mówi poprzez ciało?* dotyczyła problemu choroby psychosomatycznej.

26 stycznia

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie, Dyskusyjny Klub Książki zorganizował spotkanie autorskie ze szczecińską pisarką Sylwią Trojanowską.

Filia nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie gościła Joannę Puchalską – autorkę książki *Kresowi Sarmaci*. Spotkanie poprowadziła Agata Foltyn. Współorganizował je kwartalnik „Frona” oraz Stowarzyszenie RKW Szczecin.

27 stycznia

W ramach działalności Klubu Aktywnego Seniora Biblioteki przy Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Polanów zorganizowano spotkanie z muzyką francuską zatytułowane *Pod dachami Paryża*. Przybyłych, w muzyczną podróż do

Francji zabrał pochodzący z Kołobrzegu akordeonista – Krzysztof Kwapisiewicz. Uzupełnieniem koncertu była ciekawa narracja – zapowiedzi, ciekawostki, komentarze.

Krystyna Czubówna, czytała w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie fragmenty książek Swietłany Aleksijewicz – ubiegłorocznej laureatki literackiej Nagrody Nobla.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Tucznie, Dyskusyjny Klub Książki analizował zbiór opowiadań *Lost and found* Zadie Smith.

Z kolei miłośnicy książek zbierający się w Filii nr 36 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie dyskutowali o książce *Minuty: reportaże o starości* Izy Klimontowskiej.

28 stycznia

W Książnicy Pomorskiej, Mirosław Waciewicz zaprezentował swoją książkę *Legends Ziemi Polickiej*. Zilustrował ją Marcin Yperyt Przydatek.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie miała miejsce prezentacja zatytułowana *Zamki i dwory potrzebują przyjaciół na przykładzie pałacu w Mostach*. Poprowadziła ją Lisaweta von Zitzewitz z Józefem Kazaniewiczem. Opowiadano o dziejach tej miejscowości

Krystyna Czubówna w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

i znajdującej się tam posiadłości. Wydarzenie związane było z wydaniem książki *Mosty/Speck* Józefa Kazanieckiego.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu, Krystyna Czubówna czytała fragmenty książek Swiętłany Aleksijewicz.

29 stycznia

W Książnicy Pomorskiej, Michał Rembas i Grzegorz Ciechanowski przedstawili książkę *Bitwa o Szczecin. Dzień po dniu*. Współorganizatorem wydarzenia była Fundacja Ścieżkami Pomorza.

W tym samym dniu, w bibliotece wojewódzkiej można było uczestniczyć w konferencji naukowej *Od Pedagogium Książęcego do Gimnazjum Mariackiego w Szczecinie (1543–1945)*, poświęconej najważniejszej placówce oświatowej dawnego Szczecina, ufundowanej przez książąt z dynastii Gryfitów.

30 stycznia

W Filii nr 54 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zainaugurowano działalność Klubu Zaczynanego Malucha. Licznie przybyłe ze swoimi rodzicami i dziadkami dzieci, wraz

z prowadzącą zajęcia bibliotekarką zasiadły na kolorowych dywanikach w kameralnej salce ceglanej. Po krótkim przedstawieniu placówki, maluchom przeczytano książkę *Jak pokonać smoki?* Catherine Leblanc i Rolanda Garrigue.

1 lutego

W pierwszym dniu ferii zimowych, w Oddziale dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszczynie zorganizowano zajęcia plastyczne *Origami z kolorowych kółeczek*.

Filia nr 30 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie gościła sześciolatków z Przedszkola Publicznego nr 44. Dzieciom odczytano opowiadanie *Mądry wielbłąd* z książki *Afryka* Kazika Łukasza Wierzbickiego. Maluchy obejrzały ilustracje z różnych zakątków Czarnego Lądu, poznały postać polskiego podróżnika Kazimierza Nowaka oraz obejrzały slajdy z jego podróży.

Filia nr 22 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zaprosiła najmłodszych uczniów szkół podstawowych na głośno czytane *Bajki i opowiadania na dzień dobry*. Pod koniec spotkania dzieci tworzyły ilustracje do wystuchanych tekstów. Zajęcia powtórzono 2, 8 i 9 lutego.

Krzysztof Kwapisiewicz w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Polanów

W Filii nr 46 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, dzieci ze szkół podstawowych brały udział w zajęciach *Wyprawa IT w głąb biblioteki*. W trakcie ich trwania korzystano z komputerów oraz przeprowadzono warsztaty z wykorzystania narzędzi online (między innymi pozwalających tworzyć komiksy i animacje poklatkowe) oraz Scratcha. Zajęcia odbywały się do 5 lutego.

W tym samym czasie w Filii nr 9 dla dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przeprowadzono cykl spotkań *Biblioteka – moje miejsce spotkań*. Dzięki EkoPace, dzieci (w wieku 6–10 lat) poznały rozmaite tworzywa sztuczne, dowiedziały się jak powstają, jakie opakowania są z nich produkowane, gdzie wyrzucać odpady z tworzyw sztucznych oraz w jaki sposób poddawać je recyklingowi.

Okres ten wykorzystano także w Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie na przeprowadzenie *Zielonych Ferii w Bibliotece*, których tematyka, poruszana podczas zajęć edukacyjno-plastycznych, dotyczyła sposobów ochrony środowiska naturalnego.

1–12 lutego

W filiach Koszalińskiej Biblioteki Publicznej odbywały się zajęcia dla młodych czytelników, którzy ferie zimowe spędzali w mieście. Placówki zaproponowały zróżnicowaną tematykę, między innymi *Ferie z mitologią grecką*, *Ferie z Magicznym Drzewem*, *Baśnie i legendy Gracjana Bojara Fijałkowskiego*. Ponadto zorganizowano kilka spotkań z ciekawymi ludźmi – między innymi z funkcjonariuszką straży miejskiej. Dzieci uczestniczyły także w spektaklu Bałtyckiego Teatru Dramatycznego *Kopciuszek* oraz odwiedziły kręgielnię.

Również dzieci spędzające ferie w Polanowie mogły skorzystać z oferty miejscowej biblioteki publicznej, w której znalazł się spektakl będący częścią projektu NBP *Co się zdarzyło w Manko*, a także film o zagrożeniach występujących w internecie, zatytułowany *Gdzie jest Mimi?* Zorganizowano też zajęcia plastyczne i kulinarne.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach zorganizowano *Ferie w Bibliotece 2016*.

Ferie w polanowskiej bibliotece

W ich programie znalazły się: wspólne czytanie bajek; zajęcia teatralne; zabawy z tablicą interaktywną; bezpieczna zabawa z psem (prowadzona przez Helenę Wojcieszak ze szkoły dla psów *Pies potrafi*); warsztaty ceramiczne (prowadzone przez członków Stowarzyszenia Archeozdroje); zajęcia plastyczne – decoupage, tworzenie biżuterii, makiet zimowych wiosek, maskotek z filcu, zaproszeń na wernisaż, ramek na zdjęcia, orgiami, obrazków z koralików Hama; *Zwierzaki cudaki z kukurydżianych klocków Playmais*; wyjazd do Teatru Pleciuga w Szczecinie na spektakl *Smok w Krainie Parasoli*; wtorkowe *Gry bez prądu*; zabawa z recyklingiem – *Robimy straszne zamczyska*; *Poznajemy kulturę starożytnego Egiptu* – nauka pisania hieroglifów (prowadzona przez Monikę Kunkel-Ratajczak); tworzenie walentynkowych niespodzianek; kurs udzielania pierwszej pomocy (prowadzony rzez ratowników z międzydrojskiego WOPR); zwiedzanie Muzeum Wolińskiego Parku Narodowego; słodki poczęstunek. Na koniec, jak co roku, urządzono wernisaż wystawy prac wykonanych przez dzieci.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dziwnowie, z okazji trwających ferii zimowych, zorganizowano

różnorodne zajęcia dla dzieci. Należały do nich: spotkanie ze strażą wojskową, ćwiczenie na fantomie pierwszej pomocy, odwiedzinny zakładu fryzjerskiego, wycieczka do Kamienia Pomorskiego (Muzeum Historii Ziemi Kamieńskiej, Muzeum Kamieni, katedra), kulig po parku i lepienie bałwana, ognisko z pieczeniem kiełbasek, *Noc Detektywów* z podróżnikiem Krzysztofem Petkiem, spotkanie detektywistyczne z policją, nocne szukanie skarbów w Dziwnowie, szkolenie i pokaz sztuk walki, słuchanie opowieści podróżniczych, przygotowywanie prezentów dla zwierząt przebywających w schronisku, zajęcia taneczno-sportowe, tworzenie prac plastycznych na temat *Zima 2016*, urządzenie galerii powstałych prac, wycieczka do schroniska zwierząt w Sosnowicach, wycieczka po wyspie Wolin (Muzeum Regionalne w Wolinie, Wzgórze Wisielców, Muzeum Rybołówstwa Morskiego, Fort Gerharda w Świnoujściu), pożegnalne ognisko na lodowisku.

Tegoroczne spotkania w okresie ferii zimowych w Oddziale Dziecięcym Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie przebiegły pod hasłem *Wędrówka od słówka do słówka, pędzla i ołówka*. Jak zwykle frekwencja dopisywała. W zaję-

Zajęcia plastyczne w Oddziale dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszcznie

ciach uczestniczyło średnio 25 dzieci, w wieku 5–13 lat. Największym uznaniem cieszyły się głośno czytane opowieści z serii *Czytam Sobie*, do których przygotowywano scenariusze dalszej samodzielnej pracy twórczej. Szczególną uwagę zwróciły historie autorstwa Rafała Witka, takie jak *Walizka Pana Hanumana* czy *Maja na tropie jaja*.

Ferie zimowe stały się okazją do zorganizowania w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu warsztatów literackich i literacko-plastycznych, a także zajęć polegających na urządzeniu wystawy maskotek-zwierzątek. Wykorzystano także gry planszowe oraz na konsolę.

Ferie zimowe w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Choszcznie upłynęły pod znakiem uśmiechu i dobrej zabawy. Oddział dla Dzieci przygotował szereg atrakcji, wśród których znalazły się warsztaty plastyczne oraz zajęcia komputerowe ostrzegające przed zagrożeniami tkwiącymi w internecie. Ponadto w programie były jeszcze: origami, decoupage, dinozaury, walentynkowe serduszka. Dużą popularnością wśród starszych uczestników cieszyły się kalambury

oraz zajęcia literackie z wykorzystaniem tekstów Ewy Nowak *Szarka* i Rafała Witka *Maja na tropie jaja*. Najmłodsi, wspólnie z rodzicami, bawili się w teatr kamishibai oraz spędzali czas na twórczej zabawie w Kąciku Malucha. Ferie zakończono słodkim poczęstunkiem oraz wręczeniem pamiątkowych dyplomów i drobnych upominków. Z oferty zajęć przygotowanych w czasie tegorocznych ferii skorzystało 149 osób.

Podobnie jak w roku ubiegłym, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myśliborzu wspólnie z Myśliborskim Ośrodkiem Kultury przygotowała dla dzieci specjalne zajęcia na czas ferii zimowych. Ich uczestnicy bawili się podzieleni na sekcje: literacko-plastyczną, sportowo-taneczną, muzyczną. Niespodzianką była wizyta pisarki Katarzyny Campbell oraz przedstawienie Teatru Maska zatytułowane *Ostatnia książka świata*. Odbył się również spektakl Teatru Art-Re zatytułowany *Pinokio*. Ponadto odkrywano tajniki teatru cieni oraz pisano scenariusze sztuk, które później wystawiano. Aktywnie uczono się tańca pod fachowym okiem tancerza Karola Czaczka.

Zajęcia dla dzieci w świnoujskim Forcie Gerharda zorganizowane przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Dziwnowie

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Kobylance, podczas ferii zimowych, odbywały się zajęcia dla najmłodszych. Codziennie czytano bajki i baśnie. Teatr Duet przedstawił widowisko *Przygody małpki Fiki Miki* na podstawie książki *Awantury i wybryki małej małpki Fiki Miki* Kornela Makuszyńskiego.

W Pyrzyckiej Bibliotece Publicznej i jej filiach, w ramach ferii zimowych, zorganizowano cykl zajęć dla dzieci. Najmłodsi mogli spędzić wolny czas czytając innym dzieciom, łamiąc głowy nad kalamburami, zagadkami czy quizami na tematy związane z lubianymi bajkami oraz postaciami literackimi. Ferie zakończyły się zabawą przygotowaną przez Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pyrzycach, Pyrzycką Bibliotekę Publiczną oraz Pyrzycki Dom Kultury. Gry sportowe, karaoke, quizy literackie, malowanie twarzy, kolorowanki, zagadki – każdy mógł znaleźć coś dla siebie. Dzień ten zwieńczył poczęstunek – grillowane kielbaski, jabłka oraz słodycze.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Tuczy nie miały miejsce zajęcia dla dzieci i młodzieży,

takie jak: gry planszowe, łamigłówki i rebusy, czytanie bajek, przygotowywanie wspólnymi siłami sałatek, soków z owoców i warzyw. Podsumowaniem tegorocznych ferii było szukanie „zbójnickiego skarbu”.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu przygotowała program dla młodych czytelników pod hasłem *Niezwykłe ferie*. W zajęciach, odbywających się w blokach tematycznych zatytułowanych *W Smokolandii* oraz *W Krainie Fantazji*, uczestniczyło łącznie 291 osób. Zorganizowano: konkurs plastyczny na fantazyjne parodie dzieł sztuki *Niby Sztuka*, *Czytanie na ekranie, czyli prezentacje multimedialne* (*Bestiariusz – fantastyczne zwierzęta z mitów i legend*, *Jak wytresować smoka*), głośne czytanie (*Smocze historie*), pogadanki (bezpieczeństwo w internecie, emocje i jak sobie z nimi radzić), zabawy integracyjne (miedzy innymi gry planszowe), zajęcia animacyjne (*Podróż na planetę Fantazja*), zajęcia plastyczne (miedzy innymi *Recyklingowy smok*, *Artystyczna książka*, *Origami*), zajęcia literacko-plastyczne (*Uczucie, co to takiego?*, *Fantastyczne Walentynki*, teatrzyk kamishibai *Gdyby*

Zajęcia plastyczne podczas ferii w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Myśliborzu

w *Kołobrzegu mieszkał smok...*), zajęcia komputerowe, zabawę karnawałową (*Smoczy bal*). Dzieci uczestniczyły też w interaktywnym spektaklu *Pod starym Wawelem przygód bez liku* przygotowanym przez Teatr Maska z Krakowa.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Łobzie, z okazji ferii zimowych, zorganizowano specjalne atrakcje dla dzieci. Wśród nich znalazły się między innymi: spotkanie z Kamilą Bryczkowską-Łań – przedstawicielką działu zajmującego się ochroną środowiska w Urzędzie Miejskim w Łobzie; wystawa fotograficzna *Przyroda w obiektywie* autorstwa Mirosława Smugały; prace dzieci, o tej samej tematyce, powstałe na zajęciach w bibliotece; spektakl *Pod starym Wawelem przygód bez liku*; zajęcia biblioterapeutyczne; konkurs plastyczny *Coś z niczego*, gry i zabawy.

1 – 14 lutego

Filia nr 3 dla dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przez całe ferie prowadziła zajęcia pod hasłem *Baśnie z czterech stron świata*. Najmłodsi poznawali opowieści z różnych rejonów globu oraz legendy szczecińskie.

Filia nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zorganizowała *Zielone ferie*. Był to cykl

spotkań edukacyjno-plastycznych z dziećmi, uwrażliwiających małych czytelników na problemy ekologiczne.

Filia nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, w ramach ferii dla najmłodszych prowadziła zajęcia *Zmodeluj coś z nami!*

1–29 lutego

W Galerii Jednego Obrazu Książnicy Pomorskiej prezentowano olej Krzysztofa Krzywińskiego *Miejsce 54*.

W tym samym czasie, również w bibliotece wojewódzkiej, prezentowano niewielką ekspozycję, poświęconą zmarłemu w tym roku, zasłużonemu propagatorowi kultury muzycznej – Bogusławowi Kaczyńskiemu.

W Galerii Region Koszalińskiej Biblioteki Publicznej można było oglądać wystawę *Henryk Sienkiewicz inaczej – ciekawostki i anegdoty*, przygotowaną z okazji roku pisarza.

2 lutego

W Filii nr 13 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki rozma-

Warsztaty literacko-plastyczne w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu

wiał o publikacji Katarzyny Zychli, zatytułowanej *Tajemnica Magdaleny*.

wiali powieść Ziemowita Szczepka zatytułowaną *Siódemka*.

W Książnicy Pomorskiej podczas kolejnej odsłony cyklu *Blżej Chin. Spotkanie z kulturą i tradycją*, Agnieszka Jasicka zaprezentowała zdjęcia ze swojej wyprawy do tego kraju, podzieliła się ze słuchaczami ciekawymi informacjami na temat Państwa Środka i jego mieszkańców oraz przedstawiła kilka praktycznych porad, dotyczących między innymi przygotowań do wyjazdu, noclegów, jedzenia, sposobów przemierzania się.

W Bibliotece Publicznej Gminy Ostrowice, z dziećmi spotkali się strażnik gminy Ostrowice Jarosław Waszczyk oraz policjant Marek Bieracki. Prelekcja dotyczyła *Bezpiecznych ferii*.

W Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie miało miejsce spotkanie Dyskusyjnego Klubu Książki. Rozmawiano o książce *Zawsze jest dzisiaj* Michała Cichego.

Filia nr 54 Promedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zorganizowała zajęcia komputerowe pod hasłem *Mrożne ferie z Anną i Elszą*. Dzieci (w wieku 8–11 lat) uczyły się kodowania, przydatnego do projektowania śnieżynek. W tworzeniu gwiazdek ze śniegu pomagały im Anna i Elsa – bohaterki filmu *Kraina lodu*. Zajęcia powtórzono 4, 9 i 11 lutego.

W Oddziale dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszczynie, w ramach akcji *Czytam sobie w bibliotece*, głośno odczytano opowieść *Szarka* Ewy Nowak, a następnie dyskutowano o przyjaźni ludzi i zwierząt.

4 lutego

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę plakatów zatytułowaną *Kino czechosłowackie lat 70. dwudziestego wieku – retrospekcja*. Ekspozycję można było podziwiać do 31 marca.

W Filii nr 38 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki konwersował na temat powieści *Dziewczęta i kobiety* Alice Munro.

Natomiast w Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, miłośnicy interesujących lektur analizowali *Zabijemy albo pokochamy* Anny Wojtacy.

3 lutego

W Filii nr 8 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki oma-

Tego samego dnia również w Filii nr 54 Promedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie

Bezpieczne ferie w Bibliotece Publicznej Gminy Ostrowice

zebrali się członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki. Przeprowadzono dysputę na temat ostatnio przeczytanej publikacji. Rozmawiano o *Pianistce* Elfriede Jelinek.

Najmłodszych czytelników zaś, placówka zaprosiła na *Magiczną noc z Harrym Potterem*. Jej współorganizatorami byli FiKa oraz wydawnictwo Media Rodzina.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie wystawiono sztukę dla dzieci zatytułowaną *Pchła Szachrajka*.

W Książnicy Pomorskiej, z cyklu Academia Buddhica, prof. John Reynolds wygłosił prelekcję *Mahalaka i Strażnicy Dharmy*.

Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie przygotowała z lokalną telewizją E-cho materiał promujący IBUKA Librę, Academicę, Czytaka i inne e-usługi, z których można skorzystać w placówce.

Natomiast w funkcjonującym w niej Oddziale dla Dzieci, przedstawiono sztukę kamishibai zatytułowaną *Rower Walentynki*.

W Filii nr 28 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie dzieci w wieku 7–12 lat spotkały się na zajęciach *Zimowa gra*. Korzystając z wy-

branych książek o tematyce związanej z tą porą roku, tworzyły planszę, narrację i postacie do własnej gry. Zajęcia kontynuowano 11 lutego.

W Książnicy Pomorskiej otwarto ekspozycję zdjęć upamiętniających górskie zmagania najlepszych polskich himalaistów – Jerzego Kucuczki, Tadeusza Piotrowskiego, Wandy Rutkiewicz. Fotografie pochodziły z albumu *Tadeusz Piotrowski – in memoriam*, który został wydany dzięki staraniom żony. Wernisaż wystawy połączony był z prezentacją tej publikacji i stanowił część 5. *Przeglądu Filmów o Górach O! GÓRY*. Ekspozycja była dostępna do 5 marca.

5 lutego

W ramach *Ferii w bibliotece*, placówka w Polanowie zorganizowała dla młodych czytelników przedstawienie Teatru Duet zatytułowane *Przygody Małpki Miki-Fiki*.

W czytelni Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Myśliborzu odbyło się spotkanie autorskie z Markiem Karolczakiem. Okazją do niego było wydanie kolejnej książki autora – *Różańsko. Śladami przeszłości*.

Filia nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zaprosiła na spotkanie czytelników pod ha-

Magiczna noc z Harrym Potterem w Filii nr 54 Promedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie

słom *Ach! Te bale w karnawale!*. Rozmawiano o tradycjach, zwyczajach i zabawach związanych z tym okresem.

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę poświęconą 280 rocznicy urodzin astronoma, matematyka, kartografa Giovanniego Antonio Rizzi Zannoniego. Zwiedzanie ekspozycji możliwe było do 29 lutego.

8 lutego

W ramach *Ferii w Bibliotece w Dziwnowie*, odbyły się zajęcia edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa w sieci.

Filię nr 9 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie odwiedziły dzieci z Prywatnego Przedszkola Przyjaciele Wacława. Goście przybyli na spotkanie pod hasłem *Nasza biblioteka na ciebie czeka – wejdź! – nie omijaj jej z daleka*.

9 lutego

Miejska Biblioteka Publiczna w Choszczynie przyłączyła się do akcji *Dzień Bezpiecznego Internetu*. Przygotowano wystawę zbiorów związanych z zagrożeniami płynącymi z sieci oraz

bezpieczeństwem korzystania z niej. Promowano również materiały edukacyjne o tej tematyce. W Oddziale dla Dzieci uczestnicy zajęć zorganizowanych na czas ferii wykonali plakaty ostrzegające przed zagrożeniami tkwiącymi w internecie. Zajęcia plastyczne poprzedziła pogadanka zwracająca uwagę na cyberprzemoc, hacking, piractwo, netykiety i cyberprzestępczość, a także na uzależnienia od sieci i gier internetowych.

W Filii nr 38 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie rozpoczął się kurs komputerowy dla seniorów (czytelników 50+). Jego program obejmował między innymi tworzenie folderów i plików oraz obsługę edytora tekstu LibreOffice. Największy nacisk położono na zaznajomienie się z internetem.

10 lutego

W Filii nr 9 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, uczestnicy Dyskusyjnego Klubu Książki omawiali *Seks na kredyt* Hanny Bakuley.

Koszalińska Biblioteka Publiczna zorganizowała w Bibliotece Publicznej Gminy Manowo, coroczne podsumowanie działalności bibliotek gminnych powiatu koszalińskiego. Konferencję

Uczestnicy konferencji w Bibliotece Publicznej Gminy Manowo podsumowującej działalność bibliotek gminnych powiatu koszalińskiego

zaszczycił swoją obecnością starosta koszaliński Marian Hermanowicz. Po zakończeniu spotkania, jego uczestnicy zwiedzili filie manowskiej biblioteki znajdujące się w Rosnowie, Wyszewie i Boninie.

Filie biblioteczne w Pomianowie, Podwilczu i Rogowie Gminnej Biblioteki Publicznej w Stanominie włączyły się w obchody Dnia Bezpiecznego Internetu. Bibliotekarki wspólnie z rodzicami i wychowawcami przedszkolnymi przekazały dzieciom w wieku 5–12 lat, wykorzystując prezentacje multimedialne, informacje na temat bezpiecznego dostępu do zasobów internetowych. Przeprowadziły z przedszkolakami pogadankę na temat możliwości i zagrożeń związanych z internetem. Najmłodsi poznali zasady jakimi należy kierować się podczas surfowania w sieci. Przedшкоlaki wykonały wspólnie plakaty, obrazujące rodzaje niebezpieczeństw występujących w internecie.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Choszczynie odbyły się zajęcia literacko-plastyczne *Czytam sobie w bibliotece*. Ich tematem była podróż inspirowana książką *Maja na tropie jaja* Rafała Witka.

11 lutego

W Koszalińskiej Bibliotece Publicznej miało miejsce spotkanie autorskie z Grzegorzem Śliżewskim, połączone z promocją jego nowej książki *Z Podlasia do Szkocji. Historia życia plut. pil. Aleksandra Popławskiego (1915-1941)*.

W Filii w Mostach Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Goleniowie wystawiono spektakl dla dzieci *Księżniczka na ziarnku grochu* w wykonaniu aktorów Teatru Fantazja.

Z okazji Dnia Bezpiecznego Internetu, Filia nr 3 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zorganizowała zajęcia dla dzieci pod hasłem *Lepszy Internet zależy od Ciebie!*.

12 lutego

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie miał miejsce wernisaż wystawy prac Anety Benewiat. Artystka maluje obrazy, na których umieszcza swoje wiersze i przemyślenia. Jej prace to również apele i protesty. Ponadto twórczyni zajmuje się pisanie bajek, baśni oraz sztuk teatralnych dla dzieci.

Dzień Bezpiecznego Internetu w Gminnej Bibliotece Publicznej w Stanominie

W Filii nr 3 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, młodzieżowy Dyskusyjny Klub Książki omawiał powieść *Stulatek, który wyskoczył przez okno i zniknął* Jonasa Jonassona.

14 lutego

Z okazji walentynek, czytelnicy Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie otrzymywali stylizowane serduszek, które należało wypełnić życzeniami i podarować bliskiej osobie. Zabawie towarzyszyła okolicznościowa wystawka książek.

15 lutego

Filia nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, z okazji Dnia Bezpiecznego Internetu, zorganizowała zajęcia dla dzieci *Lepszy Internet zależy od Ciebie!*. Udział w nich wzięli piątoklasiści ze Szkoły Podstawowej nr 1.

Filia nr 2 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zaprosiła dzieci z Przedszkola Publicznego nr 80 na spotkanie *Moja pierwsza wizyta w bibliotece*. Przedszkolakom przeczytano książkę *Zgubiony niedźwiadek* Anne Mangan.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu miała miejsce pierwsza odsłona cyklu *Bajkowe poranki*.

16 lutego

Przedstawiciele Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu złożyli wizytę w Przedszkolu Miejskim nr 2.

Filię nr 36 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie odwiedziły czterolatki z Przedszkola Publicznego nr 50. Zapoznały się z placówką, rozwiązywały zagadki i wysłuchały głośnego czytania książeczki *Urodzinowa niespodzianka misia*.

Filia nr 2 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie ponownie zaprosiła dzieci z Przedszkola Publicznego nr 80 na spotkanie *Moja pierwsza wizyta w bibliotece*.

17 lutego

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu przygotowano pierwsze popołudnie z cyklu *Spotkajmy się w bibliotece...*, zatytułowane *Audiobook czyli czytanie poprzez słuchanie*. Jego

Aneta Benewiat podczas wernisażu wystawy swoich prac w Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie

celem było promowanie książek przeznaczonych do słuchania. W związku z tym, że akurat obchodzono Światowy Dzień Kota, można było posłuchać fragmentów audiobooków o słynnych literackich mruczkach. Zwrócono uwagę na zalety książek mówionych i obejrzano prezentację o tego typu pozycjach dostępnych w bibliotece.

W ciepłej i serdecznej atmosferze, w Filii nr 10 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, z okazji walentynek, spotkali się seniorzy z Wielgowa.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie miało miejsce wydarzenie *Nie-Obcy ma głos. Czytamy dla Syrii*, odnoszące się do wydarzeń, dziejących się aktualnie na arenie międzynarodowej. Zaproszeni goście czytali fragmenty książki *NieObcy* – zbioru 23 opowiadań udostępnionych przez polskich pisarzy i reporterów. W siedzibie placówki obszernie fragmenty publikacji czytali: Sylwia Chutnik, Adam Łona Ziełński, Paweł Niczewski, Jacek Polaczek, Rafał

Hajdukiewicz. Współorganizatorami imprezy byli Otwarta Rzeczpospolita oraz Refugees Szczecin.

W Filii nr 9 dla dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, z okazji obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu, zrealizowano zajęcie *Lepszy Internet zależy od Ciebie!*

Podobne zajęcia zorganizowano w tym samym dniu także w Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie.

18 lutego

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu przeprowadzono lekcję biblioteczną *Poznajemy Bibliotekę*. Uczestniczyło w niej 21 osób.

19 lutego

Biblioteka Publiczna w Trzcińsku-Zdroju gościła Romana Czejarka – dziennikarza, radiowca, konferansjera, pisarza, fotografa. Jest to postać znana między innymi z Programu Pierwszego Polskiego Radia, gdzie prowadzi *Lato z Radiem* oraz telewizyjnego teleturnieju *Gilotyna*. Dyskutowano o *Tajemnicach Pomorza*. Właśnie Pomorze Zachodnie i jego historia interesuje redaktora w szczególności, ponieważ sam pochodzi ze Szczecina. Tego samego dnia Roman Czejarek spotkał się z czytelnikami w Filii w Góralicach podlegającej trzcińskiej księżnicy.

W Książnicy Pomorskiej, w ramach działalności Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Niepełnych Wzrokowo odbyło się spotkanie *Henrykowi Sienkiewiczowi w setną rocznicę śmierci*.

Posel Norbert Obyrci (senator w latach 2011–2015) przekazał Książnicy Pomorskiej wydawnictwa i materiały Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

W Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie pierwszoklasiści ze Społecznej Szkoły Podstawowej nr 1 STO, za pomocą aplikacji Scratch Jr, stworzyli grę *Skaczące płeczki*. Do przeprowadzenia zajęć wykorzystano scenariusz przygotowany przez trenerów programu *Mistrzowie Kodowania*.

Bibliotekarze z Filii nr 3 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przeprowadzili zajęcia dla przedszkolnej grupy czterolatków Motylki z Przedszkola Publicznego nr 61, zatytułowane *Pierwsze oznaki wiosny*.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Michał Rembas prezentował swoją książkę *Bitwa o Szczecin*.

21–22 lutego

W Koszalińskiej Bibliotece Publicznej i bibliotekach gminnych powiatu koszalińskiego, z cyklem wykładów literackich poświęconych Henrykowi Sienkiewiczowi – patronowi roku, gościła Cecylia Judek – sekretarz naukowy Książnicy Pomorskiej.

22 lutego

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dziwnowie, członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki analizowali powieść *Berek* Marcina Szczygielskiego.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, psycholog Grzegorz Szczepański wygłosił prelekcję *O profilaktyce zdrady czyli o relacjach i zauroczeniu*.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu miała miejsce kolejna odsłona cyklu *Bajkowe poranki*.

23 lutego

W Filii nr 25 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, dzieci z przedszkola Niezapominajka wzięły udział w spotkaniu *Nie bój się, uśmiechnij się*. Czytano fragmenty *Boję się...* Małgorzaty Musierowicz (z serii *Poczytaj mi, mamo*).

Filia nr 28 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przeprowadziła zajęcia *Baśniowa Afryka*, rozpoczynające cykl spotkań *Baśnie z czterech stron świata*. Dzięki książce *Czarownica Nanga* Kamy Sywor Kamandy, dzieci zapoznały się z magicznymi bajkami pochodzą-

cymi z Czarnej Łądy. Spotkanie przybliżyło jego uczestnikom obyczaje, sztukę i wierzenia mieszkańców Afryki.

W Czytelni dla Dorosłych Pyrzyckiej Biblioteki Publicznej odbyło się spotkanie edukacyjne z trzecioklasistami ze Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. Leonida Teligi w Pyrzycach. Jego tematem było bezpieczeństwo dzieci w internecie.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie po raz kolejny zebrali się członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki. Debatowano o *Dziewczynach z Powstania* Anny Herbach.

W Oddziale dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszczynie zorganizowano zajęcia *W krainie wiatru* dla pięcioletków z Publicznego Przedszkola nr 1.

W Książnicy Pomorskiej w cyklu *Cudze chwylimy a i swoje znamy, czyli Spotkania Pomorzoznawcze*, dziennikarz, przewodnik i podróżnik Robert Abelić wygłosił prelekcję *Co jeszcze ukrywają wzgórza Pomorza? Śladami hrabiego von Canitz*.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Nowogardzie zorganizowano wieczór poświęcony poezji księdza Jana Twardowskiego, przygotowany przez Józefę Szukalską przy współudziale młodych wykonawców z Filii w Nowogardzie Szkoły Muzycznej pierwszego stopnia w Goleniowie.

23–25 lutego

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu odbywały się *Spotkania z literaturą*. Uczestniczyło w nich łącznie 58 dzieci. W trakcie ich trwania można było wysłuchać bajki relaksacyjnej *O Lelusiu* oraz opowiadania terapeutycznego *W krainie smoków* Bruno Ferraro. Rozmawiano na temat sposobów radzenia sobie ze złością, oglądano prezentację multimedialną o książce *Elmer i motylek* Davida McKee, a także uczestniczono w zajęciach plastycznych. Z kolei książka *Słońce i księżyc* napisana przez Khoa Le stała się natomiast pretekstem do pogadanki na temat zazdrości.

24 lutego

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Polanów miał swój benefis Jerzy Żelazny – znany literat mieszkający w Polanowie. W 2016 roku przypada 60-lecie jego debiutu literackiego. Jest zasłużonym dla społeczności lokalnej, autorem wielu powieści, legend polanowskich, moderatorem teatru przy stoliku Verbum, którego aktorzy przedstawili zabawną sztukę *Matylda, kurczak i inni* jego autorstwa.

W Gminnym Ośrodku Kultury w Tucznie miał miejsce finał konkursu historyczno-przyrodniczego o regionie *Tuczno od przeszłości do przyszłości*, przeznaczonego dla przedszkolaków i współorganizowanego przez Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy w Tucznie.

Dyskusyjny Klub Książki Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu omawiał tom pierwszy listów Kazimierza Nowaka pisanych do żony w trakcie jego podróży przez Libię, Egipt i Sudan, zatytułowany *Kochana Maryś! Listy z Afryki*.

Do Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, w ramach obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu, zaproszono dzieci uczęszczające do osiedlowej świetlicy środowiskowej. Podczas zajęć przebiegających pod hasłem *Lepszy Internet zależy od Ciebie!* rozmawiano o tym, jak nie narażając się, rozsądnie korzystać z zasobów sieci. Opierając się na projekcie sieciaki.pl oraz materiałach edukacyjnych udostępnionych przez Fundację Panoptykon, bibliotekarze przygotowali dla gości zbiór zasad poprawnego zachowania w internecie.

W Filii nr 36 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki rozprawił o publikacji *Jak przestałem kochać design* Marcina Wichy.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zainscenizowano współczesną wersję *Czerwonego Kapturka*. Przedstawienie przygotowali szóstoklasiści ze Szkoły Podstawowej nr 54, na podstawie autorskiego scenariusza. Spektakl był wstępem do zajęć o cyberprzemocy.

25 lutego

W salach wystawowych Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie przeprowadzono lekcję historii na temat masowego ludobójstwa dokonanego w latach 40-tych XX wieku przez ukraińskich nacjonalistów na Polakach – mieszkańców Wołynia i Małopolski Wschodniej. Spotkanie, które rozpoczęło się od projekcji filmu dokumentalnego *Zapomnij o Kresach*, poprowadzili Piotr Szelański i Mirosław Kowzan.

Dyskusyjny Klub Książki działający w Filii nr 14 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie omawiał pozycję *Jabłoń w ogrodzie, morze jest blisko*, będącej zapisem rozmowy Małgorzata Braunek z Arturem Cieślarem.

26 lutego

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Małgorzata Krawczak i Beata Mąkolska promowały swoją książkę *Coaching relacji z sobą i bliskimi*.

W Bibliotece Publicznej w Złocińcu, w ramach akcji *Cały Złocieniec czyta dzieciom*, gościli grupy Sarenki, Jelonki i Żbiki z Przedszkola im. Zajączka Złocieniaszka. Bajkę *Idę do lekarza* z serii *Tupcio Chrupcio* na głos przeczytała Jolanta Smulska – dyrektor Złocienieckiego Ośrodka Kultury.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu otrzymała Nagrodę Specjalną Prezydenta Miasta.

W Książnicy Pomorskiej, archeolog Marcin Dziewanowski wygłosił wykład *Masowa produkcja siekier i sztyletów z krzemienia w okolicach Szczecina – lokalna rewolucja w „świecie” mężczyzn czy eksplozja demograficzna?* W poszukiwaniu źródeł. Rozpoczął on cykl spotkań dotyczących ważnych dla regionu odkryć archeologicznych, zatytułowany *Historia odkryć archeologicznych Pomorza i okolic – osadnictwo, gospodarka wytwórcza, miejsca kultu i obiekty sakralne*. Współorganizatorem wydarzenia była Fundacja Ścieżkami Pomorza.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie zainicjowano cykl wykładów dla młodzieży zatytułowany *Psia lekcja*, prowadzonych przez wolontariuszy goleniowskiego oddziału Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami.

27 lutego

W Filii nr 54 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie spotkali się członkowie Klubu Zaczynanego Malucha. Bohaterką zajęć była pszczoła. Czytano *Misiowe piosenki* Benjamina Chauda, a także oglądano ilustracje w książce *Pszczółki* Piotra Sochy. Każdy mały klubowicz miał okazję pomalować własną pszczołę. W tym czasie rodzice oraz opiekunowie mogli wysłuchać bibliotekarza prezentującego nowości wydawnicze zgromadzone w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinie.

29 lutego

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu miała miejsce trzecia w tym miesiącu odsłona cyklu *Bajkowe poranki*.

1 marca

Dyskusyjny Klub Książki działający w Filii nr 54 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie rozmawiał o publikacji *Wyznaje* Jaume Cabré.

W Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie rozpoczęła się wiosenna edycja Kursu Komputerowego dla Seniorów. Zajęcia trwały przez cały marzec.

W tym samym dniu, placówka zaprosiła dzieci z Przedszkola przy Zespole Szkół nr 16 do udziału w zajęciach *Moja Przyjaciółka Biblioteka*. Ich celem było zapoznanie maluchów z biblioteką i zachęcenie do korzystania z niej.

W Bibliotece Publicznej w Złocięcu, drugoklasiści ze Szkoły Podstawowej nr 1 uczestniczyli w zajęciach z elementami biblioterapii. Ich celem było podniesienie samooceny i samoakceptacji oraz podjęcie próby przezwyciężenia nieśmiałości.

W Filii Novej Biblioteki w Policach z czytelnikami spotkała się Maria Czubaszek.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu zaprosiła na otwarcie wystawy poświęconej pamięci Żołnierzy Wyklętych. Przygotowano ją na podstawie publikacji *Ostatni komendant. Ostatni żołnierz. 1951–1963*, pod redakcją Grzegorza Kuczyńskiego.

W Filii nr 48 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie otwarto wystawę poświęconą biografii i twórczości Fiodora Dostojewskiego. Ekspozycję można było zwiedzać do 14 marca.

W Książnicy Pomorskiej odbył się wernisaż wystawy *Tadeuszowi Kościuszce w 270. rocznicę urodzin*. Jej największą atrakcją był odręczny list naczelnika insurekcji, napisany po francusku w 1815 roku, adresowany do Franciszka Ksawerego Zeltnera mieszkającego w Solurze. Ekspонат stanowi część zbiorów biblioteki wojewódzkiej. Otwarcie ekspozycji prezentowanej do końca marca zainaugurowało Tydzień Kresowy.

W tym samym czasie w Galerii Jednego Obrazu Książnicy Pomorskiej można było podziwiać plótno *Exodus* Małgorzaty Bucy.

2 marca

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Tucznie Dyskusyjny Klub Książki omawiał powieści *Stojąc pod tęczę* oraz *Horyzonty uczuć* Doroty Schrammek.

Natomiast Dyskusyjny Klub Książki działający w Filii nr 8 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej analizował *Kłamstwa* Diane Chamberlain.

Z kolei miłośnicy interesujących książek spotykający się w Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie konwersowali o *Żarcie* Milana Kundery.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Markiem Czuku promował swój tom poetycki *Igły i szpilki*. Wydarzenie

zorganizowane we współpracy z wydawnictwem Forma poprowadziła Małgorzata Hrycaj.

2–16 marca

Pracownicy Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie organizowali dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 69 wiosenne zabawy z książką.

2–17 marca

Podczas bezpłatnych warsztatów kodowania na tablecie z użyciem aplikacji Scratch, w Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, dzieci uczyły się jak edytować i dodawać duszki oraz tła, pisać skrypty, tworzyć labirynty i rebusy.

2–30 marca

W Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie młodzież uczyła się pisać aplikacje mobilne w języku App Inventor.

3 marca

W Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki omawiał publikację *Mercedes-Benz* Pawła Huelle.

Natomiast w Filii nr 38 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, członkowie klubu dyskutowali o książce *Temat na pierwszą stronę* Umberto Eco.

Filię nr 14 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie odwiedziły dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 12. Spotkanie poświęcone było poezji dziecięcej, która w sposób przystępny i zabawny opisuje piękno zimowego krajobrazu. Zaprezentowane zostały utwory polskich autorów: Wandy Chotomskiej (*Śnieg, Zima, Bałwanek z podwórka*), Czesława Janczarskiego (*Zimą, Sarenki*), Hanny Zdzitowieckiej (*Gawronek poznaje zimę*), Anny Mikity (*Zima i zimorodek*).

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Choszczynie, pięciolatki z Przedszkola nr 1 dowiedziały się o zmianach, które następują w przyrodzie wraz

z nastaniem wiosny. W zajęciach wykorzystano wiersz Bożeny Formy *Marcowe kaprysy*, utwór Piotra Czajkowskiego *Walc kwiatów* oraz zagadki i piosenki poświęcone będącej tematem rozważań porze roku. Na zakończenie, dzieci gotowały marcową potrawę i rzucały zaklęcia przywołujące wiosnę.

W Kaplicy św. Ducha w Pyrzycach miał miejsce pełen zadumy i refleksji *Wieczór z poezją naszej mieszkanki Stefanii Jendraszczyk*, zorganizowany przez Pyrzyckie Forum Kobiet i Pyrzycką Bibliotekę Publiczną.

Oddział dla Dzieci Biblioteki Publicznej w Złocińcu odwiedziły dzieci z Przedszkola im. Zajączka Złocieniaszka.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Dziwnowie odbyło się pierwsze z trzech zaplanowanych w tym miesiącu spotkań dla Skrzatów – najmłodszych czytelników biblioteki. Kolejne miały miejsce 17 i 24 marca.

W Książnicy Pomorskiej, w 20 rocznicę śmierci Wierczyśława Mazusia – artysty grafika twórczego i zamieszkałego w Szczecinie w latach 1956–1996, otwarto wystawę jego twórczych dokonań. Wyeksponowano linoryty, gwasze, grafiki wykonane tuszem i piórkiem oraz ekslibrisy – pokazano również sposób ich tworzenia. Dzieła można było podziwiać do 30 marca.

4 marca

W Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie uczniów z zerówki Szkoły Podstawowej nr 1, zaproszono do udziału w spotkaniu *Witamy w bibliotece*. Jego celem było zapoznanie dzieci z placówką i zachęcenie do korzystania z niej.

W Bibliotece Publicznej Gminy Golczewo otwarto kolejną ekspozycję z cyklu wystaw artystów regionalnych. Przedstawiono na niej płaskorzeźby gipsowe oraz szkice węglem Piotra Kiljana – absolwenta Technikum Plastycznego w Gryficach.

W Pyrzyckiej Bibliotece Publicznej uruchomiono wypożyczenia książek cyfrowych dla osób niewidomych i niedowidzących.

Spotkanie autorskie z Tomaszem Raczkiem w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

W Filii Novej Biblioteki w Policach gościła Karolina Ignaszak – kierownik Centrum Informacji Turystycznej Szmaragdowe-Zdroje w Szczecinie. Tematem spotkania był *Nietoperz zwier niezbyt lubiany ale bardzo pożądanym*. Poza prelekcją znalazł się także czas na warsztaty, podczas których czwarto- i piątoklasiści ze Szkoły Podstawowej nr 8, wraz z nauczycielami rozwiązywali krzyżówki związane z tymi pożytecznymi ssakami.

Oddział dla Dzieci Biblioteki Publicznej w Złocieniu ponownie w tym miesiącu odwiedziły dzieci z Przedszkola im. Zajączka Złocieniaszka.

W Książnicy Pomorskiej miała miejsce pierwsza w tym miesiącu odsłona akcji *PIT na tip-top – bez kolejek, bez papierologii, bez stresu*, prowadzonej wspólnie z członkami Koła Naukowego Rachunkowości Storno, działającego przy Instytucie Rachunkowości Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego. Kolejne spotkania w ramach przedsięwzięcia miały miejsce 5, 11, 12, 18 i 19 marca.

6–12 marca

W Koszalińskiej Bibliotece Publicznej odbywały się spotkania młodzieży polskiej i niemieckiej

w ramach projektu *Pocztą w butelce z obozu koncentracyjnego, historia odwagi w walce przeciwko dyskryminacji i prześladowaniom – i my*, realizowane wspólnie z Regionalną Biblioteką w Neubrandenburgu.

7 marca

Bibliotekarki z Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Goleniowie odwiedziły najmłodszych uczniów w szkołach w Lubczynie i Komarowie.

Oddział dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszczynie przygotował dla uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 3 zajęcia *Moje marzenie – własne zwierzątko*. Wykorzystano w nich wiersz Wandy Chotomskiej *Kundel*. Spotkanie zakończyła prezentacja serii książek o zwierzętach, angielskiej pisarki Holly Webb.

8 marca

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie miało miejsce spotkanie autorskie z Tomaszem Raczkiem – znanym krytykiem filmowym i publicystą.

W Bibliotece Publicznej w Kozielicach przeprowadzono V Konkurs Recytatorski. Placówka

Konkurs recytatorski w Bibliotece Publicznej w Kozielicach

zorganizowała go pod egidą Gminnego Ośrodka Kultury. Konkurs skierowany był do uczniów miejscowej szkoły podstawowej.

W Oddziale dla Dzieci Biblioteki w Policach przygotowano spotkanie *Życie i twórczość Jana Brzechwy*. Wprowadzeniem do tematu zajęć była zabawa edukacyjna *Odgadnij tytuł wiersza*, podczas której dzieci przyporządkowywały rekwizyty do odpowiednich utworów, rozwiązywały zagadki i wypełniały karty pracy związane z wierszami: *Tańczyła igła z nitką*, *Na straganie*, *Kaczka Dziwaczka*, *Przyjście wiosny*. Dzieci brały także udział w zabawach ruchowych z chustą. Uczestnikami zajęć byli pierwszo- i drugoklasiści z Niepublicznej Szkoły Elan Vital w Przęsolinie.

W Książnicy Pomorskiej, w Dzień Kobiet, miał miejsce wernisaż wystawy fotograficznej *Szczecinianki*. Przedstawiono na niej zdjęcia fotoreporterów szczecińskich dzienników, członków Związku Polskich Fotografów Przyrody, Szczecińskiego Towarzystwa Fotograficznego,

Fotoklubu Zamek oraz niezrzeszonych miłośników fotografowania. Otwarcie prezentowanej do 29 marca ekspozycji, uświetnił występ Chóru Kameralnego Concertino oraz zespołu muzycznego FafaRara.

8–10 marca

W Filii nr 9 dziecięcej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie odbywały się zajęcia dla podopiecznych Przedszkola Publicznego nr 5 Magnolia. Ich hasło brzmiało *Wejść do biblioteki i poznać świat zamknięty w książce*, a głównym celem było zapoznanie się z pracą biblioteki, jej regulaminem, zasadami zapisu oraz przygotowanie do samodzielnego korzystania ze zbiorów. Dzieci dowiedziały się również, jak powstaje książka.

9 marca

W Filii nr 9 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, Dyskusyjny Klub Książki analizował *Siódmkę* Ziemowita Szczepka.

Natomiast w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach, osoby interesujące się ciekawymi książkami wzięły udział w spotkaniu autorskim z Dorotą Schrammek.

W Filii Novej Biblioteki w Policach, Jolanta Michnowicz z Nadleśnictwa Trzebież opowiadała o wiośnie w lesie.

Filia nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie gościła trzylatków z Przedszkola przy Zespole Szkół nr 16 w Szczecinie. Celem wizyty przebiegającej pod hasłem *Moja Przyciotka Biblioteka* było zapoznanie maluchów z książnicą i zachęcenie do korzystania z niej.

10 marca

W Filii nr 38 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Michał Rembas promował swoją książkę *Bitwa o Szczecin*.

Z okazji Dnia Bezpiecznego Internetu, w Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zorganizowano zajęcia dla dzieci *Lepszy Internet zależy od Ciebie!*.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie odbyło się spotkanie autorskie z Krzysztofem Petkiem.

Jeszcze tego samego dnia, w goleniowskiej książnicy, Aneta Duda przeprowadziła wielkonoce warsztaty decoupage.

W Oddziale dla Dzieci Biblioteki w Policach, trzecioklasiści ze szkoły Podstawowej w Tano wie wzięli udział w zajęciach z cyklu *Pory roku w poezji E. Szelburg-Zarembiny*, tym razem poświęconych wiosnie. Dzieci z chęcią uczestniczyły w zajęciach ruchowych, rozwiązywały krzyżówki z hasłem, obliczały datę przylotu bocianów i wytyczały trasę ich wędrówki. Zapoznały się również ze zwyczajami tych ptaków, wysłuchały wiersza Ewy Szelburg-Zarembiny *Przyjście wiosny* i opisywały wiosenny krajobraz.

W Bibliotece w Policach rozpoczął się cykl kwartalnych zajęć z ekologii i warsztatów z kon-

kursem dla młodzieży gimnazjalnej. Pierwsze spotkanie poprowadziła Natalia Kasowska – autorka internetowego programu telewizyjnego *Zanurzenie*, emitowanego na portalu wSzczecinie.pl. Celem zajęć było poznanie historii powstania Jeziora Szmaragdowego, Turkusowego i Czarnogłowy oraz zgłębianie tajemnic nurkowania. W drugiej części spotkania, jego uczestnicy, pierwszoklasiści z Gimnazjum nr 2, wzięli udział w warsztatach projektowania przestrzeni krajobrazu wokół poznanych akwenów.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu zorganizowała, w ramach cyklu *Spotkajmy się w bibliotece...*, wernisaż wystawy pasteliki Zuzanny Łobuś oraz wieczór poetycki Stowarzyszenia Kołobrzeskich Poetów. Artystycznym motywem spotkania przy kawie i herbacie była kobieta. W imprezie uczestniczyło 50 osób.

W Książnicy Pomorskiej, prof. Edward Rymar – znany mediewista, badacz historii Pomorza i Nowej Marchii, zaprezentował swoją najnowszą książkę *Historia polityczna i społeczna Nowej Marchii w średniowieczu (do roku 1535)*, za którą otrzymał Lubuski Wawrzyn Naukowy 2015.

W Książnicy Pomorskiej otwarto wystawę *Na dobry początek | Von allem Anfang an*, przedstawiającą wybór najciekawszych książek z zakresu najnowszej, niemieckojęzycznej literatury dla dzieci i młodzieży. Wybo rem eksponatów oraz opracowaniem ekspozycji, prezentowanej do 6 maja, zajął się Goethe-Institut.

11 marca

W Filii nr 3 Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, w ramach Młodzieżowego Dyskusyjnego Klubu Książki omawiano tomik *Tutaj* Wisławy Szymborskiej.

Natomiast członkowie Dyskusyjnego Klubu Książki dla dzieci Gryfik działającego w Bibliotece Publicznej w Gryfinie rozmawiali w tym dniu o publikacji *Bijacz* Małgorzaty Musierowicz.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie otwarta została wystawa fotograficzna *Uro-*

Zimowy wieczór poezji w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach

da *Naszej Gminy*, prezentująca zdjęcia Marka Schillera – dębnianina, pasjonata i miłośnika przyrody, autora między innymi cyklu artykułów i fotografii w „Merkuryszu Dębnowskim” zatytułowanego *Co w trawie piszczy*.

Dyskusyjny Klub Książki działający w Filii nr 13 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie rozmawiał o książce *Szamani życia* Wojciecha Burgera.

W Galerii Region Koszalińskiej Biblioteki Publicznej została otwarta wystawa *Pocztą w butelce z obozu koncentracyjnego* towarzysząca projektowi spotkań młodzieży polskiej i niemieckiej pod tym samym tytułem. Można ją było oglądać do końca miesiąca.

14 marca

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach zorganizowano *Zimowy wieczór poezji*. Zaprezentowano na nim poezję Wisławy Szymborskiej.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie odbyło się spotkanie w ramach kampanii *Cały Goleniów czyta dzieciom*.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Choszcznie, spotkaniem *Bezpieczny e-konsument* rozpo-

czął się Tydzień z Internetem 2016 (Get Online Week). Gośćmi specjalnymi tego wieczoru byli Katarzyna Świerzeńska i Bogdan Kuc z Instytutu Książki w Warszawie, a miłą niespodzianką była obecność Adama Andriaszkiewicza – starosty choszczeńskiego. Katarzyna Świerzeńska, w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Dyrektora Instytutu Książki, przekazała na ręce Anny Lewickiej, dyrektorki biblioteki, statuetkę Programu Kultura+ Priorytet *Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek*.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu zaprezentowano książkę o jej patronie Stefanie Flukowskim. Placówka od kilku lat kontynuuje działania promujące postać tego poety. Dzięki współpracy z Książnicą Pomorską i Uniwersytetem Szczecińskim możliwe stało się wydanie monografii *Stefan Flukowski i kult nowoczesności*.

W Książnicy Pomorskiej, w ramach działalności Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Nieprawnych Wzrokowo odbyło się spotkanie *Pomorze, jakiego nie znacie przedstawione oczyma Michała Rembasa*.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie miała miejsce Promocja 15 numeru szczecińskiego kwartalnika literacko-kulturalnego „eleWator”. Gościem specjal-

nym wieczoru był Łukasz Suskiewicz, który zaprezentował swoją książkę *Zależności*. Spotkanie współorganizowało wydawnictwo Forma.

15 marca

Filia nr 25 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przygotowała spotkanie z udziałem dzieci z Przedszkola Niezapominajka. Rozmowa toczyła się o poezji dziecięcej. Zostały odczytane wierszyki z tomiku Elizy Piotrowskiej *O stworkach ukrytych w kolorkach*.

Do ogólnopolskiej akcji *Przepisuję ten wiersz* włączyła się Filia nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie. Przepisywanie wiersza Josifa Brodskiego *Ludzie giną* (w tłumaczeniu Stanisława Barańczaka) miało na celu zwrócenie uwagi na działania czterech organizacji humanitarnych niosących pomoc na Bliskim Wschodzie (Polska Akcja Humanitarna, Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, Caritas, Stowarzyszenie Polska Misja Medyczna).

W Filii nr 28 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, podczas kolejnego spotkania z cyklu *Baśnie z czterech stron świata*, uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 54 poszerzyli swoją wiedzę o kulturze i obyczajach Japonii. Zajęcia oparto na baśni *Tatsu Taro – syn smoka*.

W Filii nr 14 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie otwarto wystawę *165 lat Poczty w Podjuchach*. Upamiętniono na niej placówkę w Podjuchach oraz Poczta Polską, obchodzącą rocznicę 70-lecia istnienia i działalności. Prezentowana do 1 kwietnia ekspozycja, była inicjatywą Jakuba Olszewskiego, mieszkańca Podjuch, z zamiłowaniem badacza historii Szczecina.

W Książnicy Pomorskiej miała miejsce impreza, która była okazją do poznania zwyczajów towarzyszących obchodom Nauryz, czyli święta wiosny w Kazachstanie. Opowiedzieli o nim członkowie Koła Repatriantów przy Zachodniopomorskim Oddziale Stowarzyszenia Wspólnota Polska, zrzeszającego osoby, które przyjechały z Kazachstanu i osiedliły się

w Szczecinie. Degustowano również tradycyjne potrawy kuchni kazachskiej.

Tego samego dnia w bibliotece wojewódzkiej otwarto wystawę *Nowa Amerika. W krainie migrantów*, na którą złożyły się prace plastyczne i instalacje wykonane przez młodzież ze szkół i ośrodków kształcenia w Policach, Löcknitz, Frankfurt nad Odrą, Ośnie Lubuskim, Rzepinie, Eisenhüttenstadt, Zielonej Górze, Borui Kościelnej koło Nowego Tomyśla, Bautzen (Budżiszynie) oraz Suchym Borze koło Opola. Ich tematyka dotyczyła różnych aspektów migracji. Ekspozycję można było oglądać do 26 marca.

Przy okazji, ze względu na piątą rocznicę wybuchu wojny w Syrii, Książnica Pomorska przystąpiła do ogólnopolskiej akcji *Przepisuję ten wiersz*.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu otrzymała z rąk przedstawiciela Instytutu Książki pamiątkową statuetkę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w podziękowaniu za udział w Programie Kultura+ Priorytet *Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek*. Dzięki pozyskaniu dofinansowania w ramach tego przedsięwzięcia, placówka została gruntownie zmodernizowana.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie zebrali się członkowie Koła w Goleniowie Polskiego Związku Niewidomych. Zaprezentowano im ofertę placówki skierowaną do osób z dysfunkcją wzroku. Obejmuje ona między innymi: urządzenia Czytad Plus do odsłuchiwania książek mówionych z bazą ponad 1,2 tys. tytułów; książki pisane dużą czcionką; audiobooki; lupy umożliwiające swobodne czytanie prasy na miejscu; stronę internetową z filmami, spektaklami i koncertami odtwarzanymi z audio deskrypcją – z możliwością organizowania seansów w bibliotece; stronę internetową ułatwiającą codzienne funkcjonowanie (czytanie ulotek leków, instrukcji obsługi urządzeń, przepisów kulinarnych itp.).

Filię nr 8 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie odwiedziły dzieci z Przedszkola Publiczne-

Warsztaty wielkanocne w Bibliotece Publicznej Gminy Ostrowice

go nr 10. Wizyta przebiegła pod hasłem *Powitanie wiosny w bibliotece*.

Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu wzięła udział w ogólnoeuropejskiej kampanii *Tydzień z Internetem 2016*. Z tej okazji zorganizowała dla młodzieży gimnazjalnej oraz zainteresowanych mieszkańców Kołobrzegu pogadankę *Bezpieczny e-konsument*. Słuchacze dowiedzieli się między innymi jak sprawdzać wiarygodność sklepów internetowych, jak bezpiecznie płacić za zakupy, jakie są podstawowe prawa konsumenckie przy zakupach w sieci. Przy okazji zainteresowani w wieku ponad 50 lat skorzystali z oferty placówki i zapisali się na szkolenie obejmujące podstawy obsługi komputera i korzystania z internetu.

16 marca

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie nastąpiło otwarcie wystawy prac fotograficznych Denisa Siejtbatalowa.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu, Dorota Zawadzka, czyli znana Superniania oraz zastępca prezydenta miasta Paweł Sujka czytali dzieciom wiersze i opowiadania znanych

polskich pisarzy. Nie zabrakło także wystąpień najmłodszych, recytujących z pamięci swoje ulubione wierszyki.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu otwarto wystawę malarstwa Elisabeth Ksoll, za tytułowaną *Galeria portretów*.

Filię nr 8 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie ponownie odwiedziły dzieci, tym razem z Tęczowego Przedszkola. Wizyta przebiegła pod hasłem *Powitanie wiosny w bibliotece*.

Biorąc udział w ogólnoeuropejskiej kampanii *Tydzień z Internetem 2016*, Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu drugi dzień z rzędu zaprosiła osoby zainteresowane tym tematem do swojej siedziby na pogadankę *Bezpieczny e-konsument*.

17 marca

Biblioteka Publiczna Gminy Ostrowice zorganizowała *Warsztaty wielkanocne*. Celem projektu była integracja mieszkańców oraz przygotowanie tradycyjnej palmy z wykorzystaniem naturalnych surowców. W warsztatach wzięli udział dorośli wraz ze swoimi pociechami.

Cukierkowe Warsztaty w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

Dział Regionalny Biblioteki w Policach odwiedzili uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 8. Podczas zajęć poznali między innymi specyfikę działalności placówki, zgromadzone w niej ciekawe zbiory oraz zasady korzystania z oferty instytucji.

18 marca

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie zorganizowano *Cukierkowe Warsztaty* dla dzieci.

W Sali Konferencyjnej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Świnoujściu wystawiono, dedykowany bohaterom wojennym, spektakl przygotowany przez młodzież Gimnazjum Publicznego nr 3 im. Orła Białego, oparty na tekstach wybranych z literatury patriotycznej.

Z okazji Tygodnia z Internetem, do Filii nr 12 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, na spotkanie *Bezpieczny e-konsument*, zaproszeni zostali uczestnicy *Kursu komputerowego dla seniorów*. W trakcie zajęć uczestnicy rozwiązali *Quiz wiedzy o bezpiecznych e-zakupach* oraz dowiedzieli się między innymi jak: bezpiecznie

zarządzać swoimi danymi w sieci, zabezpieczać informacje o sobie, ustalać wiarygodność sklepów internetowych.

W Filii Novej Biblioteki w Policach, wspólnie ze Szkołą Podstawową nr 8, rozpoczęto realizację projektu *Zwiedzamy bibliotekę*. W trakcie jego trwania, uczniowie z klas pierwszych odwiedzali placówkę do 23 marca.

W Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Dębnie otwarto wystawę fotografii pochodzącego z Gryfina Tadeusza Kołuckiego, zatytułowaną *Dawne dwory i pałace na ziemi chojeńskiej i gryfińskiej*. Zaprezentowane zostały stare fotografie pałaców i dworów wspólnie ze zdjęciami obrazującymi obecny stan tych obiektów. Ekspozycję można było podziwiać do 30 marca.

W Książnicy Pomorskiej miał miejsce wernisaż wystawy *Szczecinianie*, stanowiącej część projektu, którego celem było przedstawienie Szczecina jako miasta o międzynarodowym charakterze, otwartego i szanującego wkład różnych społeczności w proces budowy jego tożsamości. Biogramy opracowało Stowarzyszenie Nasze Wycieczki, na podstawie mate-

Wernisaż wystawy fotografii Tadeusza Kołuckiego, zatytułowanej *Dawne dwory i palace na ziemi chojeńskiej i gryfińskiej* (Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Dębnie)

riałów z Książnicy Pomorskiej, Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz Fundacji Friends of Szczecin. Ekspozycję można było oglądać do 15 kwietnia

19 marca

W Filii nr 38 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie przeprowadzono warsztaty rodzinne, w których wzięły udział dzieci w wieku 7–12 lat wraz z opiekunami. Najmłodszy spotkali się z Agnieszką Jasicką, autorką książki *Gramy w słówka, czyli jak nauczać lub uczyć się języka obcego przez zabawę*.

W Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie po raz trzeci zebrał się członkowie Klubu Zaczynanego Malucha. Dzieci wspólnie z bibliotekarką przeczytały książkę *Liczy pieski* Ewy Koziry-Pawlak.

21 marca

Biblioteka Publiczna w Złocięcu przyłączyła się do akcji poszukiwania długo wyczekiwa-

nej wiosny. Wspólnie ze wszystkimi grupami z Przedszkola im. Zajączka Złocieniaszka, panie bibliotekarki udały się do amfiteatru, aby spędzić zimę.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu zainaugurowano Zachodniopomorską Wiosnę Poezji. Inicjatorem wydarzenia był Klub Literacki Na Wyspie, którego członkowie zaprezentowali podczas wieczornej gali swoją twórczość. Na zakończenie imprezy koncertowała szczecińska grupa Artes Ensemble, która wykonała utwory najwybitniejszych polskich kompozytorów: Fryderyka Chopina, Stanisława Moniuszki, Henryka Wieniawskiego.

W Książnicy Pomorskiej – tradycyjnie w pierwszy dzień wiosny – zorganizowano *Wagary z poezją*, których tegoroczne hasło brzmiało *Poezja w sporcie i sport w poezji*. Gośćmi tegorocznego Światowego Dnia Poezji byli szczecińscy sportowcy: szczypiornistki Pogoni Baltica Szczecin – Martyna Wierzbicka, Agata Cebula, Katarzyna Sabala; mistrzyni Europy – siatkarka Maria Liktoras; czterokrotny mistrz świata i mistrz olimpij-

Poszukiwania długo wyczekiwanej wiosny z Biblioteką Publiczną w Złocieniu

ski – wioślarz Marek Kolbowicz. Wszyscy czytali młodzieży swoje ulubione utwory literackie, w tym tematycznie związane ze sportem.

Tego samego dnia w bibliotece wojewódzkiej, dr Janina Kosman z Archiwum Państwowego w Szczecinie przedstawiła działalność założonego w 1824 roku szczecińskiego Towarzystwa Historii i Starożytności Pomorza (Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde), w badaniach którego istotne miejsce zajmowała tematyka kaszubska. Wykład był jednym z punktów programu kolejnych już obchodów Dnia Jedności Kaszubów.

W Salonie Literackim Filii nr 54 ProMedia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie ogłoszono wyniki VIII Regionalnego Konkursu Literackiego *Oto ja i przyroda*. Został on zorganizowany przez szczeciński oddział Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów oraz Gimnazjum nr 7 im. Sybiraków. Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie sprawowała patronat nad tym wydarzeniem.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach przeprowadzono rodzinne warsztaty plastyczne *Fabryka pisanek*.

21 – 25 marca

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie na czytelników czekała świąteczna niespodzianka – przygotowane przez bibliotekarki koszyczki z zasianą rzeżuchą.

22 marca

W Koszalińskiej Bibliotece Publicznej odbyło się spotkanie autorskie z Joanną Wyrzykowską połączone z promocją jej debiutanckiej książki *Tacy ludzie, takie czasy*.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie, Dyskusyjny Klub Książki omawiał *Moje pierwsze samobójstwo* Jerzego Pilcha.

W Dziale Regionalnym Biblioteki w Policach miał miejsce finał V Powiatowego Konkursu Recytatorskiego Poezja Młodych Polickich Poetów. Jest on skierowany do uczniów klas czwartych, piątych i szóstych szkół podstawowych gminy i powiatu polickiego. Jego celem jest popularyzowanie regionalnej twórczości młodych polickich poetów – laureatów Powiatowego Kon-

Spotkanie Dyskusyjnego Klubu Książki w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie

kursu Literackiego *O prawo jazdy na Pegazie*, organizowanego przez Regionalne Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne w Policach.

W tym samym dniu, z okazji Światowego Dnia Pisarzy, w Dziale Regionalnym oraz w Filii Novej polickiej ksiąźnicy, Cecylia Judek – przewodnicząca Zarządu Okręgu Zachodniopomorskiego SBP i sekretarz naukowy Książnicy Pomorskiej, wygłosiła prelekcje o Henryku Sienkiewiczu, patronie roku 2016. Wysłuchali ich uczniowie polickich gimnazjów.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świnoujściu, Fundacja Animals Przyszań Świnoujście oraz Fundacja Stawa przygotowały prelekcję poświęconą ptakom Krainy 44 Wysp.

23 marca

W Filii nr 10 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie pierwszoklasiści z Zespołu Szkół nr 13 zebrali się aby wysłuchać pogadanki o przyjaźni w życiu człowieka. Podczas spotkania korzystano z książek *Borys szuka przyjaciela* Anne Leblanc i *Błysk. Najpiękniejsza rybka w oceanie* Marcusa Pfistera.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Międzyzdrojach po raz kolejny przeprowadzono rodzinne warsztaty plastyczne *Fabryka pisanek*.

Dzieci z Niepublicznego Przedszkola Artystyczno-Językowego Nasza Bajka w Szczecinie odwiedziły Filię nr 5 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie. Przedszkolakom przedstawiono zasady korzystania ze zbiorów placówki. Opowiedziano im także, jak należy obchodzić się z książkami. Dzień później, te same zagadnienia poruszono na spotkaniu z kolejną grupą dzieci z tego przedszkola.

30 marca

Dyskusyjny Klub Książki Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu rozmawiał o *Kronice umarłych* Daniela Odiji.

Z kolei Dyskusyjny Klub Książki działający w Filii nr 36 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie omawiał publikację Roberta Pucka zatytułowaną *Pająki pana Roberta*.

W Filii nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie zorganizowano pogadankę lite-

racką zatytułowaną *Dzieje Szczecina legendą pisane*. Wzięli w niej udział czytelnicy i członkowie Klubu Seniora.

31 marca

W Filii nr 14 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, Dyskusyjny Klub Książki rozprawił o pozycji Rona Chernowa *Tytan. Życie Johna D. Rockefellera*.

Miejską Bibliotekę Publiczną w Moryniu, w poszukiwaniu wiosny, odwiedzili najmłodszy uczniowie z miejscowej szkoły podstawowej. Po wysłuchaniu bajki *Miś jest głodny* Karma Wilsona, odczytano list od Pani Wiosny.

W Dziale Tradycji Muzeum Ziemi Pyrzyckiej (Pyrzycka Biblioteka Publiczna) odbyła się prelekcja *Henryk Sienkiewicz i Marie jego życia*, przygotowana i poprowadzona przez Cecylię Judek. Wysłuchali jej uczniowie Zespołu Szkół nr 1.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Darłowie, uroczyste zakończono program *O finansach w bibliotece...*, którego istotą było przeszkolenie osób w wieku 50+ z zakresu edukacji ekonomicznej. Podczas zajęć prowadzonych w siedzibie placówki, na poziomie podstawowym i zaawansowanym, kształcono 35 osób. W spotkaniu kończącym zmagania z finansami uczestniczyli również dyrektorzy bibliotek z gmin ościennych.

Uroczyste zakończenie programu *O finansach w bibliotece...* w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Darłowie

Bibliotekę Publiczną w Złocińcu odwiedziła, z okazji Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci, grupa Zajęczki z Przedszkola im. Zajęczka Złocieniaszka.

Podczas Gali Koszalińskiej Kultury promowano *Almanach kultury koszalińskiej 2015*, wydawany przez Koszalińską Bibliotekę Publiczną.

BIBLIOTEKARZ ZACHODNIOPOMORSKI

KWARTALNIK PL ISSN 0406-1578 INDEKS 35236

WYDAWCA: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica
ul. Podgórna 15/16, 70-205 Szczecin
tel. 91 481 91 00, fax: 91 481 91 15
e-mail: bpz@ksiaznica.szczecin.pl
www.ksiaznica.szczecin.pl

RADA PROGRAMOWA: prof. dr hab. Radosław Gaziński (przewodniczący), Lucjan Bąbolewski, dr hab. prof. US Robert Cieślak, dr hab. prof. UAM Mirosław Górny, Cecylia Judek, dr Janina Kosman, prof. dr hab. Kazimierz Kozłowski, Andrzej Ziemiński

KOLEGIUM REDAKCYJNE: Lucjan Bąbolewski (przewodniczący), Radosław Delida (sekretarz redakcji), Urszula Ganakowska, Cecylia Judek, Lilia Marcinkiewicz, Przemysław Nowaczek

KOREKTA: Radosław Delida

REDAKCJA TECHNICZNA: Jolanta Doroszkiewicz

SKŁAD I ŁAMANIE: Andrzej Zajda

ZDJĘCIA: Jarosław Dulny, Marion S. Trikosko, Jan Surudo. i in. W numerze wykorzystano również fotografie pochodzące z Archiwum Koszalińskiej Biblioteki Publicznej, prywatnego archiwum Stanisława Maruszczaka, archiwum rodzinnego Danuty Jaskuły.

ZDJĘCIE NA OKŁADCE: Fragment zapisu nutowego z podręcznika *Musikalischer Gottesdienst* autorstwa Carla Loewe (Stettin 1851, zbiory Książnicy Pomorskiej)

PROJEKT OKŁADKI: Anna Hoffmann

Redakcja przyjmuje materiały na płytach CD, innych nośnikach lub przesłane pocztą elektroniczną i zastrzega sobie prawo do wyboru, zmiany i skracania tekstów.

Czasopismo udostępniane na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa, na tych samych warunkach 3.0 Polska – (CC BY-SA 3.0).

Zezwala się na wykorzystanie treści w innych utworach pod warunkiem podania źródła, wskazania autorów oraz rozpowszechnianie utworu zależnego na podstawie takiej samej licencji (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>).

Artykuły i materiały publikowane na łamach „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego” ukazują się w formie papierowej oraz elektronicznej w internecie – w Zachodniopomorskiej Bibliotece Cyfrowej.

Książnica Pomorska
im. Stanisława Staszica
w Szczecinie

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Pomorze
Zachodnie

